

การศึกษาทรัพยากรและบริการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว
อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ
ของ
จรินทร์ วิศวสุขมงคล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ตุลาคม 2549

จรินทร์ วิศวสุขมงคล (2549) .การศึกษาทรัพยากรและบริการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน
โป่งกวาว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาโท วท.ม. (สาขาวิชาการวางแผน
และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กวี วรรณ, รองศาสตราจารย์ ชูศรี วงศ์รัตนะ.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของ
หมู่บ้านโป่งกวาว เพื่อศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการของหมู่บ้านโป่งกวาว
เพื่อศึกษาปัจจัยด้านองค์ประกอบของประชาชน ความความคิดเห็นของประชาชนต่อการท่องเที่ยว
ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการท่องเที่ยวที่จะนำมาสู่การ
พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาจัดทำแนวทางพัฒนาการ
ท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยว
แผนที่มาตราส่วน 1:50,000 แบบสอบถามประชาชน และแบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน สถิติที่ใช้ในการ
วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ ไค-สแควร์ และการหา
สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. จากแบบสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยว มีทรัพยากรธรรมชาติ 34
รายการ ที่เป็นจุดเด่นคือ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ น้ำตกโป่งน้อย น้ำตกนาดง ลำน้ำสะเมิง บ่อน้ำแร่
ร้อนโป่งกวาว บ่อโคลนตูด ทรัพยากรวัฒนธรรม 5 รายการ ที่เป็นจุดเด่นคือ วัดต้นตัน และกิจกรรม
ด้านบริการ 12 รายการ ที่เป็นจุดเด่นคือ สระว่ายน้ำแร่ร้อน การแช่น้ำแร่ร้อน การนวด อบ ประคบ
สมุนไพร

2. เมื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาใส่ในแผนที่ เพื่อเชื่อมโยงทรัพยากรและบริการนั้นๆ พบว่ามี
เส้นทางท่องเที่ยว 4 เส้นทางเป็นเส้นทางเดินป่า 3 เส้นทางและเส้นทางจักรยาน 1 เส้นทาง

3. จากแบบสอบถามประชาชน พบว่าประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีทั้งสิ้น 123 คน ส่วนใหญ่
เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 37.54 ปี อายุต่ำสุด 14 ปี อายุสูงสุด 80 ปี ส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างมี
การศึกษาระดับประถมศึกษา มีอาชีพเกษตรกรและรับจ้างทั่วไปในจำนวนเท่ากัน มีรายได้เฉลี่ยต่อ
เดือนอยู่ระหว่าง 2,001-3,000 บาท กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาว
เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เห็นว่าชุมชนมีความพร้อมในการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ
เห็นว่าคุณสมบัติทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเพียงพอต่อการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ส่วนทรัพยากร
การท่องเที่ยวที่โดดเด่นที่สุดของหมู่บ้านโป่งกวาวคือ ธารน้ำร้อน รองลงมาคือ สภาพธรรมชาติ ในส่วน
ความรู้ของประชาชนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องให้
ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวด้วย รองลงมาคือ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องให้นักท่องเที่ยวต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เพราะจะ

ได้เกิดความรู้และความเข้าใจพื้นที่ที่จะเข้าไปเที่ยว และทราบว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในด้านความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการท่องเที่ยวพบว่าค่าเฉลี่ยในเรื่องการมีส่วนร่วมดูแลรักษาความสะอาดของชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา ทรัพยากรในท้องถิ่น และยินดีที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวเสมอ อยู่ในระดับมาก

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่าประชาชนที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูงมีจำนวนมากกว่าประชาชนที่มีความรู้ในระดับปานกลางและในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่าความรู้ของประชาชนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ส่วนปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือด้านการคมนาคมและข้อเสนอแนะคือการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมและการเพิ่มการประชาสัมพันธ์

4. การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนจำนวน 9 ราย ทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่มด้านการท่องเที่ยว ทั้งหมดทราบว่าการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนการท่องเที่ยวในความหมายของทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเด็นการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนต่อการท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าทั้งผู้นำชุมชนและชาวบ้านมีส่วนร่วมในการทำให้หมู่บ้านไป่กวางวเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มต้น เริ่มตั้งแต่มีแนวคิด การกำหนดแผนงาน กระบวนการทำงาน การติดตามและการประเมินผล รวมถึงการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ทุกขั้นตอนของการทำงานจะผ่านการพูดคุยทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการทั้งในรูปแบบของกลุ่มและการประชุมของหมู่บ้าน ปัญหาหรือข้อคิดเห็นที่แตกต่างจะผ่านการปรึกษาหารือจนได้ข้อสรุปที่เป็นมติของหมู่บ้านจึงจะเข้าสู่กระบวนการปฏิบัติ

เมื่อได้ผลการสำรวจทรัพยากรและบริการ เส้นทาง และข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แล้ว นำมากำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวใน 5 ด้าน คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาบริการและการพัฒนา กิจกรรม บนฐานของการมีส่วนร่วม การจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ความยั่งยืนของชุมชน และขีดจำกัดของทรัพยากร โดยมีเป้าหมายการพัฒนา ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และเชิงเกษตรนิเวศ

The Study of Resources and Services for Tourism Development
in Pong Kwao Village, Sameong District, Chiang Mai Province.

AN ABSTRACT
BY
JARINTORN WISAWASUKMONGKOL

Presented in Partial Fulfillment of Requirements
for the Master of Science degree in Planning and Management Ecotourism
at Srinakharinwirot University
October 2006

Jarintorn Wisawasukmongkol.(2006).*The Study of Resources and Services for Tourism*

Development in Pong Kwao Village, Sameong District, Chiang Mai Province.

Master thesis, M.S. (Planning and Management Ecotourism). Bangkok:

Graduate School,Srinakharinwirot University. Advisor Committee:

Assist. Prof. Kawee Worrakavin, Associate Prof. Choosri Wongratana

The objectives of this research are to survey tourism resources and services, set up tourism trails which link those resources and services, study the general factors, the opinions about tourism, their knowledge of Ecotourism, the participation of local people, and gathering the data to set some guidelines for tourism development in Phong Kwao village. The tools used in this research are Tourism Resources and Services Survey Form, 1:50,000 map of Phong Kwao village, questionnaire, and interviewing form. After collecting data, those were analyzed by using descriptive statistics; frequency, percentage, mean, standard deviation, and inferential statistics; Chi square, and Simple correlation for testing hypothesis.

The results show that;

1. There are thirty-four items of natural resources, five of cultural resources, and twelve of service activities. The prominent of those are; natural resources; landscape, climate, Pong Noi Waterfall, Na-Dong Waterfall, Samoeng stream, Pong Kwao hot spring, pumping mud pool, cultural resources; Wat Tontan, and service activities; hot spring pool, hot spring bathing, massage, sauna, and Thai herbs compression.

2. the results of surveying, there are four trails linking the resources and services; three of them are walking trails, the other is bicycle trail.

3. The results of questionnaire; the number of sampling are 123, the major of them are male, the average of age is 37.54 years. The major group is at elementary level of education, their careers are farmers and hireling at the same amounts,their incomes are between 2,001-3,000 Bahts per month. They agree with the concept of developing the community to be tourism destination, and think that the community has potential and enough resources for tourism developing. They think that the prominent of those are hot spring (79.9 %) and natural environment (49.6 %). The major of sampling have ecotourism knowledge at high level, and the difference of each level is different significantly (p. value=.01).

The opinion about tourism participation; the results show they participate in taking care of community cleanness, involving in tourism planning, and getting in community

resources conservation at high level. Researcher also find that the ecotourism knowledge relates with local people participation significantly (p. value=.01).

The major problem of tourism development is inconvenience of transportation; the suggestion for this problem is improvement of infrastructure and public relation.

4. The results of interviewing; there are nine of group representatives, most of them know that ecotourism is the same as natural tourism; the ecotourism by theory is conservative tourism. They have participated with tourism group at the starting point, at the initiation, they started with sharing their ideas, planning, processing, evaluating, and giving suggestions, even now, they have still shared ideas in each step; formal and informal, individual and group discussion, every topics must be discussed and find out the consensus before implementation.

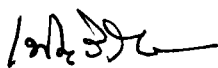
The final step of this research is finding the guideline to improve tourism which is suitable for community. The targets of development are to be health and eco-agro destination, so the appropriate guidelines are 1) human resources development about tourism and participation 2) infrastructure improvement 3) the improvement of services and activities. The concept of improvement must be based on local people participation, equity, carrying capacity, and sustainability of local community.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การศึกษาศาสตร์พยาบาลและบริการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว
อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ของ
จรินทร์ วิศวสุขมงคล

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว
เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)

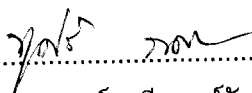
วันที่ เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2549

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

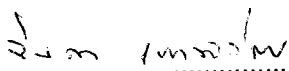
ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กวี วรกวิน)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตนะ)

กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จินดา เกาพิจิตร)

กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ พิพัฒน์ นวลอนันต์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กวี วรรณิ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ชูศรี วงศ์รัตน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จินดา เกาพิจิตร และอาจารย์พิพัฒน์ นวลอนันต์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ท่านทั้งสี่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดทำงานวิจัยนี้ทุกขั้นตอน อีกทั้งทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการทำงานวิจัยในชุมชนและรู้ถึงคุณค่างานวิจัยที่จะช่วยทำให้การทำงานในการพัฒนามีคุณค่ามากยิ่งขึ้น และท่านทั้งสี่ยังเป็นแบบฉบับของอาจารย์ที่ทุ่มเทให้กับศิษย์ และงานด้านวิชาการอย่างไม่เห็นเหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

นอกจากนั้นผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์พยอม ธรรมบุตร และคณาจารย์ของสถาบันการวางแผนและการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่ให้ความรู้ หลักการ และการจัดการด้านการท่องเที่ยวซึ่งเป็นประโยชน์และมีคุณค่าอย่างยิ่งในการวิชาการ และการศึกษาวิจัย รวมถึงการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ยังขอขอบคุณ คุณวรรณภา จันญาไชย ที่ช่วยตรวจแบบสอบถาม คุณเกษมภทช จงกิจดีดี ในการให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล รวมถึงประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาวที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอย่างดียิ่ง ขอขอบคุณคุณอัจฉริยา ศักดิ์ ณรงค์ และคุณวรภากร จันทรเสนาที่ให้ความช่วยเหลือในการประสานงานและอำนวยความสะดวกด้านเอกสาร และในท้ายที่สุดขอขอบคุณครอบครัวที่ทำให้กำลังใจอย่างดียิ่ง

จรินทร์ วิศวสุขมงคล

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
สมมติฐานการวิจัย	9
2 แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	10
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	23
แนวคิดเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	32
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	43
ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่วิจัย	46
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	52
3 วิธีดำเนินการวิจัย	58
การสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยว	58
การสร้างแบบสอบถาม	59
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	63
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	62
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	67
ข้อมูลสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยว	67
ผลการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ	72
ผลการสำรวจทรัพยากรวัฒนธรรม	92
ผลการสำรวจทรัพยากรด้านกิจกรรม	95
การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการ	105
การทดสอบสมมติฐานข้อมูลเชิงคุณภาพ	111
ข้อมูลจากแบบสอบถามประชาชน	112
ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้แทนชุมชน	130

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	138
ผลการศึกษาค้นคว้า	139
อภิปรายผลการวิจัย	155
สรุปผลการวิจัย	159
ข้อเสนอแนะ	162
บรรณานุกรม	164
ภาคผนวก	172
ประวัติย่อผู้วิจัย	185

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 สรุปจำนวนทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว จำแนกตามทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม กิจกรรมและบริการด้านการท่องเที่ยว	70
2 ผลการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการท่องเที่ยวหมู่บ้านโป่งกวาว	72
3 ผลการสำรวจทรัพยากรวัฒนธรรม ด้านการท่องเที่ยวหมู่บ้านโป่งกวาว	92
4 ผลการสำรวจกิจกรรม ด้านการท่องเที่ยวหมู่บ้านโป่งกวาว	95
5 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน	113
6 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความคิดเห็น ต่อการพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	114
7 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็น ต่อความพร้อมของชุมชนเพื่อเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว	115
8 จำนวนร้อยละของความคิดเห็นต่อความเพียงพอของทรัพยากร ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	116
9 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อ ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของหมู่บ้านโป่งกวาว	117
10 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็น ต่อการรวมตัวกันเพื่อทำกลุ่มกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว	118
11 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการเป็นสมาชิก ของโครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบเศรษฐกิจพอเพียง	118
12 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	119
13 จำนวน และร้อยละของประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาว จำแนกตามการเข้าไปมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว	120
14 จำนวนค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วม จำแนกตามประเด็นด้านการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของประชาชน	123
15 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัญหา อุปสรรค ด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว	124
16 จำนวน และร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามข้อเสนอแนะ ด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว	126

บัญชีตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
17 จำนวนและร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความรู้	128
18 ผลการเปรียบเทียบจำนวนผู้ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวจำแนกตามระดับกลุ่ม	128
19 ผลการหาความสัมพันธ์ของความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของประชาชนกับการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว	129
20 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้แทนชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาว	130
21 แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ จากการสัมภาษณ์ผู้แทนชุมชน	135
22 ผลการวิเคราะห์หมู่บ้านโป่งกวาวโดยใช้ SWOT Analysis	159

บัญชีแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
1 แสดง จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม ความคิดเห็นต่อการพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	115
2 แสดง จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็น ต่อความพร้อมของชุมชนเพื่อเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว	115
3 แสดง จำนวนร้อยละของความคิดเห็นต่อความเพียงพอ ของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	116
4 แสดง จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อทรัพยากร ด้านการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของหมู่บ้านโป่งกวาว	117

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนที่แสดงบ้านโป่งกวาว	5
2 แผนที่จังหวัดเชียงใหม่	47
3 แสดงขอบเขตตำบลในอำเภอสะเมิง	49
4 แสดงภูมิประเทศและที่ตั้งของหมู่บ้านโป่งกวาว	49
5 แสดงภูมิประเทศหมู่บ้านโป่งกวาว	68
6 แสดงตำแหน่งของทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม และกิจกรรม/บริการของหมู่บ้านโป่งกวาว	106
7 แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากร บริการ และของหมู่บ้านโป่งกวาว	107
8 แสดงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างการเดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่ ไปสู่หมู่บ้านโป่งกวาว	109
9 แสดงเส้นทางเดินสู่น้ำสะเมิง	142
10 แสดงเส้นทางเดินสู่น้ำตกโป่งน้อย	143
11 แสดงเส้นทางเดินสู่นาทุ่งแก้ว (โป่งปู้)	144
12 แสดงเส้นทางจักรยาน	145
13 แสดงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวระหว่างเดินทางไปบ้านโป่งกวาว เส้นทางที่ 1	146
14 แสดงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างเดินทางไปหมู่บ้านโป่งกวาว เส้นทางที่ 2	147
15 แสดงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างเดินทางไปหมู่บ้านโป่งกวาว เส้นทางที่ 3	148

บทที่ 1

บทนำ

1. ภูมิหลัง

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมด้านบริการที่ทำรายได้หลักให้แก่ประเทศไทยได้ไม่ต่ำกว่า 250,000- 300,000 ล้านบาทต่อปี ในปีพ.ศ.2547 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศไทย 12 ล้านคน ทำรายได้ให้ประเทศเป็นมูลค่า 380,000 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.2548: ออนไลน์) จัดได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ทำรายได้เป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ดังนั้นรัฐบาลจึงให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายและการวางยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาทั้งด้านแหล่งท่องเที่ยว บริการด้านการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้การท่องเที่ยวมีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ดังจะเห็นได้จากแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548- 2551(แผนการบริหารราชการแผ่นดิน .2548 :เอกสารอัดสำเนา) ที่มีการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การบริหารราชการแผ่นดินไว้ 9 ประการ ซึ่งการท่องเที่ยวจะเป็นกลไกหลักในการทำให้ยุทธศาสตร์บรรลุเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นยุทธศาสตร์การจัดปัญหาความยากจนโดยการส่งเสริม และให้ความสำคัญกับการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคล ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะและสังคมมีคุณภาพ โดยการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณี วัฒนธรรมที่ดั้งเดิม และพัฒนาภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม การเสริมสร้างความมั่นคงของชีวิตและสังคม ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้ โดยการปรับโครงสร้างการท่องเที่ยว การบริการ และการค้า ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการสร้างความสมดุลของการใช้ประโยชน์ และการอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายใต้การมีส่วนร่วมของเอกชนและชุมชนท้องถิ่น ยุทธศาสตร์การต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยการดำเนินนโยบายต่างประเทศเชิงรุก และยุทธศาสตร์การส่งเสริมประชาธิปไตยและประชาสังคม ในรูปแบบของการกระจายอำนาจส่วนท้องถิ่น ด้วยการเตรียมความพร้อมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการถ่ายโอนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว พื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ยกกระดับมาตรฐานคุณภาพและการบริการทั้งภาครัฐและเอกชน เน้นการสร้างสมรรถนะรวมทั้งการพัฒนาบุคลากรทุกระดับให้สอดคล้องกับภารกิจและนวัตกรรมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ทำการประชาสัมพันธ์ร่วมกับหน่วยงานราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องและเสนอภาพลักษณ์ของประเทศไทยออกไปในนานาอารยประเทศ ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และพัฒนาไปสู่มาตรฐานสากล

ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ.2547-2551 จึงกำหนดแนวทางไว้ 3 ด้านคือ การเพิ่มขีดความสามารถและการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาระบบบริหารจัดการแบบบูรณาการ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย (Tourism Capital of Asia) ภายใน

ปี 2551 ซึ่งหนึ่งในเป้าหมายของการกำหนดยุทธศาสตร์คือการสร้างโอกาสพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึง เรื่องนี้สอดคล้องกับพันธกิจของกลุ่มภารกิจด้านการพัฒนาชุมชนและการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2547-2551 คือการส่งเสริมศักยภาพชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานรากในการพัฒนาที่ยั่งยืน

ดังนั้นในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวได้แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือแผนการท่องเที่ยวระยะปานกลางและแผนการท่องเที่ยวระยะยาว ทั้ง 2 แผนมุ่งเน้นถึงการบริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ เชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดเล็ก และธุรกิจชุมชน พัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว เร่งบูรณะฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองเพื่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ สร้างแหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวโดยเสริมบทบาทของชุมชนร่วมกับเอกชน ในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่ใสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยว รูปแบบต่างๆทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการการท่องเที่ยว ในรูปแบบสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาแผนและนโยบายการท่องเที่ยวจากทุกระดับในประเทศ จะพบว่าทุกแผนจะเน้นความสำคัญในประเด็น

1. จำนวนและคุณภาพของนักท่องเที่ยว
2. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
3. การเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการกระจายรายได้ รวมถึงการบริหารจัดการ
4. ใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยการส่งเสริมกิจกรรมที่มีอยู่แล้วและพัฒนากิจกรรมใหม่

อย่างไรก็ตามจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยเมื่อปลายปี 2547 ได้ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทยค่อนข้างมาก ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2548 พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงร้อยละ 6 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปี 2547 จากเหตุผลดังกล่าวทำให้หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวเร่งหันมาให้ความสนใจกับการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมให้มีคุณภาพมาตรฐานรวมถึงการค้นหาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมใหม่ให้มีความน่าสนใจ และสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

จากนโยบายดังกล่าว การค้นหาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่จึงเป็นกิจกรรมเร่งด่วนสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจากการสำรวจเบื้องต้น ผู้วิจัยเห็นว่าหมู่บ้านโป่งกวาว ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดมีความน่าสนใจเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศอยู่ในหุบเขาระหว่างดอยยาวและดอยผาเสี้ยว อากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี บริเวณห่างจากหมู่บ้านไปทางเหนือประมาณ 3 กิโลเมตรมีบ่อน้ำแร่ร้อนธรรมชาติและลำธารขนาด

เล็กที่มีน้ำตลอดทั้งปี ป่าไม้โดยรอบยังมีสภาพอุดมสมบูรณ์ การเดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่สามารถเข้าถึงหมู่บ้านได้ 3 เส้นทางมีระยะทางประมาณ 47-65 กิโลเมตรขึ้นอยู่กับเส้นทาง เวลาที่ใช้เดินทางประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่งถึงสองชั่วโมง อย่างไรก็ตาม บางเส้นทางยังมีสภาพเป็นดินลูกรังและใช้ได้เฉพาะฤดูแล้ง ด้วยข้อจำกัดของการเดินทางดังกล่าวจึงต้องพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวและบริการให้มีความน่าสนใจพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวยังต้องสามารถจูงใจให้นักท่องเที่ยวสนใจและต้องการเข้ามาใช้บริการได้ เนื่องจากแนวโน้มการท่องเที่ยวโลกในปีพ.ศ. 2547 พบว่านักท่องเที่ยวจะสนใจกิจกรรมมากกว่าแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นการจะพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจจึงต้องใช้ความสมบูรณ์ของทรัพยากร กิจกรรมที่หลากหลายและบริการที่เหมาะสมมาเป็นจุดขาย การพัฒนาดังกล่าว ชุมชนต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแนวทางของกิจกรรมเชิงนิเวศที่จะให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่กับชุมชนให้มากที่สุด รวมถึงแนวทางการพัฒนาที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนให้น้อยที่สุด ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การที่หมู่บ้านโป่งกวาวมีทรัพยากรด้านกายภาพและชีวภาพที่หลากหลายและโดดเด่นเพียงแต่มีข้อด้อยเรื่องการเข้าถึง และยังไม่มีการสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวรวมถึงการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จึงเป็นมูลเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยสนใจเพื่อศึกษาทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวรวมถึงการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงทรัพยากรและบริการดังกล่าวเพื่อพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งการจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้จำเป็นต้องศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนบนฐานความรู้ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเนื่องจากจะเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ครอบคลุมทุกมิติของการพัฒนา

2 ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว
2. เพื่อสำรวจบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว
3. เพื่อศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการของหมู่บ้านโป่งกวาว
4. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านองค์ประกอบของประชาชน ความคิดเห็นของประชาชนต่อการท่องเที่ยว ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการท่องเที่ยวที่จะนำมาสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านโป่งกวาว
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของระดับความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการมีส่วนร่วม
6. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาจัดทำแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว

3. ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว จะนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างระบบเส้นทางที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการ นอกจากนั้น การศึกษาด้านความคิดเห็นของประชาชนต่อการท่องเที่ยว ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การมีส่วนร่วมของประชาชน ความสัมพันธ์ของระดับความรู้และการมีส่วนร่วม จะนำมาเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว ซึ่งแนวทางดังกล่าวน่าจะเป็นข้อมูลประกอบและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานพัฒนาอื่นๆ ในการพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาว

4. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร

ได้แก่ ประชาชน และผู้นำชุมชนของหมู่บ้านโป่งกวาว ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านทรัพยากร

ศึกษาทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ภูมิประเทศ พืช สัตว์ และน้ำ นอกจากนั้นยังรวมถึงทรัพยากรวัฒนธรรม ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางศาสนา ศิลปชาติพันธ์

ขอบเขตด้านบริการ

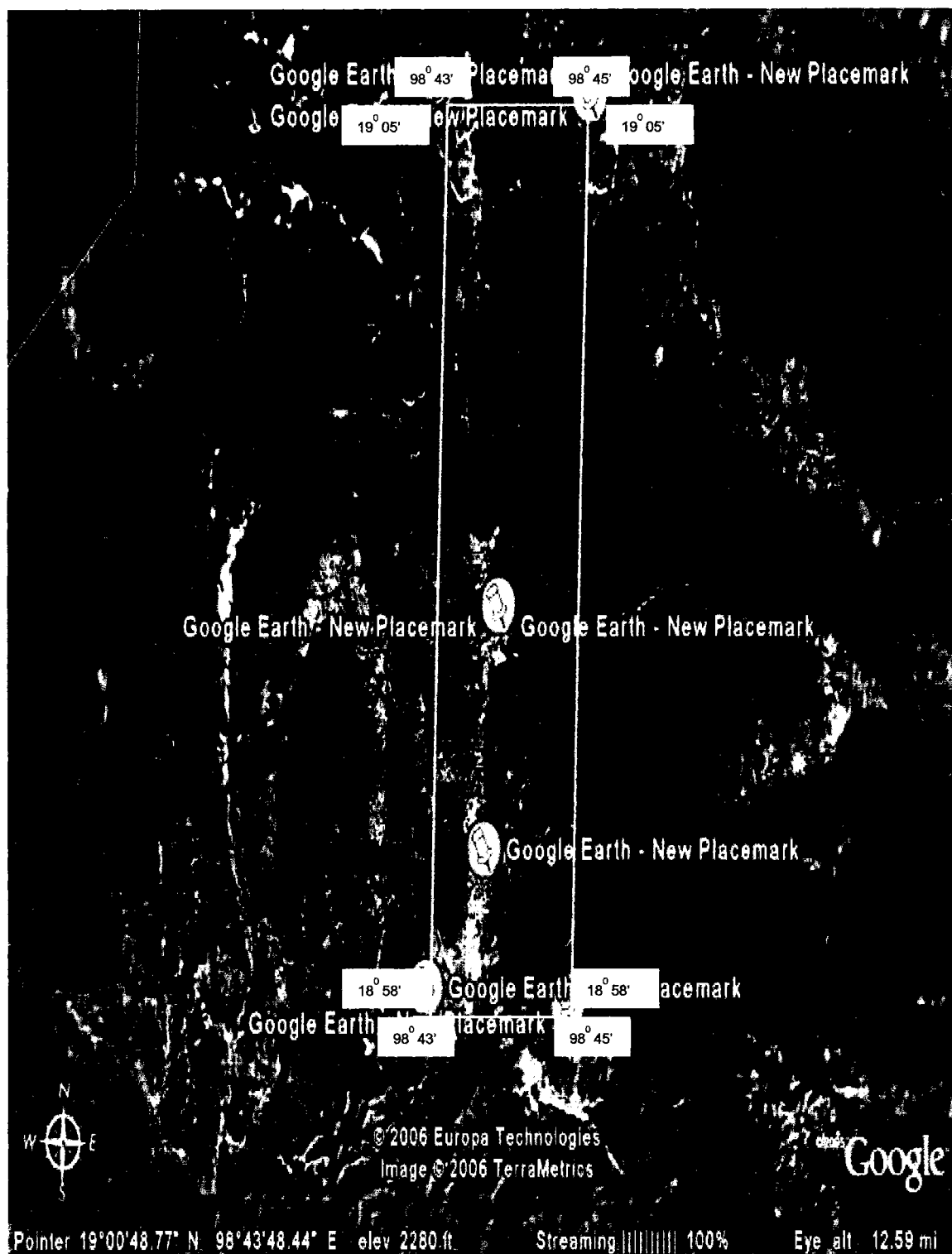
กำหนดขอบเขตการให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านการท่องเที่ยวได้แก่ การขนส่ง อาหาร ที่พัก มัคคุเทศก์ บ้านพัก ของที่ระลึก และกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การนวด การแช่น้ำแร่ การอบสมุนไพร กิจกรรมเดินป่า การศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน

ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาศึกษา 8 เดือน คือตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2548 ถึงเดือนมิถุนายน 2549

ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่พื้นที่หมู่บ้านโป่งกวาว ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่บริเวณ ละติจูด 18 องศา 57 ลิปดา ถึง ละติจูด 19 องศา 05 ลิปดาเหนือ และบริเวณ ลองติจูด 98 องศา 43 ลิปดา ถึง ลองติจูด 98 องศา 45 ลิปดาตะวันออก

ภาพประกอบ 1 แผนที่แสดงหมู่บ้านโป่งกวาว ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
 ที่มา : Google Earth (2549)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง(Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวและน่าจะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวางเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด ซึ่งได้แก่หมู่ที่ 3 บ้านโป่งกวาง ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนครัวเรือน 140 ครัวเรือนจำนวนประชากร 388 คน จึงใช้ตัวแทนครัวเรือนละ 1-2 คนโดยคัดเลือกจาก หัวหน้าครัวเรือน ผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน เช่นแม่ครัว/พ่อครัว พรานนำทาง ผู้ดูแลที่พัก เป็นต้น จำนวนตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 150 คน

ส่วนผู้นำชุมชนมีจำนวน 9 คน ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านและหัวหน้าของกลุ่มกิจกรรมต่างๆ หรือผู้แทนของกลุ่มต่างๆ จึงใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 9 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาคือ

1. ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1.1 ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ภูมิประเทศ พืช สัตว์ และน้ำ

1.2 ทรัพยากรวัฒนธรรม ได้แก่ มรดกวัฒนธรรม มรดกทางศาสนา และศิลปชาติพันธุ์

1.3 กิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมเพื่อการ

เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน

1.4 บริการด้านการท่องเที่ยว

2 เส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและกิจกรรม

3 ปัจจัยด้านองค์ประกอบของประชาชน ได้แก่

- เพศ

- อายุ

- การศึกษา

- อาชีพ

- รายได้

4. ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยว

5. ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการท่องเที่ยว

7. แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาง

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงขอให้ความหมายของศัพท์ต่างๆดังนี้

1. ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวหมายถึงสินค้าทางการท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว แบ่งเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ ภูมิประเทศ

พืช สัตว์ และน้ำ นอกจากนั้นยังรวมถึงทรัพยากรวัฒนธรรม ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางศาสนา ศิลปชาติพันธุ์

2. บริการด้านการท่องเที่ยว หมายถึงการให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น เป็นการให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะ บริการด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ บริการขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว บริการที่พักแรม บริการอาหารและบันเทิง บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และบริการการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก นอกจากนั้นยังหมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การนวด การแช่น้ำแร่ การอบสมุนไพร กิจกรรมเดินป่า การศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน

3. เส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการ หมายถึงเส้นทางที่ใช้เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว โดยมีการเชื่อมโยงทรัพยากรและบริการจากจุดหนึ่งไปยังจุดอื่นในบริเวณใกล้เคียงกัน

4. ระบบเส้นทางท่องเที่ยว หมายถึงเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงทรัพยากร กิจกรรมและบริการท่องเที่ยว และสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านการท่องเที่ยวประเภทเดียวกันเข้าไว้ด้วยกัน

5. ปัจจัยด้านองค์ประกอบของประชาชน หมายถึงข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นของประชาชนที่ศึกษา ข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วยเพศ อายุ อาชีพ รายได้ และการศึกษา

6. ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยว หมายถึงความคิดเห็นของประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาวต่อการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านที่เปิดรับการท่องเที่ยว และต่อทรัพยากรและกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

7. ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง ความรู้ของประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านความหมาย หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การรักษาสีงแวดล้อมและทรัพยากร

8. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการท่องเที่ยว หมายถึงความมากน้อยของการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาวต่อการท่องเที่ยวในด้าน การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

9. แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว หมายถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวที่คำนึงถึงการที่ชุมชนสามารถให้บริการด้านการท่องเที่ยวได้ บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากร การให้บริการและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวบนหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

10. หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตรวมถึงวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวไปเยือน

โดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ นักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่นมีความพึงพอใจและได้รับความรู้เพิ่มขึ้น

11. **ประชาชน** หมายถึงผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน หรือหัวหน้าครัวเรือนของหมู่บ้านโป่งกวาง

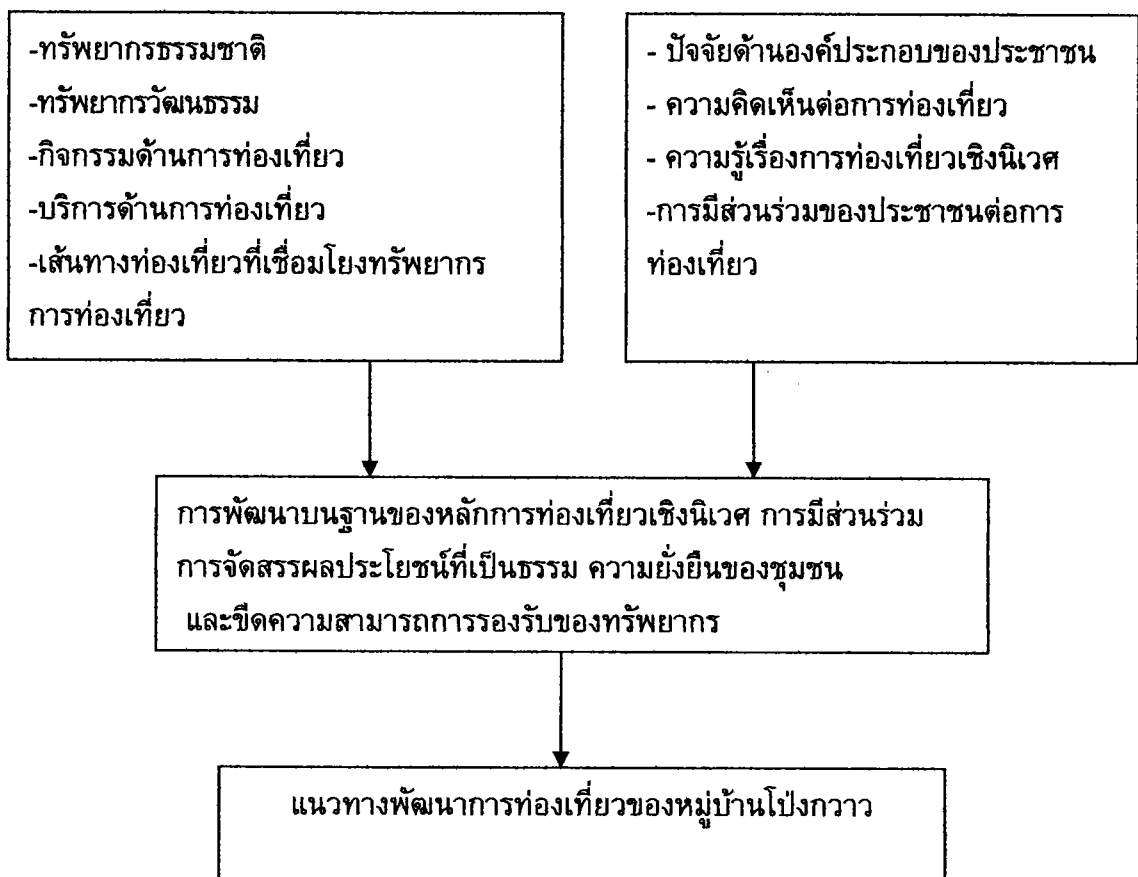
12. **ผู้นำชุมชน** หมายถึงผู้ใหญ่บ้าน และหัวหน้ากลุ่มกิจกรรมของโครงการ หมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านโป่งกวาง

13. **กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** หมายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

14. **แผนที่ท่องเที่ยว** หมายถึงแผนที่ที่วาดด้วยมือ คำนึงถึงมาตราส่วนแสดงที่ตั้งหมู่บ้าน ทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยว ประเภทกิจกรรม และเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยว โดยใช้สัญลักษณ์ที่เข้าใจง่าย

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบในการวิจัย (Conceptual Framework) ไว้ดังนี้

7. สมมติฐานการวิจัย

7.1 จากข้อมูลเชิงคุณภาพ มีสมมติฐาน ดังนี้

7.1.1 หมู่บ้านโป่งกวาวน่าจะมีทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย

7.1.2 ระบบเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวน่าจะมีมากกว่า 1 ระบบ

7.2 จากข้อมูลเชิงปริมาณ มีสมมติฐาน ดังนี้

7.2.1 ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านโป่งกวาวน่าจะมีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง

7.2.2 ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิด ยุทธวิธี และแผนงานรวมถึงวิธีการในการดำเนินการวิจัย ซึ่งรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
 - 1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว
 - 1.2 ความหมายของนักท่องเที่ยว
 - 1.3 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว
 - 1.4 องค์ประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยว
 - 1.5 ความสำคัญของการท่องเที่ยว
 - 1.6 แนวทางการจัดการท่องเที่ยว
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.2 หลักเกณฑ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.3 แนวโน้มสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.5 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.6 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.7 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. แนวคิดเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - 3.1 การท่องเที่ยวชุมชน
 - 3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
 - 3.3 แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน
 - 3.4 การใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
 - 3.5 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
 - 4.1 ความหมาย
 - 4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม
 - 4.3 รูปแบบขั้นตอนการมีส่วนร่วม
5. ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่วิจัย
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายของการเดินทางและระยะเวลามาเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าการเดินทางนั้นเป็นการท่องเที่ยวหรือไม่ การท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงมีเป้าหมายเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อหาความรู้ และประสบการณ์เพิ่มเติม โดยมักจะเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งซึ่งไม่นานเกินไป ดังนั้นจึงมีผู้นิยามความหมายของการท่องเที่ยวไว้หลากหลาย เช่น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542:50) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่าเป็นการเที่ยวไป

ราณี อธิชัยกุล;และ รชพร จันทรสว่าง (2546:15) ได้อธิบายศัพท์ “การท่องเที่ยว” (Tourism) ไว้ว่า เป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้าง เพราะว่ามีได้หมายความว่าเฉพาะเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานบันเทิงเริงรมย์ดังที่คนส่วนมากเข้าใจกัน การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการศึกษา เพื่อการติดต่อธุรกิจตลอดจนการเยี่ยมญาติพี่น้องนับว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น (ราณี อธิชัยกุลและ รชพร จันทรสว่าง.2546:15; อ้างอิงจาก เสรี วังสีไพจิตร. 2530: 1. เอกสารชุดอบรมทางไกล หลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน)ดังนั้น ปรากฏการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงเป็นกิจกรรมขนาดใหญ่ที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งมีผู้กล่าวว่าธุรกิจการท่องเที่ยวในทุกวันนี้เป็นธุรกิจที่ใหญ่ที่สุดในโลกหากเทียบกับธุรกิจอื่น ๆ ด้วยกัน

กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา (2547:1) กำหนดเงื่อนไขของการท่องเที่ยวไว้ 3 ประการคือ เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (Temporary) เดินทางด้วยความสมัครใจ (Voluntary) และเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่มิใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือรายได้

องค์กรการท่องเที่ยวโลกได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมการเดินทางของบุคคลไปพักอาศัยในสถานที่ที่อยู่นอกสิ่งแวดล้อมปกติในระยะเวลาไม่เกิน 1 ปีติดต่อกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพักผ่อน เพื่อเหตุผลทางธุรกิจ หรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้จากสถานที่ที่ไปเยือน (World Tourism Organization.2002: Online)

ส่วนฮันซิงเกอร์และคราฟ(Allan Collier.2003:2; citing Hunziker, &Krapf.1951.unpage.) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่าเป็นผลรวมของปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ที่เกิดจากการเดินทางของผู้ที่ไม่ได้เป็นคนที่ตั้งหลักแหล่ง ในขณะที่เดียวกันก็จะไม่ทำกิจกรรมเพื่อการเลี้ยงชีพในขณะที่เดินทางนั้น

ในขณะที่กวี วรกวิน (2546:8) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า หมายถึงปรากฏการณ์ของมนุษย์ที่เกิดจากการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆเพื่อจุดประสงค์ต่างกัน ที่มีใช้เพื่อการย้ายถิ่นฐานถาวร

ซึ่งสอดคล้องกับ จาฟารี (Allan Collier.2003:4;citing Jafari.1977. Principles of Tourism: A New Zealand Perspective.) กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวว่าเป็นการที่มนุษย์ใช้วิถีชีวิตแตกต่างจากที่เคยเป็น หรือจากสิ่งแวดล้อมปกติในระยะเวลาไม่เกิน 1 ปีติดต่อกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพักผ่อน หรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างรายได้จากสถานที่ที่ไปเยือน

จากแนวคิดของบุคคลและหน่วยงานต่างๆ สามารถสรุปความหมายของการท่องเที่ยวได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางออกจากที่พักเป็นการชั่วคราว เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เยี่ยมญาติ หรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ แต่มิใช่การประกอบอาชีพหรือการตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวร

1.2 ความหมายของนักท่องเที่ยว

การเดินทางมีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวอย่างแยกไม่ออก ถ้าจะกล่าวถึงนักท่องเที่ยวคือผู้เดินทางที่มีความตั้งใจตอบสนองวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล โดยมีระยะเวลาของการเดินทางเป็นปัจจัยประกอบ มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของนักท่องเที่ยวดังนี้

เบอการ์ต และ เมดิก (เพ็ญลักษณ์ เกตุทัต.2546: 22; อ้างอิงจาก Burkart & Medilk. ทศนคติและพฤติกรรมกรการท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด.) ให้ความหมายว่า นักท่องเที่ยว คือ ผู้คนเดินทางสู่จุดหมายนอกภูมิสำเนา โดยตั้งใจจะกลับภายใน 2-3 วัน 2-3 สัปดาห์ หรือ 2-3 เดือน นักท่องเที่ยวจำแนกได้หลายประเภทและหลายระดับ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการเดินทาง ระยะเวลาในการเดินทางหรือเป็นการมาเยือนและเกณฑ์อื่น

ในขณะที่ วรรณ วรชวานิช(2539: 6-7) กล่าวว่าสำหรับ “นักท่องเที่ยว” นั้น นักวิชาการทางด้านกรท่องเที่ยวได้จัดประเภทของนักท่องเที่ยวไว้ตามลักษณะของการท่องเที่ยวดังนี้

1. Tourist หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางจากที่พักอาศัยของตนแล้วกลับมาเกินกว่า 24 ชั่วโมง และได้พักแรมที่ใดที่หนึ่ง ทั่วคาบเวลาหนึ่ง บางประเทศเรียกว่า Night Visitor
2. Excursionist หมายถึง นักท่องเที่ยวแบบเข้าไปเยือนกลับหรือกลับมาถึงบ้านภายใน 24 ชั่วโมงโดยไม่พักแรม ณ ที่ใด บางประเทศเรียกว่า Day Visitor
3. Visitor มีความหมายอย่างเดียวกับ Tourist แต่เป็นคำที่ประเทศหนึ่งใช้เรียกนักท่องเที่ยวจากประเทศอื่นที่เข้ามาในประเทศของตนและบางที่เรียกว่า Foreign Visitor

นอกจากนี้ประเทศที่ใช้คำว่า Visitor แทน Tourist มักใช้คำว่า Tourist หรือ Domestic Tourist ซึ่งหมายถึง นักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศหนึ่งแล้วท่องเที่ยวไปแต่เฉพาะภายในประเทศ

ในส่วนของการทรวกรท่องเที่ยวและกีฬา(2547:1-2)ได้กล่าวถึงการนิยามความหมายของนักท่องเที่ยวว่า ผลจากการประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศเมื่อปี 2506 ขององค์การสหประชาชาติ ได้เสนอแนะให้ประเทศสมาชิกใช้คำว่า “ผู้มาเยือน”

(Visitors) แทนคำว่า “นักท่องเที่ยวค้างคืน” (Tourists) ซึ่งความหมายของผู้มาเยือนจะหมายรวมถึง นักเดินทาง 2 ประเภทคือ

1. นักท่องเที่ยวค้างคืน (Tourists) ได้แก่ผู้มาเยือนชั่วคราว ซึ่งพักอยู่ในประเทศที่มาเยือนตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไป โดยใช้บริการสถานที่พักแรม ณ แหล่งท่องเที่ยวที่นั่นๆ (Local Accommodation) และเดินทางมาเยือนเพื่อพักผ่อน พักฟื้น ทัศนศึกษา ประกอบศาสนกิจ ร่วมการแข่งขันกีฬา ติดต่อธุรกิจ ร่วมการประชุมสัมมนา แยกเป็น

- International Tourist หมายถึงนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน เดินทางเข้ามาในประเทศและพำนักอยู่ครั้งหนึ่งๆ ไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมงและไม่เกิน 60 วัน

- Domestic Tourist หมายถึงนักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน อาจเป็นชาวไทยหรือชาวต่างประเทศที่อยู่ในประเทศไทย เดินทางมาจากจังหวัดที่อยู่อาศัยตามปกติของตนไปยังจังหวัดอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางไม่ใช่เพื่อหารายได้ และระยะเวลาที่พำนักอยู่ไม่เกิน 60 วัน

2. นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Excursionist) ได้แก่ผู้เดินทางมาเยือนเป็นการชั่วคราวและอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง และไม่ได้ใช้บริการสถานที่พักแรม ณ แหล่งท่องเที่ยวที่นั่นๆ เช่นผู้ที่เดินทางมากับเรือสำราญ โดยแยกตามลักษณะของนักท่องเที่ยวได้ในทำนองเดียวกันคือ International Excursionist และ Domestic Excursionist

ทั้งนักท่องเที่ยวประเภท Tourist และ Excursionist เป็นกลุ่มนักเดินทาง (Traveler) ที่สามารถติดตามการเดินทางและจัดเก็บเป็นข้อมูลทางสถิติได้

จากนิยามความหมายของนักท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวหมายถึงผู้ที่เดินทางไปเยือนต่างถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อกิจกรรมใดก็ตามที่มีใช่เป็นการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ และมีกำหนดเวลาคือพำนักไม่เกิน 60 วัน และถ้าเป็นการพักค้างแรมในสถานที่นั้นก็เป็น Tourist และถ้าไม่พักค้างแรมก็ถือเป็น Excursionist

1.3 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยแรงจูงใจซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล บางครั้งคนเลือกเดินทางในวันหยุดพัก เช่นการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การเดินทางไปเยี่ยมญาติมิตร หรือด้วยเหตุผลทางธุรกิจเช่นการเดินทางเพื่อประชุม สัมมนา ฯลฯ หรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่น เช่น การศึกษา การรักษาสภาพ การเล่นเกมกีฬา ศาสนา

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.(2540:5-6) แบ่งการท่องเที่ยวออกเป็น 4 ประเภทตามวัตถุประสงค์ดังนี้คือ

1. การท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ สนุกสนาน ชื่นชมในความงดงามของธรรมชาติเป็นหลัก

2. การท่องเที่ยววัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวไปในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ สถานที่ทางโบราณคดีและสถานที่ต่างๆที่มนุษย์สร้างขึ้น และเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้และความภาคภูมิใจ

3. การท่องเที่ยวแบบบันเทิงและการกีฬา (Sport and Entertainment Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวและความพึงพอใจในการพักผ่อน สันทนาการ และบันเทิงใจ ที่มุ่งเน้นการให้บริการที่เหมาะสม

4. การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมสัมมนา (Business and Convention Tourism) มีวัตถุประสงค์เพื่อการประชุมสัมมนา การติดต่อธุรกิจ ซึ่งอาจมีการดูงานและทัศนศึกษารวมอยู่ด้วย ซึ่งแตกต่างจากกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา(2547:12-14) ได้แบ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ไว้ 7 ประเภทคือ

1. การท่องเที่ยวเพื่อความสนุก เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น
2. การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน ใช้การท่องเที่ยวเพื่อขจัดความเหนื่อยล้าทั้งร่างกายและจิตใจ
3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นความปรารถนาที่จะเรียนรู้ศิลปวิทยาการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติต่างๆ
4. การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา แบ่งเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมการแข่งขันกีฬาครั้งใหญ่ๆของโลก และการท่องเที่ยวไปเพื่อเล่นกีฬายังที่มีกีฬาชนิดนั้นๆ
5. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ เป็นการท่องเที่ยวที่เฉียดเวลาจากการทำธุรกิจหรือเสร็จสิ้นจากการทำธุรกิจแล้วไปท่องเที่ยว
6. การท่องเที่ยวเพื่อประชุมสัมมนา
7. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา เป็นการเดินทางไปศึกษายังที่อื่นหรือได้รับทุนไปดูงาน มักจะมีการท่องเที่ยวเข้ามาเป็นองค์ประกอบด้วย

นอกจากนั้น มล.ดุษฎี ชุมสายและฉันทน์ พรหมโยธี (2527: 29-30) กล่าวถึงเหตุผลที่ทำให้คนท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิง นักท่องเที่ยวเหล่านี้ใช้เวลาหยุดงานเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น เพื่อพบเห็นสิ่งและอุบัติการณ์ใหม่ เพื่อชมทิวทัศน์อันงดงาม เพื่อพบเห็นขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น เพื่อสงบอารมณ์กับความสงบของชนบท เพื่อสนุกสนานกับความอีกที่กตริกโครมและดีกรามใหญ่โตของเมืองใหญ่ และเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวและอื่น ๆ ที่มีผลเป็นความสนุกสนานและความบันเทิง นักท่องเที่ยวบางคนไปเที่ยวเพื่อที่ได้เปลี่ยนสถานที่พักอาศัยไปเรื่อย ๆ

2. การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน ได้แก่ พวกที่ใช้วันหยุดเพื่อพักโดยไม่ทำอะไรทั้งนี้เพื่อขจัดความเหนื่อยล้าทั้งหลายทั้งปวง ทั้งการและทั้งจิตใจที่เกิดขึ้นในคาบเวลาทำงานให้หมดสิ้นไป และเรียกพละกำลังกลับคืนมาสำหรับเริ่มต้นทำงานในคาบใหม่ บางคนก็อาจไปพักผ่อน

เพราะป่วยไข้หรือไม่สบายเล็กน้อย นักท่องเที่ยวพวกนี้มักไปพัก ณ ที่ใดที่หนึ่งนานที่สุดเท่าที่จะนานได้ และมักจะเป็นสถานที่ที่มั่นใจว่าสงบจริง ๆ เช่น ชายหาดห่างไกลผู้คน หรือบนเขาบนดอยห่างไกลความจอแจอีกทีก็กรีกโครม

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวที่ปรารถนาจะเรียนรู้ศิลปวิทยาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ ในสถาบันหรือสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง หรือในประเทศที่มีวัฒนธรรมเป็นที่น่าสนใจของพวกเขา นักท่องเที่ยวก็จะไปเที่ยวในประเทศนั้น ๆ เพื่อศึกษาพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เพื่อชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ เพื่อติดตามความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีปัจจุบัน เพื่อร่วมปฏิบัติในงามมหกรรมและงานฉลอง

4. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาแบ่งได้เป็น 2 ชนิดคือการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาไปชมการแข่งขันกีฬาครั้งใหญ่ และการท่องเที่ยวเพื่อไปเล่นกีฬาชนิดที่มีการเล่นกีฬาชนิดนั้น ๆ

5. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ ที่จริงการท่องเที่ยวเพื่อประกอบธุรกิจไม่น่าจะเข้าเป็นการท่องเที่ยว เพราะขาดปัจจัยที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวต้องเป็นการกระทำอย่างเสรี และมีความตั้งใจที่จะท่องเที่ยวถ้าถือเคร่งครัดตามทฤษฎีก็น่าจะเป็นเช่นนั้น แต่ที่เป็นข้อเท็จจริง นักท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจแทบทุกคนก็ได้เจียดเวลาและจัดเวลาให้เหลือไว้สำหรับการท่องเที่ยวด้วย

6. การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม สัมมนา ฯลฯ ในสมัยปัจจุบัน ซึ่งมีองค์กรคณะกรรมการ สมาคม สหภาพ ฯลฯ ทั้งในประเทศและต่างประเทศมากมาย การเดินทางเพื่อการประชุม สัมมนา ฯลฯ ได้ส่งเสริมให้มีขึ้นมากมาย จนองค์กร IUOTO (International Union of Office Travel Organization) เห็นสมควรที่จะจัดนักท่องเที่ยวเพื่อการประชุมสัมมนา ฯลฯ ไว้ต่างหากอีกพวกหนึ่ง

7. การท่องเที่ยวเพื่อเพชร การท่องเที่ยวไปที่ไหนก็ตามของนักท่องเที่ยวเพชรชายโดยมีเจตนาารมณ์แฝงอยู่ในอันที่จะหาความเพลิดเพลินเชิงเพชร

สำหรับรูปแบบของการท่องเที่ยวที่นั้น ราณี อธิชัยกุลและ รชพร จันท์สว่าง(2546: 73-92) ได้กำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวไว้ 5 ประเภทคือ

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism) คือการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ

2. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) หมายถึงการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมเกษตรเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหลัก

3. การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ได้แก่สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี รวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี ตลอดจนงานที่เกี่ยวข้องชมรดกทางประวัติศาสตร์ที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และศาสนสถาน

4. การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่น (Ethnic Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาการสัมผัสโดยตรงกับคนที่มีเชื้อชาติและภูมิหลังทางวัฒนธรรม ที่แตกต่างไปจากตัวนักท่องเที่ยว ไม่ใช่การสัมผัสผ่านสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม

5. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬา (Health and Sport Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการป้องกัน ฟิตเนส ดูแลรักษา สุขภาพกาย ใจ และจิตวิญญาณ ส่วนการท่องเที่ยวเชิงกีฬาคือการท่องเที่ยวเพื่อการเล่น หรือดูกีฬา หรือออกกำลังกาย และยังมีการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน คือการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นกิจกรรมสนุกสนาน ดินแดน ผจญภัย

การท่องเที่ยวจึงมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายตามความต้องการและแรงจูงใจที่หลากหลายของแต่ละบุคคลรวมถึงลักษณะการเดินทาง แต่ส่วนใหญ่แล้วการท่องเที่ยวมักทำไปเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และศึกษาหาความรู้หรือประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ซึ่งการท่องเที่ยวจะเป็นประเภทใดมักจะขึ้นอยู่กับสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไป ซึ่งในปัจจุบันมีการรวมการเดินทางเพื่อไปประกอบธุรกิจ และประชุมสัมมนาเข้าไปในการท่องเที่ยวด้วย

1.4 องค์ประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยว

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.(2540:15-18) แบ่งองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวแบ่งได้เป็น 3 ส่วนคือ

1.4.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวตามแนวคิดในการแบ่งประเภททรัพยากร สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1.4.1.1 แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เช่น ทะเล น้ำตก ภูเขา อุทยานแห่งชาติ

1.4.1.2 แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณสถาน วัด ศูนย์วัฒนธรรม สวนสนุก ศูนย์การค้า ฯลฯ

1.4.2 ตลาดการท่องเที่ยว หมายถึงนักท่องเที่ยว ระยะเวลาพำนัก รูปแบบวิธีการกิจกรรม และพฤติกรรม ฯลฯ

1.4.3 บริการการท่องเที่ยว ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ที่พัก ร้านอาหาร ภัตตาคาร บริการนำเที่ยว มัคคุเทศก์ กิจกรรมการท่องเที่ยว ฯลฯ

ในส่วนของการทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา(2547:6-11) ได้กำหนดองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. การคมนาคมขนส่ง
2. ที่พักแรม
3. ร้านอาหารและภัตตาคาร
4. บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

5. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (ทรัพยากรหรือสินมรดกทางการท่องเที่ยว) ซึ่งแบ่งเป็น ประเภทธรรมชาติ ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถานและศาสนา ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม

6. ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

7. ความปลอดภัย

8. การอำนวยความสะดวกในการเข้า-ออกเมือง

9. การจัดบริการอื่นๆสำหรับนักท่องเที่ยว เช่นการจัดประชุม การจัดกิจกรรม บ้านพักและพักผ่อนหย่อนใจ

10. การเผยแพร่และโฆษณา

ในส่วนของทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resources) มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวว่า หมายถึงทรัพยากรที่มนุษย์ใช้เพื่อการท่องเที่ยว มักจะเป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่หมดไป ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม และวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงความโดดเด่นของชุมชน

ราณี อธิชัยกุล;และ รชพร จันทรสว่าง (2546: 38-46) แบ่งทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองและมีความงามตามธรรมชาติ มีความโดดเด่นทางภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยาและระบบป่าไม้ที่หลากหลาย มีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบคือ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ แหล่งน้ำ และพืชพรรณป่าไม้

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และศาสนสถาน หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นและมีความสำคัญในฐานะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนาที่แสดงถึงอารยธรรมท้องถิ่น มีผลดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปเยือน มี 2 ประเภทคือ โบราณสถานและโบราณวัตถุ และศาสนสถาน

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมและประเพณี หมายถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ และถ่ายทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่คือ แหล่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และแหล่งศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมวดนี้ยังรวมถึงอัญมณีไมตรีและการต้อนรับของประชาชนในท้องถิ่นด้วย เช่น รอยยิ้ม หรือความเอื้ออาทร

4. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทมนุษย์สร้างขึ้น หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่คือทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและความบันเทิง

ส่วนกวี วรกวิน (2546:11) แบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองหรือปรากฏอยู่ตามธรรมชาติ หรือในเชิงภูมิศาสตร์คือ สรรพสิ่งที่เป็นระบบธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ในระวางที่ โดยมีคุณสมบัติที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ เช่นสวยงาม แปลกตา น่าสนใจ เช่น ภูเขา ถ้ำ น้ำตก ห้วย เกาะ เป็นต้น

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เกิดจากการสร้างสรรค์ขึ้นโดยฝีมือมนุษย์มีทั้งที่เป็นรูปธรรมและเป็นนามธรรม หรือในเชิงภูมิศาสตร์คือ สรรพสิ่งที่เป็นระบบวัฒนธรรมที่เกิดจากการสร้างปฏิสัมพันธ์กันระหว่างระบบมนุษย์และระบบธรรมชาติ เช่น ปราสาทหินขอมเกิดจากการสร้างปฏิสัมพันธ์กันของมนุษย์สมัยขอมกับวัสดุหินทรายสีต่างๆ เป็นต้น

ทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงมีหมายที่กว้างและครอบคลุม อาจกล่าวได้ว่าทรัพยากรทุกประเภทในโลกสามารถเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ทั้งนั้น ถ้าทรัพยากรนั้นสามารถตอบสนองความพึงพอใจและทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดความพึงพอใจที่เห็นหรือได้สัมผัส

การท่องเที่ยวยังเป็นผลรวมของกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากหลายองค์ประกอบ ได้แก่ นักท่องเที่ยว หน่วยงานรัฐบาล ธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว ในการเข้ามาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ โดยที่ส่วนรัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การประชาสัมพันธ์ ซึ่งคาบเกี่ยวกับบทบาทของภาคธุรกิจในการลงทุน ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวซึ่งอาจกระทำร่วมกันโดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีนักท่องเที่ยวเป็นผู้ใช้ประโยชน์ในขณะที่เดียวกันก็ตอบแทนด้วยการจ่ายค่าสินค้าและบริการ

อลัน คอลเลียร์(Allan Collier.2003:20-21) กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของสินค้าด้านการท่องเที่ยวว่า จะต้องประกอบด้วย

1. สิ่งดึงดูดใจและกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงกิจกรรมต่างๆ เช่น งานเทศกาล เป็นต้น

2. สิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ท่องเที่ยว เช่น ที่พัก การขนส่ง บริการด้านอาหาร หรือร้านขายของ

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวหรือสินค้านั้น เช่น ระบบขนส่ง ระบบการตลาด

กล่าวโดยสรุปองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวจึงประกอบด้วยสินค้าหรือเรียกว่า ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้หรือไม่ก็ได้ นอกจากนั้นยังต้องมีนักท่องเที่ยว ผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายคือนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ และผู้ให้บริการได้รายได้จากการท่องเที่ยว

1.5 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

ประเทศไทยในสายตาของหลายประเทศในโลกเป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงด้านบริการ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีแหล่งท่องเที่ยวสวยงามติดอันดับโลก จากข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยวมากมายเช่น ได้รับรางวัล Grand Travel

Award 2004 โดยจัดอันดับให้ไทยเป็น The World's Best Tourist Country 2004 จาก Scandinavian Travel Trade ส่วน Asia-Pacific Spa Research จัดอันดับให้ไทยเป็น Number 1 Spa Destination (ยูวดี นิรันดร์ตระกูล.2547:2.ออนไลน์)

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมด้านบริการที่ทำรายได้หลักให้แก่ประเทศไทยได้ไม่ต่ำกว่า 250,000-300,000 ล้านบาทต่อปี ในปีพ.ศ.2547 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศไทย ประมาณ 12 ล้านคน ทำรายได้ให้ประเทศเป็นมูลค่า 384,360 ล้านบาท นักท่องเที่ยวต่างชาติใช้จ่ายเงินโดยเฉลี่ย 4,000บาทต่อวัน และระยะเวลาพำนักเฉลี่ย 8 วัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2548: ออนไลน์) การท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ทำรายได้เป็นอันดับหนึ่งของประเทศ รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเป็นอันมาก เพราะนอกจากจะเพิ่มรายได้ให้กับประเทศแล้ว ยังช่วยส่งเสริมการจ้างงานทำและกระจายรายได้ไปให้ท้องถิ่นอีกด้วย

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา(2547: 2-6) แบ่งความสำคัญของการท่องเที่ยวออกเป็นประเด็นต่างๆที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมได้ดังนี้

1. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นอันดับ 1 เมื่อเทียบกับรายได้จากการส่งออกสินค้าอื่นๆและรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศมีส่วนช่วยสร้างเสถียรภาพในดุลการชำระเงิน
2. รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง สร้างงาน สร้างอาชีพ และเป็นการเสริมอาชีพ
3. การท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผลการสำรวจพบว่า มี Multiplier Effectของการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีค่าประมาณ 2.06 เท่า
4. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย หรือเป็น Unlimited Industry และไม่มีขีดจำกัดในการผลิต
5. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี
6. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาค
7. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นมาตรการที่ช่วยส่งเสริมความปลอดภัยและความมั่นคงให้แก่พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ช่วยให้เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภค ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือน
8. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวช่วยก่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและพัฒนาเทคโนโลยี และยังมีส่วนช่วยการลดการอพยพเข้าสู่เมือง

จะเห็นได้ว่าความสำคัญส่วนใหญ่ข้างต้นจะเป็นไปในเชิงบวก แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าสิ่งที่กล่าวมาจะเป็นการมองด้านเดียว เช่นการเกิด Multiplier Effect แต่การท่องเที่ยวทำให้เกิด External costs ได้ในขณะเดียวกัน เช่นการสร้างสนามกอล์ฟเพื่อรองรับการท่องเที่ยว จะ

เกิดผลกระทบจากการใช้ยากำจัดวัชพืชในสนามหญ้าและนำมาซึ่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรและวิถีชีวิตของประชาชนใกล้เคียง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2547: 3-4) ได้ให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้ 3 ประเด็น คือ

1. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวสามารถทำรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศมากเป็นอันดับ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากสินค้าออกอื่น ๆ นอกจากนี้รายรับสุทธิในรูปของเงินตราต่างประเทศจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ยังมีส่วนช่วยให้ดุลชำระเงินของประเทศเกินดุลอีกด้วย ในส่วนของรายได้ รายได้จาก การท่องเที่ยวจะมีผลทวีคูณ ในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้ ผลผลิตส่วนรวมของประเทศมีค่าทวีกว่า 3 เท่าตัว นอกจากนั้นการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการ หมุนเวียน และการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวเข้าไปถึงแหล่ง ท่องเที่ยวในชนบท การพัฒนาความเจริญก็จะไปถึงภูมิกษณณนั้น ๆ ก่อให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ ๆ ในท้องถิ่น เช่น โรงแรม ภัตตาคาร ร้านค้า สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีผู้ลงทุนในหลาย ๆ รูปแบบทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพอย่างกว้างขวางเป็นการสร้างรายได้สู่ประชาชนอย่าง แท้จริง ดังนั้นการท่องเที่ยว มีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต และนำเอาทรัพยากรของ ประเทศ โดยเฉพาะของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในอัตราที่สูง ในรูปของการผลิตสินค้า พื้นเมืองและสินค้าที่ระลึกตลอดจนการบริการในท้องถิ่นนั้นๆ เมื่อพิจารณาในเรื่องของวัตถุประสงค์ การ ท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบ ผลผลิตขายได้ตลอดเวลาสุดแล้วแต่ความเหมาะสม และความสามารภของผู้ขาย

กล่าวโดยรวมคือการท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิต เป็นวงจรหมุนเวียน ภายในประเทศ ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจัดว่าเป็นแหล่งจ้างงานที่ใหญ่ที่สุด เนื่องจากเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หลากหลายอาชีพ เป็นต้นว่า อาชีพเกี่ยวกับการขนส่ง อาชีพให้บริการด้านที่พัก อาชีพจัดบริการ สิ่งดึงดูดการท่องเที่ยว อาชีพผลิตของที่ระลึก และอาชีพเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลทางการ ท่องเที่ยว เป็นต้น เป็นการลดการว่างงานลง ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้รัฐบาลได้รับ รายได้ในรูปของภาษีอากรประเภทต่าง ๆ

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคม การท่องเที่ยวมีส่วนในการส่งเสริม ความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ ก่อให้เกิดสันติภาพ ความเป็นมิตรไมตรี และความเข้าใจอันดีระหว่าง เจ้าของบ้านและผู้มาเยือน นอกจากนั้น การท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนา สร้างสรรคความเจริญ ทางสังคมให้เกิดแก่ท้องถิ่น ทำให้มีการก่อสร้างสิ่งใหม่ ๆ มีการลงทุนทางด้านการผลิตเพื่อรองรับ การบริการแก่ผู้มาเยือนท้องถิ่น ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการมีงานทำจึงทำให้อยู่ดีมีความสุขโดย ทั่วกัน และก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความ

ภาคภูมิใจ ความสำนึกและตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึกหวงแหน และรักแผ่นดินที่อยู่อาศัยของตน

2.1 การท่องเที่ยวช่วยขจัดปัญหาความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ช่วยขจัดปัญหาการล้นไหลและเคลื่อนย้ายเข้ามาหางานทำหรือเสี่ยงโชคในเมืองของประชาชนในชนบท

2.2 การท่องเที่ยวช่วยให้ประชาชน ในชนบทรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาผลิตและประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ในรูปของสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกไว้สำหรับขายผู้มาเยือนเป็นการหารายได้มาจุนเจือครอบครัวเพิ่มขึ้น

3 ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อการเมือง

3.1 การเดินทางท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรู้สึกถึงความมั่นคง ปลอดภัย เพราะการที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปเยือนที่ใด ที่นั้นจะต้องมีความปลอดภัยเพียงพอ

3.2 การท่องเที่ยวเป็นวิถีทางที่มนุษย์ต่างสังคมจะได้พบปะรู้จัก ทำความเข้าใจกัน การเดินทางไปมาหาสู่กันภายในประเทศทำให้ได้รู้จัก ค้นเคย รู้ปัญหา ฝ่าฟันอุปสรรคกัน เป็น การสร้างความรักความสามัคคี สมานฉันท์ของคนในชาติ ในทำนองเดียวกัน การเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เสริมสร้างความเข้าใจอันดีนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกที่จะช่วยสร้างสรรค์สัมพันธไมตรีและความสงบสันติสุขในโลก

การท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญทั้งต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการสร้างสัมพันธภาพ รวมถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของคนในสังคมโลก และในปัจจุบันการท่องเที่ยวยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาฐานรากของชุมชนในรูปแบบของการท่องเที่ยวชุมชน

1.6 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยว

ประเทศไทยมีความได้เปรียบทางการท่องเที่ยวหลายประการ ทั้งด้านทำเลที่ตั้งที่อยู่ในเขตร้อนชื้นทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ในด้านโครงสร้างทางกายภาพของประเทศไม่ว่าจะเป็นภูเขา น้ำตก ชายหาด มีกระจัดกระจายไม่กระจุกตัวในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ชนบทธรรมชาติและวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบตะวันออก ประวัติศาสตร์และโบราณสถานที่มีอยู่ทั่วทุกภาค สิ่งเหล่านี้จัดได้ว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม การมุ่งหวังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและมีชื่อเสียงระดับโลก จำเป็นต้องมีนโยบายการจัดการที่ดี มีเป้าหมายและแนวทางที่ชัดเจน รวมถึงการคำนึงถึงความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากรนั้นๆ

ในเอกสารของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (การบริหารและการจัดการท่องเที่ยว. มมป: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงการพิจารณาการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์จะต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยวเป็นสำคัญซึ่งพอจะจำแนกได้เป็น 3 ระบบ คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resources) ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่หมายถึงสภาพทางกายภาพของทรัพยากรทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

2. การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Services) คือการบริการเพื่อการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมที่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ

3. ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing) คือส่วนที่เป็นความต้องการของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายรวมถึง กิจกรรม รูปแบบ และกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น

ส่วนหลักการบริหารและหลักการจัดการการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบดังนี้

1. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในชุมชนโดยพิจารณาเกี่ยวกับที่ตั้งของกิจกรรม ความพร้อมและความต้องการของชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดการรูปแบบของคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ การสนับสนุนของภาครัฐ เป็นต้น

2. องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ เช่น สมาคมตำบล องค์กรการบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรประชาชนอื่นๆ

3. ภาคธุรกิจท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐมีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาค

4. ประชาชนท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

การจัดการท่องเที่ยวจึงยึดหลักการจัดการอย่างยั่งยืน คือการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและการคำนึงถึงการมีใช้ในคนรุ่นต่อไป ในขณะที่เดียวกันการให้ชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเนื่องจากชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรและจะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาต่างๆ โดยตรง แนวคิดนี้เป็นแนวคิดการจัดการที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นการเดินทางจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งโดยมีความมุ่งหมายเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ไม่ใช่เพื่อประกอบธุรกิจ ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงประกอบด้วยนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว และการเดินทางซึ่งหมายถึงการขนส่ง รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวและระบบการจัดการ การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อประเทศในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นต่อบุคคล สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และประเทศ ทั้งในด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่บุคคล การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณี ที่สำคัญคือการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจซึ่งจะส่งผลต่อการมีรายได้และการมีงานทำของประชาชนอันจะมีผลต่อเนื่องไปที่การพัฒนาประเทศ การท่องเที่ยวจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ผลักดันให้ประเทศพัฒนาก้าวหน้าต่อไป ดังนั้นเพื่อให้การท่องเที่ยวมีความยั่งยืนและตอบสนองประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ การท่องเที่ยวจึงต้องยึดหลักความยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ท่ามกลางกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม ที่มุ่งเน้นการเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศ ธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทุกรัฐบาลให้ความสำคัญในฐานะของแหล่งรายได้หลัก ที่นำเงินตราเข้าสู่ประเทศอย่างมหาศาล ในปีพ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศไทย 12 ล้านคน ทำรายได้ให้ประเทศเป็นมูลค่า 380,000 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548:ออนไลน์) แต่ผลจากการดำเนินการที่ผ่านมา พบว่าการมุ่งเน้นรายได้กลับทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง เนื่องจากการโหมใช้ทรัพยากรอย่างไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์ ซึ่งส่งผลให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากเปลี่ยนเป้าหมายการเดินทาง ไปสู่ประเทศที่ยังคงความสงบ สะอาด และคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม นอกจากนี้จากผลการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอเดอจาไนโร ประเทศบราซิลเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2535 ได้ระบุแนวทางเกี่ยวกับ Travel and Tourism Industry ใน Agenda 21 ซึ่งได้เกิดกระแสสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้านคือ

1. กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวในการศึกษาเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
3. กระแสความต้องการการพัฒนาโดยประชาชนมีส่วนร่วม

จากพลังความต้องการของกระแสหลักดังกล่าว จึงเกิดแนวคิดที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่จะลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และรักษาระบบนิเวศ ซึ่งก็คือ Green Tourism หรือ Ecotourism ซึ่งเป็นรูปแบบที่คาดว่าจะจะเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 1-3)

อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งจัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ ไม่ได้อยู่ตรงข้ามกับการท่องเที่ยวแบบ Mass Tourism เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้จำกัดที่ขนาดของนักท่องเที่ยว แต่จำกัดที่รูปแบบกิจกรรมและขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงให้ความสำคัญกับการจัดการด้านการท่องเที่ยว และมุ่งเน้นการให้การศึกษาและการสร้างจิตสำนึกมากกว่าการสร้างความสะดวกสบายอย่างไม่มีการควบคุมของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงต้องประสานความเข้าใจกันอย่างเหมาะสมตลอดกระบวนการ (กวี วรรกวิณ, 2546: 22)

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวและยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดของรัฐบาล 2548-2551 (แผนการบริหารราชการแผ่นดิน .2548:เอกสารอัดสำเนา) ได้ให้การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการนำไปสู่เป้าหมายของยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนั้นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวปี 2547-2551 กำหนดวิสัยทัศน์ให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของเอเชีย (Tourism Capital of Asia) จากภาพรวมของการท่องเที่ยวไทยดังกล่าว สามารถนำมากำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปี 2548-2549 คือ “มุ่งสู่คุณภาพ โดยสร้างพื้นฐานที่เข้มแข็ง และท่องเที่ยวอย่างมั่นคง”ภายใน 2 ปี ซึ่งมี 5 แผนงานหลัก คือแผนงานพัฒนาการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แผนงานจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แผนงาน

การตลาดและการประชาสัมพันธ์ แผนงานการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแผนงานบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยในปี 2548 มีงบประมาณโครงการ 68.0 ล้านบาท และ ปี2549 มีงบประมาณโครงการ 107.5 ล้านบาท (ยูวดี นรินทร์ตระกูล.2547: 5-7.ออนไลน์)

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแนว Ecotourism หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์ ที่เป็นแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติศัพท์ของคำว่า Ecotourism ว่าเป็นคำผสมระหว่าง Ecology ซึ่งแปลว่านิเวศวิทยา และคำว่า Tourism ซึ่งแปลว่าการท่องเที่ยว ในภาษาไทยมีผู้บัญญัติศัพท์ไว้หลายคำ เช่น นิเวศสัญจร การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในความเห็นของ เดวิด เวสเทิร์น (David Western.1993:7) มีความเห็นว่า Ecotourism เกิดขึ้นเนื่องจากความตระหนักในการผสมผสานและความเกี่ยวพันกันของสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม โดยรากฐานของการท่องเที่ยวประเภทนี้มาจากการท่องเที่ยวในธรรมชาติและการมีกิจกรรมกลางแจ้ง

ในรายงานของ TDRI เบลินดา ฟูลเลอร์ (Belinda Fuller.1997: Thailand Tourism: Vision 2012.online) เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นมิติใหม่ของการท่องเที่ยว มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในธรรมชาติ และมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ส่วนความหมายที่ให้ไว้คือการเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวโดยมีความมุ่งหมายเพื่อเรียนรู้ ผ่อนคลาย และซาบซึ้งกับสิ่งที่มีอยู่ทั้งด้านธรรมชาติและสังคม วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คน โดยมีพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

ส่วนคำจำกัดความของ Ecotourism มีผู้ให้ความเห็นไว้หลากหลายแต่ส่วนใหญ่จะมองว่าเป็นการท่องเที่ยวที่อิงกับธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น อลิซาเบธ บู (Dimitrios Diamantis.1999:98; citing Elizabeth Boo.1991b:4) ให้ความหมายว่าเป็นการท่องเที่ยวในธรรมชาติที่คำนึงถึงการอนุรักษ์ โดยมีการสนับสนุนเงินกองทุนให้กับพื้นที่ที่ได้รับการปกป้องคุ้มครอง ในขณะที่เดียวกันก็มีการสร้างโอกาสการจ้างงานให้กับชุมชนรอบบริเวณรวมถึงการให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆกัน

สอดคล้องกับศูนย์ข้อมูลเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(Thailand Ecotourism Information Center.1997: online) เห็นว่า ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่รบกวนธรรมชาติ ลดผลด้านลบให้มน้อยที่สุด มีการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม นอกจากนั้นชุมชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการ และการท่องเที่ยวต้องเอื้อประโยชน์ให้ชุมชน ยิ่งไปกว่านั้นผลกำไรที่ได้จากการประกอบธุรกิจต้องนำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และสิ่งสุดท้ายคือต้องมีการให้ความรู้และการสื่อความหมายเกี่ยวกับมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

ซึ่งสอดคล้องกับ บอยด์ และบัทเลอร์ (Dimitrios Diamantis.1999:98; citing Boyd;&Butler, 1996b: 558) ที่เห็นว่าเป็นประสบการณ์การเดินทางที่มีความรับผิดชอบต่อธรรมชาติ

ส่งเสริมการอนุรักษ์ระบบนิเวศ ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความเคารพต่อความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น และกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นรวมถึงการใช้ทรัพยากรไม่ส่งผลกระทบต่อและคำนึงถึงระบบนิเวศ

ส่วนThe International Ecotourism Society (2003-2004:Online)ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งจะเน้นในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และปรับปรุงสวัสดิภาพของผู้คนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น ดังนั้นหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงประกอบด้วย การลดผลกระทบต่อด้านต่างๆ การเคารพและตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณี การนำมาซึ่งประสบการณ์ที่ดีต่อทั้งเจ้าบ้านและผู้มาเยือน มีการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินเพื่อการอนุรักษ์รวมถึงเพื่อคนในชุมชน และการให้คนในชุมชนมีอำนาจในการจัดการการท่องเที่ยว การคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมืองของประเทศที่เป็นเจ้าบ้าน สนับสนุนสิทธิมนุษยชนและข้อตกลงด้านแรงงานในระดับนานาชาติ

ในส่วนของ สฤชดี แสงอรัญญ์(มมป.) นิยามความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นแนวคิดที่เพิ่งปรากฏไม่นาน ยังมีคำภาษาอังกฤษอื่นที่ให้ความหมายเดียวกันคือ Nature Tourism, Biotourism เป็นต้น อย่างไรก็ตามล้วนเป็นการบ่งบอกถึงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ซึ่งจากการประชุม Globe 1990 ณ ประเทศแคนาดา ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวน รักษาโอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวนี้มีความหมายรวมถึงการจัดสรรทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย โดยมีลักษณะสำคัญคือ เป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินภายใต้ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งต้องยอมรับให้ประชากรทุกส่วนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน และต้องชี้ให้เห็นถึงความปรารถนาของประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวเวลานั้น (สฤชดี แสงอรัญญ์. มมป :Online)

การนิยามเช่นนี้ในประเทศไทยสอดคล้องกับThai Ecotourism and Adventure Travel Association (2548: online) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และประโยชน์ที่จะเกิดต่อโลกอย่างยั่งยืน ซึ่งตรงข้ามกับการท่องเที่ยวในรูปแบบเก่า (Mass Tourism) ที่ส่งผลกระทบต่อสังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเด็นต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นในทุกหนแห่งที่การท่องเที่ยวแบบนี้เข้าไปถึง

อย่างไรก็ตาม บุษกร ภวจินดา ให้ความเห็นไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จัดได้ว่าเป็นทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ การจ้างงานและการสร้างรายได้ให้ชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาเศรษฐกิจ และการฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวความคิดที่คำนึงถึงความยั่งยืนทางธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ว่าต้องสามารถใช้ทรัพยากรเหล่านั้นถึงรุ่นลูกหลาน ไม่ทำลายทรัพยากร

โดยสร้างผลกระทบน้อยที่สุด และที่สำคัญ คนในท้องถิ่นต้องได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรนั้น รวมถึงความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับทรัพยากรในท้องถิ่นของตน (บุษกร ภวจินดา.2538:66) กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ และพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องไม่ทำลายแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม คำนึงถึงวัฒนธรรม ประเพณี สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวต้องให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆมีส่วนร่วมทั้งในด้านการจัดการ และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

2.2 หลักเกณฑ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นแนวโน้มที่สำคัญของการท่องเที่ยว หลักเกณฑ์สำคัญจึงอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ทั้งทรัพยากรและวิถีชีวิตของประชาชน

รอส ดาวลิ่ง (Ross K. Dowling.1995:87-90) ได้อธิบายถึงหลักเกณฑ์สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1. อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ (Natural-base) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ซึ่งอาจหมายถึงส่วนของวัฒนธรรมในแหล่งชาตินั้นด้วย
2. คำนึงถึงความยั่งยืนของระบบนิเวศ (Ecological Sustainable) การท่องเที่ยวต้องเอื้ออำนวยต่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ
3. การให้ความรู้เรื่องการดูแลสิ่งแวดล้อม (Environmentally Education) เป็นจุดเด่นสำคัญ เพราะนอกจากจะตอบสนองวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวแล้ว ยังต้องมีการให้ความรู้เรื่องการดูแลสิ่งแวดล้อมด้วย
4. ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่น (Locally Beneficial) การท่องเที่ยวต้องสร้างประโยชน์แก่คนในท้องถิ่น รวมถึงการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการจัดการและการได้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากร
5. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Satisfaction) นักท่องเที่ยวต้องมีความพึงพอใจจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้หลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น

การขยายตัวของนักท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ จากการศึกษาในอุทยานแห่งชาติหลายแห่งที่เปิดรับการท่องเที่ยวส่งผลกระทบในด้านลบ ดังนั้นการวางแผนการจัดการและแนวทางพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงเป็นแนวทางหลักผสมกับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(J.G. Nelson.1994: online)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมีองค์ประกอบและหลักเกณฑ์ที่มุ่งเน้นถึงความยั่งยืน เศรษฐกิจ และการคำนึงถึงการระมัดระวังในการใช้ทรัพยากรรวมถึงการก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว

2.3 แนวโน้มสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในอัตราที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากได้รับการผลักดันและส่งเสริมให้เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development)

ซึ่งผลจากรายงานการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.2538:8-14) ได้ระบุถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม เป็น 2 ประเด็นหลักคือ

1. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและมลภาวะ เช่น ก่อให้เกิดขยะและสิ่งปฏิกูล ปัญหาการสูญเสียสมดุลทางธรรมชาติ ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์เพื่อการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มิใช่เพียงพอดและไม่ได้มาตรฐาน ตลอดจนความแออัด ความไร้ระเบียบของอาคารสิ่งปลูกสร้าง ปัญหาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งก่อให้เกิดการทำลายสภาพภูมิศาสตร์ทางธรรมชาติ รวมถึงการทำลายหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์อีกด้วย

2. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ปัญหาเพศพาณิชย์ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการครองชีพที่ไม่เป็นธรรม ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ปัญหาความไม่เสมอภาคในการพัฒนาที่มุ่งเน้นเฉพาะพื้นที่ และปัญหาความขัดแย้งของคนในท้องถิ่น

จากปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว ก่อให้เกิดกระแสหรือแนวโน้มจากการตระหนักถึงภาระรับผิดชอบของคนในสังคมรวมถึงนักท่องเที่ยวที่ผลักดันให้เกิดกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นสมบัติอันมีค่าของชุมชน และกลายเป็นการสร้างพลังผ่านกลุ่มต่างๆ ของประชาชนโดยทั่วไป ว่าถึงเวลาแล้วที่จะต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองไว้ มิให้เสื่อมสลายอันเนื่องจากการเติบโตอย่างไม่หยุดยั้งของการท่องเที่ยว

ในขณะที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งจัดได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศไทยและมีอัตราการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง แนวโน้มของประชากรโลกรวมถึงประชากรของประเทศไทยก็มีการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความรวดเร็วของการคมนาคม ซึ่งส่งผลให้การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ สะดวกรวดเร็วขึ้น ประกอบกับการโฆษณาประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวก็กระตุ้นให้คนเดินทางมากขึ้น

จากแนวโน้มดังกล่าวจะเห็นว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวนอกจากจะสร้างรายได้ให้แก่ประเทศอย่างมากมายแล้ว ในอีกด้านหนึ่งก็สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมอย่างมากมายเช่นกัน ด้วยการบรรจบกันของแนวโน้มทั้งสอง จึงเกิดกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจในขณะที่ยังดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของชุมชนและภายใต้การบริหารจัดการของชุมชนในท้องถิ่นเอง

2.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีลักษณะเดียวกับองค์ประกอบพื้นฐาน จะแตกต่างกันก็เฉพาะองค์ประกอบย่อย ความสัมพันธ์และรายละเอียดของวิธีปฏิบัติ ซึ่งมักจะเข้มงวด และมีเป้าหมายในการรักษาสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบที่ขยายขึ้นจากองค์ประกอบพื้นฐานคือกิจกรรมด้านการศึกษา องค์กร และการมีส่วนร่วมของชุมชน

ลักษณะขององค์ประกอบพื้นฐานที่ชี้วัดความเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ

2.4.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์ มีความสำคัญสูงต่อการศึกษาเรียนรู้และอนุรักษ์ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ถ้าในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้มีการจัดการที่ดี หรือมีศักยภาพสูงในการทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.4.2 ตลาดการท่องเที่ยว

หมายถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว และบริการการท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบของกิจกรรม และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว โดยตัวชี้วัดสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ วิธีการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว

ดังนั้นปัจจัยที่ใช้พิจารณาความเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ

1. ความสนใจในแหล่งท่องเที่ยว จะพิจารณาจากรูปแบบ ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวที่นิยมไป โดยให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวที่เสริมความรู้ การอนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม ระดับความเข้มข้นของความสนใจ

2. การเตรียมตัวก่อนการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีการเตรียมตัว เตรียมศึกษาหาความรู้ หรือการอบรมก่อนเดินทาง การเตรียมอุปกรณ์การเดินทาง โดยให้ความสำคัญกับการเตรียมตัวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. การปฏิบัติตัวในการท่องเที่ยว จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแหล่งท่องเที่ยว มีความสนใจใฝ่รู้ในการท่องเที่ยว สนใจเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญต่อข้อมูล กิจกรรมและการสื่อความหมาย ยินดีจ่ายในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม และสนใจร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

4. การปฏิบัติหลังการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความรักหวงแหนทรัพยากรที่ได้เรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นหลังจากการไปเที่ยว มีการเรียนรู้ต่อเนื่องและช่วยขยายข้อมูลที่ได้รับไปสู่ผู้อื่น

2.4.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการท่องเที่ยวกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และผลิตเฟลิน กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงแบ่งออกเป็น

1. กิจกรรมเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ เดินป่า (walking, hiking, trekking) ศึกษาธรรมชาติ (nature education) ส่องสัตว์/ดูนก (animal / bird watching) เทียวถ้ำ/น้ำตก (cave/waterfall exploring) พายเรือ (canoeing, kayak, sailing, wind surfing) ดำน้ำดูปะการัง (snorkeling, scuba diving) ตั้งแค้มป์ (tent camping) ล่องแพ (rafting) ขี่ม้า/นั่งช้าง (horse / elephant riding)

2. กิจกรรมกึ่งนิเวศ ได้แก่ ถ่ายรูป บันทึกภาพ/เสียง (photographing) ศึกษาท้องฟ้า (sky interpreting) ขี่จักรยานท่องเที่ยว (terrain / mountain biking) ปีน/ไต่เขา (rock / mountain climbing) ตกปลา (fishing)

3. กิจกรรมทางวัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ ได้แก่ การชมความงาม ความเก่าแก่ ลักษณะเฉพาะตัวของโบราณสถาน ศึกษาเรียนรู้ประวัติและความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ศึกษาชื่นชมงานทางศิลปกรรมและวัฒนธรรม ร่วมกิจกรรมและเรียนรู้พฤติกรรมของผู้คน และศึกษาเรียนรู้การผลิตของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

2.4.4 การบริการ

หมายถึงการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ในขณะที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวรวมถึงสิ่งบริการรองรับด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเน้นการบริการด้านข้อมูล ข่าวสารและการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่นงานบริการสื่อความหมาย การจัดที่พักที่มีความกลมกลืนสอดคล้องกับธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการเป็นมัคคุเทศก์นำทาง เป็นต้น

ดังนั้นองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงประกอบด้วย ทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยว กิจกรรม และบริการ ซึ่งทุกองค์ประกอบจะต้องอยู่บนหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงการให้ความรู้ความเข้าใจในด้านการอนุรักษ์ต่อชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือนในขณะเดียวกันกิจกรรมต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องคำนึงถึงการไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

2.5 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ราณี อธิชัยกุล;และ รชพร จันทรสว่าง(2546:76.) กล่าวว่ากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจจัดแบ่งตามทรัพยากรการท่องเที่ยวตามประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางบก ซึ่งมีระบบนิเวศเป็นป่าบก เช่นป่าดงดิบชื้น ป่าสนเขา และเมืองค้ประกอบของทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่นภูเขา ถ้ำ และชุมชนที่อาศัยในป่าเขา

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล เป็นการท่องเที่ยวตามชายฝั่งทะเล เกาะแก่ง รวมถึงป่าชายเลน พื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่ง ซึ่งมีเมืองค้ประกอบทางธรรมชาติที่น่าสนใจ เช่นชายหาด ปะการัง ชายเลน รวมทั้งวิถีชีวิตของชาวประมงหรือชาวเล

ดังนั้นการท่องเที่ยวทั้งทางบกหรือทางทะเลถือเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับว่าการท่องเที่ยวนั้นได้เข้าหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ ซึ่งมักจะเน้นที่ระบบบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.6 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ยั่งยืนมีองค์ประกอบ 3 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ใช้ในการขจัดความยากจน ในปัจจุบันยังพบว่าทรัพยากรด้านต่าง ๆ ยังถูกใช้อย่างไม่เกิดประโยชน์สูงสุด การทำให้ภาคเกษตรกรรมได้รายได้เสริมจากการท่องเที่ยวด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อาจช่วยแก้ปัญหานี้ได้ ด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต การท่องเที่ยวจะทำให้สิ่งเหล่านี้ดำรงอยู่เพื่อเป็นจุดขายให้แก่นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม และด้านสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวในชนบทเพื่อเพิ่มรายได้ต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542: 5-34) กล่าวถึงการพัฒนาด้านต่าง ๆ ในการจัดการเชิงนิเวศโดยคำนึงถึงหลักการพื้นฐานและองค์ประกอบเชิงระบบของการท่องเที่ยว สามารถแยกการพัฒนาเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

2.6.1 ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม วางแผนจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามขีดความสามารถที่จะรองรับได้ โดยการประเมินระดับของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในพื้นที่และนอกพื้นที่อนุรักษ์ให้เพิ่มจำนวนขึ้นภายใน 5 ปี มีการจัดเขตพื้นที่ (Zoning) ภายในบริเวณ เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวและกิจกรรมอื่นๆ กำหนดให้ทุกแหล่งมีการจัดเตรียมและพัฒนากสื่อความหมายขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว มีการควบคุมการพัฒนาสิ่งปลูกสร้าง และการใช้ประโยชน์ในส่วนของพื้นที่ต่าง ๆ ต้องให้มีความเหมาะสมกับสภาพ และมีการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ใกล้เคียงเพื่อให้เกิดกลุ่มหรือเครือข่ายการท่องเที่ยว

2.6.2 ด้านการให้การศึกษาและการสร้างจิตสำนึก หมายถึงการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวโดยการเน้นการให้ข้อมูลระหว่างการท่องเที่ยว รูปแบบการสื่อความหมายธรรมชาติจะแบ่งเป็น 2 ระดับ คือการให้การศึกษาทั่วไป และการสื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้รูปแบบ วิธีการและสื่อต่างๆทางการศึกษา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้นั้น เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและก่อให้เกิดจิตสำนึกรับผิดชอบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.6.3 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น หมายถึงการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของของสมาชิกในชุมชน ถนนและทางเดินทรัพยากร กระตุ้นให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการใช้ศักยภาพมากำหนดแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้งของกิจกรรม ความพร้อมและความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการจัดการ เช่นในรูปคณะกรรมการ ความรับผิดชอบ การสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นต้น รวมถึงการจัดอบรมให้ความรู้และการนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้

2.6.4 ด้านการส่งเสริมด้านการตลาดและบริการนำเที่ยว การส่งเสริมด้านการตลาดเป็นสิ่งที่จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการจัดการ การดำเนินการที่ได้รับการจัดการอย่างมีคุณภาพอยู่แล้วต้องสร้างให้เกิดความสมดุลระหว่างความสามารถในการรองรับของพื้นที่และปริมาณนักท่องเที่ยว การจัดการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์เป็นตัวกลางที่มีความสำคัญยิ่งในการเชื่อมโยงระบบ ตลาด หรือการทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะการให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีศักยภาพที่สุด ซึ่งจะควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพและโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือตัวมัคคุเทศก์ที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลเพื่อการศึกษา การส่งเสริมการตลาดด้วยการจัดโครงข่ายของแหล่งท่องเที่ยว ในกลุ่มพื้นที่ต่างๆให้เป็นชุดการท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้เกิดการกระจายตัวสู่กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวหลัก รอง และกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทั่วไปในสัดส่วนที่สูงขึ้น

2.6.5 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการบริการ การจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานในการ บริการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะเข้มงวดในการรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและในเชิงสังคม โดยทั่วไปจะมีการพัฒนาในระดับกลางจนถึงระดับต่ำ ตามขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งมุ่งเน้นการไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีความกลมกลืนกับธรรมชาติ โดยมุ่งเน้นการสร้างโครงสร้างพื้นฐานตามความจำเป็น เช่น เส้นทางคมนาคมสู่แหล่งท่องเที่ยว เส้นทางศึกษาธรรมชาติ บริการด้านที่พักแรม รวมถึงบริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงควรยึดถือแนวทางการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อหาทางออกในการแก้ไขปัญหาและยังเป็นการป้องกันปัญหาที่ยังไม่รุนแรงไม่ให้เกิดลุกลามเกินกว่าจะแก้ไข (ศรีพร สมบุญธรรม. 2536: 25) และยังเป็นแนวทางสำคัญที่จะนำมาพิจารณาเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมและป้องกันไม่ให้เกิดทรัพยากรใหม่ ๆ ถูกทำลายไปซึ่งจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและส่งผลดีต่อชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในท้องถิ่น (บุษกร ภวจินดา .2538: 67)

นอกจากนั้นการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางกลยุทธ์ในการจัดการที่รอบคอบและมีประสิทธิภาพจากทุกฝ่าย(ศรีพร สมบุญธรรม.2536:32) ทั้งนี้สิ่งสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จคือ การร่วมมือของชุมชนในท้องถิ่นในการเข้ามามีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น การวางแผน และการตัดสินใจร่วมกัน ในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาวมากกว่ากิจกรรมอื่น

2.7 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ส่วนแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีแนวทางดังนี้

1. แนวทางการจัดการพื้นที่และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาจากพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวในแต่ละส่วนเพื่อแยกกิจกรรมการท่องเที่ยวออกจากพื้นที่อนุรักษ์ นอกจากนี้ยัง

ต้องมีมาตรการที่ชัดเจนในการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวในพื้นที่เปราะบาง และการคำนึงถึงกฎระเบียบ ข้อบังคับในการควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

2. แนวทางสำหรับการสื่อสารและการให้บริการด้านการศึกษา โดยมีการผลิตสื่อ เพื่อให้ความรู้ด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังต้องให้ความสำคัญกับการให้ความรู้และพัฒนาประชาชนในท้องถิ่นให้สามารถเป็นผู้สื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. แนวทางการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและกระจายผลประโยชน์ไปสู่ชุมชน โดยองค์การที่เกี่ยวข้องต้องเร่งให้ความรู้และความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยว โดยชุมชนแก่เยาวชน ประชาชนทั่วไปและผู้นำชุมชน นอกจากนี้ยังต้องมีการจัดตั้งชมรมเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือกันในการพัฒนาและการอนุรักษ์ และในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างความเข้มแข็งให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นในการประกอบกิจการด้านการท่องเที่ยวโดยมีสถาบันหรือองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นผู้ให้คำปรึกษา กิจกรรมต่างๆในการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงการเคารพในความเป็นชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกของชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี โดยการใช้ทรัพยากรเหล่านั้นเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และการคำนึงถึงการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ มีระบบการจัดการที่ยั่งยืนโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ ในขณะเดียวกันก็เสริมสร้างการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวและชุมชน โดยมีความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

3. แนวคิดเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ ประเพณี และลักษณะพิเศษที่เป็นเสน่ห์ของคนไทย ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวหลายกลุ่มเริ่มให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ โดยให้ความสนใจกลับคืนสู่ธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวที่นอกจากต้องการสัมผัสสิ่งที่แตกต่างกันจากความจำเจเดิมๆ แล้ว ยังมุ่งหวังจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมของถิ่นที่ไปเยือนให้มีความลึกซึ้งขึ้น ชุมชนหลายแห่งมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมน จึงเริ่มปรับเปลี่ยนบ้านให้เป็นที่พัก และเพิ่มเติมกิจกรรมอันสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนเข้าไปเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวชุมชนโดยเฉพาะการปรับบ้านในชุมชนให้เป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ และจัดสรรกิจกรรมต่างๆ เข้าไปเพื่อให้นักท่องเที่ยวเพลิดเพลินสนุกสนาน

3.1 การท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวถูกใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย การพัฒนาดังกล่าวเป็นการพัฒนาแบบคู่ขนาน (Dual Tracks) ซึ่งหมายถึงการพัฒนาในระดับนานาชาติควบคู่ไปกับการพัฒนารากหญ้า

การท่องเที่ยวชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นนัยยะสำคัญที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศ และสอดคล้องกับองค์การสหประชาชาติที่มีเป้าหมายในการใช้การท่องเที่ยวเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน การส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐานของคน และใช้เป็นเครื่องมือในการลดการกดขี่ทางเพศ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวชุมชนมุ่งให้คนส่วนใหญ่ได้เข้าถึงการท่องเที่ยว สามารถตอบสนองเป้าหมายนี้ (ภราเดช พยัฒวิเชียร.2548: บรรยาย)

จากการสัมมนาการท่องเที่ยวนิเวศ-การท่องเที่ยวชุมชน ในเรื่องข้อจำกัดและศักยภาพ การท่องเที่ยวชุมชน สรุปความเห็นเห็นว่า ชุมชนต้องคิดว่าจะจัดกิจกรรมอะไรให้นักท่องเที่ยว เพราะกิจกรรมเป็นตัวที่จะสร้างเสน่ห์ให้กับชุมชน ต้องมองว่าจะทำอะไรให้นักท่องเที่ยว และเจ้าบ้านได้ อะไรจากการท่องเที่ยว ชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมเสริม เช่น การเดินป่า การสื่อความหมาย ธรรมชาติ วัฒนธรรมชุมชน การจัดกิจกรรมผจญภัยที่สนุกสนานท้าทาย และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันกับนักท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสชีวิตชาวบ้าน ได้รับประทานอาหารกับชาวบ้าน มีกิจกรรมรอบกองไฟ มีการแสดงประจำท้องถิ่นของตนเองนำมาแลกเปลี่ยนกันเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ของทั้งสองฝ่าย ชุมชนต้องหาบุคลิกพิเศษของตนเองให้ได้ ไม่จำเป็นต้องปรุงแต่งตัวเอง เพียงแต่ในเรื่องอาหารและที่พักต้องสะอาด คำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว (การสัมมนาการท่องเที่ยวนิเวศ-การท่องเที่ยวชุมชน.2548: บรรยาย)

การท่องเที่ยวชุมชนควรเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของคนในชุมชน ชุมชนต้องเตรียมความพร้อมโดยการถามตัวเองว่าจะเลือกทำอะไรใด เลือกจากเหตุจูงใจในการนำเสนอของดีในชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยว การพัฒนาบทเรียนการท่องเที่ยวไม่มีสูตรสำเร็จ เนื่องจากการท่องเที่ยวมีพลวัตมีการขึ้นลงอยู่เสมอ

สินธุ์ สโรบล พบว่ามีการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนเป็นฐานและมีแนวโน้มจะเติบโตเป็นเครือข่าย ส่วนกลุ่มเป้าหมายของการท่องเที่ยวประเภทนี้ยังเป็นกลุ่มเฉพาะ โดยมุ่งเน้นพัฒนาให้คนในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการท่องเที่ยว เน้นการสร้างศักยภาพของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการ โดยใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือในกระบวนการเรียนรู้ ให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อนำไปสู่การดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยให้มีความสมดุลกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมรวมทั้งการเกื้อกูลต่อเศรษฐกิจของชุมชนในอนาคต (สินธุ์ สโรบล.สัมมนาการท่องเที่ยวนิเวศ-การท่องเที่ยวชุมชน: 2548)

แนวทางการศึกษาการท่องเที่ยวยุคชุมชนพบว่า มีหลายแนวทางซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวยุคชุมชนในบริบทของพื้นที่แหล่งทรัพยากรอันหลากหลายของชุมชน โดยตั้งอยู่บนฐานคิดที่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการผสมผสานจุดมุ่งหมายด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม รวมทั้งอัตลักษณ์และความหลากหลายของชาติพันธุ์ต่างๆ ให้คนในชุมชนรู้จักการสร้างสำนึกท้องถิ่นและสามารถอธิบายให้คนภายนอกได้รับรู้ว่ามีคุณค่าอย่างไร

2. การท่องเที่ยวยุคชุมชนในบริบทของการบริหารจัดการโดยชุมชน เน้นการจัดการการท่องเที่ยวบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบต่ออันจะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3. มุ่งให้มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ การจัดการสมรรถนะการรองรับของระบบนิเวศ รวมทั้งการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

4. การท่องเที่ยวยุคชุมชนในบริบทของกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการท่องเที่ยว เน้นการสร้างระบบการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ การสร้างคุณภาพระหว่างการผลิตในภาคเกษตรกรรมกับการประกอบอาชีพของชาวบ้านที่เชื่อมโยงกับฐานทรัพยากรของชุมชน ในอนาคตคงไม่จำกัดอยู่เพียงชุมชนใดชุมชนหนึ่งแต่พยายามสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยง

5. การท่องเที่ยวยุคชุมชนในบริบทการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการจัดการตัวเอง เป็นการคำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงกระบวนการ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนโดยมีจุดหมายปลายทางในการกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว

6. การท่องเที่ยวยุคชุมชนในฐานะกลไกการพัฒนาชุมชน เป็นการชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวยุคชุมชนเป็นเครื่องมือและกลไกของชุมชนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมจารีตประเพณีอันหลากหลายของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆกัน และให้ความสำคัญของการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น

7. การท่องเที่ยวยุคชุมชนในฐานะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่นการแปรรูปการเกษตร การสร้างผลิตภัณฑ์ การพลิกฟื้นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในด้านการเชื่อมต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวยุคจึงเป็นทางเลือกใหม่ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ชุมชนได้อย่างหลากหลาย

8. การท่องเที่ยวยุคชุมชนในฐานะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการกำหนดบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนสำคัญร่วมกับภาคประชาชนในการจัดการและหารูปแบบของการท่องเที่ยว อันจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองในระดับล่าง รวมทั้งระบบการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างมากขึ้น

กล่าวโดยสรุปการท่องเที่ยวชุมชนมีแนวคิดคือ การใช้การท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาชุมชน ทำให้ชาวบ้านรู้จักคุณค่า มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีการกระจายการแบ่งปัน คุณค่าในการส่งมอบวัฒนธรรม ส่งต่อความรู้ภูมิปัญญา มีการพัฒนาพื้นที่ให้มีคุณภาพ ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีกลับไป สร้างความต่อเนื่องในการจัดการทรัพยากร และวัฒนธรรมซึ่งเป็นทุนของชุมชน เกิดความสมดุลกับการจัดการกับสิ่งแวดล้อมที่เข้ามากระทบชุมชน สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนติดตามการเปลี่ยนแปลง สร้างระบบการจัดการกับผลกระทบทั้งเชิงบวก เช่น การได้เงินทอง ประปา ไฟฟ้า และเชิงลบ คือ สิ่งส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนต้องอาศัยบทบาทของผู้นำช่วยเป็นหลักคำจูนความรู้สึกร่วมของชุมชน นักท่องเที่ยวได้ความรู้จากชุมชนในเรื่องวัฒนธรรมชุมชนในขณะที่ชุมชนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทุกอย่างทำไปเรียนรู้ไป การพัฒนาไม่มีสูตรสำเร็จ ควรมีการเชื่อมโยงกับวิถีพุทธ วิถีความพอเพียง ซึ่งคนไทยควรใช้เป็นแบบอย่างที่ดี

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีกำหนดทิศทาง หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้นต้องเป็นสิ่งที่ดีสำหรับกลุ่มหรือชุมชนที่สร้างขึ้น แต่การพัฒนาส่วนใหญ่ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา การกำหนดทิศทางหรือแนวทางมักจะมาจากส่วนบน ซึ่งทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบท ปารีชาติ วลัยเสถียร (2542: 56) ได้กล่าวถึงแนวคิดหรือกระบวนทัศน์ใหม่เพื่อการพัฒนา (New Development Paradigm) โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาที่ทรงพลังมีประสิทธิภาพและได้ผลสูงสุด ต้องเป็นการรวมพลังเชิงสร้างสรรค์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องบนพื้นฐานความรู้รักสามัคคี
2. การพัฒนาที่พึงปรารถนาของทุกฝ่ายคือ การพัฒนาที่เป็นการบูรณาการและนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดีมีองค์ประกอบที่ครบถ้วนสมดุล และสามารถดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน
3. การพัฒนาที่จะบูรณาการได้ต้องมีประชาชนและชุมชนเป็นแกนหลัก โดยเป็นผู้กำหนดความต้องการในการพัฒนาและเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดการพัฒนา รวมถึงเป็นผู้ได้รับผลที่ได้จากการพัฒนา
4. องค์กรชุมชนและการศึกษาเรียนรู้ของชุมชนเป็นกลไกหลักและกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ มีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
5. กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพที่ถูกต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ซึ่งได้แก่การเรียนรู้ร่วมกันและซึ่งกันและกันจากการปฏิบัติจริง

และจากแนวคิดของยศ สันตสมบัติและคณะ (2544: 6) ได้กล่าวถึงความแตกต่างที่สำคัญในการมองการท่องเที่ยวระหว่างแ่งมุมของรัฐและของธุรกิจเอกชนกับการมองการท่องเที่ยว

ของชุมชนดังนี้ “มุมมองด้านแรกเป็นการมองแบบสั่งการจากบนลงล่างและเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและเม็ดเงินจากรายได้เป็นสำคัญ ในขณะที่มุมมองแบบหลังเน้นการวางแผนจากเบื้องล่างขึ้นสู่เบื้องบน โดยเน้นการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ทั้งในระดับการวางแผน การบริการจัดการ การแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม”

ทรรศนะใหม่ของการพัฒนา เห็นได้ว่ายังกยยึดหลักการของการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของคนในการจัดการและการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร รวมถึงปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพตามเศรษฐกิจและสังคมในการมีส่วนร่วม ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจ ในการกำหนดทางเดินของชีวิตอย่างเป็นตัวของตัวเอง

ดังนั้นการพัฒนาชุมชน คือการเปลี่ยนแปลงชุมชนจากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ไปสู่สภาพที่ดีขึ้นทั้งด้านกายภาพ ด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม และเพื่อให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปโดยปราศจากปัญหาและอุปสรรค จึงต้องนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาใช้ในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดเป้าหมาย การวางแผน การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย การประเมินผล และการจัดสรรผลประโยชน์

3.3 แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ประเทศไทยเริ่มมีแผนเกี่ยวกับการพัฒนาระยะยาวคือแผน 5 ปีมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2504 ในยุคจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาโดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเศรษฐกิจ จึงได้เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ เพื่อมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาชนบทและพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวม ต่อมาในช่วงปีพ.ศ. 2515-2524 ซึ่งเป็นช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 3-4 ได้เปลี่ยนเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เนื่องจากเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาสังคม อย่างไรก็ตามแผนพัฒนาในช่วงนี้ยังเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก โดยเริ่มเปลี่ยนจากการเน้นด้านการเกษตรมาเป็นอุตสาหกรรม สำหรับแผนพัฒนาฉบับที่ 5-6 ในช่วงปีพ.ศ.2525-2534 ประเทศไทยมุ่งเน้นไปสู่การเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยการปรับโครงสร้างและการฟื้นฟูเศรษฐกิจภายหลังวิกฤติน้ำมัน ซึ่งทุ่มเทไปกับการพัฒนาและการเติบโตโดยคำนึงถึงการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมเป็นหลัก จนกระทั่งแผนพัฒนาฉบับที่ 7-8 ในช่วงปีพ.ศ.2535-2544 จึงเน้นการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการเติบโตและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งหมายถึงการคำนึงถึง ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และให้ความสนใจกับการเติบโตของชุมชนไปพร้อมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ

ปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9(พ.ศ.2545-2549) ซึ่งได้มุ่งเสริมสร้างขีดความสามารถจากรากฐานของสังคมให้เข้มแข็งและรู้เท่าทันโลก โดยมุ่งพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชน และสังคมเป็นแกนหลักโดยให้ความสำคัญเป็นระดับสูงต่อการพัฒนาคุณภาพคน และกระบวนการเรียนรู้ ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและการคุ้มครองทางสังคม ขณะเดียวกันมุ่ง

สร้างความเข้มแข็งของโครงข่ายชุมชนให้เชื่อมโยงการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน รวมถึงมีการจัดการคุณภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เกื้อกูลกัน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาชุมชนเป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนา

สำหรับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)กล่าวว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะการพัฒนาที่เป็นบูรณาการ (Integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (Holistic) หมายความว่าองค์ประกอบทั้งหลายที่เกิดมาต้องประสานให้ครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือมีดุลยภาพ (balanced) ลักษณะที่ว่าเป็นการบูรณาการหรือทำให้เป็นองค์รวมคือเป็นอย่างไร เขายกตัวอย่างเช่นเอาภารกิจในการคุ้มครองแหล่งทรัพยากรธรรมชาติมาบูรณาการเข้ากับภารกิจในการบรรเทาปัญหาความยากจน ถ้าทั้งสองบูรณาการกันได้ก็ถือว่าเป็นลักษณะของการพัฒนาที่ยั่งยืน.....” (พระธรรมปิฎก. 2539:68)

ส่วนดร.ชนิ เอมพันธ์กล่าวถึงหลักของการพัฒนาท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีหลักการสำคัญคือการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างชาญฉลาดป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบและของเสียต่าง ๆ จากการใช้ประโยชน์ดังกล่าว รวมถึงให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนไม่เฉพาะสำหรับคนท้องถิ่นและประชาชนทั่วไปในยุคนี้รวมถึงลูกหลานในอนาคตด้วย.....กล่าวอีกนัยหนึ่งคือหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (ดร.ชนิ เอมพันธ์.2545: 93)

ร่ำไพพรรณ แก้วสุริยะ (ม.ป.ป.: อัดสำเนา) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการอย่างยั่งยืน ในด้านต้นทุนที่เป็นนามธรรม ต้องตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติ โบราณสถาน ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับต้นทุนที่เป็นรูปธรรมคือ ค่าก่อสร้าง ค่าแรง ค่าบำรุงรักษา ค่าดำเนินการและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ รวมกันเป็นต้นทุนการผลิต ซึ่งมีมาตรฐานตัวชี้วัดทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม อันเป็นมาตรฐานสากลที่ยอมรับกันในตลาดการค้าเสรี และกระแสความต้องการของโลกในศตวรรษที่ 21

นอกจากนี้ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2538: 71) ได้ให้หลักสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมองจากมิติที่สำคัญมี 4 ประการคือ

1. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือ การพัฒนาควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ความยั่งยืนทางสถาบัน คือ การตัดสินใจของชุมชนและการจัดตั้งองค์การสังคมต้องสอดคล้องกับหลักการนิเวศวิทยาท้องถิ่น
3. การมีส่วนร่วม คือ การพัฒนามาจากข้างล่างโดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรของตนเอง
4. ความยุติธรรมทางสังคม คือ ความมั่นคงของการดำรงชีวิตต้องครอบคลุม กลุ่มชนผู้ยากไร้ในปัจจุบัน และคนรุ่นหลังในอนาคตอันยาวไกล

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นแนวคิดที่คำนึงถึงการพัฒนาแบบองค์รวม คือทุกส่วนในสังคมได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และการใช้ทรัพยากรต่างๆให้คุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด และคำนึงถึงคนรุ่นต่อไป

3.5 การใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

การจะพิจารณาว่าชุมชนใดหรือแหล่งท่องเที่ยวใดมีความเหมาะสมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้หรือไม่ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้ระบุเกณฑ์ในการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการพัฒนาคือ

1. ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาสภาพทรัพยากรที่มีความเหมาะสม มีลักษณะเฉพาะ และคงลักษณะพื้นถิ่น โดยเน้นความสำคัญของระบบนิเวศหรือวัฒนธรรมพื้นที่ และดึงดูดใจว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาในปัจจัยต่างๆ คือ

1.1 ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจาก

- ความเป็นธรรมชาติดั้งเดิม
- ถูกตัดแปลงแล้วบางส่วนแต่ยังคงสภาพเดิมไว้
- เป็นแหล่งธรรมชาติที่สร้างขึ้นโดยผสมผสาน จำลองหรือตกแต่งใหม่โดยไม่มีลักษณะเป็นระบบนิเวศที่ถูกต้อง
- ไม่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพพื้นที่
- เป็นแหล่งที่สร้างเลียนแบบธรรมชาติ มีค่าต่อความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากน้อยตามลำดับ

1.2 องค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ พิจารณาจาก

- ความสำคัญของระบบนิเวศ ความสมบูรณ์ ความหลากหลาย ลักษณะที่หายาก และความสัมพันธ์ที่เป็นระบบพื้นที่
- ความโดดเด่นด้านกายภาพ มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ชัดเจน หรือมีความโดดเด่นลดลงเป็นลำดับ
- สภาพที่มีความสวยงามของธรรมชาติ ว่ามีความงามประทับใจผู้พบเห็นอย่างไร ดึงดูดใจมากน้อยเพียงใด รวมถึงการจัดกิจกรรมเชิงนิเวศว่ามีอย่างไร
- องค์ประกอบทางด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ผสมผสานหรือเพิ่มความดึงดูดใจมากน้อยเพียงใด

2. ศักยภาพของการจัดการ พิจารณาสภาพการจัดการในปัจจุบันว่าอยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากน้อยเพียงใด ประกอบด้วย

2.1 มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการที่สำคัญทำให้เกิด

- การเรียนรู้ร่วมกัน
- การสร้างความตระหนักและสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านการท่องเที่ยว
- พิจารณารูปแบบการสื่อความหมาย กิจกรรมด้านการศึกษา

2.2 มีการจัดการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

- มีมาตรการป้องกันและลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

- มีการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากร การรักษาและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยมีมาตรฐานการควบคุม ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

- มีการนำรายได้บำรุงแหล่งทรัพยากรมากน้อยเพียงใด
- มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน
- มีมาตรการควบคุมจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว
- มีมาตรการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

2.3 มีองค์กรในการจัดการที่ให้ความสำคัญของการร่วมมือกัน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.4 การจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน โดยมีการจัดการเรื่องขีดความสามารถในการรองรับ การจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านบริการและการสร้างรายได้ให้ชุมชนท้องถิ่น

3. ความพร้อมของชุมชน พิจารณาจาก

3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น มองได้จาก

- การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้มีประชาชนในชุมชนเป็นเป้าหมายหลัก
- มีการให้ความสำคัญกับชุมชน ในการเข้ามามีบทบาทตัดสินใจ กำกับดูแล และควบคุมการท่องเที่ยว

- สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี

3.2 ความรู้สึกเป็นเจ้าของถิ่นและของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- มีความรู้สึกรัก ห่วงแหน ฟังฟังการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท่องเที่ยว
- มีการพัฒนาตนเองและกลุ่มเพื่อจัดการธุรกิจท่องเที่ยวด้วยตนเอง
- มีความพยายามจะประสานกับหน่วยงานต่างๆทั้งของรัฐและเอกชน เพื่อผลประโยชน์ของชุมชน

- มีการตกลงกันได้ในการแบ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

3.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในทางปฏิบัติ โดยการให้ข้อมูลท้องถิ่น การเตรียมการจัดการ การวางแผน การควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การได้รับประโยชน์จากการบริหารจัดการ และการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน

3.4 ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว เป็นการเตรียมในการกำหนดขีดความสามารถของชุมชน จะสามารถรองรับปริมาณนักท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการ และระดับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศ มีองค์ประกอบพื้นฐานในด้าน

- ด้านชีวกายภาพ (Biophysical carrying capacity)
- ด้านจิตวิทยา (Psychological carrying capacity)
- ด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural carrying capacity)

จะเห็นได้ว่าการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน จะต้องยึดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาเสมอ และการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างจริงจังได้ ธุรกิจชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งที่จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นจริงขึ้นมาได้ (นาชัย ทนุผล; และคณะ. 2544: 32-36; อ้างอิงจากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.2540:12-14)

3.5 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้คือ

สรวิชาติ อาสาสรรพกิจ(2543: 71) กล่าวว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมน้อยที่สุด มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกันทั้งด้านการพัฒนาและด้านการตลาด ที่นำพานักท่องเที่ยวมาชื่นชมทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น ๆ ได้เป็นประจำสม่ำเสมอ อันจะส่งผลให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจที่ตอบสนองต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างต่อเนื่อง”

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) คือ การท่องเที่ยวที่มีการจัดการทรัพยากรทั้งหมด ในลักษณะที่สามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถรักษาความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม กระบวนการที่จำเป็นเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบสนับสนุนชีวิต (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.2541:7; อ้างอิงจาก Tourism Canada.1990)

คำจำกัดความข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงมิติต่าง ๆ ถึง 7 มิติ

มิติแรกคือ การจัดการทรัพยากร เนื่องจากในโลกปัจจุบันซึ่งมีทรัพยากรเหลือน้อยลงเรื่อย ๆ จำเป็นต้องมีการจัดการที่ดี และการจัดการนั้นจำเป็นต้องตอบสนองต่อมิติที่สอง

มิติที่สอง คือ ความต้องการทางเศรษฐกิจ โดยค่านึงว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง ที่จำเป็นต้องมีความสามารถในการสร้างกำไร เพื่อความอยู่รอดและผลประโยชน์ของชุมชน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การกำหนดระเบียบหรือกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมจะต้องไม่เข้มงวดจนเกินไปจนทำให้การท่องเที่ยวไม่อาจดำรงอยู่ต่อไปได้

มิติที่สาม คือ การตอบสนองความต้องการ หรือพันธะทางสังคม หมายถึง การให้ความเคารพต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ ความหลากหลายและมรดกเชิงวัฒนธรรม คือ ทรัพยากรที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยวในยามที่โลกในปัจจุบันกำลังก้าวสู่ภาวะไร้พรมแดน

มิติที่สี่ คือ สุนทรียภาพ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมต่าง ๆ ไม่ว่าสถานที่แห่งนั้นจะมีความยิ่งใหญ่ระดับโลก หรือไม่ค่อยมีชื่อเสียงมากนัก การธำรงรักษาไว้ซึ่งสุนทรียภาพของสถานที่เหล่านั้น คือภารกิจที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว

มิติที่ห้า คือ การคำนึงถึงกระบวนการและขอบเขตทางนิเวศวิทยา เพื่อให้การพัฒนาสามารถดำรงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งกายภาพและชีวภาพ อาทิ การท่องเที่ยวในเขตที่อ่อนไหวต่อผลกระทบทางลบ เช่น ภูเขา ป่าดงดิบ หรือชายหาด เป็นต้น

มิติที่หก คือ การรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพของพืชพรรณและสัตว์ต่าง ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้คือทรัพยากรที่สำคัญของการท่องเที่ยว

มิติที่เจ็ด คือ การดำรงไว้ซึ่งระบบสนับสนุนชีวิต ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลกมีชีวิตรอดอยู่ได้ต่อไปจนถึงปัจจุบัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.2541:7)

ในส่วนของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 18) เสนอไว้ในเอกสารทางวิชาการว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีลักษณะสำคัญอยู่ 6 ประการ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม
2. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และได้ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
5. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยาว
6. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย

ฮารี ศรีนิवास (Hari Srinivas .2005: online) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน (Sustainable Ecotourism) ว่าต้องลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน บริโภคทรัพยากรที่ไม่สามารถสร้างใหม่ได้น้อยที่สุด ส่งเสริมความอยู่ดีกินดีของประชาชนในท้องถิ่น มุ่งเน้นให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของ สนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงความหลากหลายทางชีวภาพ

หากพิจารณาองค์ประกอบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ในเอกสารของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช(2547: ออนไลน์) กล่าวถึงหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่าประกอบด้วยหลักการ 10 ประการ คือ

1. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) ต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากรทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างดั้งเดิมอย่างเพียงพอ หรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัดต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่า คุณภาพของธรรมชาติ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วย

การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด อย่างเหมาะสมนั้นสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น (Reducing Over consumption and Waste) ต้องมีการวางแผนจัดการการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ หรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติ มีคุณภาพเหมือนกันใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก การลดการบริโภคที่มากเกินความจำเป็น และการลดของเสีย จะช่วยเสียดุลค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม (Maintain Diversity) การขยายฐานการท่องเที่ยวโดยรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่า และมาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้น หรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีกครั้ง

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) การพัฒนาการท่องเที่ยวนอกจากจะต้องทำงานตามแผนที่วางไว้แล้วยังต้องประสานแผนการพัฒนากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. ดึงนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นสร้างรายได้กระจายไปสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving Local Communities) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยว ร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์รวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด นอกจากนั้นยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

7. หมั่นประชุม ปรึกษาหรือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public) การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง และมีส่วนได้ส่วนเสียหรือผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นองค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8. การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) การให้ความรู้ ฝึกอบรมบุคลากรโดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

9. จัดเตรียมข้อมูล รับผิดชอบต่อข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing Tourism Responsibility) ต้องมีการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารการบริการ การขายให้พร้อมและมีเพียงพอต่อการเผยแพร่ อาจจัดทำในรูปสื่อทัศนูปกรณ์แบบต่าง ๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวที่เอกสารแผ่นพับ หนังสือคู่มือ วีดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking Research) ต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อทราบผลของการบริการนำมา ปรับปรุงและแก้ไขจัดการ การบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจ ของนักท่องเที่ยวได้

ในทรรศนะของผู้วิจัยเห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ฐานคิดของการพัฒนาอย่าง ยั่งยืนได้นอกจากจะเป็นการพัฒนาที่มีการบูรณาการดังกล่าวข้างต้นแล้ว การพัฒนานั้นจะต้อง เริ่มต้นจากภายในของชุมชนเอง หมายถึงการที่ชุมชนจะต้องผ่านกระบวนการคิด ไตร่ตรอง หา แนวทาง ตัดสินใจเลือก และปฏิบัติ กระบวนการดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากคนภายในชุมชนเพียงคน เดียวหรือเป็นคณกลุ่มเล็กๆ แล้วนำมาปฏิบัติจนได้ผลดี นอกจากนั้นเมื่อมีผู้สนใจก็พร้อมที่จะ ถ่ายทอดความรู้ที่เกิดขึ้นแก่คนรุ่นต่อไปให้ศึกษา ค้นคว้าได้ด้วยตนเอง กระบวนการดังกล่าวจะ ส่งผลให้การพัฒนามีความยั่งยืน

มีผลการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแสดงให้เห็นถึงข้อขัดแย้งในการ พัฒนาการท่องเที่ยวและทฤษฎีการพึ่งพาในเรื่องของ Mass Tourism และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งนักทฤษฎีสสมัยใหม่ (Modernization Theorists) เห็นว่าการท่องเที่ยวแบบ Mass จะช่วยให้ เศรษฐกิจของท้องถิ่นดีขึ้นและช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตคนในท้องถิ่น แต่ในขณะเดียวกันนักทฤษฎี การพึ่งพาเห็นว่า Mass Tourism จะก่อให้เกิด Economic leakage ต้องพึ่งพาการนำเข้าจาก ต่างประเทศ และทำลายโครงสร้างทางสังคม (Maryam M Khan.1997: online) ดังนั้นจึงมีความ ขัดแย้งในเชิงความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา เพื่อลดความขัดแย้งดังกล่าวจำเป็นต้องใช้หลักการพัฒนา อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นคือ การจัดการทรัพยากรทางการ ท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี โบราณสถานทางประวัติศาสตร์ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ จัดการการท่องเที่ยว

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่มุ่งการพัฒนาเศรษฐกิจโดยคำนึงถึงต้นทุนด้านต่าง ๆ ใน องค์กรวมเช่นต้นทุนทางสิ่งแวดล้อม ต้นทุนทางสังคม แนวคิดใหม่ในการพัฒนาจึงจำเป็นต้องนำ ต้นทุนทั้งหมดมาคิดว่ามีมูลค่าคุ้มทุนมากน้อยเพียงใดและควรมีระบบจัดการอย่างไรจึงให้คุ้มค่ามาก ที่สุดต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อมในภาพรวม

4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ในอดีตที่ผ่านมาการดำเนินโครงการต่างๆของภาครัฐมักจะเป็นการคิด สั่งการ และ ดำเนินงานจากส่วนกลางหรือผู้กำหนดนโยบายโดยไม่ได้คิดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้ ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงซึ่งส่งผลเสียหายตามมาอย่างมากมาย ตัวอย่างเช่นโครงการก่อสร้างเขื่อน

ปากมุลที่ยังมีข้อเรียกร้องต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ผลกระทบดังกล่าวทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมมีความสำคัญและได้รับความสนใจจากผู้กำหนดนโยบายเพิ่มมากขึ้น

4.1 ความหมาย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา โดยเฉพาะเมื่อมีโครงการต่างๆเข้าไปสู่ชุมชน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการ ดังที่ ปกรณ์ ปรียากร (2530: 10) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมือผลประโยชน์ ซึ่งกระทำได้ 4 ลักษณะดังนี้ คือ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆในชุมชนเพื่อสนองตอบความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เป็นผู้มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเป็นผู้ได้รับความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้แก่ชุมชน

ในขณะที่ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526: 25) ให้ความหมายว่า คือการให้ประชาชนริเริ่มในกิจกรรมต่างๆของชุมชน การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดทางยุทธศาสตร์ของหลักการพัฒนาชุมชนที่จะนำประชาชนให้เกิดความศรัทธาในตัวเอง เชื่อมมั่นในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาต่างๆในชุมชน

ซึ่งสอดคล้องกับ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527: 36) ให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในรูปชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามทรรศนะของนักวิชาการต่างๆ จะเห็นได้ว่า มีนักวิชาการให้ความหมายแตกต่างกันออกไป ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมต่างๆของชุมชน ให้ประชาชนมีการเรียนรู้ เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการพัฒนาให้ท้องถิ่นมีสภาพแวดล้อมที่ดีอยู่เสมอ

4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

สากล สถิตวิทยานันท์ (2532: 166-167) เห็นว่าการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคลที่บังเอิญเห็นพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันต่อสถานการณ์ที่มีอยู่นั้น ผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือทำงานร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้ต้องรุนแรงและมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการตอบสนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ

ในขณะที่ นีรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2531: 183) ได้กล่าวถึงปัจจัยของการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมอยู่ด้วยทั้งๆที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อย
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมมีอยู่หลายประการคือ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยอื่นๆ ได้แก่การปฏิบัติตนตามความเชื่อพื้นฐาน การบีบบังคับ โอกาส หรือความสนใจและการตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา ทั้งนี้การตัดสินใจร่วมกันต้องมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่ม การกระทำที่ตอบสนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

4.3 รูปแบบขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527: 6-7) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา สาเหตุ ที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองตอบความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายและแผนงานหรือโครงการ กิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์
5. ร่วมขจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงาน พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายและแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตามผล ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการที่ร่วมกระทำไว้

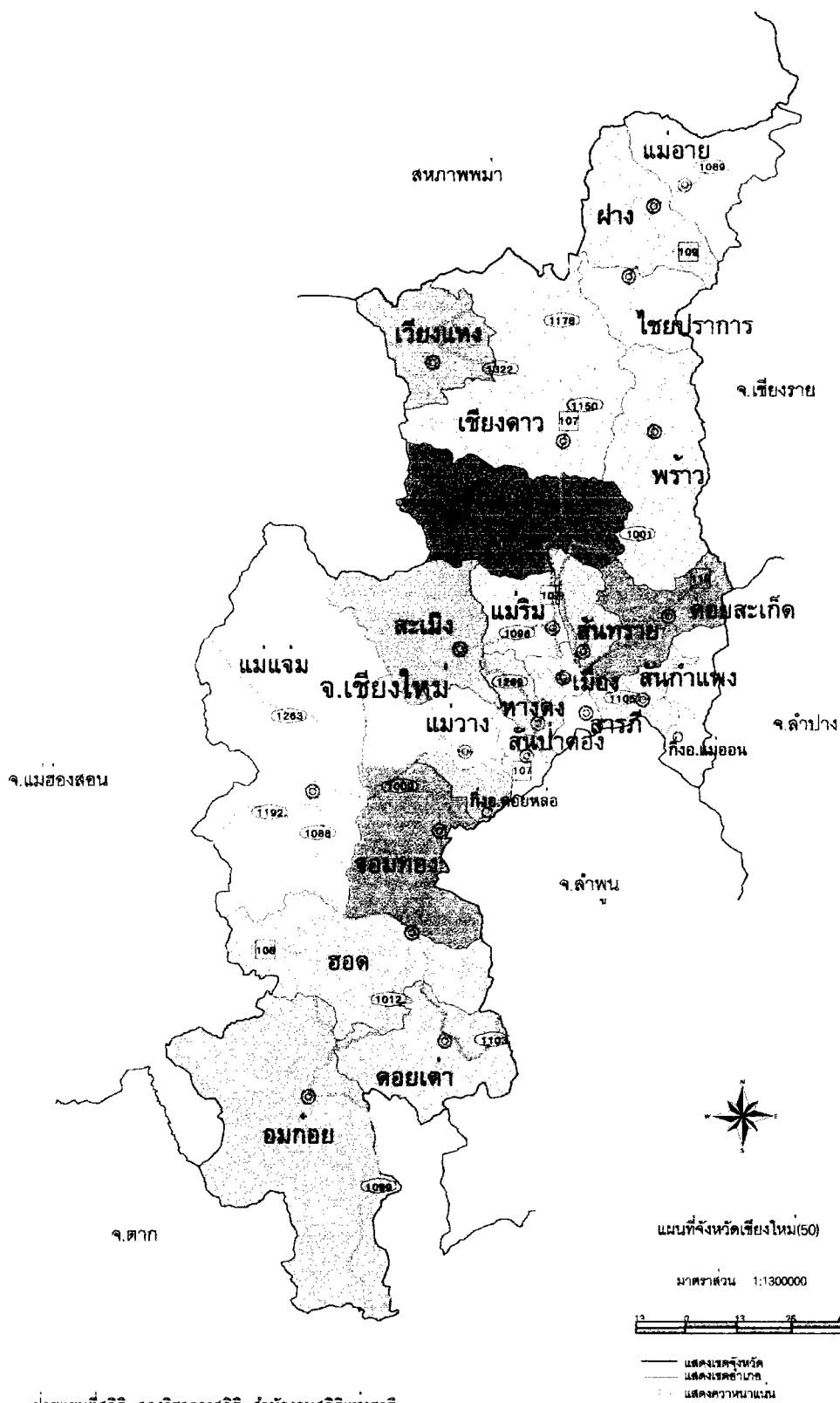
กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมเกิดจากบุคคลมีความเห็นว่ามี ความห่วงกังวลหรือมีความสนใจร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นต่างๆในสังคมที่อาจจะมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือไม่ก็ได้ การเข้ามามีส่วนร่วมมีความตั้งใจและมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางใหม่ หรือเป็นการพัฒนาให้มีแนวโน้มที่ดีขึ้น การกำหนดนโยบายในปัจจุบันต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการทำงาน ตั้งแต่การวางแผน การจัดทำโครงการ การดำเนินโครงการ และการประเมินผล เพื่อลดผลกระทบต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากนโยบายนั้นๆ

5. ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่วิจัย

หมู่บ้านโป่งกวาวอยู่ในตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ กวี วรกวิน(แผนที่ความรู้ท้องถิ่นไทย ภาคเหนือ. 2547: 46-55) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดเชียงใหม่ไว้ดังนี้

เชียงใหม่ตั้งอยู่บริเวณ ละติจูด 17 องศา 15 ลิปดา ถึง ละติจูด 20 องศา 16 ลิปดาเหนือ และบริเวณ ลองจิจูด 98 องศา 03 ลิปดา ถึง ลองจิจูด 99 องศา 33 ลิปดาตะวันออก ลักษณะทางธรณีวิทยาด้านตะวันตกซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอสะเมิง คือเทือกเขาถนนธงชัยจะมีหินฐานเป็นหินอัคนีภายในชนิดหินแกรนิตเป็นสำคัญ มีหินแปรประเภทหินไนส์ และหินชีสปิดประกบและแทรกสลับเป็นตอนๆ มีภูเขาสำคัญคือดอยอินทนนท์ ดอยผ้าห่มปก และดอยเชียงดาว ลักษณะภูมิประเทศทางตะวันตกของจังหวัด เป็นภูเขาสูงกว่า 750 เมตร สลับกับภูเขาสูงระดับกลางและระดับต่ำ 500-750 เมตร กระจายตัวอยู่ อุณหภูมิเฉลี่ย 20 ถึง 28 องศาเซลเซียส ลุ่มน้ำที่สำคัญของจังหวัดคือลุ่มน้ำปิง

แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของเชียงใหม่มีความหลากหลายทั้งด้านธรรมชาติเช่น ป่าเขา ที่มีชื่อเสียงได้แก่ ดอยอินทนนท์ ดอยเชียงดาว นอกจากนั้นเชียงใหม่ยังมีสายธารน้ำแร่ร้อนธรรมชาติหลายแห่ง เช่น น้ำพุร้อนสันกำแพง น้ำพุร้อนป่าแป๋ มีอุณหภูมิของน้ำตั้งแต่ 45-99 องศาเซลเซียส ซึ่งน้ำพุแร่ร้อนเหล่านี้ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น พระบรมธาตุดอยสุเทพ และวัดต่างๆที่มีความสำคัญทั้งในด้านศาสนาและประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิต เช่น การทำร่มบ่อสร้าง บ้านถวาย รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สวนสัตว์กลางคืน นอกจากนั้นยังมีเทศกาลสำคัญที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เช่น เทศกาลสงกรานต์ เทศกาลลอยกระทง นอกจากสินค้าการท่องเที่ยวแล้วกิจกรรมยังเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเช่นกัน เช่นกิจกรรมเดินป่า ดูนก ล่องแพ และขี่ช้าง เป็นต้น

ฝ่ายแผนที่สถิติ กองวิชาการสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ภาพประกอบ 2 แผนที่จังหวัดเชียงใหม่

สำหรับอำเภอสะเมิง เป็นอำเภอขนาดเล็ก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเชียงใหม่ บนถนนสาย 1096 ห่างจากตัวจังหวัด 51 กิโลเมตร บริเวณ ละติจูด 18 องศา ถึง ละติจูด 19 องศาเหนือ และบริเวณ ลองจิจูด 98 องศา ถึง ลองจิจูด 99 องศา 36 ลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 1,002 ตารางกิโลเมตร

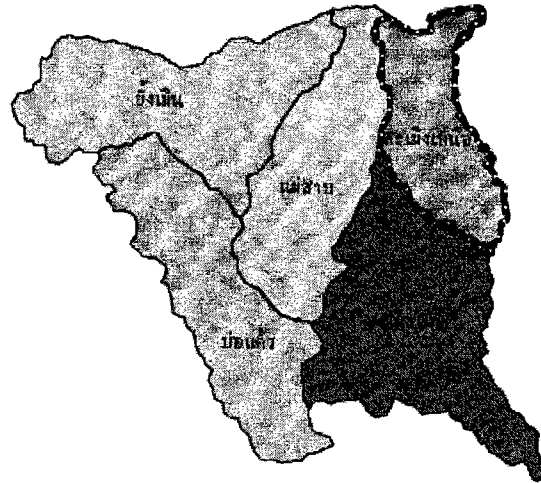
อำเภอสะเมิงแบ่งการปกครองเป็น 5 ตำบล 44 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลสะเมิงใต้ ตำบลสะเมิงเหนือ ตำบลแม่สาบ ตำบลยั้งเมิน และตำบลป่อแก้ว มีประชากรประมาณ 22,981 คน (ข้อมูลเมื่อ 31 กรกฎาคม 2546) ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีที่ราบเพียงเล็กน้อย พืชที่ปลูกได้แก่ กระเทียม ผลไม้และดอกไม้เมืองหนาว เช่น สตรอเบอร์รี่ การเดินทางเข้าถึงจากตัวจังหวัดถึงอำเภอเป็นถนนลาดยางตัดผ่านเขา ส่วนที่เชื่อมระหว่างอำเภอและตำบลเป็นทางของกรมเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) การใช้ถนนบางช่วงมีความลำบากในฤดูฝน

ทรัพยากรป่าไม้พบได้หลายชนิดคือ ป่าเต็งรัง พรรณไม้ที่สำคัญคือ เต็ง รัง พลวง ป่าเบญจพรรณ พบได้ส่วนใหญ่ในเขตอำเภอสะเมิง ไม้ที่พบได้แก่ ประดู่ป่า สัก ตะเคียนหนู ตะแบกนา เป็นต้น ป่าดิบแล้ง พบกระจายตามริมน้ำแม่ขานเป็นส่วนใหญ่ ไม้ที่พบ เช่น ยางนา ตะเคียนทอง ป่าสนเขาพบได้ที่ตำบลป่อแก้ว เป็นพวกสนสองใบและสนสามใบ และป่าดิบเขา พบบริเวณต้นน้ำลำธาร เช่น บ้านขุนสาบ บ้านห้วยเต่า ไม้ที่พบได้แก่ ไม้ก่อ และ ทะโล้

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในอำเภอสะเมิง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ถ้ำหลวงแม่สาบ ม่อนอังกะตูด และน้ำพุร้อนโป่งกวาว แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น พระบาทดินดอย และแหล่งท่องเที่ยวชมวิถีชีวิต เช่น ชุมชนไทลื้อ วิถีชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ลีซอ และม้ง

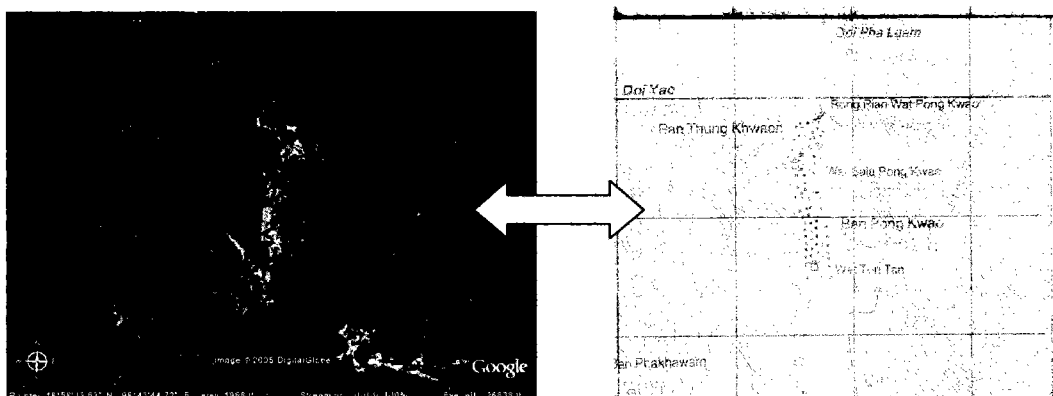
ข้อมูลเกี่ยวกับตำบลสะเมิงเหนือ ซึ่งเป็นตำบลที่หมู่บ้านโป่งกวาวตั้งอยู่ สรุปได้ดังนี้ ตำบลสะเมิงเหนือได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนือ เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2542 ตำบลมีเนื้อที่ 86,979 ไร่ แบ่งการปกครองเป็น 6 หมู่บ้านคือ หมู่ 1 บ้านแม่เลย์ หมู่ 2 บ้านแม่แพะ หมู่ 3 บ้านโป่งกวาว หมู่ 4 บ้านป่าลาน หมู่ 5 บ้านป้อก และหมู่ 6 บ้านแม่ปะ สภาพทั่วไปเป็นภูเขาสูงและป่าไม้ ประมาณร้อยละ 80 ของเนื้อที่ มีแม่น้ำสำคัญ 3 สายคือ แม่น้ำขาน แม่น้ำสาบ และแม่น้ำสะเมิง ภูมิอากาศโดยเฉลี่ยเย็นสบายตลอดปี อุณหภูมิโดยเฉลี่ย 22 องศาเซลเซียส สูงสุด 33 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 8 องศาเซลเซียส

การเดินทางไปยังตำบลสะเมิงเหนือเป็นเส้นทางสายหลักระหว่างตัวอำเภอกับตำบล ระยะทาง 35 กิโลเมตร มีเส้นทางสายรอง 2 เส้นคือ สายบ้านแม่ปะ และบ้านแม่ขี ติดต่อกับอำเภอแมริม เป็นทางรพช.

ภาพประกอบ 3 แสดงขอบเขตตำบลในอำเภอสะเมิง
ที่มา : ข้อมูลอำเภอสะเมิง. (2546).(ออนไลน์).

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ที่ศึกษาคือ หมู่ที่ 3 บ้านโป่งกวาว มีประชากรอาศัย 140 คน ครัวเรือน จำนวน 388 คน มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 23,378 บาทต่อคน ประชาชนมีอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชประเภท กาแฟ และสตอเบอรี่ ซึ่งเป็นแหล่งปลูกใหญ่และมีชื่อเสียงมากของจังหวัด เชียงใหม่ ยิ่งไปกว่านั้นบ้านโป่งกวาวยังมีชื่อเสียงเรื่องงานปั้นดินเผา แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือน้ำพุร้อนโป่งกวาว น้ำพุมีความร้อนประมาณ 90 องศาเซลเซียส และวัดต้นตันซึ่งเป็นวัดเก่าแก่สันนิษฐานว่ามีอายุกว่า 1,000 ปี (อำเภอสะเมิง.2548; ไทยตำบล. 2548:ออนไลน์; สันฐานแอ่งสะเมิง.2548:ออนไลน์)

ภาพประกอบ 4 แสดงภูมิประเทศของหมู่บ้านโป่งกวาว
ที่มา : กรมแผนที่ทหาร มาตรฐาน 1:50,000 และ Google Earth.(2549).

จากผลของวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ทำให้ประชาชนที่เคยทำงานในเมืองต้องกลับสู่บ้านเกิด เพื่อหารายได้ด้วยการทำเกษตร แต่ในขณะเดียวกันอาชีพเกษตรกร เช่นการทำนา ทำไร่ กลับต้องพบปัญหาาราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ ในขณะที่ราคาสินค้าอุปโภค บริโภคสูงขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาว ต้องหารายได้เสริมด้วยการพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น ป่าไม้ ภูมิประเทศที่สวยงาม วัฒนธรรมพื้นบ้าน สมุนไพรพื้นบ้าน น้ำพุร้อน มาเป็นโครงการ “หมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบเศรษฐกิจพอเพียง” โดยเริ่มโครงการมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2544 โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการคือ

1. เพื่อประยุกต์แนวทฤษฎีชุมชนบทแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวทางในการพัฒนา

2. เพื่อประยุกต์แนวความคิดการพัฒนาชุมชนชนบทแบบพุทธศาสนา โดยมุ่งให้กินใช้แบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำกินเมื่อมีเหลือจึงนำออกจำหน่าย ชำระภาษีให้แก่รัฐ และการเก็บออมมุ่งแก้ไขปัญหาชุมชน โดย

2.1 พัฒนาชุมชนแบบเศรษฐกิจรากหญ้า โดยเกษตรกรเป็นผู้ผลิตและจำหน่ายต่อชุมชนโดยตรง

2.2 ลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน โดยการสกัดสารไล่แมลงจากสมุนไพร เช่นตะไคร้หอม กระเทียม ใบพญาขอ การผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ ปุ๋ยคอกใช้แทนปุ๋ยเคมี และการปลูกผลผลิตการเกษตรแบบตุนข้าวข้างบ้านตามโครงการพระราชดำริแม่ตุงติง เช่นการมีบ่อเลี้ยงปลา ปลูกผักสวนครัว ไม้ผลยืนต้น

2.3 การสร้างรายได้เสริม ด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่นการนำนักท่องเที่ยวชมธรรมชาติ กิจกรรมนวดฝ่าเท้า อบสมุนไพร อาบน้ำแร่แช่น้ำร้อน เที่ยวชมโบราณสถาน การประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ การแสดงดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น

2.4 การส่งเสริมสุขภาพ มีการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร เพื่อนำมาทำเป็นยาและมุ่งหวังให้เป็นคลังยาประจำบ้าน

2.5 การฟื้นฟูวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยการฝึกเยาวชนในหมู่บ้านได้เรียนรู้การเล่นดนตรีพื้นบ้าน การดูแลโบราณสถาน กิจกรรมดังกล่าวเพื่อมุ่งหวังให้เยาวชนเข้มแข็งและต่อต้านยาเสพติดนอกจากนั้นยังมีกิจกรรมค่ายลูกเสือชุมชน เพื่อให้เยาวชนได้มีศูนย์การเรียนรู้แบบเศรษฐกิจพอเพียง

ชุมชนโป่งกวาวได้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือแนวทางของโครงการดังกล่าว ตั้งแต่เป้าหมายที่ต้องการให้เป็น แผนงาน แนวทางปฏิบัติ กิจกรรมต่างๆที่จะมีในโครงการ แนวทางการติดตามประเมินผล และการจัดสรรผลประโยชน์ โดยที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และแสดงความคิดเห็นตั้งแต่เริ่มต้น

ผลจากการมีส่วนร่วมดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดกิจกรรมในโครงการแบ่งได้เป็น 8 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มวัฒนธรรมพื้นบ้านหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น มีกิจกรรมเช่นการพาชมโบราณสถาน การแสดงดนตรีพื้นบ้าน การจัดชั้นโตกดินเนอร์ เป็นต้น
2. กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่นการพาชมป่า พาชมโป่งน้ำร้อน น้ำตก ห้วยโป่ง ถ้ำผาแดง ฯลฯ
3. กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นและอาหารแปรรูป จะจัดการด้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว โดยการนำผลผลิตจากตู้เย็นข้างบ้านมาเป็นวัตถุดิบ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว
4. กลุ่มสมุนไพรพื้นบ้าน ออบสมุนไพร นวดฝ่าเท้า นวดแผนโบราณ โดยใช้สมุนไพรที่ปลูกได้จากท้องถิ่นมาเป็นวัตถุดิบ
5. การท่องเที่ยวทางการเกษตร โดยการพานักท่องเที่ยวนั่งเกวียนเข้าชมการสาธิตการทำนา ชมกิจกรรมกลุ่มทำการเกษตร และการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเที่ยวชมสวนสมุนไพรและสวนผลไม้ตามฤดูกาล
6. กลุ่มพาท่องเที่ยวและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนเช่นงานแกะสลักไม้งานเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น
7. กลุ่มที่พักตากอากาศและโฮมสเตย์ และที่อาบน้ำแร่
8. กลุ่มผู้เลี้ยงวัวควายและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัวควาย

ทั้งนี้ทุนการดำเนินงานของโครงการได้มาจาก แรงงานชุมชน ที่ดินทำกินของชุมชน ผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูป เงินสนับสนุนจากการบริจาค เงินช่วยเหลือ และความช่วยเหลือจากภาครัฐ เช่นการสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์ การสนับสนุนพันธุ์ไม้จากกรมอุทยานและพันธุ์พืช สำหรับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับคือ ความอยู่รอดของสังคมชุมชนชนบท อารงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ และยกฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น

หมู่บ้านโป่งกาวเป็นชุมชนที่ยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาชุมชน ด้วยความได้เปรียบด้านภูมิประเทศและทรัพยากรด้านต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวจึงทำให้ชุมชนร่วมกันค้นหา วางแผน และกำหนดแนวทางการพัฒนาร่วมกันเพื่อให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายหลักคือการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ครอบคลุมทุกมิติของการพัฒนา คือ คน สังคม ชุมชน เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มโครงข่ายด้านการท่องเที่ยวป่าเขาและลำน้ำ(แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2549: เอกสารอัดสำเนา) ได้ศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวตามโครงการศึกษาการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยว Looping System จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าน้ำพุร้อนโป่งกวาวจัดอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการในระดับ D ซึ่งหมายถึงแหล่งท่องเที่ยวประเภทพัฒนามาก (Developed) มีทรัพยากรธรรมชาติในระดับสูง (ค่าคะแนน 2.71) มีสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับสูง (ค่าคะแนน 3) มีการป้องกันผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในระดับสูง (ค่าคะแนน 2.69) มีคะแนนรวม 2.80 ซึ่งอยู่ในระดับสูง

นำชัย ทนุผล (2542:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรมของการพัฒนา โดยการสร้างส่วนแบ่งที่เป็นธรรมแก่ชุมชนจะนำมาซึ่งการสร้างจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของในโครงการท้องถิ่นอย่างแท้จริง การกระจายรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง มีผลให้ประชาชนท้องถิ่นมีความพึงพอใจ และร่วมกันป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ การดำเนินงานในการพัฒนาบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการสร้างพลังอำนาจให้แก่ชุมชนในการบริหารจัดการและการควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(2548:รายงาน) ศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวของตำบลหนองแม่เฒ่า อำเภอลำดวน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าเป็นชุมชนที่มีศักยภาพเอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ มีผืนป่าต้นน้ำอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์หายาก เช่น แมงกะปุนน้ำจืด หอยก้นดัด เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์การสู้รบในอดีต(สมรภูมิลำดวน) การท่องเที่ยวของชุมชน ทำให้เกิดการสร้างอาชีพให้ชาวบ้าน มีการดูแลรักษาผืนป่าร่วมกับทางอุทยานแห่งชาติ สำหรับปัญหาของพื้นที่ที่เกิดขึ้น คือ ปัญหาขยะ คุณภาพของนักท่องเที่ยว การรักษาสิ่งแวดล้อม ส่วนแนวทางการส่งเสริมคือพยายามใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีการกำหนดกฎกติกาในการดูแลรักษาพื้นที่ ต้องมีการประสานกับภาคีในพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และมีแนวทางในการวางแผนและปฏิบัติตามแนวทางเพื่อแก้ปัญหา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(2548: รายงาน) ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวของตำบลบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง พบว่าชุมชนบางเจ้าฉ่าเป็นชุมชนโบราณมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำน้อย เป็นเมืองหน้าด่านและเป็นทางผ่านของทัพพม่าก่อนเข้าตีกรุงศรีอยุธยา ตำนานของชุมชนคือนายฉ่าซึ่งรบอยู่ในค่ายบางระจัน หลังจากค่ายแตกก็หนีทัพพม่ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน้อย ซึ่งต่อมาเรียกบริเวณนี้ว่า บางเจ้าฉ่า

บางเจ้าฉ่ามี Home Stay อยู่ 7 หลัง ท่ามกลางความร่มรื่นของสวนผลไม้ เจ้าของบ้านทุกหลังช่วยกันบริหารจัดการ ในชุมชนเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวขับรถหรือขี่จักรยานชมทิวทัศน์ของ

ชุมชนหรือนั่งรถอีแต่นชมวิถีชีวิตชุมชน ชมการสาธิตผลิตภัณฑ์จักสาน จะเห็นได้ว่าการทำ Home Stay เป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยว การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ทุกคนรักท้องถิ่นและประสานกันทำงานในเชิงคุณค่า ร่วมกันฟื้นฟูวิถีชีวิตลุ่มน้ำ สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวกับชุมชนใกล้เคียง ในส่วนของปัญหาคือ ในปัจจุบันมีปัญหาของกระบวนการพัฒนาที่เน้นความเจริญทางวัตถุอาจส่งผลทำลายภูมิทัศน์หรือระบบนิเวศ ประมาณปี 2544 รัฐมีโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดเห็นถึงศักยภาพและความพร้อมของชุมชนจึงเข้าไปต่อยอดให้เป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนมีการทำนา ทำสวนผลไม้ซึ่งเป็นต้นทุนธรรมชาติของชุมชนอยู่แล้ว เพียงแต่ชุมชนต้องมีความพร้อม และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจึงจะทำให้ชุมชนยั่งยืน

นิพล เชื้อเมืองพาน (2542:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของวนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย พบว่าภูชี้ฟ้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นด้านธรณีวิทยาและพืชพันธุ์โดยเฉพาะต้นเสี้ยวป่า และมีชาวมังออาศัยในพื้นที่ แต่ยังคงขาดกระบวนการบริหารจัดการ ยังไม่มีการให้ความรู้แก่คนในท้องถิ่นและมัคคุเทศก์ ไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่มีความพร้อมอย่างเหมาะสม ป้ายและสัญลักษณ์บอกทางยังขาดความชัดเจน ไม่มีการจัดแสดงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นยังไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติการและร่วมประเมินผล คงมีแต่ส่วนร่วมในผลประโยชน์เท่านั้น ส่วนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวคือสภาพธรรมชาติและภูมิทัศน์ของพื้นที่ ส่วนแนวทางจัดการคือ ในระดับนโยบายควรมีรูปแบบการบริหารโดยกระจายอำนาจไปในระดับท้องถิ่นและเน้นการมีส่วนร่วมภายใต้หลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับแนวทางของแต่ละกลุ่มประชากร พบว่านักท่องเที่ยวควรเน้นความเข้าใจในสภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คนท้องถิ่นควรเน้นการบริการและความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และควรมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ รวมทั้งการได้รับผลประโยชน์อย่างเหมาะสม ในขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้เป็นผู้ช่วยเหลือและชี้แนะแก่ทุกกลุ่ม ส่วนกลุ่มผู้ประกอบการควรให้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง รวมทั้งมัคคุเทศก์ควรตระหนัก และสามารถรวมทั้งให้ความรู้และเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งในทางปฏิบัติทุกกลุ่มสามารถนำแนวทางทั้งหมดมาร่วมกันปฏิบัติโดยให้เกิดความสอดคล้องกันอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

วรรณพร วณิชชานุกรและคณะ (2541:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย โดยทำการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อหลักการ และกรอบแนวทางปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น และการมาเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐสอดคล้องกับแนวคิด หลักการ และกรอบการดำเนินงานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ในทางตรงข้ามเจ้าหน้าที่รัฐบางคนกล่าวว่าในปัจจุบันนี้ ยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจน ส่วนความคิดเห็นของผู้ประกอบการนั้นแตกต่างไปจากเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ก็ได้มีบางคนพยายามแก้ปัญหาสภาพแวดล้อม และมีความต้องการเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหามากขึ้น ผู้นำชุมชนและประชาชนจำนวนไม่น้อยที่มี

ความเห็นว่าการท่องเที่ยวทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ แล้ว ผู้นำชุมชนและประชาชนส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของท้องถิ่น โดยผู้นำชุมชนมีความต้องการเข้าร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวในเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนการแก้ไขปัญหามากกว่ากลุ่มประชาชน ในส่วนของนักท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้มีการเตรียมตัวเพื่อมาเที่ยวและใช้บริการมัคคุเทศก์ อีกทั้งต้องการพบปะและพักกับชาวบ้านในการมาเที่ยวครั้งต่อไปมากกว่านักท่องเที่ยวไทย ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่ของทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นว่านักท่องเที่ยวควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม แต่นักท่องเที่ยวไทยเห็นการทำลายสภาพแวดล้อมมากกว่า และยินดีบริจาคเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมมากกว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติ ในการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ทั้ง 2 กลุ่มมีความต้องการหนังสือคู่มือการเดินทางและแผนที่ ตลอดจนสิ่งที่ควรและไม่ควรปฏิบัติมากเป็นอันดับแรก รองลงไป นักท่องเที่ยวต่างชาติต้องการมัคคุเทศก์มืออาชีพค่อนข้างมากกว่าชาวไทย

รณกร ตีรทานนท์ (2541:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการพัฒนาป่าชุมชน พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการรวมแนวความคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวกับแนวความคิดของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการประกอบกันที่ยั่งยืน แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปมักไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการทรัพยากรของชุมชน เช่น การพัฒนาป่าชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคนในท้องถิ่นจะเป็นกิจกรรมหนึ่ง ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ของชุมชน ขณะเดียวกันชุมชนสามารถควบคุมทิศทางของการพัฒนาได้โดยชุมชนเอง

มธุรส ปราบไพร (2543:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทยทรงดำบ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่าชาวไทยทรงดำมีศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการรวมกลุ่มของสมาชิกทั้งเป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ ภายใต้การนำของผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง โดยอาศัยความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมเดียวกัน ระบบอุดมการณ์ของชุมชน การดำเนินการทางเศรษฐกิจในรูปแบบทวิลักษณ์ และการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยปัจจัยที่มีผลทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพ ได้แก่ วัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็งสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องรวมถึงระบบเครือญาติและความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและพิธีกรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารไปจนถึงการรับผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกในโครงการ และการพึ่งพาตนเองของชุมชน โดยเห็นว่าการท่องเที่ยวคืออาชีพเสริมจึงไม่เกิดการพึ่งพาการท่องเที่ยว

สมชาย สนั่นเมือง (2541:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาของชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า ความเกี่ยวข้องของชุมชนกับการท่องเที่ยวสามารถกำหนดได้ในสองลักษณะคือ 1) ผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับและ 2) ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็น ตั้งแต่การเตรียมการจัดการ การวางแผน การควบคุมดูแล การใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการให้บริการ และการได้รับประโยชน์

จากการบริการโดยชุมชน ซึ่งจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประการสำคัญคือ การมีส่วนร่วมที่ดี ต้องให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มมากกว่าตัวบุคคล

มิสรา สามารถ (2543:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้เสนอรูปแบบองค์กรที่ควรเข้ามาบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว 2 รูปแบบคือ ให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้จัดการและให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับผู้แทนกลุ่มเป็นผู้บริหารจัดการ สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นควรมีมาตรการในการดำเนินงาน เพื่อให้การมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวให้มากที่สุดควรจัดให้มีการทำงานในลักษณะไตรภาคี มีการประชุมระดมความคิดเห็น กำหนดบทบาทหน้าที่และภารกิจ พัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน การระดมทุนจากการร่วมหุ้นหรือเก็บค่าสมาชิก และการกำหนดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ชัดเจนเพื่อความเข้าใจตรงกัน

ฉัตรชัย ดั่งจาด (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาความคิดเห็นของชุมชนบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี ประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน จะทำให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ต่างกัน โดยกลุ่มที่มีความรู้มากกว่าจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากกว่า ส่วนการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่ได้เป็นสมาชิก จะไม่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน

โฉมยง โต้ะทอง;และคณะ(2545) ได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี พบว่า 1) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรีในแต่ละอำเภออยู่ในระดับค่อนข้างสูงและแตกต่างกันในแต่ละอำเภอ 2) ในด้านชุมชน พบว่าอำเภอบ้านลาดมีความโดดเด่นในเรื่องวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ มีศักยภาพการท่องเที่ยวที่เหมาะสม มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ส่วนอำเภอบ้านแหลมมีวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตคนในเขตที่ราบชายฝั่งทะเล 3) ในพื้นที่นำร่องตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด เป็นการผสมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการอนุรักษ์ กิจกรรมการท่องเที่ยวจะเป็นการศึกษาวิถีชีวิตตามสภาพความเป็นจริงของชุมชน โดยมีรายละเอียดตามข้อมูลปฏิทินและเทศกาลของชุมชน รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวจะเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันกำหนด โดยคำนึงถึงวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและให้คงสภาพความเป็นอยู่อย่างพอมีพอกินและเลี้ยงตนเองได้ โดยการท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริมที่จะเพิ่มความมั่นคงให้กับตนเองและชุมชน ให้ชุมชนตระหนักในคุณค่าและหวงแหน และภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง จึงถือเป็นการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(2548:รายงาน) ศึกษาการท่องเที่ยวบ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าบ้านแม่กำปองเป็นต้นแบบ Home Stay และเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนโดยดึงการท่องเที่ยวเข้ามาเสริมเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ส่วนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนและ

ชุมชนก็สามารถเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้มีความภูมิใจในความเป็นตัวตนเนื่องจากศักยภาพของหมู่บ้าน ถูกพัฒนา นอกจากนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังเป็นกิจกรรมที่ศึกษาเชื่อมโยงวิถีชีวิตชุมชนของคนพื้นราบกับคนบนเขาให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปดู ไปศึกษาธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมในที่สูง สัมผัสไร่เมี่ยง ไร่ชา และพบกับอภิษาศัยไมตรีของชาวบ้าน ในหมู่บ้านมีชาวบ้านประมาณ 130 หลังคาเรือน มี Home Stay จำนวน 13 หลัง แต่ทุกคนในหมู่บ้านร่วมกันบริหารจัดการ มีผลประโยชน์ร่วมกัน แบ่งปันรายได้ได้อย่างเสมอภาค การท่องเที่ยวจัดเป็นกิจกรรมในรูปแบบของสหกรณ์ ซึ่งจะแบ่งปันกำไรสุทธิของสหกรณ์จะคืนให้กับสมาชิก การท่องเที่ยวชุมชนต้องคำนึงถึงการให้ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนต่อเนื่องจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นต่อไปทั้งในเรื่องวัฒนธรรมและวิถีชีวิต และในเรื่องของความสมดุล เมื่อมีกระแสของการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงขีดความสามารถที่ชุมชนจะรองรับได้(Carrying Capacity) ทั้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม

สำหรับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมต้องทำอย่างมีขั้นตอน มีการใช้งานวิจัยเป็นฐานในการจัดการชุมชน เช่น นวัตกรรมในการเรียนรู้ การสืบค้นข้อมูล ใช้วิถีชาวบ้านในการสร้างความร่วมมือ ชุมชนต้องตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ยึดมั่นและภูมิใจในจารีตและวัฒนธรรมชุมชน ให้เข้าใจว่าการท่องเที่ยวเป็นเพียงเครื่องมือที่ทำให้มาร่วมกันคิดพัฒนาชุมชนโดยเรื่องเงินเป็นเรื่องรอง กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องเคารพกฎเกณฑ์อันดีงามของชุมชนและสังคมนั้นๆ มีการจัดการอย่างเหมาะสม เช่นในเรื่องขยะ คุณภาพน้ำ การจัดการเสียง การดูแลความปลอดภัยให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว การแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสม พื้นที่ธรรมชาติควรสงวนไว้ให้ธรรมชาติได้พักฟื้น คำนึงถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้กระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของชุมชน การให้บริการข้อมูลข่าวสารด้านความเป็นอยู่ต่างๆของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว ร่วมกันวางแผนรองรับการพัฒนาและป้องกันผลกระทบทางด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต การประเมินการดำเนินงาน การพยายามเผยแพร่และสร้างคนรุ่นใหม่ให้มีโอกาสเข้ามาทำงานเพื่อสร้างการยอมรับในชุมชน ถ่ายทอดวิธีการแนวทางและภูมิปัญญาให้สืบต่อไป รวมถึงการเรียนรู้ปัญหาและแนวทางแก้ไขของการบริหารจัดการชุมชนอื่นๆ

แอนดรู โฮลเดิน (Andrew Holden.2004: Abstract) ได้ศึกษาเรื่อง The Environmental Impacts of Tourism in the Annapurna Conservation Area, Nepal. Do the Environmental attitudes and behavior of tourists matter? เป็นการศึกษาเชิงประจักษ์ในพื้นที่ Annapurna Conservation Area ประเทศ Nepal ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวจะนำมาซึ่งรายได้ แต่ก็ส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่เห็นได้ชัดคือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเดินป่า ซึ่งมีสาเหตุโดยตรงจากการปฏิบัติตัวและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ไม่สนใจต่อกฎกติกา ในขณะเดียวกัน กฎที่ตั้งขึ้นมุ่งจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวโดยตรง อย่างไรก็ตามยังพบว่าวันที่ที่กำหนดในระเบียบปฏิบัติไม่มีชัดเจน และไม่ได้สร้างความเข้าใจให้นักท่องเที่ยวในเรื่องการรับรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

โจเซฟ อี ไบวา (Joseph E. Mbaiwa.2004: Abstract) ได้ศึกษาเรื่อง The Socio-cultural Impacts of Tourism Development in the Okavango Delta, Botswana ในช่วงระหว่างปี

1998-2004 พบว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบทังทางบวกและลบต่อชุมชนในด้านสังคมและวัฒนธรรม ผลด้านบวกคือมีการกระจายรายได้และมีการจ้างงานเพิ่มขึ้น โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น มีการสร้างท่าอากาศยาน ถนน โรงแรม และมีการปรับปรุง บริการทางสังคม เช่นด้านสุขภาพอนามัย โทรคมนาคม อย่างไรก็ตามมีผลด้านลบคือ มีการแลกเปลี่ยนและดุดกเถียงทางวัฒนธรรม การทำลายโครงสร้างพื้นฐานของครอบครัว ปัญหา อาชญากรรม โสเภณี การแต่งกายแบบ safari ตะวันตก ภาษาแสดง ผู้วิจัยเห็นว่าถ้าผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง(ภาครัฐ ผู้ประกอบการ และคนในท้องถิ่น) ได้ร่วมกันในการกำหนดนโยบาย การนำ นโยบายไปปฏิบัติ และการติดตามตรวจสอบ น่าจะช่วยลดผลกระทบด้านลบลงและเพิ่มผลด้านบวก ให้มากขึ้น

อี วานดา จอร์จ;และ โดแนล จี เรล (E. Wanda George;&Donald G.Reid.2005: Abstract) ได้ ศึกษาเรื่อง The Power of Tourism: A Metamorphosis of Community Culture ในประเทศ Canada โดยศึกษาในชุมชนชนบทโบราณชื่อ Atlantic Canada ซึ่งมีอายุกว่า 200ปี พบว่าการ ท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนของวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว การจะหยุดยั้งการทำลายดังกล่าว ต้องมีการวางแผนการจัดการอย่างรอบคอบ ผลการศึกษายังพบว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นทรัพย์สินที่มีค่าที่สุดของชุมชน การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีบางอย่างเพื่อรองรับการท่องเที่ยวส่งผล เสียหายอย่างรุนแรงต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะทำให้เกิดการ ปรับเปลี่ยนดังกล่าว ในขณะที่วัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมกำลังจะตาย การท่องเที่ยวกลับทำให้ วัฒนธรรมรูปแบบใหม่ผุดขึ้นบนร่างของวัฒนธรรมเก่า ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการ ตายแล้ว เกิดใหม่(death-rebirth like process) ดังนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยขาดความ เคารพในธรรมเนียมปฏิบัติเดิมและคุณค่าของชุมชนจึงเป็นสิ่งไม่เหมาะสม

จากการศึกษาพบว่าการจะพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวของชุมชน ชุมชน นั้นต้องมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ หรือทรัพยากรที่มนุษย์สร้าง ขึ้น เช่นประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ทรัพยากรอาจมีเพียงอย่างเดียวแต่ต้องมีความโดดเด่นและเป็น เอกลักษณ์ และควรมีองค์ประกอบด้านบริการท่องเที่ยวเช่นการขนส่ง อาหาร หรือกิจกรรม ผสมผสานในองค์ประกอบของการท่องเที่ยวนั้นด้วย และยังพบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุก ระดับของการพัฒนา ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการติดตาม ประเมินผล มีความสำคัญต่อความสำเร็จ นอกจากนั้น ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เช่นทรัพยากร และการบริหารจัดการ ความรู้ของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะมีผลต่อการพัฒนาให้แหล่ง ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้มีความยั่งยืน และในขณะเดียวกันถ้าประชาชนได้รับการกระจายรายได้ที่ เหมาะสมรวมถึงการจัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรม จะนำมาซึ่งการลดปัญหาและอุปสรรคในการ จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ และน่าจะเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวและเพื่อสำรวจเส้นทางเชื่อมโยงของทรัพยากรและบริการนั้นๆ นอกจากนี้ยังต้องการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนหมู่บ้านโป่งกวาวต่อการท่องเที่ยว ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การสำรวจทรัพยากร และบริการด้านการท่องเที่ยว
2. การสร้างแบบสอบถาม
 - 2.1 การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.2 การสร้างเครื่องมือ
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การสำรวจทรัพยากร และบริการด้านการท่องเที่ยว

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจทรัพยากร และบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว และศึกษาเส้นทางที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการ ผู้วิจัยจึงได้ใช้เครื่องมือเกี่ยวกับการสำรวจทรัพยากร และบริการด้านการท่องเที่ยว และแผนที่มาตราส่วน 1 : 50,000 มาใช้ดังนี้

1.1 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือฉบับที่ 1

เป็นเครื่องมือที่ใช้สำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว ดัดแปลงมาจากตารางการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของมหาวิทยาลัย Oxford Brookes ร่วมกับสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แบ่งเป็น 3 หมวดคือ

- 1.1.1 หมวดทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย ภูมิประเทศ พืช สัตว์ และน้ำ
- 1.1.2 หมวดทรัพยากรวัฒนธรรม ประกอบด้วย มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางศาสนา และศิลปชาติพันธุ์
- 1.1.3 หมวดกิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมด้านนันทนาการ กิจกรรมบริการ และกิจกรรมเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน

วิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือฉบับที่ 1

แบบสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นแบบสำรวจที่ดัดแปลงจากตารางการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของมหาวิทยาลัย Oxford Brooke ประเทศอังกฤษ พัฒนาร่วมกับสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งเป็นสถาบันที่สอนด้านการท่องเที่ยวและได้รับการรับรองหลักสูตรจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือฉบับที่ 2

เครื่องมือฉบับนี้เป็นแผนที่แสดงภูมิประเทศหมู่บ้านโป่งกวาวและบริเวณใกล้เคียง ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มาตราส่วน 1: 50,000 ของกรมแผนที่ทหาร กำหนดขอบเขตคือละติจูด 18 องศา 57 ลิปดา ถึง ละติจูด 19 องศา 05 ลิปดาเหนือ และบริเวณ ลองติจูด 98 องศา 43 ลิปดา ถึง ลองติจูด 98 องศา 45 ลิปดาตะวันออก

เครื่องมือฉบับนี้ใช้ประกอบกับเครื่องมือฉบับที่ 1 โดยเมื่อสำรวจทรัพยากรและบริการแล้ว จะนำมาลงในแผนที่เพื่อจะได้ทราบที่ตั้งสัมพันธ์ที่แน่นอนและนำมาใช้สร้างแผนที่ท่องเที่ยวเส้นทางท่องเที่ยว และระบบเส้นทางท่องเที่ยว

วิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือฉบับที่ 2

แผนที่แสดงภูมิประเทศฉบับนี้ จัดทำโดยกรมแผนที่ทหาร ซึ่งเป็นหน่วยงานของราชการ จึงได้รับการยอมรับในความถูกต้องของเครื่องมือ

2. การสร้างแบบสอบถาม

2.1 การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ได้แก่ ประชากรในท้องถิ่น ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านโป่งกวาว ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง(Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวและน่าจะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด ซึ่งได้แก่หมู่ที่ 3 บ้านโป่งกวาว ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนครัวเรือน 140 ครัวเรือนจำนวนประชากร 388 คน จึงใช้ตัวแทนครัวเรือนละ 1-2 คนโดยคัดเลือกจาก ผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน หรือหัวหน้าครัวเรือน จำนวนตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 150 คน

ส่วนผู้นำชุมชนมีจำนวน 9 คน ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านและหัวหน้าของกลุ่มกิจกรรมต่างๆ จึงใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 9 คน

2.2 การสร้างเครื่องมือ

ในการวิจัยเรื่องนี้ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสำรวจ และแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวคิด ทฤษฎีและผลงาน เรื่องที่เกี่ยวข้องโดยการสร้างตามจุดมุ่งหมาย สมมติฐาน ขอบเขตของการศึกษา และปัญหาในการวิจัย

2.2.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือฉบับที่ 3

เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยว ความรู้เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาวต่อการท่องเที่ยว การสร้างเครื่องมือฉบับนี้จัดทำขึ้นบนหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมของ ประชาชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามดังนี้

1. ศึกษาความรู้เกี่ยวกับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมจาก ตำราเอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแบบสอบถาม
2. ขอบเขตของแบบสอบถามจะเกี่ยวข้องกับ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการ ท่องเที่ยว ความรู้ของประชาชนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการ ท่องเที่ยว

3. แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลทั่วไปของประชาชน ซึ่งลักษณะคำถามเป็นแบบที่มีหลาย คำตอบให้เลือก (Multiple choices question) จำนวน 4 ข้อและเป็นคำถามให้เติมคำ 1 ข้อ ดังนี้

ข้อที่ 1 เพศ ได้แก่ ชาย หญิง

ข้อที่ 2 อายุ

ข้อที่ 3 ระดับการศึกษา

1. ไม่ได้ศึกษา
2. ประถมศึกษา
3. มัธยมศึกษา
4. อนุปริญญา / ปวช. / ปวส.
- 5.ปริญญาตรี
6. สูงกว่าปริญญาตรี

ข้อ 4 อาชีพ

1. ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ
2. เกษตรกร
3. แม่บ้าน / พ่อบ้าน
4. รับจ้างทั่วไป
5. ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว
6. นักเรียน / นักศึกษา
7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ข้อที่ 5 รายได้ต่อเดือน

1. ต่ำกว่า 2,000 บาท
2. 2,001 – 3,000 บาท

3. 3,001 – 4,000 บาท

4. มากกว่า 4,000 บาท

ตอนที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยว ซึ่งลักษณะคำถามเป็นแบบที่มีหลายคำตอบให้เลือก (Multiple choices question) จำนวน 6 ข้อ ดังนี้

1. ความคิดเห็นต่อความต้องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 2 ข้อ
2. ความคิดเห็นต่อทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว จำนวน 2 ข้อ
3. ความคิดเห็นต่อการรวมกลุ่มของประชาชนด้านการท่องเที่ยว จำนวน 2 ข้อ

ตอนที่ 3 ศึกษาความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งลักษณะคำถามเป็นแบบวัดความรู้โดยให้เลือกตอบ จำนวน 15 ข้อ ดังนี้

1. ข้อที่ 1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. ข้อที่ 2-13 เกี่ยวกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยข้อที่ 5-6 เป็นข้อคำถามที่ต้องกลับค่าคะแนน

3. ข้อที่ 14-15 เกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 4 ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการท่องเที่ยว ซึ่งลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Scale Questions) จำนวน 20 ข้อ ดังนี้

1. ข้อที่ 1 การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา จำนวน 5 ข้อย่อย โดยข้อที่ 1.5 เป็นข้อคำถามที่ต้องกลับค่าคะแนน
2. ข้อที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผน จำนวน 5 ข้อย่อย โดยข้อที่ 2.3 เป็นข้อคำถามที่ต้องกลับค่าคะแนน
3. ข้อที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการและการปฏิบัติงาน โดยข้อที่ 3.3 เป็นข้อคำถามกลับค่าคะแนน
4. ข้อที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โดยข้อที่ 4.1 เป็นข้อคำถามที่ต้องกลับค่าคะแนน

ตอนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการท่องเที่ยวจำนวน 2 ข้อ

วิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือฉบับที่ 3

แบบสอบถามที่ใช้แบ่งคำถามเป็น 2 ประเภทคือ คำถามปลายปิด (Closed end Questionnaire) และคำถามปลายเปิด (Opened end Questionnaire) เพื่อให้ครอบคลุมปัญหาในการวิจัย ซึ่งเมื่อสร้างแล้วได้ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามด้านเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่านคือ

1. นางสาววรรณภา จันญาไชย ตำแหน่ง นักพัฒนาการท่องเที่ยว 7ว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

2. นายเกษมกฤษ จงกิจดีดี ตำแหน่ง ผู้อำนวยการป้องกัน สอทสปริง รีสอร์ท

แล้วนำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดมาปรับปรุงในด้านเนื้อหาที่ต้องแก้ไข และนำมาทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากรจำนวน 30 คน ที่หมู่บ้านหินลาด อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศและการจัดการคล้ายคลึงกับพื้นที่ศึกษา แล้วนำตอนที่เกี่ยวกับศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนต่อการท่องเที่ยวมาทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ α (Alpha) โดยใช้สูตรของ Cronbach ได้ค่า .8860

2.2.2 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือฉบับที่ 4

เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนด้านการท่องเที่ยว ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในหมู่บ้านโป่งกวาวต่อการท่องเที่ยว การสร้างเครื่องมือฉบับนี้จัดทำขึ้นบนหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรในท้องถิ่น ดังนี้

1. ศึกษาความรู้เกี่ยวกับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมจากตำรา เอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2. ขอบเขตของแบบสัมภาษณ์จะเกี่ยวข้องกับ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการท่องเที่ยว ความรู้ของประชาชนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการท่องเที่ยว

3. แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้นำชุมชน ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และสถานภาพผู้นำชุมชน

ตอนที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 7 ข้อคำถาม

ตอนที่ 3. ศึกษาความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านความหมายและหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 6 ข้อคำถาม

ตอนที่ 4. ศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว ในด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการและการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล จำนวน 4 ข้อคำถาม

ตอนที่ 5. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

วิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือฉบับที่ 4

แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในหมู่บ้านโป่งกวาวเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยว ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ได้จากการตรวจสอบผลงานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแล้วจึงนำมาปรับปรุงให้เป็นแบบสัมภาษณ์ หลังจากนั้นได้ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ ด้านเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน คือ

1. นางสาววรรณภา จันญาไชย ตำแหน่ง นักพัฒนาการท่องเที่ยว 7ว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

2. นายเกษมกฤช จงกิจคดี ตำแหน่ง ผู้อำนวยการไป่กวาง ฮอทสปริง รีสอร์ท

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขอลหนังสือจากสถาบันเพื่อขอความอนุเคราะห์ร่วมมือไปยังผู้เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 นำหนังสือไปติดต่อบริษัทงาน พร้อมทั้งกำหนดวัน เวลา ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขั้นตอนการสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยว การสำรวจเส้นทางเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยว ได้ประสานงานขอความอนุเคราะห์จากหัวหน้ากลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งเป็นคนในพื้นที่หมู่บ้านไป่กวาง และมีหน้าที่พาผู้สนใจเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ส่วนการดำเนินการเก็บข้อมูลของเครื่องมือฉบับที่ 2 และ 3 จะดำเนินการขอเวลาจากประชากรที่เป็นตัวอย่างพร้อมทั้งอธิบายความเป็นมาของเรื่อง และขออนุญาตสำรวจและสัมภาษณ์ข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการวิจัย

ขั้นที่ 4 บันทึกข้อมูลพร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ขั้นที่ 5 กล่าวอำลาพร้อมทั้งบอกว่าข้อมูลที่ได้จะนำไปเป็นประโยชน์ทางวิชาการซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

4. การจัดการข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสำรวจ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ที่ได้จากการเก็บมาวิเคราะห์และประมวลผลดังนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสำรวจและแบบสอบถาม
2. นำข้อมูลด้านทรัพยากร บริการ และเส้นทางด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาจัดเป็นหมวดหมู่
3. บันทึกข้อมูลดังกล่าวลงในแผนที่การท่องเที่ยว
4. กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและข้อมูลด้านทรัพยากร บริการ และเส้นทาง
5. นำข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิดมาตรวจสอบและจัดทำกลุ่มคำให้เป็นหมวดหมู่
6. นำข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายปิดมาลงในคู่มือล่องรหัส
7. บันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมSPSS for Window version 11.5
8. ดำเนินการประมวลผลเพื่อหาค่าสถิติต่างๆ ในการที่จะตอบคำถามการวิจัย ความมุ่งหมายและสมมติฐานในการวิจัย

9. กำหนดค่าคะแนนในการทดสอบสมมติฐานคือ

- ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เกณฑ์การให้คะแนนมีดังนี้

1	หมายถึง	ตอบถูก
0	หมายถึง	ตอบผิด

เกณฑ์การประเมินผลโดยใช้เกณฑ์ประเมินผลจากสูตรต่อไปนี้(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

2542:255)

$$\begin{aligned} \text{ช่วงกว้างของชั้น} &= \frac{\text{ชั้นสูงสุด} - \text{ชั้นต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{15 - 2}{3} \\ &= 4.33 \end{aligned}$$

คะแนน 2-6 คะแนน คือกลุ่มที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อย

คะแนน 7-11 คะแนน คือกลุ่มที่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศปานกลาง

คะแนน 12-15 คะแนน คือกลุ่มที่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาก

- การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว

เกณฑ์การให้คะแนนของแต่ละข้อในแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนน้ำหนักของตัวเลือก ตั้งแต่ 1-4 คะแนน ซึ่งมีความหมายดังนี้

4	หมายถึง	จริงมากที่สุด
3	หมายถึง	จริงมาก
2	หมายถึง	จริงน้อย
1	หมายถึง	จริงน้อยที่สุด

จากนั้นนำมากำหนดเกณฑ์ประเมินค่าที่ได้จากการวัดข้อมูลประเภท อันตรภาคชั้น (Interval Scale) ผู้วิจัยใช้สูตรคำนวณหาความกว้างของชั้น (กัลยา วานิชย์บัญชา.2544:29) และกำหนดเกณฑ์การประเมินผลโดยใช้เกณฑ์ประเมินดังต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย 1-1.99	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 2.00-2.99	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 3.00-4.00	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับมาก

10. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถาม สมมติฐานและวัตถุประสงค์ในการวิจัย ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งเป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่

10.1 การหาค่าร้อยละ (Percentage)

10.2 สูตรหาตัวกลางเลขคณิตหรือค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลทั่วไป (ชูศรี วงศ์รัตน์. 2546: 37)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ \bar{X} แทน ตัวกลางเลขคณิตหรือค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด
 N แทน จำนวนข้อมูลทั้งหมด

10.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (ชูศรี วงศ์รัตน์. 2546: 65)

$$S = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N (X_i - \bar{X})^2}{n-1}}$$

เมื่อ S แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนกลุ่มตัวอย่าง
 $\sum_{i=1}^N (X_i - \bar{X})^2$ แทน ผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง
 n แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

10.4 การทดสอบสมมติฐาน

10.4.1 ใช้การทดสอบข้อมูลที่มี 1 มิติ โดยใช้ Chi-square (ชูศรี วงศ์รัตน์. 2546: 212) เพื่อเปรียบเทียบจำนวนระหว่างกลุ่มว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(O-E)^2}{E}$$

เมื่อ χ^2 แทน ค่าไค-สแควร์
 O แทน ความถี่ที่ได้จากการสังเกต
 E แทน ความถี่ที่คาดหวัง
 K แทน จำนวนประเภทหรือจำนวนกลุ่ม

10.4.2 ใช้การหาความสัมพันธ์ของตัวแปรสองตัว โดยใช้สูตรการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์อย่างง่าย (Simple correlation) และใช้ค่าที (t-test) ทดสอบนัยสำคัญ ดังนี้

$$\Gamma_{xy} = \frac{N\sum XY - \sum X\sum Y}{\sqrt{[N\sum X^2 - (\sum X)^2][N\sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ Γ แทน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนชุด X
 $\sum Y$ แทน ผลรวมของคะแนนชุด Y
 $\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนชุด X แต่ละตัวยกกำลังสอง
 $\sum Y^2$ แทน ผลรวมของคะแนนชุด Y แต่ละตัวยกกำลังสอง

$\sum XY$ แทน ผลรวมของผลคูณระหว่าง X กับ Y

N แทน จำนวนคนที่ศึกษา

$$t = \frac{\Gamma\sqrt{N-2}}{\sqrt{1-\Gamma^2}}$$

r แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่คำนวณได้

N แทน จำนวนคน

11. ในส่วนของแบบสัมภาษณ์ เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์โดยการจัดหมวดหมู่เทียบกับเอกสารอ้างอิง และดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องนี้ใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยจะรายงานผลตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในการนำเสนอผลงานวิจัยเป็นไปตามบทที่ 3 ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

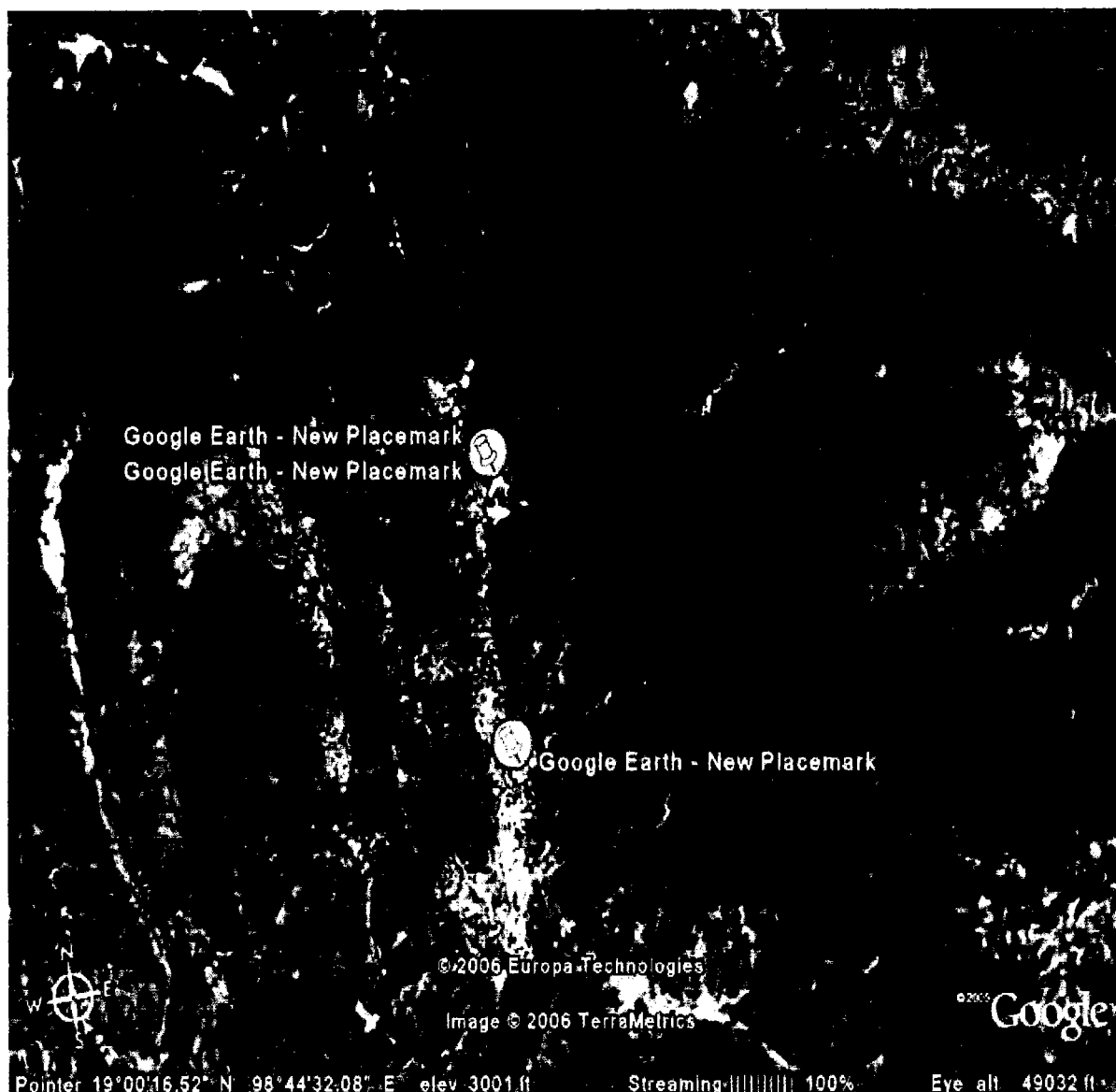
1. ข้อมูลสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านโป่งกวาว ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยแบบสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยว ที่ทางสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ร่วมกับมหาวิทยาลัย Oxford Brookes ของประเทศอังกฤษจัดทำขึ้นเพื่อตรวจสอบทรัพยากรและบริการท่องเที่ยว โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลพื้นฐานจากข้อมูลการท่องเที่ยวของอำเภอ ข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และข้อมูลจากการสอบถามประชาชนในท้องถิ่นโดยนำมารวบรวมร่วมกับแบบตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (Resources audit) ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอตามลำดับดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านโป่งกวาว ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจาก website ของอำเภอซึ่งจัดทำโดยหน่วยงานราชการ จากเอกสารด้านการท่องเที่ยวอื่นๆ และจากการสำรวจพื้นที่จริง เพื่อนำมาประกอบการนำเสนอและแนะนำหมู่บ้านโป่งกวาว ดังการอภิปรายต่อไปนี้

หมู่ที่ 3 บ้านโป่งกวาว ตั้งอยู่บริเวณ ละติจูด 18 องศา 58 ลิปดา ถึง ละติจูด 19 องศา 00 ลิปดาเหนือ และ ลองจิจูด 98 องศา 43 ลิปดาถึงลองจิจูด 98 องศา 44 ลิปดาตะวันออก ลักษณะภูมิประเทศของหมู่บ้านโป่งกวาวเป็นที่ราบในหุบเขาของดอยสันกลางและดอยยาว ซึ่งเป็นภูเขาที่ยังคงความสมบูรณ์ของป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งผลให้ลำห้วยและแม่น้ำมีน้ำไหลตลอดปี ด้วยความสมบูรณ์ของน้ำและดินทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมีอาชีพเกษตรกรรม การตั้งบ้านเรือนของประชาชนมักตั้งเรียงรายอยู่ตามสองฝั่งถนน มีโรงเรียน 1 โรง สถานีอนามัย 1 แห่ง วัด 2 แห่งคือวัดตันตัน และวัดโป่งกวาว ประชาชนยังคงยึดถือวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมแบบสังคมเกษตร ที่ดินเพื่อการเกษตรจะอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน มีลักษณะเป็นที่นาขั้นบันได สลับกับแปลงผัก และผลไม้ เรียงรายอยู่สองฝั่งของลำน้ำสะเมิง

ภาพประกอบ 5 แสดงลักษณะภูมิประเทศของหมู่บ้านโป่งกวาว
ที่มา: ภาพจาก Google Earth.(2549).

หมู่บ้านโป่งกวาวมีประชากรอาศัย จำนวน 388 คน คิดเป็น 140 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ย ต่อปี 23,378 บาทต่อคน ประชาชนมีอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชประเภท กาแฟ และสตอเบอรี่ ห่างจาก ชุมชนขึ้นไปทางทิศเหนือประมาณ 3 กิโลเมตร จะมีบ่อน้ำแร่ร้อนผุดจากใต้ดิน 4-5 บ่อ ซึ่งเป็นสาย ชารน้ำแร่เดียวกันกับน้ำพุร้อนโป่งเดือด อำเภอป่าแม่ จังหวัดเชียงใหม่ ที่อยู่ทางทิศเหนือห่างจาก น้ำพุร้อนโป่งกวาวประมาณ 20 กิโลเมตร ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากบ่อน้ำแร่ร้อนโป่งกวาวเพื่อการ อุปโภค บริโภค ของทั้งคนและสัตว์เลี้ยง

จากบ่อน้ำแร่ร้อนขึ้นไปทางทิศเหนือจะเป็นบริเวณป่าต้นน้ำสะเมิงซึ่งอยู่ในเทือกเขาดอย ยาว เป็นป่าเบญจพรรณ มีไม้จำพวกสักัน จี๊ว เพกา มะเดื่อ มะไฟ กัลว่ย ดองสาต ขึ้นกระจายอยู่

ทั่วไป ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากป่าในการนำไม้มาสร้างบ้านเรือน และใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในการทำอาหารและยา

ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่อยู่ในหุบเขาและมีลำน้ำสะเมิงเป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยง ทำให้การทำอาชีพเกษตรกรรมได้ผลดี ประกอบกับภูมิอากาศที่เย็นสบายตลอดปี ในตอนกลางคืน อุณหภูมิเฉลี่ย 10-15 องศาเซลเซียส เหมาะกับการปลูกพืชเมืองหนาว จึงมีบริษัทส่งออกด้านการเกษตรได้จ้างให้ชาวบ้านปลูกพืชเพื่อขายให้กับบริษัท นอกจากนั้นชาวบ้านบางส่วนยังปลูกพืชเพื่อส่งขายไปยังจังหวัดเชียงใหม่

นอกจากการปลูกพืชแล้ว ประชาชนยังนิยมเลี้ยงวัว ควาย เพื่อขายเนื้อ หนัง โดยเฉพาะการปล่อยให้โค กระบือ ไปกินน้ำแร่จากบริเวณน้ำพุร้อน ซึ่งชาวบ้านให้ข้อมูลว่าโคเหล่านี้จะแข็งแรงและต้านทานโรคได้

สำหรับการเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านโป่งกวาวสามารถใช้ได้ 3 เส้นทางคือ

1. เชียงใหม่ – แม่ริม – บ้านปางไฮ – บ้านแม่ปะ – บ้านป่าลาน – บ้านโป่งกวาว ระยะทาง 45 กิโลเมตร เป็นทางลาดยางในช่วงแรก และทางลูกรังจากบ้านแม่ปะถึงบ้านโป่งกวาว
2. เชียงใหม่ – แม่ริม – บ้านปางไคร้ – บ้านแม่ปะ – บ้านป่าลาน – บ้านโป่งกวาว ระยะทาง 50 กิโลเมตร เป็นทางลาดยางในช่วงแรก และทางลูกรังจากบ้านปางไคร้ถึงบ้านโป่งกวาว
3. เชียงใหม่ – แม่ริม – สะเมิง – วัดน้ำริน – บ้านโป่งกวาว ระยะทาง 70 กิโลเมตร เป็นทางลาดยาง

เส้นทางลูกรังของเส้นทางที่ 1 และเส้นทางที่ 2 กำลังได้รับการพัฒนาเป็นทางลาดยางในปีงบประมาณ 2549

จากการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านในหมู่บ้านโป่งกวาวเพื่อทำโครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อปี 2544 เพื่อลดผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 ในปัจจุบันการรวมกลุ่มยังคงดำรงอยู่ โดยเฉพาะกลุ่มศิลปวัฒนธรรม ที่มีการแสดงโดยใช้สล้อ ซอ ซึ่ง เป็นเครื่องดนตรีหลัก สามารถมีรายได้จากการรับงานแสดงอย่างต่อเนื่อง ในปี 2549 กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านโป่งกวาวได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ

แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นของหมู่บ้านโป่งกวาวคือ วิหารวัดต้นตัน บ่อน้ำแร่ร้อนโป่งกวาว และบ่อนโคลนดุด ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ชาวบ้านภูมิใจเพราะมีนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นเข้ามาท่องเที่ยว

1.2 ข้อมูลจากการสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว

จากการนำเครื่องมือฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นแบบสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยว พบว่ามีทรัพยากรธรรมชาติรวม 34 รายการ ทรัพยากรวัฒนธรรม 5 รายการ และกิจกรรม 12 รายการ ปรากฏดังตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 1 สรุปจำนวนทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว จำแนกตามทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากร
วัฒนธรรม กิจกรรม และบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว

รายการ	
<p>1. ทรัพยากรธรรมชาติ</p> <p>1.1 ภูมิทัศน์ ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภูมิประเทศหุบเขาโป่งกวาว - เทือกเขาดอยยาว - สายน้ำแม่สะเมิง - บ่อโคลนตูด - ทุ่งนาทุ่งแก้ว(โป่งปู้) - ความหนาวเย็น - แม่คะนึ่ง <p>1.2 พืช ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - ป่าต้นน้ำสะเมิง - มะเดื่อ (<i>Ficus spp</i>) - เสี้ยวดอกแดง (<i>Bauhinia purpurea</i>) - เสี้ยวดอกขาว (<i>Bauhinia variegata</i> Linn) - ส้านตัวผู้ และ ส้านตัวเมีย (วงศ์ Dilleniaceae) - มะไฟป่า (<i>Baccaurea ramiflora</i> Lour.) - เพกา (<i>Oroxylum indicum</i>) - มะหน้อด (หน้อด มะเดื่อผา เตื่อน้ำ มะหน้อดน้ำ) (<i>Ficus subincisa</i> J.E.Smith) - ดีหมี (<i>Cleidion spiciflorum</i> (Burm.f.) Merr.) - จีวป่า (นุ่น) (<i>Bombax ceiba</i> Linn) - ดอกกาสะลองคำ (<i>Radermachera ignea</i> (Kurz) Steenis) - ทุ่งดอกบั้ง (<i>Cleodendrum viscosum</i> Vent.) - เอื้องมื่น (<i>Dendrobium capillipes</i>) - ดอกสาต (<i>Phrynum parviflorum</i> Roxb.) - โตไม้รัฐล้ม (<i>Elephantopus scaber</i> Linn) <p>1.3 สัตว์ ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผูงกระบือ - ผูงโค - เหยี่ยวรุ้ง (Crested Serpent Eagle) - นกกระเต็นน้อยธรรมดา (<i>Alcedo atthis</i>) - นกตี๊ดใหญ่ (<i>Parus major</i>) - จักจั่น (แมลงวงศ์ Cicodidae) 	34 รายการ

ตาราง 1 (ต่อ)

รายการ	จำนวน
1.4 น้ำ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - สายน้ำแม่สะเมิง - น้ำตกนางตง - น้ำตกโป่งน้อย - ห้วยป่าเหี้ยะ - ห้วยผาดำ - ป่อน้ำพุร้อนโป่งกวาง 2. ทรัพยากรวัฒนธรรม <ul style="list-style-type: none"> 2.1 มรดกวัฒนธรรม ประเพณี ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - การบายศรีสู่ขวัญ - การแสดงสะล้อ ซอ ซึง 2.2 มรดกทางศาสนา ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - วัดต้นตัน - วัดโป่งกวาง 2.3 ศิลปชาติพันธ์ุ ได้แก่ หมู่บ้านโป่งกวาง 	5 รายการ
3. กิจกรรม <ul style="list-style-type: none"> 3.1 กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - เส้นทางเดินป่า - ทางจักรยาน - บ่อตกปลา - สระว่ายน้ำแร่ - ลานดูดาว 3.2 กิจกรรมด้านบริการ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - การแช่น้ำแร่ร้อน - การนวดอบ การประคบ สมุนไพร - ลานกางเต็นท์ - บ้านพัก - บริการด้านอาหาร - บริการด้านอื่น เช่นห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องประชุม - บริการรถรับส่ง 	12 รายการ

จากตาราง 1 พบว่ามีทรัพยากรธรรมชาติ 34 รายการ ทรัพยากรวัฒนธรรม 5 รายการ และกิจกรรม 12 รายการ โดยมีรายละเอียดของทรัพยากรและกิจกรรม ปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 ผลการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการท่องเที่ยว

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพัทธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใครมาจากไหน
1. ภูมิทัศน์ : เช่น ถ้ำ หุบเขา เขา ที่ดอน ถ้ำหิน อุโมงค์หิน เทือกเขา ฯลฯ	1. ภูมิประเทศหุบเขาไปงกวา จุดเด่น เป็นที่ราบกลางหุบเขา โอบล้อมด้วยเทือก ดอยยาว 	เป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน ไปงกวา และเป็น พักผ่อนสำหรับอบ และแช่น้ำแร่ร้อน	ตำบลละเมิงเหนือ อำเภอละเมิง จังหวัด เชียงใหม่ พิกัดที่ ลอง ติดูเท่ากับ 98 องศา 44 ลิปดา ละติจูดเท่ากับ 18 องศา 59 ลิปดา เข้าถึงโดยทางรถ ถนน เป็นลาดยางสลับทาง ลูกรัง	มีบ้านพัก ลานกาง เต็นท์ ห้องอาหาร ห้องอาบน้ำ ห้องส้วม ห้องแช่น้ำแร่ร้อน ห้อง นวด ห้องอบประคบ สมุนไพร	นักท่องเที่ยวทั่วไปที่นิยม การพักผ่อนท่ามกลางแมก ไม้ สายน้ำและขุนเขา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มา จากทั้งเชียงใหม่ และ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง
	2. เทือกเขาดอยยาว จุดเด่น เป็นเทือกเขาสูง 600-700 เมตร มีป่าไม้ ขึ้นหนาที่บ 	เป็นเขาที่อุดมด้วย ป่าไม้ธรรมชาติ ชาวบ้านใช้เป็นป่า ชุมชน ใช้ประโยชน์ จากป่า ทั้งการตัดไม้ เพื่อใช้ใน ชีวิตประจำวัน และ การใช้สมุนไพรจาก ป่า	ทอดตัวเป็นแนวยาวจาก หมู่บ้าน ไปงกวาขวานกับลำน้ำ ละเมิง เข้าถึงโดย ทางเดินป่า	ยังมี แต่ถ้ำ นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้	นักท่องเที่ยวทั่วไปที่นิยม การพักผ่อนท่ามกลางแมก ไม้ สายน้ำและขุนเขา และ ไม่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกมาก นักท่องเที่ยว กลุ่มนี้ มาจากทั้งเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	<p>3. สายน้ำแม่สะเมิงท่ามกลางป่าเขา</p> <p>จุดเด่น เป็นสายน้ำไหลผ่านป่าและเขา น้ำใส เย็น</p> 	<p>เป็นธารน้ำที่ไหลลง ไปสู่หมู่บ้าน ใช้ ประโยชน์ด้าน เกษตรกรรม กิจกรรม อุปโภค และ บริโภค</p>	<p>ห่างจากหมู่บ้านขึ้นไป ทางเหนือ 3 กิโลเมตร โดย ทางลูกรัง/ทาง เกวียน/ทางเดินป่า</p>	<p>มีบริการพาเดินชม โดยกลุ่มการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ</p>	<p>นักท่องเที่ยวทั่วไปที่นิยม การพักผ่อนท่ามกลางแมก ไม้ สายน้ำและขุนเขา และ ไม่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก มากนัก</p>
	<p>4. บ่อโคลนตูด</p> <p>จุดเด่น เป็นบ่อโคลนมีน้ำขังขนาด กว้าง 1 เมตร ยาว 1 เมตร เมื่อเอาไม้ไผ่ยาว 3 เมตร ปักลงใน บ่อ ไม้ไผ่จะค่อยๆจมลงเหลือประมาณ 1 เมตร ภายในเวลา 10 นาที</p> 	<p>ไม่ได้ใช้ประโยชน์ โดยตรง ชาวบ้าน นิยมนักท่องเที่ยว มาชม เนื่องจากเป็น บ่อโคลนซึ่งไม่พบใน บริเวณอื่นของอำเภอ สะเมิง</p>	<p>ห่างจากหมู่บ้านไป ทางทิศเหนือ 3.5 กิโลเมตร เข้าถึงโดย เส้นทางเดินป่า</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มาจาก ทั้งเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านหรือ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	<p>5. ฟุงนาสูงแก้ว(โป่งปู้) จุดเด่น เป็นที่นาขั้นบันไดอยู่ในหุบเขาซึ่งมีป่าไม้ ขึ้นหนาที่บ</p> 	<p>เป็นที่นาขั้นบันได โอบล้อมด้วยหุบเขา สูงแก้วผู้เป็นเจ้าของที่ นาใช้ปลูกข้าว</p>	<p>ห่างจากหมู่บ้านขึ้นไป ทางเหนือ 3.5 กิโลเมตร การเข้าถึง โดยทางเดินป่า</p>	<p>ติดกับนาสูงแก้ว มีที่ พักทำด้วยไม้ไม่ขัด และ 5 หลัง มีอ่างล้าง หน้าอยู่บ้านละ 1 จุด มีห้องน้ำรวม ซึ่งเป็น ทั้งห้องส้วมและห้อง อาบน้ำ จำนวน 5 ห้อง มีต้นไม้ใหญ่ให้ ร่มเงา มีที่นั่งพักผ่อน</p>	<p>นักท่องเที่ยวทั่วไปที่นิยม การพักผ่อนท่ามกลางแมก ไม้ สายน้ำและขุนเขา และ ไม่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก มากนัก นักท่องเที่ยว กลุ่มนี้ มาจากทั้งเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง</p>
	<p>6. ความหนาวเย็น จุดเด่น อุณหภูมิเย็นสบาย ตลอดปี ในฤดูหนาว อุณหภูมิจนต่ำประมาณ 10 องศา ในฤดูร้อน ประมาณ 15 องศา</p> 	<p>เป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน โป่งกาว และเป็น ที่พักผ่อนสำหรับอาบ และแช่น้ำแร่ร้อน</p>	<p>ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัด เชียงใหม่ พิกัดที่ ลอง ติจุดเท่ากับ 98 องศา 44 ลิปดา ละติจูด เท่ากับ 18 องศา 59 ลิปดา เข้าถึงโดยทางรถ ถนนเป็นลาดยางสลับ ทางลูกรัง</p>	<p>มีบริการรถลากหลาย ทั้งที่พัก ห้องอาบ น้ำแร่ร้อน อาหาร เครื่องดื่ม บริการด้าน กิจกรรม เช่น การ นวด การเดินป่า การ อบ ประคบสมุนไพร</p>	<p>นักท่องเที่ยวทั่วไปที่นิยม การพักผ่อนท่ามกลางแมก ไม้ สายน้ำและขุนเขา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มาจาก ทั้งเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ที่เกี่ยวข้อง	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการใช้ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
2. พืช :ป่า ไร่ เขา ฟาร์ม ต้นไม้ ดอกไม้ ทุ่งหญ้า สมุนไพร ความ หลากหลายทาง ชีวภาพ สวน ครัว ฯลฯ	<p>7. แม่น้ำหนึ่ง(น้ำค้างแข็ง) จุดเด่น เข้าดูของฤดูหนาวจะพบเกล็ดน้ำแข็งสีขาว โพลนเกาะบนลานหญ้า และบริเวณยอดไม้</p> <p>1. ป่าต้นน้ำสะเมิง จุดเด่น เป็นลักษณะป่าผลัดใบ(Deciduous Forest) เป็นป่าโปร่ง ผลัดใบในฤดูแล้ง มีไม้ดอก และสมุนไพร</p> <p>หลากหลาย</p>	<p>เป็นพื้นที่โล่งใช้ สำหรับกางเต็นท์พัก แรม</p> <p>เป็นป่าชุมชนของ ชาวบ้าน ชาวบ้านใช้ ประโยชน์จากไม้และ สมุนไพร</p>	<p>ห่างจากหมู่บ้านโป่ง กวาวไปทางเหนือ ประมาณ 4 กิโลเมตร การเข้าถึง เป็น ทางเดินป่าห่างจาก บริเวณที่เข้าน้ำแร่ร้อน ไปทางเหนือ 1 กิโลเมตร</p>	<p>มีบริการหลากหลาย ทั้งที่พัก ห้องอาบ น้ำแร่ร้อน อาหาร เครื่องดื่ม บริการด้าน กิจกรรม เช่น การ นวด การเดินป่า การ อบ ประคบสมุนไพร</p> <p>นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวทั่วไปที่นิยม การพักผ่อนท่ามกลางแมก ไม้ สายน้ำและขุนเขา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มาจาก ทั้งเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง</p> <p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พิภพบริเวณน้ำพุ ร้อนโป่งกวาว</p>

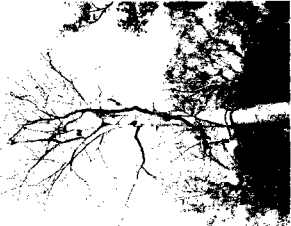
ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	<p>2. มะเดื่อ (มะเดื่อป่อง)</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Ficus spp.</i></p> <p>จุดเด่น เป็นต้นไม้ยืนต้น มีลูกขึ้นตามกิ่งและลำ ต้น</p> 	<p>ชาวบ้านใช้ประโยชน์ ในการเป็นดัชนีชี้วัด ระยะเวลาที่ฝนจะตก ในแต่ละปี ถ้าปีใด มะเดื่อออกผลตั้งแต่ โค่นต้นถึงยอด ปีนั้น จะมีฝนตั้งแต่ต้นปีถึง ปลายปี ถ้าปีใดออก ผลเฉพาะกลางต้น ปี นั้นจะมีฝนเฉพาะ กลางปี แต่ถ้าปีใดออก ผลเฉพาะยอด ปีนั้น ฝนจะมาช้าและตก น้อย จากภาพถ่ายใน ปี 2549 มะเดื่อออก ผลตั้งแต่โคนถึงปลาย แสดงว่าจะมีฝนตลอด ปี ไม่แล้งน้ำ</p>	<p>พบได้ทั่วไปตาม เส้นทาง เดินป่า การเข้าถึงโดย ทางเดินป่าไปสู่ต้นน้ำ สะเมิง</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พิภพบริเวณน้ำพุ ร้อนโป่งกวาง</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียดรูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	<p>3. เสี้ยวดอกแดง (Butterfly tree) ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Bauhinia purpurea</i> จุดเด่น ดอกไม้สีแดง แต่งแต้มสีสันของป่า</p> 	<p>เป็นสีส้มของป่าในฤดู ร้อนจึงใช้ประโยชน์ ด้านการท่องเที่ยว</p>	<p>พบได้ทั่วไปตาม เส้นทางเดินป่าเข้าถึง โดยทางเดินป่าไปสู่ ต้นน้ำสะเมิง</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักบริเวณหน้าพู่ ร้อนโป่งกวาง</p>
	<p>4. เสี้ยวดอกขาว ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Bauhinia variegata</i> Linn จุดเด่น ดอกไม้สีขาว ออกดอกในฤดูร้อน</p> 	<p>ดอกและใบกินได้ เป็น สีส้มของป่าในฤดูร้อน</p>	<p>บริเวณที่นาลูงแก้ว ทางหมู่บ้านไปทาง เหนือ 3.5 กิโลเมตร โดยทางเดินป่า</p>	<p>ติดกับนาลูงแก้ว มีที่ พักทำด้วยไม้ไผ่ และ 5 หลัง มีอ่างล้าง หน้าอยู่บ้านละ 1 จุด มีห้องน้ำรวม ซึ่งเป็น ทั้งห้องส้วมและห้อง อาบน้ำ จำนวน 5 ห้อง มีต้นไม้ใหญ่ให้ ร่มเงา มีที่นั่งพักผ่อน</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักบริเวณหน้าพู่ ร้อนโป่งกวาง</p>

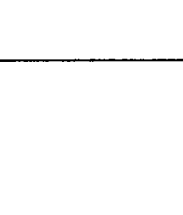

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อจุดเด่นรายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	<p>5. ส้านตัวผู้ และส้านตัวเมีย วงศ์ Dilleniaceae</p> <p>จุดเด่น เป็นไม้ยืนต้น มีรากอากาศห้อยลงดิน คล้ายใย</p> 	<p>ผลสุกเป็นอาหารสัตว์</p>	<p>พบได้ทั่วไปตาม ทางเดินป่า การเข้าถึงโดย ทางเดินป่าสู่ต้นน้ำสะ เมิง</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักบริเวณหน้าพู่ ร้อนโป่งกวาง</p>
	<p>6. มะไฟป่า</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Baccaurea ramiflora</i> Lour.</p> <p>จุดเด่น เป็นไม้ผลรสชาติหวานหอม ออกผลในฤดู ร้อนแล้ง ช่วงเดือนมีนาคม ถึงพฤษภาคม</p> 	<p>เป็นผลไม้ของ ชาวบ้านในช่วง ฤดูร้อน</p>	<p>พบได้ทั่วไปตาม เส้นทาง เดินป่า การเข้าถึงโดย ทางเดินป่าสู่ต้นน้ำสะ เมิง</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักบริเวณหน้าพู่ ร้อนโป่งกวาง</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อจุดเด่น/รายละเอียดรูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	<p>7. เพกา</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Oroxylum indicum</i></p> <p>จุดเด่น เป็นเมล็ดในของฝักเพกา สีขาว มีปีก เบา เวลาลมพัดคล้ายผีเสื้อบิน</p> 	ชาวบ้านใช้เป็นสมุนไพร ต้มกับน้ำดื่มแก้ร้อนใน	พบได้ทั่วไปตามเส้นทาง เดินป่า การเข้าถึงโดยทางเดินป่าสู่ ต้นน้ำ สะเมิง	นักท่องเที่ยวต้องการศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นผู้นำทางได้	นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทางศึกษาธรรมชาติ มักเป็นผู้ใช้บริการที่พักริเวณหน้าพุร้อนโป่งกวาง
	<p>8. มะนอต (นอต มะเดื่อผา เตื่อน้ำ มะหนอดน้ำ)</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Ficus subincisa J.E.Smith</i></p> <p>จุดเด่น ผลมีรสชาติหวานหอม ออกผลในฤดูร้อน</p> 	เป็นผลไม้ของชาวบ้านในช่วงฤดูร้อน	พบได้ทั่วไปตามเส้นทาง เดินป่า การเข้าถึงโดยทางเดินป่า สู่ต้นน้ำ สะเมิง	นักท่องเที่ยวต้องการศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นผู้นำทางได้	นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทางศึกษาธรรมชาติ มักเป็นผู้ใช้บริการที่พักริเวณหน้าพุร้อนโป่งกวาง

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้าน การท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใครมาจากไหน
	<p>9. ดีหมี ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Cleidion spiciflorum</i> (Burm.f.) Merr. วงศ์ Euphorbiaceae จุดเด่น เป็นสมุนไพร ไม้พุ่มขนาดเล็ก</p> 	<p>ชาวบ้านใช้ยอดต้มกับ น้ำ ล้างตาแก้ตาฟาง</p>	<p>ห่างจากหมู่บ้านไป ทางเหนือ 3 กิโลเมตร การเข้าถึง ทางเดินป่า</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักบริเวณหน้าพ ร้อนโป่งกวาง</p>
	<p>10. จีวป่า (หุ่น) ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Bombax ceiba</i> Linn. จุดเด่น เป็นไม้ยืนต้น ดอกสีแดง ฝักเมื่อแตกมีปุย นุ่มสีขาว ปลิวได้ตามลม</p> 	<p>ชาวบ้านใช้ปุยหุ่นไป ทำเครื่องนอน เป็นสีต้นของป่าในฤดู แล้ง ทั้งสีสีแดงของดอก และสีขาวของปุยหุ่น</p>	<p>ห่างจากหมู่บ้านไป ทางเหนือ 3 กิโลเมตร เข้าถึง โดยทาง เดิน ป่า</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักบริเวณหน้าพ ร้อนโป่งกวาง</p>
	<p>11. ดอกกาสะลองคำ (Tree Jasmine) ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Radernachera ignea</i> (Kurz) Steenis วงศ์ Bignoniaceae จุดเด่น ดอกไม้สีเหลืองจำปา ออกในช่วงเดือน มกราคม ถึง เมษายน</p> 	<p>เป็นสีต้นของป่าในฤดู ร้อน จึงใช้ประโยชน์ ด้านการท่องเที่ยว</p>	<p>พบได้ทั่วไปตาม เส้นทางเดินป่า การเข้าถึง โดย ทางเดินป่าไปสู่ต้นน้ำ สะเมิง</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักบริเวณหน้าพ ร้อนโป่งกวาง</p>

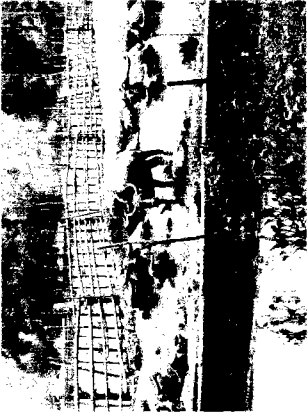

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านกา รท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
<p>12. ทุ่งดอกปิง(นางแย้มป่า) ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Cleodendrum viscosum Vent.</i> จุดเด่น ไม้ล้มลุกสูงประมาณ 1 เมตร ออกดอก เป็นพุ่มที่ปลายยอด ดอกสีขาว ก้านดอกสีแดงเข้ม ออกดอกในฤดูร้อน กลิ่นหอมอ่อนๆ จะออกดอกใน เวลาเดียวกัน ดูเป็นทุ่งดอกไม้</p> 	<p>เป็นสีส้มของป่าในฤดู ร้อนจึงใช้ประโยชน์ ด้านการท่องเที่ยว</p>	<p>พบได้ทั่วไปตาม เส้นทาง เดินป่า การเข้าถึงโดย ทางเดินป่าไปสู่ต้นน้ำ สะเมิง</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักริเวณหน้าพ ร้อนโป่งกวาง</p>	
<p>13. เอื้องมีน (เอื้องคำป๊อก) ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Dendrobium capillipes</i> จุดเด่น เป็นกล้วยไม้ประเภทเอื้อง ขึ้นตามคาคบ ไม้ ขึ้นเบียดกันหนาแน่นคล้ายพรมดอกไม้บบนกิ่งไม้ ใหญ่</p> 	<p>เป็นสีส้มของป่าใน ฤดูร้อน</p>	<p>พบได้ทั่วไปตาม เส้นทาง เดินป่า การเข้าถึง ทางเดินป่า ไป สู่ต้นน้ำสะเมิง</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักริเวณหน้าพ ร้อนโป่งกวาง</p>	

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียดรูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	<p>14. ตองสาต (วงศ์ Marantaceae) ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Phrynium parviflorum</i> Roxb. จุดเด่น ไม้ล้มลุกขนาดเล็ก คล้ายต้นขิง ใบเป็นมัน</p> 	<p>ชาวบ้านใช้ใบทำเมี่ยง ก้านไว้สานทำเสื่อ</p>	<p>พบได้ทั่วไปตาม เส้นทางเดินป่า การเข้าถึงโดย ทางเดินป่าสู่ต้นน้ำสะ เมิง</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักริเวณหน้าพู่ ร้อนโป่งกวาง</p>
	<p>15. ใต้ไม่รู้ล้ม ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Elephantopus scaber</i> Linn. จุดเด่น เป็นพืชล้มลุก ขนาดเล็ก</p>	<p>ชาวบ้านใช้ดอกแห้ง เป็นยาบำรุงกำลัง</p>	<p>ห่างจากหมู่บ้านไป ทางเหนือ 3 กิโลเมตร การเข้าถึง ทางเดินป่า</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักริเวณหน้าพู่ ร้อนโป่งกวาง</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพย์สิน ที่เกี่ยวข้อง	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียดรูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านกา รท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
3. สัตว์ : นก สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ใกล้สูญ พันธ์ แมลง สัตว์ป่า สัตว์ เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์เลี้ยง ปศุ สัตว์ สัตว์ครึ่ง บกครึ่งน้ำ	1. ผูกกระบือ จุดเด่น เป็นผูกกระบือประมาณ 30 ตัว นอนแช่ โคลนในปลัก 	ใช้เป็นสัตว์เลี้ยง	ห่างจากหมู่บ้านขึ้นไป ทางเหนือ 3.5 กิโลเมตร การเข้าถึง ทางเดินป่า อยู่ในบริเวณทุ่งนาสูง แก้ว	ติดกับนาสูงแก้ว มีที่ พักทำด้วยไม้ไผ่ขัด และ 5 หลัง มีอ่างล้าง หน้าอยู่บ้านละ 1 จุด มีห้องน้ำรวม ซึ่งเป็น ทั้งห้องส้วมและห้อง อาบน้ำ จำนวน 5 ห้อง มีต้นไม้ใหญ่ให้ ร่มเงา มีที่นั่งพักผ่อน	นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักบริเวณน้ำพุ ร้อนโป่งกวาง
	2. ผูกโค จุดเด่น เป็นผูกโคขนาดใหญ่ หลายฝูงแต่ละฝูงมี ไม่ต่ำกว่า 50 ตัว 	ใช้เป็นสัตว์เลี้ยง	บริเวณหมู่บ้านโป่ง กวางและบริเวณ โดยรอบ การเข้าถึง พบได้ ทั่วไปในหมู่บ้านและ บริเวณทางเดินป่าสู่ ต้นน้ำสะเมิง	ไม่มี	นักท่องเที่ยวจาก กรุงเทพมหานครจังหวัด เชียงใหม่ และ จังหวัดใกล้เคียง

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียดรูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	3. นกกระเต็นน้อยธรรมดา(Common Kingfisher) ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Alcedo atthis</i> จุดเด่น เป็นนกสีส้มสดใส พบได้ทั่วไปในป่า และบริเวณที่แม่น้ำแควร้อน ขอบเกาะฝั่งบนกิ่งไม้บริเวณใกล้ลำน้ำ	ไม่มี	พบได้ทั่วไปในป่า	ไม่มี	นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทางป่า ศึกษาธรรมชาติ
	4. นกตีโตใหญ่ (Great Tit) ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Parus major</i> จุดเด่น เป็นนกสีขาวยาสลับดำ กระโดดหากินอยู่ตามยอดไม้ เสียงร้องแหลมเล็กสดใส	ไม่มี	พบได้ทั่วไปในป่า	ไม่มี	นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทางป่า ศึกษาธรรมชาติ
	5. เหยี่ยวรุ้ง (Crested Serpent Eagle) จุดเด่น เป็นเหยี่ยวที่ชอบบินร่อนในอากาศ สีนํ้าตาลเข้ม	ไม่มี	พบได้ทั่วไปในป่า	ไม่มี	นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทางป่า ศึกษาธรรมชาติ
	การเข้าถึง ทางลูกรังจากหมู่บ้านทางเดินเท้า	เป็นอาหารของชาวบ้าน	พบได้ทั่วไปในป่า	นักท่องเที่ยวต้องการศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นผู้นำทางได้	นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทางป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็นผู้ใช้บริการที่พักริเวณหน้าพุร้อนโป่งกวาง
	6. จักจั่น (แมลงวงศ์ Cicodidae) จุดเด่น เป็นแมลงที่คนในเมืองได้ยินแต่เสียงร้องแต่ไม่เคยเห็นตัว แต่ถ้ามาเดินป่าจะพบตัวได้ง่าย				

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพย์สิน	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพัทธ์/การเข้าถึง	มีบริการด้านการท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็นใคร/มาจากไหน
<p>4. น้ำ : สำธารแม่ น้ำ คิ่งน้ำ น้ำตก น้ำพุร้อน น้ำผุด บึงหนอง อย่างเก็บน้ำ เขื่อนฝายคลอง ลำห้วย ฯลฯ</p>	<p>1. สายน้ำแม่สะเมิง จุดเด่น เป็นลำธารขนาดกลาง เกิดจากการรวมตัวของลำห้วยหลายสาย มีน้ำใสเย็น ไหลผ่านแก่งหินเหมาะกับการเล่นน้ำ</p> <p>2. น้ำตกนางดัง จุดเด่น น้ำตกขนาดเล็กไหลจากหน้าผาสูง 15 เมตร มีน้ำไหลตลอดปี</p> 	<p>เป็นแหล่งน้ำสำคัญของหมู่บ้านในแก่งอุบโภาค บริเวณการทำเกษตรกรรม รวมถึงเป็นแหล่งน้ำของสัตว์เลี้ยง</p> <p>คนเดินป่านิยมใช้พักผ่อนระหว่างทาง</p>	<p>ตั้งอยู่ห่างหมู่บ้านไปทางเหนือ 5.5 กิโลเมตร การเข้าถึง เดินทางได้สะดวกทั้งรถและทางเดินป่า แต่ถ้าจะไปต้นน้ำต้องใช้ทางเดินป่า</p>	<p>ระหว่างทางที่ลำน้ำไหลผ่านมีบริการบริเวณน้ำพุร้อนป่า กวาว เช่น บ้านพัก ลานกางเต็นท์ อาหาร เครื่องดื่ม ห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องแช่น้ำแร่ ร้อน ห้องอบ กระจกสมุนไพร และกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ ไว้บริการ</p>	<p>นักท่องเที่ยวทั่วไปที่นิยมการท่องเที่ยวท่ามกลางแมกไม้ สายน้ำและชุมชนเขา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มาจากทั้งเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง</p>
			<p>ห่างจากหมู่บ้านไปทางเหนือ 3.5 กิโลเมตร การเข้าถึง ทางเดินป่า</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทางศึกษาธรรมชาติ มักเป็นผู้ใช้บริการที่พักบริเวณน้ำพุร้อนป่า</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ที่เกี่ยวข้อง	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียดรูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพัทธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	3. น้ำตกโป่งน้อย จุดเด่น น้ำตกขนาดกลาง ไหลจากหน้าผาสูง ประมาณ 50 เมตร	ไม่ได้ใช้ประโยชน์	ห่างจากหมู่บ้านไป ทางทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือ 4.5 กิโลเมตรการโดย ทางเดินป่า เป็นทาง สูงชัน และยังไม่ได้รับ การพัฒนาเส้นทาง การเข้าถึงจึงต้องใช้ผู้ ชำนาญทางพาเข้าไป ทางเดินสูงชัน	นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้	นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักริเวณหน้าพู่ ร้อนโป่งกวาง
	4. ห้วยป่าเหี้ยะ จุดเด่น ลักษณะขนาดเล็ก น้ำใส รสหวาน อุณหภูมิ น้ำ 21 องศาเซลเซียส ค่า pH 6.5 (เดือนเมษายน 2549)	คนเดินป่าใช้น้ำดื่มกิน	ห่างจากหมู่บ้านขึ้นไป ทางเหนือ 5 กิโลเมตร การเข้าถึง ทางเดินป่า สู่ต้นน้ำสะเมิง	นักท่องเที่ยวต้องการ ศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติเป็น ผู้นำทางได้	นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทาง ป่า ศึกษาธรรมชาติ มักเป็น ผู้ใช้บริการที่พักริเวณหน้าพู่ ร้อนโป่งกวาง

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มิบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	<p>5. ห้วยผาดำ</p> <p>จุดเด่น ลำธารขนาดเล็ก อุณหภูมิหน้า 21 องศาเซลเซียส ค่า pH 6.0 (เดือนเมษายน 2549)</p> 	<p>คนเดินป่าใช้น้ำดื่มกิน</p>	<p>ห่างจากหมู่บ้านขึ้นไปทางเหนือ 5 กิโลเมตร การเข้าถึง ทางเดินป่าสู่ต้นน้ำสะเมิง</p>	<p>นักท่องเที่ยวต้องการศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นผู้นำทางได้</p>	<p>นักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทางศึกษาธรรมชาติ มักเป็นผู้ใช้บริการที่พักบริเวณหน้าพุร้อนโป่งกวาง</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	<p>6. บ่อน้ำพุร้อนโป่งกวาง จุดเด่น เป็นบ่อน้ำร้อนธรรมชาติ ฟูตจากใต้ดิน ความร้อน 48-50 องศาเซลเซียส ค่า pH 6.5-7 การเข้าถึง ทางลูกรัง/ทางเดินเท้า</p> 	ใช้เพื่อการอุปโภคและ บริโภคของชาวบ้าน	ห่างจากหมู่บ้าน โป่งกวางไปทางเหนือ 3 กิโลเมตร	มีบ้านพัก ลานกาง เต็นท์ อาหาร เครื่องดื่ม ห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องแช่น้ำแร่ ร้อน ห้องอบ กระจก สนุนไฟร์ และกิจกรรม การท่องเที่ยวอื่นๆ ไว้ บริการ	นักท่องเที่ยวทั่วไปนิยม การพักผ่อนท่ามกลางแมก ไม้ สายน้ำและชุมชนเขา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มาจาก ทั้งเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง

จากตาราง 2 พบว่าทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้านโป่งกวาวที่สำรวจพบได้แก่

1. สายน้ำแม่สะเมิงเป็นลำธารขนาดเล็กไหลคดเคี้ยวไปตามหุบเขา ต้นน้ำอยู่ห่างหมู่บ้านโป่งกวาวไปทางเหนือ 8 กิโลเมตร เป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชาวโป่งกวาว ภูมิประเทศที่สายน้ำไหลผ่านเป็นภูเขาความลาดชันประมาณ 15-60 องศา สลับกับที่ราบซึ่งเป็นทุ่งนาของชาวบ้าน มีน้ำตกขนาดเป็นน้ำตกขนาดเล็กอยู่ระหว่างทางเดินสู่ต้นน้ำ ตลอดทางที่สายน้ำไหลผ่านจะเป็นโขดหินใหญ่ย่อยไหลลดหลั่นลงมาตามความลาดชัน สองข้างทางจะเป็นป่าไม้เบญจพรรณ มีดอกไม้ ได้แก่ ทุ่งดอกปังกิ้นหอมเย็นขึ้นสลับกับเอื้องมันสีเหลืองสดที่เกาะตัวแน่นบนกิ่งไม้ใหญ่นอกจากนั้นยังมีไม้ยืนต้น ได้แก่ จิวป่า มะเดื่อ มะหน้อด เพกา มะไฟป่า ดีหมี ส้าน เสี้ยวดอกขาว และเสี้ยวดอกแดง ขึ้นสลับกัน นอกจากนี้ยังมีพืชยืนต้นแล้วยังมีพืชล้มลุก ได้แก่ ดอกสาต โด่ไม่รู้ล้ม กล้วยหญ้า ขึ้นแซมสลับกันไป ช่วงที่สายน้ำไหลผ่านที่ราบจะมีความลึกประมาณ 50 เซนติเมตร (ในฤดูแล้ง) ท้องน้ำเป็นหินและกรวด ประกอบกับเป็นช่วงต้นของสายน้ำ จึงทำให้น้ำใสมองเห็นก้นลำธารได้อย่างชัดเจน อุณหภูมิของน้ำประมาณ 29 องศาเซลเซียส ค่า pH 6.5 ด้วยความสวยงามของภูมิประเทศที่สายน้ำไหลผ่าน และด้วยลักษณะของสายน้ำดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวนิยมมาเล่นน้ำ

2. เทือกเขาตอยยาว เป็นเทือกเขาสูง 600-700 เมตร มีป่าไม้เบญจพรรณขึ้นหนาที่บเป็นต้นกำเนิดของต้นน้ำสะเมิง ห้วยป่าเฮียะ และห้วยผาดำ เมื่อมองจากบริเวณบ่อน้ำพุร้อน จะเห็นเทือกเขาสีเขียวเข้ม ตั้งตระหง่านเป็นกำแพงใหญ่ ให้ความสบายทางสายตา บริเวณเชิงเขาของตอยยาว จะเป็นทุ่งนาขั้นบันได มีธารน้ำเล็กๆ ไหลเลาะเลียบบันดาลลงสู่ลำน้ำสะเมิง ภาพที่เห็นจึงเป็นภาพที่งดงาม แปลกตา ให้ความสงบร่มเย็น ให้ตระหนักถึงความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ และท้าทายให้นักท่องเที่ยวที่ชอบผจญภัยเข้าไปแสวงหา

3. บ่อโคลนดูด เป็นบ่อโคลนมีน้ำขังขนาดกว้าง 1 เมตร ยาว 1 เมตร ซ่อนตัวอยู่ใต้ร่มไม้ใหญ่ระหว่างทางเดินสู่ต้นน้ำสะเมิง มีโคลนและซากใบไม้ทับถมกันอยู่ในบ่อ เมื่อเอาไม้ไผ่ยาวประมาณ 3 เมตร บักลงไปที่กลางบ่อ ไม้ไผ่จะค่อยๆ จมลงไปจนเหลือประมาณ 1 เมตรในเวลา 10 นาที ชาวบ้านให้ข้อมูลว่าบ่อโคลนดูดพบได้ที่นี่แห่งเดียวในอำเภอสะเมิง ชาวบ้านจึงถือว่าบ่อโคลนดูดเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้านโป่งกวาวและเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางด้านการท่องเที่ยว

4. ทุ่งนาสูงแก้ว (โป่งปู้) เป็นที่นาขั้นบันไดอยู่ในหุบเขา มีธารน้ำเล็ก ๆ ไหลผ่าน โอบล้อมด้วยภูเขาที่มีป่าไม้ขึ้นหนาที่บ มองจากทุ่งนาสูงแก้วจะเห็นกำแพงภูเขาโอบล้อม มีสีขาวและแดงของดอกเสี้ยว สีเหลืองของป่าไผ่ แซมอยู่กับสีเขียวของป่า เป็นภาพที่สร้างความรู้สึกสบายตาสบายใจ ติดกับทุ่งนาสูงแก้วมีที่พัก 6 หลัง ทำด้วยไม้ไผ่ขัดแตะ และมีห้องน้ำ 3 ห้อง ห้องส้วม 3 ห้อง มีต้นไม้ทรงขนาดใหญ่และเก้าอี้สำหรับพักผ่อนสำหรับนักเดินทางที่เหนื่อยล้าจากการเดินสำรวจธรรมชาติของป่าต้นน้ำสะเมิง สายลมจากทุ่งนาที่พัดเอื่อยๆเหมาะกับการนอนพักเอาแรงสักงีบแล้วค่อยเดินทางต่อ เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาแวะพัก พรานนำทางจะตัดอ้อย และมะละกอ รวมถึงหาผลไม้

ห้องถิ่นที่ปลูกในบริเวณทุ่งนาสูงแก้วมาต้อันรับ บริเวณนี้จึงเหมาะกับการพักผ่อนให้หายเหนื่อยหรือจะเป็นจุดแวะพักรับประทานอาหารระหว่างทางเดินป่าได้

5. อุณหภูมิที่เยือกเย็น บริเวณหมู่บ้านและบริเวณบ่อน้ำพุร้อนจะมีอุณหภูมิเย็นสบายตลอดปี ฤดูหนาวในช่วงกลางวันอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 10-20 องศาเซลเซียส ตอนกลางคืนจะอยู่ที่ 0-5 องศาเซลเซียส ฤดูร้อนในช่วงกลางวันอุณหภูมิประมาณ 25-30 องศาเซลเซียส ส่วนกลางคืนจะอยู่ที่ประมาณ 12-15 องศาเซลเซียส ดังนั้น อุณหภูมิของหมู่บ้านโป่งกวาวในฤดูหนาวจึงมีความเยือกเย็น ซึ่งเป็นความรู้สึกที่นักท่องเที่ยวในเขตร้อนชื้นอย่างประเทศไทยแสวงหา ส่วนในฤดูร้อนขณะที่ตัวเมืองเชียงใหม่อากาศร้อนอบอ้าว แต่ที่บ้านโป่งกวาวกลับมีอุณหภูมิเย็นสบาย จากบทความเรื่องระบบปรับอากาศ (ว040.2549) กล่าวว่า Comfort Zone หรือ สภาวะสบาย คือ ต้องมีอัตราส่วนความชื้นอยู่ในช่วง 45 - 55 % และมีอุณหภูมิอากาศแห้งระหว่าง 24 - 27 °C

6. แม่คะนิง (เกล็ดน้ำแข็งบนยอดหญ้า) เข้าตรูของฤดูหนาวในคืนที่อุณหภูมิลดต่ำกว่า 0 องศาเซลเซียส จะพบเกล็ดน้ำแข็งเกาะบนหญ้า เกล็ดน้ำแข็งเหล่านี้โดยปกติจะพบที่ยอดดอย ความสูงระดับ 1,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลขึ้นไป การที่พบแม่คะนิงในหุบเขาหมู่บ้านโป่งกวาวจึงเป็นของแปลกและสามารถนำมาเป็นทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวได้

7. ป่าต้นน้ำสะเมิง เป็นลักษณะป่าผลัดใบ (Deciduous Forest) ประกอบด้วย

7.1 พืชยืนต้น ได้แก่ มะเดื่อ (*Ficus spp.*) จีวป่า (*Bombax ceiba Linn*) มะไฟป่า (*Baccaurea ramiflora Lour*) มะน้อย (น้อย มะเดื่อผา เตื่อน้ำ มะหนอดน้ำ)(*Ficus subincisa J.E.Smith*) ดอกกาสะลองคำ(Tree Jasmine:*Radermachera ignea(Kurz) Steenis*) เสี้ยวดอกแดง (Butterfly tree:*Bauhinia purpurea*) เสี้ยวดอกขาว (*Bauhinia variegata Linn*) ดีหมี (*Cleidion spiciflorum (Burm.f.) Merr.*) ส้านตัวผู้ ส้านตัวเมีย (วงศ์ Dilleniaceae) และเพกา (*Oroxylum indicum*)

7.2 พืชล้มลุก ได้แก่ ดอกปิง(นางแย้มป่า)(*Cleodendrum viscosum Vent*) เอื้องมัน(เอื้องคำปือก) (*Dendrobium capillipes*) ดองสาต(*Phrynium parviflorum Roxb*) และ โตไม้รู้ล้ม (*Elephantopus scaber Linn*)

8. สัตว์ นก และแมลง ได้แก่ กระจับปี่ โค จักจั่น (แมลงวงศ์ Cicodidae) นกกระเต็นน้อยธรรมดา (Common kingfisher: *Alcedo atthis*) นกคิตโตใหญ่ (Great Tit: *Parus major.*) และเหยี่ยวรุ้ง (Crested Serpent Eagle)

ทั้งป่าต้นน้ำสะเมิงและสัตว์ที่พบ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากความหลากหลายของพืช สัตว์ และแมลงคือส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ เป็นสิ่งที่แสดงความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ อันส่งผลต่อความสมบูรณ์ของพืช สัตว์ และมนุษย์ สิ่งต่างๆเหล่านี้จะมีผลทำให้หมู่บ้านโป่งกวาวมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งด้านภูมิประเทศและทรัพยากรอันเป็นสิ่งสำคัญที่เรียกได้ว่าเป็นจุดขายของหมู่บ้านโป่งกวาวด้านการท่องเที่ยว เพราะในบริเวณเมืองเชียงใหม่ และอำเภอใกล้เคียง เช่น อำเภอแมริม ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติถูกทำลายไปจนขาดความสมดุลและขาดคุณค่าทางด้านการท่องเที่ยว

9. น้ำ ได้แก่

9.1 น้ำตกนางดังและน้ำตกโป่งน้อย เป็นน้ำตกขนาดเล็กไหลในป่าต้นน้ำสะเมิงซึ่งอยู่ในเทือกเขาตอยยาว เป็นน้ำตกที่มีน้ำไหลตลอดปี น้ำใส เย็น อุณหภูมิของน้ำประมาณ 20 องศาเซลเซียส บริเวณน้ำตกทั้งสองมีแอ่งน้ำขนาดเล็กลึกประมาณ 1 เมตร เหมาะกับการเล่นน้ำ หรือพักผ่อนบริเวณน้ำตก เนื่องจากป่าไม้โดยรอบยังคงมีความสมบูรณ์ เสียงน้ำตกกับสีเขียวของใบไม้และกลิ่นหอมของดอกไม้ป่า จำพวกดอกปั้งซึ่งมีกลิ่นหอมอ่อนๆ ช่วยให้จิตใจสงบ และคลายจากความเครียดลงได้

9.2 ห้วยป่าเหี้ยะ และห้วยผาดำ เป็นลำห้วยขนาดเล็กไหลอยู่ในป่าต้นน้ำสะเมิง มีน้ำใสไหลตลอดปี ให้ความชุ่มชื้นแก่คนเดินป่า พรานป่าที่นำทางนักท่องเที่ยวจะใช้ลำห้วยทั้งสองเป็นจุดพักเหนื่อย โดยเฉพาะห้วยป่าเหี้ยะ ที่น้ำมีรสหวาน อุณหภูมิน้ำ 21 องศาเซลเซียส ค่า pH 6.5 (เดือนเมษายน 2549) จากการที่ลำห้วยทั้งสองมีน้ำไหลตลอดปีจึงทำให้ลำน้ำสะเมิงมีน้ำในทุกฤดูกาล นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นว่าป่าไม้ในบริเวณต้นน้ำยังมีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งหมดนี้ประกอบกันเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่ง ทั้งต่อการท่องเที่ยว วิถีชีวิต และจิตใจของชาวโป่งกวาว

9.3 บ่อน้ำร้อนโป่งกวาว เป็นบ่อน้ำร้อนธรรมชาติ มีน้ำแร่ร้อนผุดจากใต้ดิน มี 4 บ่อ ความร้อนของน้ำอยู่ระหว่าง 48-50 องศาเซลเซียส ค่า pH อยู่ระหว่าง 6.5-7 พื้นที่บริเวณโดยรอบบ่อเป็นดินโคลน ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากการนำน้ำในบ่อมาอุปโภคและบริโภคมานานหลายชั่วอายุคน ในปัจจุบันได้มีการต่อท่อน้ำแร่มาใช้ในห้องอาบน้ำแร่เพื่อบริการนักท่องเที่ยว การที่บ่อน้ำร้อนโป่งกวาวมีอุณหภูมิสูง จึงเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเนื่องจากคุณสมบัติของน้ำที่มีอุณหภูมิ 42 องศาเซลเซียสมีความสอดคล้องกับการรักษาทางการแพทย์ ที่เรียกว่า ฮาธาบำบัด โดยอาศัยหลักการที่ว่า การใช้ น้ำที่มีอุณหภูมิสูงในระดับที่เหมาะสมจะช่วยเพิ่มการไหลเวียนของโลหิต มีผลต่อการผ่อนคลายความตึงเครียดของกล้ามเนื้อ เป็นผลให้รู้สึกสบายตัวยิ่งขึ้น เมื่อร่างกายรู้สึกสบายขึ้น ความตึงเครียดน้อยลง ย่อมมีผลต่อสภาพจิตใจ เป็นการลดความเครียดได้วิธีหนึ่ง(สุรพงษ์ ดันธนศรีกุล.2549)

ตาราง 3 ผลการสำรวจทรัพยากรวัฒนธรรม ด้านการท่องเที่ยวหมู่บ้านโป่งกวาว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ทรัพยากรท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพัทธ์/การเข้าถึง	มีบริการด้านการท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็นใคร/มาจากไหน
1. มรดกวัฒนธรรม 1.1 โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปราสาท บ่อม ที่เกิดคนสำคัญ สถาปัตยกรรม อนุสาวรีย์	1. ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ จุดเด่น เป็นประเพณีการต้อนรับผู้มาเยือนตามแบบท้องถิ่นภาคเหนือ เพื่อให้เกิดความสุขและความเป็นสิริมงคล 	เป็นประเพณีต้อนรับของชาวบ้าน	ปกติจะทำที่ศาลาวัดหรือบ้านที่ต้องการให้มีพิธี การเข้าถึง ทางรถ เป็นทางลาดยางสลับลูกรัง	เป็นหนึ่งในบริการด้านการท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวทั่วไปที่นิยม การพักผ่อนท่ามกลางแมกไม้ สายน้ำและขุนเขา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มาจากทั้งเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง
1.2 ประเพณีการเล่น การแสดง ดนตรี ศิลปวัฒนธรรม การฟ้อนรำ การแสดง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ฯลฯ	2. การแสดงสะล้อ ซอ ซึง จุดเด่น เป็นการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของภาคเหนือ	เป็นการแสดงดนตรีเพื่อความรื่นเริงบันเทิงใจของคนในท้องถิ่น	ทุกที่ที่ต้องการให้แสดง	เป็นหนึ่งในบริการด้านการท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มาจากทั้งเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง

ตาราง 3 (ต่อ)

ทรัพย์สิน ที่เกี่ยวข้อง	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
2. มรดกทาง ศาสนา : โบสถ์ วิหาร ศาสน สถาน ปรางค์ พระพุทธรูป เจดีย์ จิตรกรรม ฝาผนัง ประติมากรรม 3. ศิลปชาติ พันธ์ุ: ชน พื้นเมือง ภาษา ถิ่น อาหาร เครื่องดื่ม หัตถกรรม บ้านเรือน อุตสาหกรรม ครัวเรือน หมู่บ้าน วัฒนธรรม พื้นบ้าน	1. วัดต้นตัน จุดเด่น วิหารไม้เก่าแก่อายุกว่า 1,000 ปี 1. หมู่บ้านโป่งกวาว จุดเด่น หมู่บ้านเล็ก ๆ อยู่ท่ามกลางธรรมชาติ และ ขุนเขา 2. วัดโป่งกวาว จุดเด่น เป็นวัดประจำหมู่บ้าน มีโบสถ์ศิลปะ ล้านนา	ปัจจุบันไม่ได้ใช้ ประโยชน์ในด้าน ศาสนาแต่ชาวบ้าน อนุรักษ์ไว้เป็นมรดก ของหมู่บ้าน เป็นบ้านพักอาศัย และที่ประกอบอาชีพ	หมู่บ้านโป่งกวาว เข้าถึง ทางรถ เป็น ทางลูกรังสลับลาดยาง	มีบริการนำชมจาก กลุ่มศิลปวัฒนธรรม	นักท่องเที่ยวจากจังหวัด เชียงใหม่
		เป็นศูนย์รวมจิตใจ และเป็นที่ประกอบพิธี ทางศาสนาของ ชาวบ้าน	หมู่บ้านโป่งกวาว ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัด เชียงใหม่ พิกัดที่ ลอง ติจูดเท่ากับ 98 องศา 44 ลิปดา ละติจูด เท่ากับ 18 องศา 59 ลิปดา การเข้าถึง ทางรถ ลูกรังสลับลาดยาง	มีบริการนำชมวัดใน หมู่บ้าน และมีกลุ่ม กิจกรรมด้าน การท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวจากจังหวัด เชียงใหม่

จากตาราง 3 ทรัพยากรวัฒนธรรม มีทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยวได้ดังนี้

1. มรดกวัฒนธรรม ประเพณี การละเล่น การแสดง ดนตรี ศิลปวัฒนธรรม การฟ้อนรำ การแสดงขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ ได้แก่

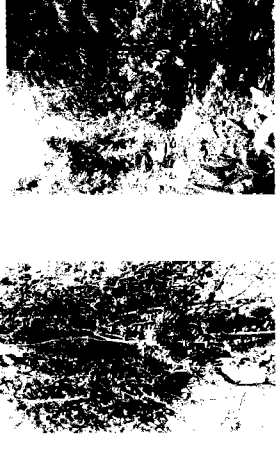
1.1 ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ เป็นประเพณีการต้อนรับแบบล้านนา พิธีจะทำโดยผู้เฒ่าผู้แก่หรือพ่อหมอประจำหมู่บ้าน เป็นการรับขวัญผู้ที่มาเยือน ประเพณีนี้เป็นเอกลักษณ์ของชาวเหนือ เสียงสวดภาษาถิ่นของพ่อหมอส่งผลให้เกิดความสงบทางใจแก่ผู้มาเยือน ในขณะเดียวกันการผูกข้อมือหลังพิธีบายศรี จะสร้างความรู้สึกเป็นมงคลแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เมื่อนักท่องเที่ยวต้องการให้มีพิธี สามารถติดต่อได้ที่กลุ่มศิลปวัฒนธรรม

1.2 การแสดงสะล้อ ซอ ซึง เป็นการแสดงดนตรี โดยใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านของทางเหนือ เป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมและความสามารถทางดนตรีของชาวบ้าน ปัจจุบันใช้แสดงในงานรื่นเริงหรืองานมหรสพต่างๆ การแสดงชนิดนี้ทางกลุ่มศิลปวัฒนธรรมได้ฝึกฝนเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้หัดเล่น หัดร้อง ซึ่งเท่ากับเป็นการสืบสานมรดกทางดนตรีแก่อนุชนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี นักท่องเที่ยวที่ได้ชมการแสดงมักจะเพลิดเพลินกับเสียงดนตรีที่เบา เย็น และเกิดความรู้สึกสบายใจ เพราะเป็นทำนองที่ไพเราะ อ่อนหวาน โดยเฉพาะเมื่อได้ดูเด็ก ๆ เล่นดนตรีจะเกิดความรู้สึกอึ้งอัมเมใจกับการที่เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และสามารถสร้างรายได้จากวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนเอง เมื่อนักท่องเที่ยวต้องการชม สามารถติดต่อกลุ่มศิลปวัฒนธรรมได้

2. มรดกทางศาสนา ได้แก่ วิหารวัดต้นตัน ซึ่งเป็นวิหารไม้เก่าแก่อายุกว่า 1,000 ปี ปัจจุบันได้รับการบูรณะโดยการต่อเติมไม้ในส่วนที่ผุพัง แต่ยังคงเห็นลวดลายแกะไม้โบราณที่งดงาม เมื่อนักท่องเที่ยวต้องการเข้าชมในวัด สามารถติดต่อทางวัดเพื่อเปิดให้เข้าชมภายในได้

3. ศิลปชาติพันธ์ ชนพื้นเมือง ภาษาถิ่น อาหาร เครื่องดื่ม หัตถกรรม บ้านเรือน อุตสาหกรรมครัวเรือน หมู่บ้าน วัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้แก่ ชุมชนบ้านโป่งกวาว เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กประมาณ 140 หลังคาเรือน เป็นลักษณะบ้านเดี่ยว มีพื้นที่ปลูกพืชสวนครัว ส่วนพื้นที่ทำเกษตรกรรมแยกออกไปจากบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เป็นหมู่บ้านโอบล้อมด้วยภูเขาและพื้นที่เกษตรกรรม จึงมีความงดงามตามธรรมชาติของภูมิประเทศ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตเรียบง่ายแบบสังคมชนบท มีวัดโป่งกวาว และวัดต้นตัน เป็นศูนย์รวมของชาวบ้าน ส่วนประเพณีที่สำคัญนั้นจะคล้ายคลึงกับประเพณีทั่วไปของภาคเหนือตอนบน ได้แก่ งานปอยหลวง ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

ตาราง 4 ผลการสำรวจกิจกรรม ด้านการท่องเที่ยวหมู่บ้านโป่งกวาว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อจุดเด่น/รายละเอียดรูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
1. กิจกรรม นันทนาการ: เส้นทางศึกษา ธรรมชาติ ทาง จักรยาน คลอง สระ การวาดรูป การพายเรือ การ ส่องแพะ ดูนก ดู ผีเสื้อ ส่องสัตว์ ดู ดาว ศึกษาพืช พรรณ	<p>1. เส้นทางเดินป่า</p> <p>1.1 เส้นทางเดินผ่านป่าเบญจพรรณ ไปสู่ต้นน้ำสะ เมิง</p> <p>1.2 เส้นทางเดินป่าไปถ้ำผาคำ และน้ำตกโป่งน้อย จุดเด่น เป็นเส้นทางเดินผ่านป่าเบญจพรรณ มี ต้นไม้และพืชพรรณหลากหลาย ระหว่างทางมีลำ ห้วยขนาดเล็ก น้ำตก และ ผลไม้ป่า ดอกไม้ป่า แต่ดั้งเดิมเป็นสถานที่ให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม</p> 	ชาวบ้านใช้ ประโยชน์จากป่า ในลักษณะ ต่างกัน เช่น เป็นแหล่งอาหาร ยา ใช้ไม้เพื่อ ประโยชน์ใช้สอย ฯลฯ	ห่างจากหมู่บ้านไปทาง เหนือ 3 กิโลเมตร การเข้าถึง เริ่มเดินจาก บริเวณแม่น้ำแควร้อน ด้วยทางเดินเท้า	บริเวณที่แม่น้ำแควร้อน มีบริการพาชมป่า ศึกษาธรรมชาติ โดย กลุ่มเดินป่า ระหว่าง ทางมีกิจกรรม ดูนก ดู ผีเสื้อ ศึกษาพืชพรรณ	นักท่องเที่ยวเดินทางมา จากจังหวัดเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง

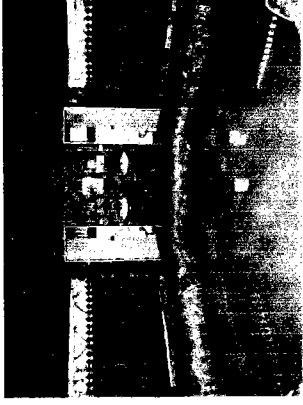

ตาราง 4 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพัทธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใครมาจากไหน
	<p>2. ทางจักรยาน จุดเด่น เป็นเส้นทางลูกรัง สามารถที่จักรยานชม ธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวบ้านได้ ระยะทางยาว ประมาณ 3 กิโลเมตร</p> 	เป็นทางสัญจร	ตั้งอยู่ที่บ้าน โป่งกวาว ตำบลสะเมิง เหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ การเข้าถึง ทาง ถนนลาดยางสลบลูกรัง	มีบริการท่องเที่ยว หลากหลาย ทั้งด้าน อาหาร ที่พัก รถ รับส่ง บริการเพื่อ สุขภาพ ฯลฯ	นักท่องเที่ยวเดินทางมา จากจังหวัดเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง
	<p>3. ปอดกปลา จุดเด่น เป็นบ่อน้ำขนาด กว้าง 10 เมตร ยาว 15 เมตร ลึก 2 เมตร มีปลาหลายชนิดเช่นปลานิล ปลาชุก ปลาช่อน เตยงู</p> 	เป็นบ่อเลี้ยงปลา ของบริเวณที่แช่ น้ำแร่ร้อน	ห่างจากหมู่บ้านโป่ง กวาวไปทางเหนือ 3 กิโลเมตรการเข้าถึงทาง ถนนลูกรัง	มีบริการให้เช่าเบ็ดตก ปลา	นักท่องเที่ยวเดินทางมา จากจังหวัดเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง

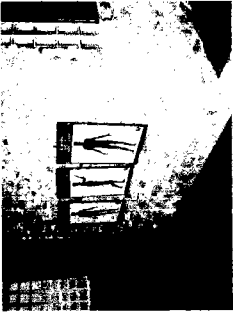

ตาราง 4 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใครมาจากไหน
	<p>4. สระว่ายน้ำแร่ จุดเด่น เป็นสระน้ำสร้างด้วยอิฐและปูน ขนาด กว้าง 7 เมตร ยาว 15 เมตร ลึก 1.5 เมตร ต่อหน้า น้ำแร่ธรรมชาติเข้ามาในสระ</p> 	<p>ยังไม่ได้ใช้ ประโยชน์</p>	<p>ห่างจากหมู่บ้านโป่ง กาวไปทางเหนือ 3 กิโลเมตร การเข้าถึง ทางถนน ลูกรัง</p>	<p>จะมีบริการให้ นักท่องเที่ยวหรือไม่ ได้ประมาณปลายปี 2549</p>	<p>นักท่องเที่ยวเดินทางมา จากจังหวัดเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง</p>
	<p>5. ลานดูดาว จุดเด่น เป็นลานหญ้าญี่ปุ่น เบียดโล่ง สามารถนอน หรือนั่งดูดาวได้</p> 	<p>ใช้เป็นลานกาง เต็นท์</p>	<p>ห่างจากหมู่บ้านโป่ง กาวไปทางเหนือ 3 กิโลเมตร การเข้าถึง ทาง ถนนลูกรัง</p>	<p>ยังไม่มีกล้องดูดาว บริการ ถ้า นักท่องเที่ยวต้องการ ดูดาวต้องนำอุปกรณ์ มาเอง</p>	<p>นักท่องเที่ยวเดินทางมา จากจังหวัดเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง</p>

ตาราง 4 (ต่อ)

ทรัพยากร ที่เกี่ยวข้อง	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพัทธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้าน การท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใครมาจากไหน
2. กิจกรรมด้าน บริการ: การนวด การอบสมุนไพร การทำอาหาร การรักษา การแช่ น้ำแร่ อุปกรณ์ แคมป์ การนำ เที่ยว การขนส่ง การรับจ้าง	1. การแช่น้ำแร่ร้อน จุดเด่น เป็นบ่อน้ำแร่ร้อน มีหลายขนาด ได้แก่ บ่อ แช่รวม 2 บ่อ บ่อแช่เดี่ยว 10 บ่อ และบ่อตัดอาบ แยกชาย-หญิง 	เป็นที่แช่น้ำแร่ ร้อนสำหรับ นักท่องเที่ยว และ เป็นบ่อตัดอาบ น้ำแร่สำหรับ ประชาชนหมู่บ้าน โป่งกวาง	ห่างจากหมู่บ้านโป่ง กวางไปทางเหนือ 3 กิโลเมตร การเข้าถึง ทางถนน ลูกรัง	มีบริการให้แช่น้ำแร่ โดยมีชุดสำหรับ เปลี่ยนและผ้าเช็ดตัว บริการ	นักท่องเที่ยวมาจาก หมู่บ้านโป่งกวาง หมู่บ้าน ใกล้เคียง จากจังหวัด เชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง รวมถึง นักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ได้ ข้อมูลจากชาวบ้าน
	  				

ตาราง 4 (ต่อ)

ทรัพย์สิน ที่เกี่ยวข้อง	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพัทธ์/ การเข้าถึง	บริการด้าน ที่เกี่ยวข้องหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	<p>2. การนวด การอบ ประคบสมุนไพร จุดเด่น เป็นการนวดเพื่อผ่อนคลายความเครียด ประคบสมุนไพรเพื่อผ่อนคลายและกระตุ้นการไหลเวียนของโลหิต โดยใช้สมุนไพรที่หาได้ในท้องถิ่น</p> <p>3. ลานกางเต็นท์ จุดเด่น เป็นลานหญ้าโล่งอยู่ท่ามกลางขุนเขา และลำธาร</p> 	<p>ชาวบ้านใช้เป็นแหล่งรายได้เสริม โดยเป็นผู้ให้บริการนวด อบ ประคบสมุนไพร ให้แก่ นักท่องเที่ยว</p> <p>เป็นที่สำหรับกางเต็นท์และทำกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอื่นๆ เช่นการดูดาว</p>	<p>ห่างจากหมู่บ้านไปทางเหนือ 3 กิโลเมตร การเข้าถึง ทางลูกรัง</p> <p>ห่างจากหมู่บ้านไปทางเหนือ 3 กิโลเมตร การเข้าถึง ทางลูกรัง</p>	<p>เป็นส่วนหนึ่งของบริการด้านการท่องเที่ยว</p> <p>มีพื้นที่หลายขนาดให้บริการ พร้อมเครื่องนอน</p>	<p>นักท่องเที่ยวมาจากหมู่บ้านโป่งกวาง หมู่บ้านใกล้เคียง จากจังหวัดเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ได้ข้อมูลจากชาวบ้าน</p> <p>นักท่องเที่ยวมาจากหมู่บ้านโป่งกวาง หมู่บ้านใกล้เคียง จากจังหวัดเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง</p>

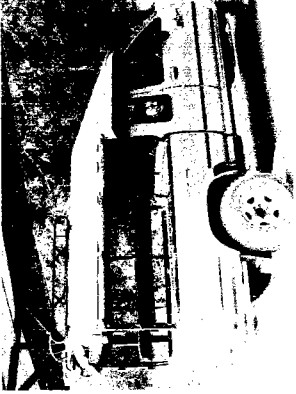
ตาราง 4 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้าน การท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	<p>4. บ้านพัก จุดเด่น เป็นบ้านพักไม้ มีห้องส้วม และห้องแช่น้ำร้อนในน้มน้ำ มีเตียงนอน 4 เตียงต่อหลัง จำนวน 8 หลัง</p> 	<p>ใช้เป็นที่พักแรม ของนักท่องเที่ยว</p>	<p>ห่างจากหมู่บ้านโป่ง กวาวไปทางเหนือ 3 กิโลเมตร การเข้าถึง ทางลูกรัง</p>	<p>เป็นส่วนหนึ่งของ บริการด้านการ ท่องเที่ยว</p>	<p>นักท่องเที่ยวมาจาก หมู่บ้านโป่งกวาว หมู่บ้าน ใกล้เคียง จากจังหวัด เชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง รวมถึง นักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ได้ ข้อมูลจากชาวบ้าน</p>
	<p>5. บริการด้านอาหาร จุดเด่น มีอาหารและเครื่องดื่มจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน</p> 	<p>เป็นร้านอาหาร สำหรับบริการ นักท่องเที่ยว</p>	<p>ห่างจากหมู่บ้านโป่ง กวาวไปทางเหนือ 3 กิโลเมตรการเข้าถึง ทาง ลูกรัง</p>	<p>เป็นส่วนหนึ่งของ บริการด้านการ ท่องเที่ยว</p>	<p>นักท่องเที่ยวมาจาก หมู่บ้านโป่งกวาว หมู่บ้าน ใกล้เคียง จากจังหวัด เชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง รวมถึง นักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ได้ ข้อมูลจากชาวบ้าน</p>

ตาราง 4 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใคร/มาจากไหน
	<p>6. บริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น ห้องน้ำ ห้องประชุม จุดเด่น เป็นกรกก่อสร้างที่วัสดุในท้องถิ่นมา ตกแต่งเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว</p> 	ใช้บริการ นักท่องเที่ยว	ห่างจากหมู่บ้านโป่ง กวาวไปทางเหนือ 3 กิโลเมตรการเข้าถึง ทาง ลูกรัง	เป็นส่วนหนึ่งของ บริการด้านการ ท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวมาจาก หมู่บ้านโป่งกวาว หมู่บ้าน ใกล้เคียง จากจังหวัด เชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง รวมถึง นักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ได้ ข้อมูลจากชาวบ้าน

ตาราง 4 (ต่อ)

ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้งสัมพันธ์/ การเข้าถึง	มีบริการด้านหรือ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็น ใครมาจากไหน
3. กิจกรรมเพื่อ การเรียนรู้วิถีชีวิต ชุมชน : ทวีรสวน ผลไม้ ท่องเที่ยว เกษตร การเรียน ประกอบอาหาร การเรียนรู้ด้าน การเกษตร พิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่น ฯลฯ	<p>7. บริการรถรับส่ง</p> <p>จุดเด่น เป็นรถสองแถว วิ่งรับส่งจากเชียงใหม่ถึง บริเวณอาน้ำแร่ร้อน</p> <p>ยังไม่มีบริการด้านนี้</p>	ใช้บริการ นักท่องเที่ยว	การเข้าถึง ทางรถ	เป็นส่วนหนึ่งขอ บริการด้านการ ท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวมาจาก หมู่บ้านโป่งกวาง หมู่บ้าน ใกล้เคียง จากจังหวัด เชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดใกล้เคียง รวมถึง นักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ได้ ข้อมูลจากชาวบ้าน

จากตาราง 4 แสดงกิจกรรมและบริการด้านการท่องเที่ยว สามารถจำแนกเป็นประเภทได้ดังนี้

1. กิจกรรมนันทนาการ: เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทางจักรยาน คลอง สระ การวาดรูป การพายเรือ การล่องแพ ดูนก ดูผีเสื้อ ส่องสัตว์ ดูดาว ศึกษาพืชพรรณ ได้แก่

1.1 เส้นทางเดินป่าสู่ต้นน้ำสะเมิง ประกอบด้วยเส้นทางเดินผ่านป่าเบญจพรรณไปสู่ต้นน้ำสะเมิง และ เส้นทางเดินป่าไปถ้ำผาดำ และน้ำตกโป่งน้อย ทั้งสองเส้นทางเดินขึ้นไปทางทิศเหนือเข้าสู่เขตอำเภอบ้านป่าแป๋ ระหว่างทางมีพืชและสัตว์หลากหลายชนิด ได้แก่ พืชยืนต้น จำพวกลำต้น มะเดื่อ มะไฟ ดิหมี จิว เสี้ยว พืชล้มลุก กือตองสาต กล้วย นางแย้มป่า มีลำห้วยขนาดเล็กไหลผ่านผืนป่าเป็นระยะ ได้แก่ ห้วยป่าเฮี้ยะ แลห้วยผาดำ นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์คือบ่อโคลนคูด ระหว่างทางเดินป่ายังมีจุดแวะพักบริเวณทุ่งนาของลุงแก้ว(โป่งปู้) และชิมผลไม้ที่เก็บได้จากป่าตามฤดูกาล ได้แก่ มะหน่อ หรือผลไม้ที่ปลูกบริเวณทุ่งนาลุงแก้ว เช่น กล้วย มะละกอ เป็นต้น

1.2 เส้นทางสู่น้ำตกโป่งน้อย เป็นเส้นทางเดินป่าไปทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านโป่งกวาง เพื่อไปน้ำตกโป่งน้อยและถ้ำผาดำ เส้นทางยังเป็นทางเดินที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้าไปต้องมีความแข็งแรงและสามารถบุกป่า และปีนเขาสูงชันได้ รวมถึงต้องมีพรานนำทางไปด้วย

1.3 ทางจักรยาน เส้นทางจากหมู่บ้านโป่งกวางไปยังบ่อน้ำแร่ร้อน และ บริเวณที่พัก เป็นทางลูกรังความลาดชันประมาณ 10-15 องศา จึงเหมาะกับการขี่จักรยานชมทิวทัศน์ วิถีชีวิต และไร่นาของชาวบ้าน โดยสามารถเช่าหรือยืมจักรยานได้บริเวณบ้านพักแรม

1.4 บ่อตกปลา บริเวณใกล้กับที่พักแรมมีบ่อน้ำขนาด กว้าง 10 เมตร ยาว 15 เมตร ลึก 2 เมตร กลุ่มที่พักแรมปล่อยปลาไว้หลายชนิด เช่น ปลานิล ปลาดุก ปลาช่อน นักท่องเที่ยวที่นิยมการตกปลาสามารถนำอุปกรณ์มาตกปลาได้

1.5 สระว่ายน้ำแร่ เป็นสระน้ำสร้างด้วยปูนและตกแต่งด้วยหินที่หาได้ในพื้นที่ ขนาดกว้าง 7 เมตร ยาว 15 เมตร ลึก 1.5 เมตร มีท่อนำน้ำแร่ธรรมชาติเข้ามาในสระ นักท่องเที่ยวสามารถลงว่ายน้ำได้ จุดเด่นของสระว่ายน้ำแห่งนี้คือ นักท่องเที่ยวสามารถแช่น้ำแร่ในที่เปิดโล่ง ซึ่งจากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำพุร้อนหลายแห่งในภาคเหนือ เช่นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน น้ำพุร้อนสันกำแพง ไม่พบบริการเช่นนี้

1.6 ลานดูดาว บริเวณที่พักมีลานหญ้าปูด้วยหญ้าญี่ปุ่นอยู่ 2 แห่งใช้เป็นจุดกางเต็นท์ เนื่องจากเป็นลานโล่ง ในตอนกลางคืนสามารถปูเสื่อเพื่อนอนดูดาวได้ สถานที่แห่งนี้ใช้ดูดาวได้ดีเนื่องจากไม่มีไฟฟ้า จึงสามารถเห็นกลุ่มดาวต่างๆได้ชัดเจน

2. บริการด้านการท่องเที่ยว เช่น การนวด การอบสมุนไพร การทำอาหาร การรักษา การแช่น้ำแร่ อุปกรณ์แคมป์ปิ้ง การนำเที่ยว การขนส่ง การรับจ้าง

2.1 การแช่น้ำแร่ร้อน บริเวณบ้านพักมีบ่อน้ำแร่ร้อนสำหรับแช่และอาบหลายบ่อ ทั้งบ่อแช่รวมขนาด 25 ตารางเมตร 2 บ่อ บ่อแช่เดี่ยวขนาด 1 ตารางเมตร 10 บ่อ และบ่อตกอาบอาบได้ครั้งละ 10 คนแบ่งเป็นชาย 1 ห้อง หญิง 1 ห้อง บริเวณบ่อรวมและบ่อเดี่ยวทำผนังกันห้อง

ด้วยปีกไม้ มีหลังคาคลุม ในแต่ละห้องมีที่อาบน้ำ และมีห้องสุขา และในปี 2549 จะเปิดให้บริการสระว่ายน้ำแร่ ซึ่งเป็นสระว่ายน้ำขนาด 105 ตารางเมตร อยู่กลางแจ้ง โอบล้อมด้วยทุ่งนา และขุนเขา นักท่องเที่ยวสามารถเล่นน้ำ แช่น้ำ และชมทิวทัศน์ของป่าเขา ไปได้ในขณะเดียวกัน

2.2 การนวด การอบ และประคบสมุนไพร นอกจากการแช่น้ำแร่ร้อน บริเวณที่พัก ยังมีบริการการนวดเพื่อผ่อนคลายความเครียด อบสมุนไพรเพื่อผ่อนคลายและกระตุ้นการไหลเวียนของโลหิต โดยใช้สมุนไพรที่หาได้ในท้องถิ่น ให้บริการโดยกลุ่มนวดและกลุ่มสมุนไพร การนวด นอกจากจะกระตุ้นการไหลเวียนของโลหิตแล้วยังช่วยเรื่องการผ่อนคลายกล้ามเนื้อที่เครียดเกร็งจากการทำงานหนัก และช่วยบำบัดอาการปวดเฉพาะจุดได้ดี การอบสมุนไพรจะทำให้รู้ซุมขนขยายตัว ระบบไหลเวียนทำงานดี และช่วยขับของเสียออกจากร่างกายทางผิวหนังได้ ส่วนการประคบสมุนไพรจะเป็นการบำบัดอาการปวด เกร็ง และอาการบาดเจ็บเฉพาะจุดได้ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวสามารถเลือกใช้บริการตามความต้องการของแต่ละบุคคลได้ บริการดังกล่าวนอกจากจะตอบสนองความต้องการทางกายแล้ว เมื่อร่างกายผ่อนคลาย จิตใจที่วุ่นจะสงบลง ส่งผลให้เกิดความสงบและสบายอย่างแท้จริง

2.3 ลานกางเต็นท์ เป็นลานโล่งปูด้วยหญ้าอยู่ท่ามกลางขุนเขา มีลำน้ำแม่สะเมิง ไหลอยู่ด้านข้าง สามารถรองรับเต็นท์ขนาดนอน 4 คน ได้ 30 หลัง

2.4 บ้านพัก บริเวณที่แช่น้ำแร่ร้อนมีบ้านพักสร้างด้วยไม้ มีห้องส้วม และบ่อแช่น้ำแร่ร้อนในบ้าน จำนวน 8 หลัง นอนได้ห้องละ 4 คน มองจากบริเวณบ้านพักจะเห็นเทือกเขาตอยยาว ทุ่งนาขั้นบันไดของชาวบ้าน บ่อตกปลา และสายน้ำสะเมิง

2.5 บริการด้านอาหารที่บริเวณแช่น้ำแร่ร้อน โดยกลุ่มทำอาหารจะผลิตเปลี่ยนคนมาทำอาหารบริการแก่นักท่องเที่ยว ในราคา 250 บาทต่อ 3 มื้อต่อคนต่อวัน สามารถรองรับได้ครั้งละประมาณ 100 คน บริเวณที่นั่งรับประทานอาหารจะเป็นศาลาอเนกประสงค์ มีโต๊ะ เก้าอี้ ไม้บริการ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถมานั่งพักอ่านหนังสือ หรือพูดคุยในบริเวณนี้ได้ รอบ ๆ ศาลาจะมีอ่างล้างมือ 5 อ่างไว้บริการ

2.6 บริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น ห้องน้ำ ในบริเวณแช่น้ำแร่ร้อนมีห้องอาบน้ำและห้องสุขาแยกชาย-หญิง ไว้บริการ 40 ห้อง โดยแยกเป็นจุดบริการ 4 จุด คือบริเวณห้องนวด ห้องอบประคบสมุนไพร ห้องอาหาร และศาลาอเนกประสงค์ นอกจากนั้นยังมีศาลาโล่งอเนกประสงค์ไว้บริการ 1 แห่งบริเวณบ้านพักเพื่อใช้ประชุมและจัดการแสดง

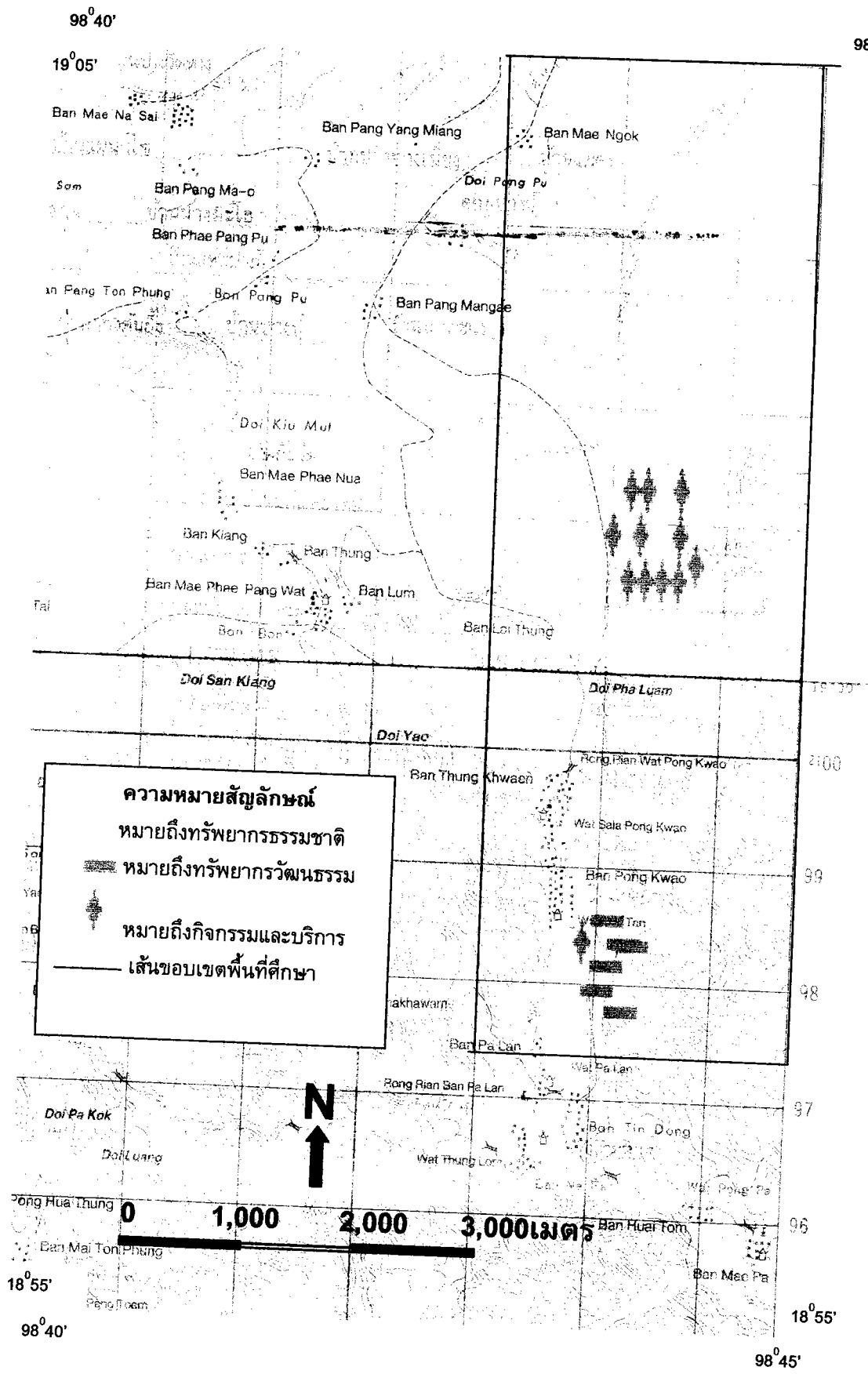
2.7 บริการรถรับส่ง กลุ่มยานพาหนะและรถรับ-ส่ง จะมีรถสองแถว วิ่งรับส่งจากเชียงใหม่ถึงบริเวณอาบน้ำแร่ร้อน รวมถึงการพาชมสถานที่ต่าง ๆ ระหว่างทางเข้าสู่หมู่บ้าน อัตราค่าบริการขึ้นอยู่กับสถานที่และระยะทาง

3. กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ในปัจจุบันกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ยังไม่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน แต่ด้วยสภาพบ้านเรือนชนบททางภาคเหนือ อาชีพของประชาชนที่ส่งผลให้ภูมิประเทศของหมู่บ้านเป็นทุ่งนาขั้นบันไดบริเวณเชิงเขา และการปลูกพืชจำพวกฝัก ผลไม้ ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนมีความเป็นไปได้ เพราะวิถีเหล่านี้แตกต่างจากวิถีของ

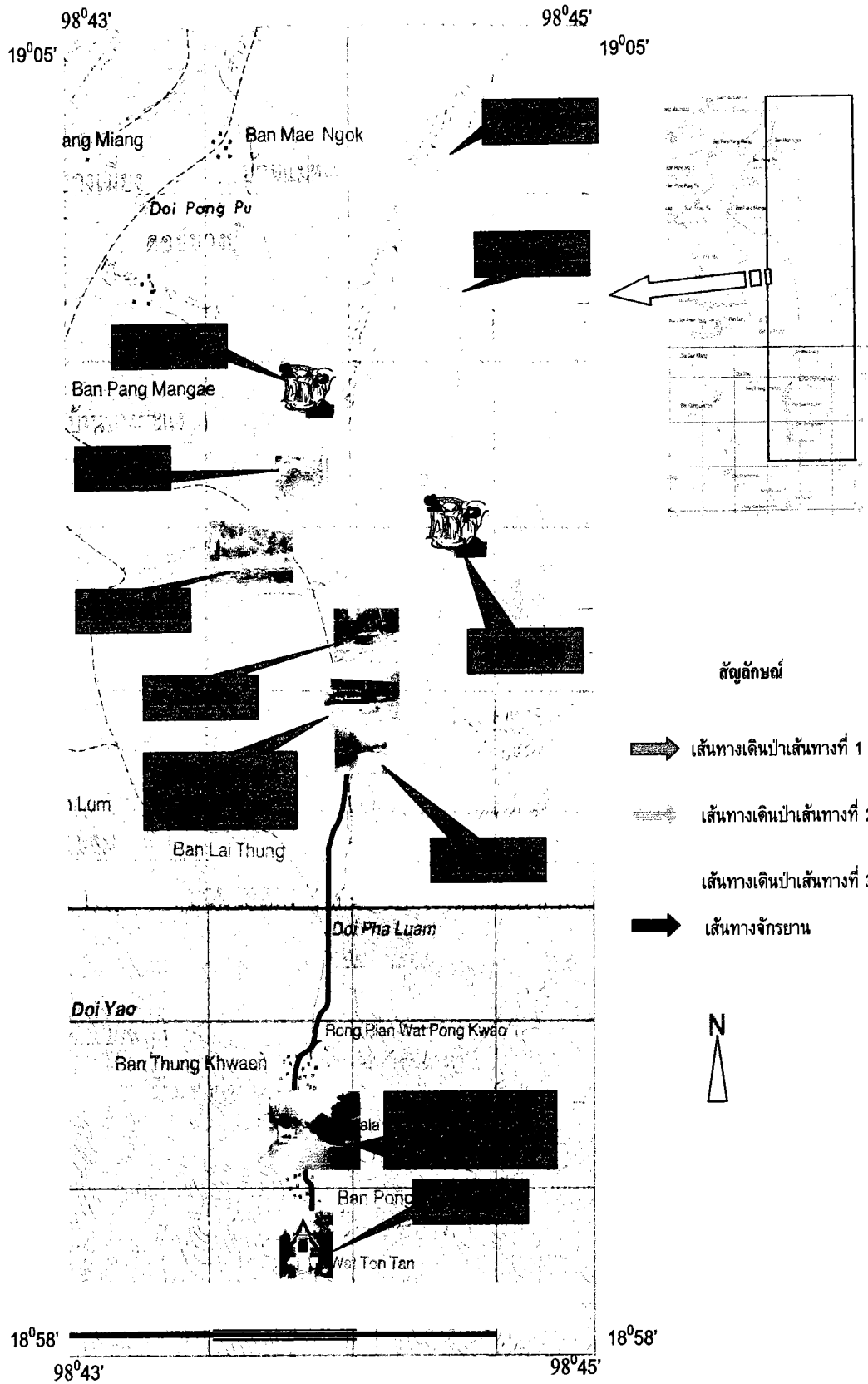
คนในเมือง เป็นวิถีแห่งความเรียบง่าย มีสิ่งปรุงแต่งน้อย และบางส่วนยังเป็นวิถีดั้งเดิม เช่น บริเวณทุ่งนาลุ่มแก้ว ที่ยังคงไม่มีไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ใช้ การเรียนรู้การใช้ชีวิตของชาวบ้านกลุ่มนี้จึงเป็นการศึกษาความแตกต่างของการใช้ชีวิต ซึ่งเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีคุณค่าอีกประการหนึ่ง ส่วนเรื่องการเปิดบ้านพักของชาวบ้านเพื่อให้เป็นที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home stay) นั้น ชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ได้ศึกษาดูงานตัวอย่างการจัดกิจกรรมดังกล่าวจากหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จ เช่น หมู่บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ฮอน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำแนวคิดและประสบการณ์ที่ได้รับ มาประยุกต์ใช้ให้มีความเหมาะสมต่อไป

2. การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการของหมู่บ้านโป่งกวาว

จากการสำรวจโดยใช้แบบสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวตามเครื่องมือฉบับที่ 1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจดังกล่าวบันทึกลงในเครื่องมือฉบับที่ 2 แผนที่แสดงภูมิประเทศหมู่บ้านโป่งกวาว ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มาตรฐาน 1: 50,000 ของกรมแผนที่ทหาร ปรากฏดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 6 แสดงตำแหน่งของทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม และกิจกรรม/บริการ

ภาพประกอบ 7 แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากร บริการ และของหมู่บ้านโป่งกวาว

จากภาพ 7 พบว่าเส้นทางที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการ มี 4 เส้นทางคือ

2.1 เส้นทางเดินป่า เริ่มต้นจากบริเวณบ่อน้ำพุร้อนโป่งกวาว มี 3 เส้นทางคือ

2.1.1 เส้นทางสู่ต้นน้ำสะเมิง สามารถเดินเป็นวงรอบระยะทางประมาณ 3.5 กิโลเมตร จากบ่อน้ำพุร้อน – บ่อโคลนตูด – ห้วยผาดำ - ห้วยป่าเฮียะ – ต้นน้ำสะเมิง – น้ำตกนางาด – ทุ่งนาลุงแก้ว – บ่อน้ำพุร้อน เป็นทางเดินผ่านป่าเบญจพรรณ มีทั้งพืชยืนต้นและพืชล้มลุกหลายชนิด รวมถึงดอกไม้ดอกที่ออกดอกสลับเปลี่ยนกันไปในแต่ละฤดูกาล

2.1.2 เส้นทางสู่น้ำตกโป่งน้อย เป็นทางเดินป่าสู่ดอยยาวระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร ทางเดินค่อนข้างสูงชัน และยังไม่ได้ทำทางเดินถาวร เริ่มจากบ้านพัก – ดอยยาว – น้ำตกโป่งน้อย – ถ้ำผาดำ - ห้วยผาดำ – ทุ่งนาลุงแก้ว – บ่อน้ำพุร้อน – บ้านพัก นักท่องเที่ยวที่จะใช้เส้นทางนี้ต้องเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงและสามารถเดินป่าบนเขาสูงชันได้

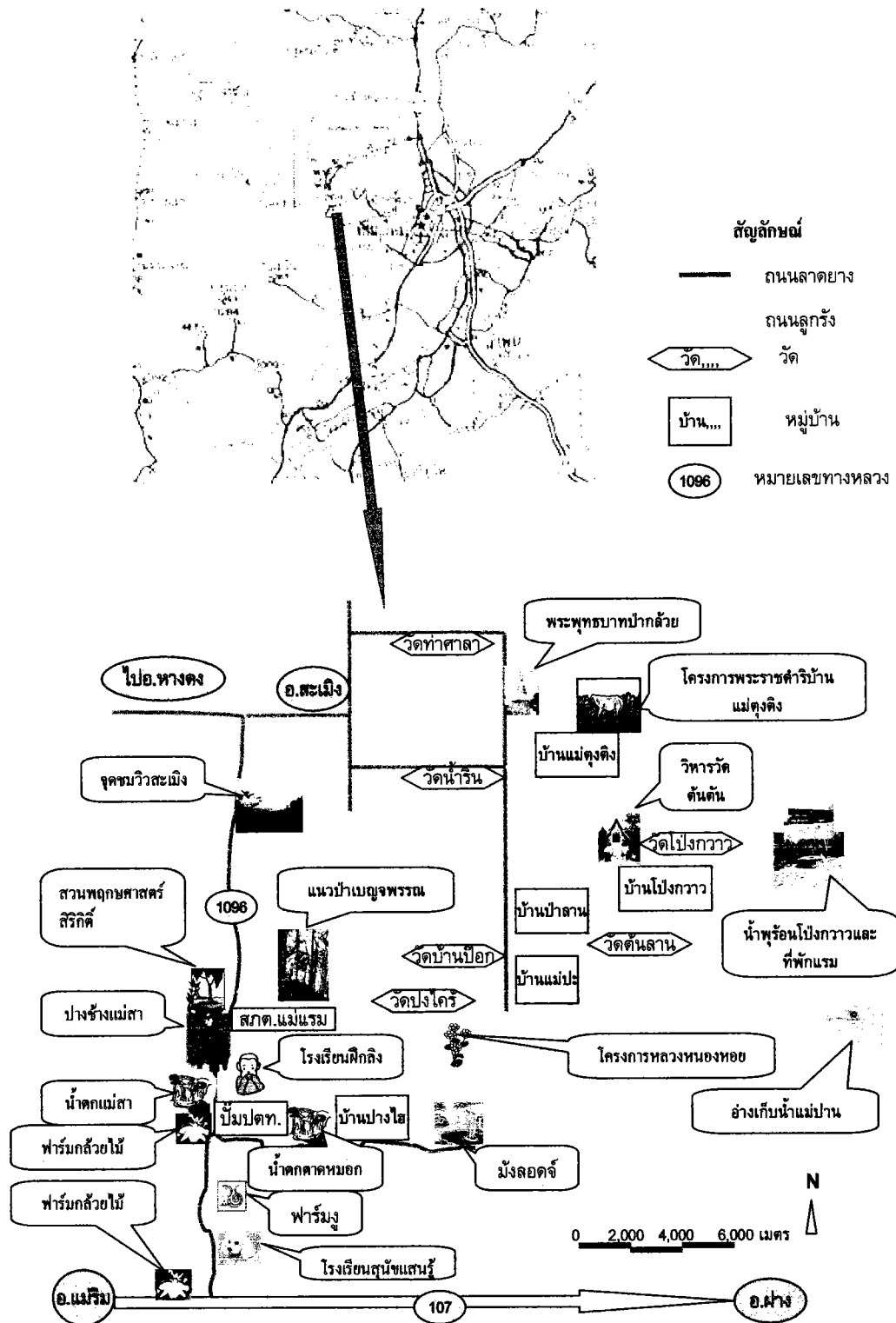
2.1.3 เส้นทางสู่ทุ่งนาลุงแก้ว (โป่งปู้) เป็นทางเดินป่าที่มีระยะทาง 1 กิโลเมตร เลียบลำน้ำสะเมิงขึ้นไปทางทิศเหนือ เหมาะกับผู้ไม่นิยมการเดินทางไกล หรือผู้สูงอายุที่ต้องการศึกษาธรรมชาติ เริ่มจากบ่อน้ำพุร้อน – บ่อโคลนตูด – ทุ่งนาลุงแก้ว – บ่อน้ำพุร้อน

2.2 เส้นทางจักรยาน นักท่องเที่ยวสามารถขี่จักรยานซึ่งมีให้ยืมจากบริเวณบ้านพัก – สระว่ายน้ำแร่ – วัดต้นตัน – วัดโป่งกวาว – ชุมชนบ้านโป่งกวาว ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร นอกจากการใช้จักรยานแล้วนักท่องเที่ยวสามารถเดินเท้าบนทางลูกรังแทนจักรยานได้

เส้นทางทั้งหมด เป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวซึ่งได้จากการสำรวจ โดยมีการเชื่อมโยงทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม และทรัพยากรบริการ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกใช้แต่ละเส้นทางตามความถนัด ความพอใจ และสภาพร่างกายของแต่ละบุคคล ทุกเส้นทางที่กำหนด สามารถติดต่อผู้นำทางจากกลุ่มพาท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้โดยเฉพาะเส้นทางที่ 2.1.2 เส้นทางสู่น้ำตกโป่งน้อย ต้องอาศัยผู้นำทางที่มีความชำนาญเส้นทาง ส่วนทางจักรยานหรือทางเดินจากหมู่บ้านมาที่บ่อน้ำแร่ร้อน นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเองได้

ในแต่ละเส้นทางดังกล่าวนักท่องเที่ยวจะได้พบกับความสวยงามของภูมิประเทศ ชุ่มน้ำกับสายน้ำ สนุกสนานและได้รับความรู้เรื่องต้นไม้และสัตว์จากผู้นำทาง อิ่มอร่อยกับผลไม้จากป่าและอาหารจากฝีมือชาวบ้านโป่งกวาว หลังการเดินทาง ผ่อนคลายกับการแช่น้ำแร่ร้อนและบริการต่างๆ รวมถึง ดูดาวในคืนอันมืดมิด กระจ่างตาด้วยแสงนวลจากดวงจันทร์ในคืนเพ็ญ ฟังเสียงจักจั่นเรไร และเสียงน้ำไหลซบกล่อมแทนเสียงดนตรี และนอนหลับสบายใต้ผ้าห่มนุ่มนวลในบ้านพักหรือเต็นท์อันแสนสบาย

นอกจากนั้น ระหว่างการเดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่เข้าสู่หมู่บ้านโป่งกวาว มีแหล่งท่องเที่ยวระหว่างทางซึ่งอยู่ในเขตอำเภอแม่ริม และในอำเภอสะเมิง ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวคือ สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ฟาร์มกล้วยไม้แม่แรมมอคิด ปางช้างแม่สา โรงเรียนฝึกยิง น้ำตกตาดหมอก โครงการหลวงหนองหอย จุดชมวิวสะเมิง อ่างเก็บน้ำแม่ปาน พระพุทธรูปปากกล้วย โครงการพระราชดำริบ้านแม่ตุงตุง ปรากฏดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 8 แสดงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างการเดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่ไปสู่หมู่บ้านโป่งกวาว

จากภาพประกอบ 8 พบว่า ระหว่างการเดินทางไปหมู่บ้านโป่งกวาว มีแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอแมริม 15 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น 9 แห่ง เป็นกิจกรรม 5 แห่ง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 1 แห่ง

จากเส้นทางดังกล่าว เมื่อวิเคราะห์ในภาพรวมเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์และประเภทของการท่องเที่ยว สามารถกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวโดยเริ่มต้นจากอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ แต่ละเส้นทางมีความแตกต่างกันในเรื่องระยะทางและเวลาที่ใช้ ดังนี้

1. เดินทางไป-กลับ ภายในวันเดียว มีเส้นทางดังนี้ อำเภอแมริม- น้ำตกแม่สา - หมู่บ้านโป่งกวาว -วัดต้นตัน - บ่อน้ำแร่ร้อน - แช่น้ำแร่ - นวดเพื่อสุขภาพ -เดินทางกลับอำเภอแมริม ระยะทางประมาณ 70 กิโลเมตร เป็นทางลาดยางสลับทองลูกรังเป็นช่วงๆ

2. เดินทางเพื่อค้างแรม 1-2 คืน มีเส้นทางให้เลือก ดังนี้

2.1 เริ่มวันที่ 1 ของการเดินทาง อำเภอแมริม- น้ำตกแม่สา -จุดชมวิวอำเภอสะเมิง - อำเภอสะเมิง -วัดพระพุทธรูปปากกล้วย - หมู่บ้านโป่งกวาว -วัดต้นตัน - บ่อน้ำแร่ร้อน - แช่น้ำแร่ - ดูนก - นอนพักที่บ้านพักหรือเดินที่พักรวมบริเวณบ่อน้ำแร่ร้อน

เริ่มวันที่ 2 ของการเดินทาง บ่อน้ำแร่ร้อน - เส้นทางเดินป่า เส้นทางที่ 1,2,3 หรือทางจักรยานตามแต่ความพึงพอใจและเวลาที่จะใช้ - เดินทางกลับ หรือจะเลือกพักต่ออีก 1 คืนเพื่อใช้บริการนวด - อบ - ประคบสมุนไพร แล้วจึงเดินทางกลับในวันที่ 3 ของการเดินทาง โดยใช้เส้นทางกลับคือ บ่อน้ำแร่ร้อน - โครงการหลวงหนองหอย - น้ำตกตาดหมอก - ปางช้างแม่สา/โรงเรียนลิง/ฟาร์มกล้วยไม้ - อำเภอแมริม

2.2 เริ่มวันที่ 1 ของการเดินทาง อำเภอแมริม- น้ำตกแม่สา - สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ - ชมภูมิประเทศระหว่างทางสู่หมู่บ้านแม่ปะ - หมู่บ้านโป่งกวาว -วัดต้นตัน - บ่อน้ำแร่ร้อน - แช่น้ำแร่ - ดูนก - นอนพักที่บ้านพักหรือเดินที่พักรวมบริเวณบ่อน้ำแร่ร้อน

เริ่มวันที่ 2 ของการเดินทาง บ่อน้ำแร่ร้อน - เส้นทางเดินป่า เส้นทางที่ 1,2,3 หรือทางจักรยานตามแต่ความพึงพอใจและเวลาที่จะใช้ - เดินทางกลับ หรือจะเลือกพักต่ออีก 1 คืนเพื่อใช้บริการนวด - อบ - ประคบสมุนไพร แล้วจึงเดินทางกลับในวันที่ 3 ของการเดินทาง โดยใช้เส้นทางกลับคือ บ่อน้ำแร่ร้อน - โครงการหลวงหนองหอย - น้ำตกตาดหมอก - ปางช้างแม่สา/โรงเรียนลิง/ฟาร์มกล้วยไม้ - อำเภอแมริม

จากเส้นทางที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าเป็นเส้นทางของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เชิงนิเวศ และเชิงเกษตร การที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางและเลือกใช้เส้นทางใด ย่อมขึ้นกับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว ระยะเวลา ความพึงพอใจ งบประมาณ และปัจจัยสนับสนุนด้านอื่นๆเช่น พาหนะ เพศ อายุ เป็นต้น

3. การทดสอบสมมติฐานข้อมูลเชิงคุณภาพ

สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานดังนี้

1. หมู่บ้านโป่งกวาวน่าจะมีทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย
2. ระบบเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวน่าจะมีมากกว่า 1 ระบบ

การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่าหมู่บ้านโป่งกวาวน่าจะมีทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย จากการสำรวจทรัพยากร กิจกรรม และบริการ พบว่าหมู่บ้านโป่งกวาว มีทรัพยากรธรรมชาติ 34 รายการ ประกอบด้วย ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ พืช สัตว์ แมลง และน้ำ ทรัพยากรวัฒนธรรม 5 รายการ ประกอบด้วยมรดกวัฒนธรรม มรดกทางศาสนา และศิลปชาติพันธ์์ และกิจกรรมและบริการด้านการท่องเที่ยว 12 รายการ ประกอบด้วยกิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ การดูดาว การเดินป่า การตกปลา ระบายน้ำแร่ กิจกรรมด้านบริการ ได้แก่ การแช่น้ำแร่ร้อน การนวดอบ การประคบ สมุนไพร ลานกางเต็นท์ บ้านพัก บริการด้านอาหาร บริการด้านอื่น เช่นห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องประชุม บริการรถรับส่ง และกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวมีความหลากหลาย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่าระบบเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวน่าจะมีมากกว่า 1 ระบบ จากข้อค้นพบที่ว่าเส้นทางที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวมี 4 เส้นทาง เป็นเส้นทางเดินป่า 3 เส้นทางและเส้นทางจักรยาน 1 เส้นทาง เมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวสามารถจัดระบบเส้นทางได้ 4 ระบบ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน และผ่อนคลาย สามารถเลือกใช้เส้นทางที่ 3 คือทางเดินป่าไปสู่ทุ่งนาสูงแก้ว(โป่งปู้) ที่มีระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร โดยเริ่มเดินจากบริเวณบ้านพัก ซึ่งเป็นบริเวณเดียวกับที่แช่น้ำแร่ร้อน เดินสบาย ๆ บนเส้นทางที่ลัดเลาะขึ้นไปทางต้นน้ำแม่สะเมิง ทางเดินเป็นทางราบ ไม่ต้องปีนป่าย ความลาดชันไม่เกิน 20 องศา และดูความมหัศจรรย์ของโคลนตูด แล้วเดินกลับมานั่งพักผ่อน รับประทานผลไม้และดื่มน้ำ ที่บริเวณทุ่งนาสูงแก้ว แล้วเดินกลับมาใช้บริการนวด อบ ประคบสมุนไพร ที่บริเวณที่อาบน้ำแร่ร้อน หรือจะเลือกใช้บริการแช่น้ำแร่ร้อนให้ผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ แล้วหามุมสงบได้ร่วมไม้พักสักงีบ หรือจะอ่านหนังสือซึ่งมีให้บริการที่บริเวณห้องประชุม กิจกรรมที่กล่าวมาจัดได้ว่าเป็นระบบเส้นทางเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านการผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ

2. การท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนาน การตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านการท่องเที่ยวข้อนี้ สามารถเลือกใช้เส้นทางเดินป่าที่ 1 ทางเดินป่าสู่ต้นน้ำสะเมิง และ 2 เส้นทางสู่น้ำตกโป่งน้อย ทั้งสองเส้นทางนักท่องเที่ยวจะได้รับความสนุกสนานจากการเดินป่า ผจญภัย ขึ้นเขา ลงห้วย ซึ่งเป็นเส้นทางที่ต้องบุกป่าที่มีความลาดชันมากกว่า 30 องศา สลับกับการเดินผ่านลำห้วยหลายสาย

ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถลงเล่นน้ำ เก็บผลไม้ป่า ดูนก ชมพันธุ์ไม้ เล่นน้ำตก ได้ตลอดเส้นทาง เมื่อกลับมาถึงบริเวณที่พัก นักท่องเที่ยวยังได้สนุกสนานกับการตกปลา เล่นน้ำในสระว่ายน้ำแร่ หรือใช้เส้นทางจักรยาน ซึ่งจักรยานชมทิวทัศน์และดูการทำไร่ ทำสวนของชาวบ้านได้

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เส้นทางที่เหมาะสมในการตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านนี้คือเส้นทางจักรยาน เพราะนักท่องเที่ยวจะได้เดินหรือขี่จักรยานเข้าไปเที่ยวชมวัดต้นตัน วัดโป่งกวาว หรือจะเลือกศึกษา พูดคุยกับชาวบ้านเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวบ้าน

4. การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ เป็นการท่องเที่ยวสำหรับผู้สนใจฟื้นฟู และส่งเสริมสุขภาพ เส้นทางที่เลือกใช้สามารถเลือกใช้ได้ทั้ง 4 เส้นทาง โดยมีกิจกรรมที่สำคัญคือ การเดินออกกำลังกาย การเดินป่า การขี่จักรยาน การว่ายน้ำเพื่อฝึกความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ระบบหายใจ และระบบไหลเวียน การนวด อบ ประคบสมุนไพร และแช่น้ำแร่ร้อน เพื่อกระตุ้นระบบไหลเวียน ขจัดสารพิษ ผ่อนคลายกล้ามเนื้อ บำบัดอาการปวด

จะเห็นได้ว่าระบบเส้นทางเพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวมีมากกว่า 1 ระบบ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ข้อมูลจากแบบสอบถามประชาชนหมู่บ้านโป่งกวาวเรื่องการศึกษาทรัพยากรและบริการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว

ข้อมูลจากแบบสอบถามประชาชนเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านโป่งกวาว ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการท่องเที่ยว โดยแจกแบบสอบถามให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาว ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 150 คน มีแบบสอบถามครบถ้วนเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์ได้ 123 ชุด คิดเป็นร้อยละ 82 ของจำนวนแบบสอบถาม

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำอธิบาย โดยเรียงลำดับหัวข้อเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว จากแบบสอบถามปลายเปิด โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 123 คน มีผู้ตอบคำถาม 63 คน คิดเป็นร้อยละ 51.21 โดยใช้วิธีนำเสนอในรูปแบบถ้อยคำและร้อยละ

ตอนที่ 6 การทดสอบสมมติฐานข้อมูลเชิงปริมาณ

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เป็นการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยนำเสนอในรูปความถี่และร้อยละ
ปรากฏผลดังตารางข้างล่าง

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ
และรายได้ต่อเดือน

ลักษณะทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	74	60.2
หญิง	49	39.8
2. อายุ		
ไม่เกิน 25 ปี	28	22.8
26-40 ปี	53	43.1
41-60 ปี	35	28.5
60 ปีขึ้นไป	7	5.7
3. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	15	12.2
ประถมศึกษา	71	57.7
มัธยมศึกษา	22	17.9
อนุปริญญา/ปวช./ปวส.	11	8.9
ปริญญาตรี	4	3.3
4. อาชีพ		
รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	4	3.3
เกษตรกร	46	37.4
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	7	5.7
รับจ้างทั่วไป	46	37.4
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	8	6.5
นักเรียน/นักศึกษา	12	9.8

ตาราง 5 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ
5. รายได้ต่อเดือน		
น้อยกว่า 2,000 บาท	40	32.5
ระหว่าง 2,001- 3,000 บาท	52	42.3
ระหว่าง 3,001- 4,000 บาท	18	14.6
มากกว่า 4,000 บาท	13	10.6
รวม	123	100.0

จากตาราง 5 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 123 คน เป็นเพศชายร้อยละ 60.2 อายุระหว่าง 26 – 40 ปี ร้อยละ 43.1 รองลงมาคืออายุระหว่าง 41-60 ปี มีร้อยละ 28.5 การศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีร้อยละ 57.7 มีอาชีพเกษตรกรและรับจ้างทั่วไป จำนวนเท่ากันคือร้อยละ 37.4 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง ระหว่าง 2,001- 3,000 บาทมีร้อยละ 42.3 รองลงมาน้อยกว่า 2,000 บาทต่อเดือนมีร้อยละ 32.5

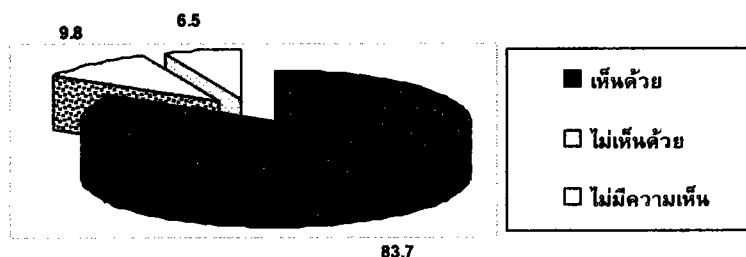
ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว

เป็นการวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนหมู่บ้านโป่งกวาวเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาวเป็นแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมของชุมชน ความเพียงพอของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว จุดเด่นที่สำคัญของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ความคิดเห็นต่อการรวมตัวกันเพื่อการทำกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว และการเป็นสมาชิกของโครงการหมู่บ้านพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบเศรษฐกิจพอเพียง

ตาราง 6 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความคิดเห็นต่อการพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	103	83.7
ไม่เห็นด้วย	8	6.5
ไม่มีความเห็น	12	9.8
รวม	123	100.0

จากตาราง 6 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับการพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ร้อยละ 83.7 ไม่มีความเห็นร้อยละ 9.8 และไม่เห็นด้วยร้อยละ 6.5 ปรากฏดังแผนภูมิ 1 ต่อไปนี้

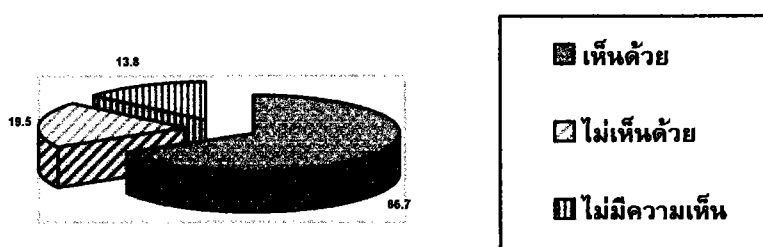

แผนภูมิ 1 แสดงร้อยละของความเห็นต่อการพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตาราง 7 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อความพร้อมของชุมชนเพื่อเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	82	66.7
ไม่เห็นด้วย	24	19.5
ไม่มีความเห็น	17	13.8
รวม	123	100.0

จากตาราง 7 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยว่าชุมชนมีความพร้อมเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 66.7 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 19.5 และไม่มีความเห็นร้อยละ 13.8 ปรากฏดังแผนภูมิ 2 ต่อไปนี้

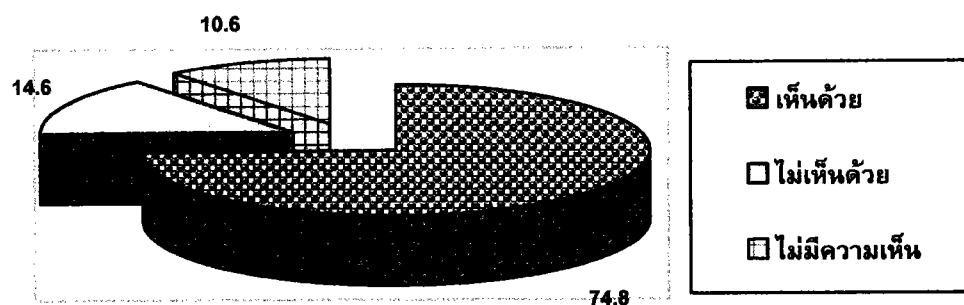

แผนภูมิ 2 แสดงร้อยละของความเห็นต่อความพร้อมของชุมชนในการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ตาราง 8 จำนวนร้อยละของความคิดเห็นต่อความเพียงพอของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	92	74.8
ไม่เห็นด้วย	18	14.6
ไม่มีความเห็น	13	10.6
รวม	123	100.0

จากตาราง 8 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยว่าชุมชนมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเพียงพอต่อการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 74.8 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 14.6 และไม่มีความเห็นร้อยละ 10.6 ปรากฏดังแผนภูมิ 3 ต่อไปนี้

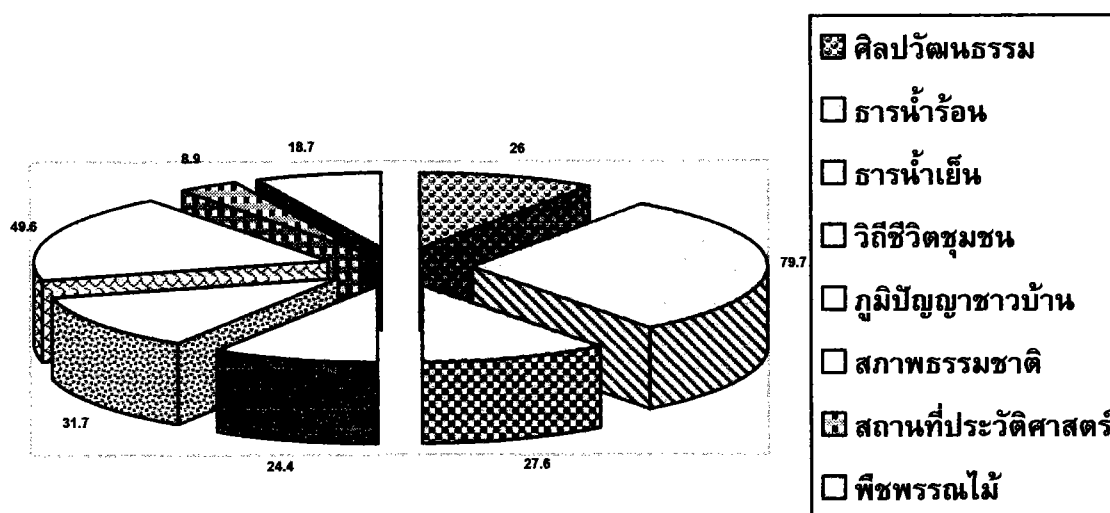

แผนภูมิ 3 แสดงร้อยละของความคิดเห็นว่าชุมชนมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเพียงพอต่อการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ตาราง 9 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของหมู่บ้านโป่งกวาว

ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว	เลือก		ไม่เลือก		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ศิลปวัฒนธรรม	32	26.0	91	74.0	123	100.0
ธารน้ำร้อน	98	79.7	25	20.3	123	100.0
ธารน้ำเย็น	34	27.6	89	72.4	123	100.0
วิถีชีวิตชุมชน	30	24.4	93	75.6	123	100.0
ภูมิปัญญาชาวบ้าน	39	31.7	84	68.3	123	100.0
สภาพธรรมชาติ	61	49.6	62	50.4	123	100.0
สถานที่ประวัติศาสตร์	11	8.9	112	91.1	123	100.0
พืชพรรณไม้	23	18.7	100	81.3	123	100.0

จากตาราง 9 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นที่สุดของหมู่บ้านโป่งกวาวคือ ธารน้ำร้อน ร้อยละ 79.7 รองลงมาคือ สภาพธรรมชาติและภูมิปัญญาชาวบ้าน ร้อยละ 49.6 และร้อยละ 31.7 ตามลำดับ ปรากฏในแผนภูมิ 4 ดังนี้

แผนภูมิ 4 แสดงร้อยละของความเห็นต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของหมู่บ้านโป่งกวาว

ตาราง 10 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นต่อการรวมตัวกันเพื่อทำกลุ่มกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	102	82.9
ไม่เห็นด้วย	14	11.4
ไม่มีความเห็น	7	5.7
รวม	123	100.0

จากตาราง 10 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับการรวมตัวเพื่อทำกลุ่มกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ร้อยละ 82.9 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 11.4 ไม่มีความเห็น ร้อยละ 5.7

ตาราง 11 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการเป็นสมาชิกของโครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบเศรษฐกิจพอเพียง

การเป็นสมาชิก	จำนวน	ร้อยละ
เป็น	55	44.7
ไม่เป็น	68	55.3
รวม	123	100.0

จากตาราง 11 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามไม่ได้เป็นสมาชิกของโครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 55.3

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ตอบแบบสอบถาม
ผลการวิเคราะห์ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏดังตาราง
ข้างล่างดังต่อไปนี้

ตาราง 12 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อความ	ตอบถูก		ตอบผิด		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชื่นชม ศึกษา เพลิดเพลินกับธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างมีความรู้และรับผิดชอบ ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ	105	85.4	18	14.6	123	100.0
2. สิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับคือความทรงจำและประสบการณ์ที่ดี และความรู้ จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	107	87.0	16	13.0	123	100.0
3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวด้วย	115	93.5	8	6.5	123	100.0
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องมีผู้นำทางที่มีความรู้และความเข้าใจในระบบธรรมชาติเพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้ถูกต้อง	105	85.4	18	14.6	123	100.0
5. นักท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ และข้อบังคับของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด เพราะจะทำให้ไม่สนุก	81	65.9	42	34.1	123	100.0
6. ประชาชนควรสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและชุมชน ด้วยการนำของหยากรมาทำเป็นของที่ระลึกขายให้นักท่องเที่ยวเพราะจะได้รายได้สูง	64	52.0	59	48.0	123	100.0
7. เมื่อนักท่องเที่ยวเก็บพันธ์ไม้ ดอกไม้ จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและต่อการท่องเที่ยว	98	79.7	25	20.3	123	100.0
8. เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากๆ จะสร้างผลกระทบหรือความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ	67	54.5	56	45.5	123	100.0
9. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มมากขึ้น	95	77.2	28	22.8	123	100.0
10. ประชาชนในท้องถิ่นควรมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	105	85.4	18	14.6	123	100.0
11. นักท่องเที่ยวต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เพราะจะได้เกิดความรู้และความเข้าใจพื้นที่ที่จะเข้าไปเที่ยว	110	89.4	13	10.6	123	100.0
12. การสร้างถนนและสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย ไม่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	77	62.6	46	37.4	123	100.0
13. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กิจกรรมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและต่อชุมชน	101	82.1	22	17.9	123	100.0
14. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	108	87.8	15	12.2	123	100.0
15. ต้องหลีกเลี่ยงการนำภาชนะที่ย่อยสลายยาก เช่น โฟม ถุงพลาสติก เข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	104	84.6	19	15.4	123	100.0

จากตาราง 12 พบว่าประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาว ทราบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำเป็นต้องให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวด้วย ร้อยละ 93.5 รองลงมาคือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องให้นักท่องเที่ยวต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เพราะจะได้เกิดความรู้และความเข้าใจพื้นที่ที่จะเข้าไปเที่ยว มีร้อยละ 89.4 และ ทราบว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีร้อยละ 87.8

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

แบบสอบถามตอนที่ 4 ผู้วิจัยได้สอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของประชาชนหมู่บ้านโป่งกวาว โดยใช้คำถามปลายปิด (Close ended questions) ให้ผู้ตอบเลือกตอบตามความเป็นจริงเกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วม 4 ด้านคือ การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ปรากฏดังตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 13 จำนวน และร้อยละของประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาว จำแนกตามการเข้าไปมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

ประเด็นการมีส่วนร่วม	การเข้าไปมีส่วนร่วม				รวม
	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด	
1. การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา					
1.1 ท่านช่วยสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรในท้องถิ่นเสมอ	16(13.0)	54(43.9)	36(29.3)	17(13.8)	123(100.)
1.2 ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอย่างสม่ำเสมอ	16(13.0)	52(42.3)	34(27.6)	21(17.1)	123(100.0)
1.3 ท่านและคนในชุมชนท่านปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาต่างๆที่เกิดผลกระทบต่อชุมชนและหาแนวทางแก้ไข	23(18.7)	49(39.8)	28(22.8)	23(18.7)	123(100.0)
1.4 ท่านและคนในชุมชนให้ความสนใจต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่สร้างปัญหาต่อชุมชน	35(28.5)	42(34.1)	31(25.2)	15(12.2)	123(100.0)
1.5 การดูแลรักษาความสะอาดของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวเป็นเรื่องของพนักงานทำความสะอาดเท่านั้น	12(9.8)	26(21.1)	22(17.9)	63(51.2)	123(100.0)

ตาราง 13 (ต่อ)

ประเด็นการมีส่วนร่วม	การเข้าไปมีส่วนร่วม				รวม
	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด	
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน					
2.1 ท่านมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ ท่องเที่ยวให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง	27(22.0)	34(27.6)	41(33.3)	21(17.1)	123(100.0)
2.2 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ของหมู่บ้านเสมอ	17(13.8)	44(35.8)	43(35.0)	19(15.4)	123(100.0)
2.3 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านควรเป็น เรื่องของผู้นำชุมชนเท่านั้น	11(8.9)	20(16.3)	44(35.8)	48(39.0)	123(100.0)
2.4 ท่านเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม หรือเป็นสมาชิกของ โครงการพัฒนาการท่องเที่ยว	13(10.6)	27(22.0)	46(37.4)	37(30.1)	123(100.0)
2.5 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม และ บริการต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น	10(8.1)	31(25.2)	50(40.7)	32(26.0)	123(100.0)
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน					
3.1 ท่านให้ความช่วยเหลือในเรื่องกิจกรรมและบริการ ต่างๆของหมู่บ้าน	18(14.6)	65(52.8)	24(19.5)	16(13.0)	123(100.0)
3.2 ท่านชักชวนคนในชุมชนให้เข้าร่วมกับกิจกรรม และบริการด้านการท่องเที่ยว	10(8.1)	51(41.5)	38(30.9)	24(19.5)	123(100.0)
3.3 ท่านไม่เคยมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา ทรัพยากร ในท้องถิ่น	5(4.1)	25(20.3)	37(30.1)	56(45.5)	123(100.0)
3.4 เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้าน ท่าน ยินดีที่จะต้อนรับเสมอ	59(48.0)	28(22.8)	20(16.3)	16(13.0)	123(100.0)
3.5 ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวของ หมู่บ้านประสบความสำเร็จ	24(19.5)	36(29.3)	36(29.3)	27(22.0)	123(100.0)
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล					
4.1 การติดตามการก่อสร้างต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยวในชุมชนไม่ใช่หน้าที่ของท่าน	14(11.4)	29(23.6)	43(35.0)	37(30.1)	123(100.0)
4.2 ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลความพึงพอใจ ของนักท่องเที่ยว	15(12.2)	45(36.6)	38(30.9)	25(20.3)	123(100.0)
4.3 ท่านคอยดูแลไม่ให้กิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อชุมชน	23(18.7)	34(27.6)	41(33.3)	25(20.3)	123(100.0)
4.4 ท่านให้ความสนใจความเสื่อมโทรมต่างๆที่อาจ เกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลกระทบต่อการท่องเที่ยว	32(26.0)	42(34.1)	24(19.5)	25(20.3)	123(100.0)
4.5 ท่านติดตามความเปลี่ยนแปลงต่างๆของ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสม่ำเสมอ	32(26.0)	46(37.4)	28(22.8)	17(13.8)	123(100.0)

จากตาราง 13 ในประเด็นของการมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา พบว่าประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาวเห็นว่าการดูแลสุขภาพความสะอาดของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวเป็นเรื่องของพนักงานทำความสะอาดเท่านั้น เป็นความจริงน้อยที่สุด ร้อยละ 51.2 แสดงว่าประชาชนเห็นว่าการดูแลสุขภาพความสะอาดเป็นสิ่งที่ทุกคนในชุมชนต้องร่วมกันดูแล

ประเด็นของการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่าประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาวเห็นว่าแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านควรเป็นเรื่องของผู้นำชุมชนเท่านั้น เป็นความจริงน้อยที่สุด ร้อยละ 39 แสดงว่า ประชาชนเห็นว่าแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนนั้นๆ

ประเด็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน พบว่าเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้าน ท่านยินดีที่จะต้อนรับเสมอ เป็นความจริงมากที่สุดร้อยละ 48 แสดงว่าประชาชนยินดีที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเยือน

ในประเด็นสุดท้ายคือการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล พบว่าประชาชนติดตามความเปลี่ยนแปลงต่างๆของทรัพยากรธรรมชาติอย่างสม่ำเสมอเป็นความจริงมากที่สุดร้อยละ 37.4 แสดงว่าประชาชนให้ความสนใจเรื่องการดูแลทรัพยากรธรรมชาติไม่มากเท่านัก

ตาราง 14 จำนวนค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วม จำแนกตามประเด็น
ด้านการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของประชาชนหมู่บ้านโป่งกวาว

ประเด็นการมีส่วนร่วม	\bar{X}	S	ระดับการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา			
1.1 ท่านช่วยสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรในท้องถิ่นเสมอ	2.56	.888	ปานกลาง
1.2 ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอย่างสม่ำเสมอ	2.51	.972	ปานกลาง
1.3 ท่านและคนในชุมชนท่านปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาต่างๆที่เกิดผลกระทบต่อชุมชนและหาแนวทางแก้ไข	2.59	.999	ปานกลาง
1.4 ท่านและคนในชุมชนให้ความสนใจต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่สร้างปัญหาต่อชุมชน	2.79	.994	ปานกลาง
*1.5 การดูแลรักษาความสะอาดของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวเป็นเรื่องของพนักงานทำความสะอาดเท่านั้น	3.09	1.071	มาก
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน			
2.1 ท่านมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง	2.54	1.018	ปานกลาง
2.2 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของหมู่บ้านเสมอ	2.48	.917	ปานกลาง
*2.3 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านควรเป็นเรื่องของผู้นำชุมชนเท่านั้น	3.05	.957	มาก
2.4 ท่านเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม หรือเป็นสมาชิกของโครงการพัฒนาการท่องเที่ยว	2.13	.966	ปานกลาง
2.5 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม และบริการต่างๆด้านการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น	2.15	.906	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน			
3.1 ท่านให้ความช่วยเหลือในเรื่องกิจกรรมและบริการต่างๆของหมู่บ้าน	2.69	.897	ปานกลาง
3.2 ท่านชักชวนคนในชุมชนให้เข้าร่วมกับกิจกรรมและบริการด้านการท่องเที่ยว	2.38	.892	ปานกลาง
*3.3 ท่านไม่เคยมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา ทรัพยากรในท้องถิ่น	3.17	.894	มาก
3.4 เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้าน ท่านยินดีที่จะต้อนรับเสมอ	3.06	1.081	มาก
3.5 ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านประสบความสำเร็จ	2.46	1.042	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล			
*4.1 การติดตามการก่อสร้างต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนไม่ใช่หน้าที่ของท่าน	2.84	.987	ปานกลาง
4.2 ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	2.41	.948	ปานกลาง
4.3 ท่านคอยดูแลไม่ให้กิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อชุมชน	2.45	1.018	ปานกลาง
4.4 ท่านให้ความสนใจความเสื่อมโทรมต่างๆที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลกระทบต่อการท่องเที่ยว	2.66	1.078	ปานกลาง
4.5 ท่านติดตามความเปลี่ยนแปลงต่างๆของทรัพยากรธรรมชาติอย่างสม่ำเสมอ	2.76	.995	ปานกลาง

* เป็นข้อคำถามเชิงลบที่ผู้วิจัยได้กลับค่าคะแนนแล้ว

จากตาราง 14 ค่าเฉลี่ยของการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในประเด็นการมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา พบว่าการดูแลรักษาความสะอาดของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวไม่ใช่เรื่องของพนักงานทำความสะอาดเท่านั้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.09$) ประเด็นการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่าแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านควรมีไม่ใช่เรื่องของผู้นำชุมชนเท่านั้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.05$) ประเด็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา ทรัพยากรในท้องถิ่น ($\bar{X}=3.17$) และเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้าน ผู้ตอบแบบสอบถามยินดีที่จะต้อนรับเสมอ ($\bar{X}=3.06$) อยู่ในระดับมาก สำหรับประเด็นการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ไม่พบการมีส่วนร่วมในระดับมาก

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์แบบสอบถาม ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

แบบสอบถามตอนที่ 5 ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามปลายเปิด (Open ended questions) เพื่อสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาง มีผู้ตอบคำถามในตอนที่ 5 จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 51.21 จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่นำมาวิเคราะห์ได้จำนวน 123 คน เมื่อนำข้อความทั้งหมดมาจัดกลุ่มเพื่อแยกประเภท สามารถสรุปเป็นปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 15 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัญหา อุปสรรค ด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาง

ประเด็นปัญหา อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
1. การคมนาคมและการเข้าถึง		
1.1 ถนนเข้าหมู่บ้านไม่ดี เป็นลูกรัง และมีฝุ่นมากในฤดูแล้ง ในฤดูฝนเป็นหลุมโคลน และเป็นอันตราย	27	42.85
1.2 เป็นหมู่บ้านที่ห่างไกลความเจริญ การเข้าถึงยากลำบาก และซับซ้อน ไม่มีป้ายบอกทางเข้าชัดเจน	5	7.93
1.3 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง เช่น น้ำตก ไม่ดี	1	1.58
2. ทรัพยากรและบริการ		
2.1 ขาดแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดดึงดูดหลัก แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ขาดจุดเด่นชัดเจน	8	12.69
2.2 จำนวนแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวมีน้อย	7	11.11
2.3 ขาดระบบจัดการแหล่งท่องเที่ยว ไม่มีระเบียบปฏิบัติด้านการท่องเที่ยว ทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวถูกทำลาย	3	4.76

ตาราง 15 (ต่อ)

ประเด็นปัญหา อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
2.4 การให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวไม่เป็นระบบ และขาดผู้มีความรู้ อย่างแท้จริง	2	3.17
3. ความรู้		
3.1 ประชาชนในท้องถิ่นขาดความรู้เรื่องการท่องเที่ยวทั้งเรื่องการ ท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยว ภาษาต่างประเทศเพื่อใช้ในการท่องเที่ยว	11	17.46
3.2 ขาดผู้ให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่น	6	9.52
3.3 ผู้นำขาดความรู้เรื่องการท่องเที่ยว	3	4.76
3.4 ประชาชนในท้องถิ่นยังไม่มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว	2	3.71
4. การมีส่วนร่วม		
4.1 ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการประสานงานงานระหว่าง ผู้นำชุมชนและชาวบ้านยังไม่ดี ทำให้ขาดความสามัคคีในการทำงาน	17	26.98
4.2 ผู้นำชุมชนทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนมากกว่าทำเพื่อชุมชน	10	15.87
4.3 ประชาชนบางกลุ่มยังไม่มีความเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว จึง ไม่ให้ความร่วมมือ	7	11.11
4.4 ยังขาดการรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่นอย่างแท้จริง	4	6.34
5. การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม		
5.1 มีการตัดไม้ เผาป่าในบริเวณที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว	5	7.93
5.2 มีการทิ้งขยะในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว และนำขยะที่ย่อยสลายยาก เช่น โฟม เข้าไปในแหล่งท่องเที่ยว	3	4.76
6. อื่น ๆ		
6.1 การเลี้ยงสัตว์ของชาวบ้านยังขาดความเป็นระเบียบ มีการปล่อยวัว ควาย เดินบนถนน กีดขวางการจราจร	3	4.76
6.2 น้ำแร่ถูกกักไว้ใช้บริเวณที่อาบน้ำแร่มากเกินไป	2	3.71

จากตาราง 15 พบว่าปัญหา อุปสรรค ที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าเป็นปัญหามากที่สุด คือ ถนนเข้าหมู่บ้านไม่ดี เป็นลูกรัง และมีฝุ่นมากในฤดูแล้ง ในฤดูฝนเป็นหลุมโคลน และเป็นอันตราย ร้อยละ 42.85 รองลงมา คือ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการประสานงานงานระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้านยังไม่ดี ทำให้ขาดความสามัคคีในการทำงาน ร้อยละ 26.98 และประชาชน

ในห้องถิ่นขาดความรู้เรื่องการท่องเที่ยวทั้งเรื่องการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยว ภาษาต่างประเทศเพื่อใช้ในการท่องเที่ยว ร้อยละ 17.46

ตาราง 16 จำนวน และร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามข้อเสนอแนะ ด้านการท่องเที่ยว ของหมู่บ้านโป่งกาว

ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
1. การคมนาคมและการเข้าถึง		
1.1 ควรปรับปรุงถนนทางเข้าหมู่บ้านให้เป็นถนนลาดยาง หรือคอนกรีต	22	34.92
1.2 ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณถนน เช่น ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ มีป้ายบอกทางเข้าถึงหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน	12	19.04
1.3 ปรับปรุงการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวห่างไกล เช่น น้ำตก ให้มีทางเดิน เข้าได้สะดวกในฤดูฝน	2	3.17
2. ทรัพยากรและบริการ		
2.1 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้เข้าถึงสะดวก ให้มีความสวยงาม เป็นระเบียบ รวมถึงการปรับปรุงป้ายข้อมูล	13	20.63
2.2 ค้นหา และ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมใหม่ เพื่อให้น่าสนใจ และดึงดูดใจนักท่องเที่ยว รวมถึงการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก แรม บริการอาหาร เครื่องดื่ม ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์นำทาง	8	12.69
2.3 พัฒนาองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้แก่ผู้นำทาง เช่น กลุ่มเดินป่า	3	4.76
2.4 ต้องมีการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ รวมถึงแนวทางการพัฒนากิจกรรม และ การประเมินผล	3	4.76
2.5 ปรับปรุงผู้ให้บริการด้านต่าง ๆ เช่น พนักงานต้อนรับ พนักงานนวด ต้องแต่งกายให้เป็นระเบียบ สะอาด	2	3.17
2.6 ไม่ต้องมีการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ควรปล่อยให้ไปตามธรรมชาติเป็นสิ่งที่ได้อยู่แล้ว	1	1.58
3. ความรู้		
3.1 จัดตั้งกลุ่มด้านการอนุรักษ์ เชิญผู้มีความรู้ด้านการท่องเที่ยว และ ภาษาต่างประเทศ เข้ามาให้ความรู้แก่กลุ่ม และ แก่ชาวบ้านที่สนใจ	7	11.11
3.2 แนะนำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญและประโยชน์จากการท่องเที่ยว	4	6.34
3.3 อบรมผู้นำชุมชนให้มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	3	4.76
3.4 ต้องมีการปรับปรุงความรู้ของกลุ่มวัฒนธรรม	1	1.58

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
4. การมีส่วนร่วม		
4.1 ควรมีการประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจ และ สร้างความสามัคคี ในหมู่คณะ ในเรื่องประโยชน์ของการท่องเที่ยวต่อหมู่บ้าน และประชาชน	18	28.57
4.2 ผู้นำชุมชนต้องปรับบทบาทและแนวทางการทำงานให้เห็นแก่ ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว	13	20.63
4.3 ต้องมีการประชุม วางแผน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามา แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว ของหมู่บ้าน	6	9.52
5. การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม		
5.1 ระวังการใช้วัสดุที่ย่อยสลายในธรรมชาติ ทั้งในหมู่บ้านและใน แหล่งท่องเที่ยว	10	15.87
5.2 ควรมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ โดยเฉพาะการ ปลูกป่าเพิ่มเติม การไม่เผาป่า	6	9.52
5.3 ควรจัดตั้งกลุ่มเก็บขยะในหมู่บ้าน และการดูแลความสะอาดของ ส่วนรวม	5	7.93
6. อื่น ๆ		
6.1 ควรมีระเบียบในการดูแลสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย ไม่ให้เดินเกะกะ กีดขวางการสัญจรของชาวบ้าน	4	6.34
6.2 ควรมีการผลิตสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ขายให้กับ นักท่องเที่ยว	3	4.67
6.3 ต้องปล่อยน้ำแร่จากต้นน้ำสู่ปลายน้ำเพิ่มขึ้น	1	1.58

จากตาราง 16 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอให้ปรับปรุงถนนทางเข้าหมู่บ้านให้เป็นถนนลาดยาง หรือคอนกรีต ร้อยละ 34.92 รองลงมาคือ ควรมีการประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจ และ สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ในเรื่องประโยชน์ของการท่องเที่ยวต่อหมู่บ้าน และประชาชน ร้อยละ 28.57 และ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้เข้าถึงสะดวก ให้มีความสวยงาม เป็นระเบียบ รวมถึงการปรับปรุงป้ายข้อมูล รวมถึงผู้นำชุมชนต้องปรับบทบาทและแนวทางการทำงานให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ในจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 20.63

ตอนที่ 6 การทดสอบสมมติฐานข้อมูลเชิงปริมาณ

ในส่วนของข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ 2 ข้อ คือ

1. ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านโป่งกวานน่าจะมีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง
2. ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว

การทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 1 ที่ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านโป่งกวานน่าจะมีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง ดำเนินการโดยเมื่อได้ค่าคะแนนของผู้ที่ตอบถูกแล้ว นำคะแนนมาแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับต่ำ ระดับกลาง และระดับสูง ตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ความรู้ระดับต่ำ	คะแนนต่ำกว่า	6 คะแนน
ความรู้ระดับปานกลาง	คะแนนตั้งแต่	7 -11 คะแนน
ความรู้ระดับสูง	คะแนนตั้งแต่	12 -15 คะแนน

ตาราง 17 จำนวนและร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้ระดับต่ำ	10	8.1
ความรู้ระดับปานกลาง	33	26.8
ความรู้ระดับสูง	80	65.0
รวม	123	100.0

จากตาราง 17 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง ร้อยละ 65.0

นำจำนวนของผู้ที่มีคะแนนความรู้ระดับต่างๆ มาทดสอบโดยใช้ Chi-Square เพื่อเปรียบเทียบจำนวนระหว่างกลุ่มต่างๆ มีความแตกต่างกันหรือไม่ ปรากฏว่าได้ผล ดังนี้

ตาราง 18 ผลการเปรียบเทียบจำนวนผู้ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวจำแนกตามระดับกลุ่ม

ระดับความรู้	จำนวน	χ^2	df	sig.
ความรู้ระดับต่ำ	10			
ความรู้ระดับปานกลาง	33	62.098 **	2	.000
ความรู้ระดับสูง	80			

จากตาราง 18 ผลการเปรียบเทียบพบว่าประชาชนที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูงมีจำนวนมากกว่าประชาชนที่มีความรู้ในระดับปานกลางและในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่าความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว โดยใช้การคำนวณสหสัมพันธ์อย่างง่าย และทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้ t-test ผลการทดสอบปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 19 ผลการหาความสัมพันธ์ของความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนกับการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว

ตัวแปร	r	t	Sig.
ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	.497 **	6.30	.01
การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว			

จากตาราง 19 พบว่าค่า t ที่คำนวณได้มากกว่า t ตาราง แสดงว่า $r = .497$ ที่คำนวณได้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปได้ว่าความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

5. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านโป่งกวาง

การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในครั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ แต่บางส่วนจะเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยใช้การพูดคุยส่วนตัวและการพูดคุยแบบกลุ่ม โดยเนื้อหาของบทสัมภาษณ์จะอยู่ในประเด็นของแบบสัมภาษณ์ และบางส่วนจะเกี่ยวข้องกับแนวคิดและหลักการพัฒนาหมู่บ้าน ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์เป็นทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม และผู้แทนของกลุ่มการท่องเที่ยว

5.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้แทนชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาง

ตาราง 20 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้แทนชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาง

ชื่อ-สกุล	เพศ	อายุ	อาชีพ	สถานภาพในชุมชน
1. นายศรีมูล อнуวรรณ	ชาย	47	รับจ้าง	ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายเกษมกฤช จงกิจดีดี	ชาย	53	ธุรกิจส่วนตัว	กลุ่มที่พักตากอากาศ โฮมสเตย์ และที่อาบน้ำแร่
3. นายเดช สาขาเรือน	ชาย	52	ทำนา	หัวหน้ากลุ่มการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ธรรมชาติ
4. นายวาท แสงประสิทธิ์	ชาย	47	นักการภารโรง	หัวหน้ากลุ่มศิลปวัฒนธรรม
5. นายดวงคำ ธิดิน	ชาย	52	รับจ้าง	กลุ่มผู้เลี้ยงวัวควายและการ แปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัวควาย
6. นางบำเพ็ญ ไชยศรี	หญิง	38	รับจ้าง	กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นและ อาหารแปรรูป
7. นางบัวเฟื่อน หมิ่นมุน	หญิง	40	รับจ้าง	กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นและ อาหารแปรรูป
8. นางเครือวัลย์ เรือนคำ	หญิง	38	รับจ้าง	กลุ่มสมุนไพรพื้นบ้าน
9. นางคำฟู วงษามุน	หญิง	52	รับจ้าง	กลุ่มสมุนไพรพื้นบ้าน

5.2 ข้อมูลด้านความคิดเห็นของผู้แทนชุมชนต่อทรัพยากรและบริการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาง

ผู้แทนชุมชน เห็นว่าควรพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนด้านการท่องเที่ยว และเห็นว่าชุมชนมีทรัพยากรเหมาะสมสำหรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว โดยมีจุดเด่นของทรัพยากร คือน้ำพุร้อน ธารน้ำเย็น บ่อโคลนคูด สภาพภูมิประเทศ และศิลปวัฒนธรรมคือวัดต้นตัน ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้มี

ความเหมาะสมที่จะเปิดรับด้านการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามถ้าจะพัฒนาการท่องเที่ยวควรจะพัฒนาทางเข้าถึงแหล่ง และบริเวณโดยรอบ เช่นบริเวณน้ำตก ควรมีการจัดการทางเข้าให้ง่ายและปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบให้มีความร่มรื่นเหมาะสมแก่การพักผ่อน นอกจากนี้ยังเห็นว่าการพัฒนาบริเวณบ่อน้ำร้อนให้เป็นที่อาบน้ำและพักผ่อนมีความเหมาะสม

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปิดหมู่บ้านให้เป็นที่พักค้างแรมแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home Stay) ผู้แทนชุมชนเห็นด้วยกับประเด็นนี้แต่ชาวบ้านอาจจะยังไม่มีความพร้อม

5.3 ข้อมูลด้านความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้แทนชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาว

ผู้แทนชุมชนเห็นว่าคำว่า"การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ"เป็นการท่องเที่ยวในธรรมชาติ เพื่อการศึกษาธรรมชาติ แต่เมื่อได้อธิบายหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการท่องเที่ยวที่รักษาสภาพแวดล้อม มีการให้ความรู้เรื่องการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมแก่คนในท้องถิ่น การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิต และคำนึงถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ผู้แทนชุมชนคิดว่าน่าจะเป็นการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์

สำหรับประเด็นด้านความรู้ ผู้ถูกสัมภาษณ์เห็นว่าทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวควรมีความรู้เรื่องการท่องเที่ยว การดูแลสภาพแวดล้อม รวมถึงการศึกษาธรรมชาติเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันชุมชนควรต้องได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยทั่วถึง และชุมชนควรมีบทบาทในการพัฒนา โดยต้องมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น ในประเด็นของความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ พบว่าผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าใจว่าหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามทฤษฎีเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเข้าใจว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ชื่นชมธรรมชาติ เช่นการเดินทางป่าศึกษาธรรมชาติ ชมพันธุ์ไม้ และสัตว์ป่า ส่วนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในความเข้าใจของผู้ถูกสัมภาษณ์จะเป็นการท่องเที่ยวโดยมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดูแลสภาพแวดล้อม ศึกษาขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมประเพณี

5.4 การมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาวต่อการท่องเที่ยว

ผลจากการสัมภาษณ์ในประเด็นนี้ การท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวเริ่มจากช่วงวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 มีการเคลื่อนย้ายของแรงงานจากเมืองคืนสู่ถิ่นเกิดเพื่อประกอบอาชีพด้านการเกษตร ในช่วงที่ชาวบ้านยังมีรายได้ต่ำจากภาวะวิกฤติแล้ว การขายพืชผลทางการเกษตรกลับถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ในช่วงนั้นผู้นำชุมชนจึงปรึกษารื้อกันถึงแนวทางที่จะทำให้ชาวบ้านพออยู่พอกิน จึงหันมาใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีหลักคิดคือ เพาะปลูกและทำการเกษตรเพื่อบริโภคในครัวเรือน เมื่อเหลือจึงนำไปขาย ในขณะเดียวกันก็ปลูกพืชที่กินได้ พึ่งพาตนเองโดยใช้ที่ดิน แรงงาน และผลผลิตที่ทำขึ้นเองด้วย หลักการของตู้เย็นข้างบ้าน การกระทำเช่นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อลดรายจ่าย ต่อมาเมื่อมีเหลือขายจึงจะมีรายได้เพิ่ม

การที่หมู่บ้านตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่เป็นหุบเขา ในระดับความสูง 600 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล จึงมีอากาศเย็นสบายตลอดปี มีน้ำจากลำห้วยหลายสาย เช่น ลำน้ำแม่สะเมิงซึ่งเกิด

จากการไหลรวมกันของห้วยผาคำ ห้วยป่าเฮียะ ประกอบกับสภาพป่าบนดอยผาเลื่อมและดอยยาว ยังอุดมสมบูรณ์ แม้ว่ามีบางส่วนจะเป็นไร่เลื่อนลอยเก่า แต่ในปัจจุบันป่าได้ฟื้นคืนตัวเองตามธรรมชาติ ทำให้มีน้ำไหลตลอดทั้งปี ยิ่งไปกว่านั้นห่างจากหมู่บ้านขึ้นไปทางทิศเหนือประมาณ 3 กิโลเมตร มีบ่อน้ำแร่ร้อนที่เป็นตาน้ำผุดมาจากใต้ดินอยู่ 4 บ่อ ด้วยความได้เปรียบของภูมิประเทศ และลักษณะทางธรณีวิทยาดังกล่าว ผู้นำชุมชนและชาวบ้านจึงคิดเพิ่มรายได้ด้วยการประยุกต์การท่องเที่ยวให้เข้ากับวิถีชีวิตชุมชน ประกอบกับในช่วงนั้น คุณเกษมภฤช จงกิจจิตติ ซึ่งเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านได้เข้ามาผลักดันการพัฒนาบ่อน้ำแร่ร้อนซึ่งอยู่ใกล้ที่ดินของเอกชน การพัฒนาดังกล่าวผ่านการประชุมกับชาวบ้านและการทำประชาพิจารณ์ ในช่วงแรกมีผู้คัดค้านจำนวนมาก เนื่องจากบ่อน้ำแร่ร้อนชาวบ้านใช้ประโยชน์คือ อาบน้ำ แช่น้ำ และให้สัตว์เลี้ยงใช้ดื่มกิน มาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ชาวบ้านเกรงว่าถ้ามีการสร้างท่อต่อบ่อน้ำร้อนมาใช้ประโยชน์ในห้องอาบน้ำจะทำให้ชาวบ้านใช้ประโยชน์ไม่ได้ การแก้ไขในประเด็นนี้จึงมีข้อตกลงร่วมกันว่า นอกจากจะสร้างห้องแช่น้ำแร่ร้อนแบบรวมและแบบห้องเดี่ยวแล้ว ยังจะต้องสร้างห้องตากอาบแยกชาย หญิง และให้คนในชุมชนเข้ามาใช้ตากอาบได้ตลอดเวลาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ส่วนตัวบ่อน้ำซึ่งเดิมอยู่ระดับผิวดินจะสร้างขอบบ่อขึ้นสูงจากระดับผิวดินประมาณ 50 เซนติเมตรเพื่อให้สัตว์ใช้ดื่มได้ ส่วนบ่อที่จะดึงน้ำมาใช้ในห้องอาบและห้องแช่ จะทำภาชนะปิดฝาบ่อไว้เพื่อป้องกันเศษใบไม้ ฝุ่นผง และแยกระหว่างคนกับสัตว์ การพูดคุยกันระหว่างชาวบ้านและผู้นำชุมชนใช้เวลาเพื่อทำความเข้าใจประมาณ 1 ปี จึงได้รับการยอมรับและเห็นชอบให้พัฒนาได้

นอกจากการพัฒนาบริเวณบ่อน้ำร้อนและห้องแช่น้ำร้อนแล้ว ยังมีแนวคิดว่าควรมีกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดใจ เนื่องจากการเดินทางเข้าถึงหมู่บ้านยังเป็นดินลูกรังในช่วงบ้านแม่ขี้ถึงบ้านแม่ปะ และบางช่วงถนนยังเป็นฝุ่นซึ่งเดินทางลำบากมากในช่วงฤดูฝน ดังนั้น จะต้องมีกิจกรรมที่น่าสนใจ ประทับใจ ให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาได้ใช้เวลาเพื่อการพักผ่อนและทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ ผลของการพูดคุยทำความเข้าใจ สามารถสรุปผลได้ โดยการแบ่งกลุ่มชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวตามความถนัดและความสนใจ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 9 กลุ่มคือ

1. กลุ่มที่พักตากอากาศ โฮมสเตย์ และที่อาบน้ำแร่
2. กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ
3. กลุ่มวัฒนธรรมพื้นบ้านหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น
4. กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นและอาหารแปรรูป
5. กลุ่มสมุนไพรพื้นบ้าน อบสมุนไพร นวดฝ่าเท้า นวดแผนโบราณ
6. การท่องเที่ยวทางการเกษตร
7. กลุ่มพาท่องเที่ยวและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน
8. กลุ่มผู้เลี้ยงวัวควายและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัวควาย
9. กลุ่มแปรรูปสมุนไพร

ในแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้ากลุ่ม และสมาชิก โดยมีหลักการคือแต่ละกลุ่มจะร่วมกันวางแผนหาแนวทางการทำกิจกรรม การพัฒนารูปแบบ การจัดสรรผลประโยชน์ และการประเมินผล อย่างไรก็ตาม

ก็ตามกลุ่มแต่ละกลุ่มยังไม่ค่อยเข้าใจแนวทาง และสมาชิกยังไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควร การรวมกลุ่มจึงยังเป็นแบบเฉพาะกิจ และขาดความต่อเนื่อง รวมทั้งมีการถ่ายโอนมาเป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเกินไป กิจกรรมต่างๆจึงไม่ต่อเนื่องเชื่อมโยง อย่างไรก็ตาม บางกลุ่มสามารถพัฒนาตนเองให้พึ่งตนเองได้ เช่นกลุ่มศิลปินวัฒนธรรมสามารถรับงานแสดงนอกหมู่บ้านและสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง กลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านสามารถคัดสรรสมุนไพรเพื่อการอบ ประคบ โดยใช้ภูมิปัญญาและวัตถุดิบในท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ การจะทำกิจกรรมเสริมอื่นๆ สมาชิกบางคนจำเป็นต้องเรียนรู้จากภายนอกหมู่บ้าน เช่นเรียนนวดตัวและฝ่าเท้าจากจังหวัดจันทบุรี การเรียนอาหารแปรรูปจากกรมส่งเสริมการเกษตร โดยค่าใช้จ่ายในช่วงแรกได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนในรูปทุนให้เปล่า และเงินกู้ยืมโดยใช้คืนเป็นแรงงาน

ในด้านการพัฒนาความรู้ของสมาชิกในกลุ่ม นอกจากจะส่งตัวแทนไปฝึกอบรมและเรียนรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆแล้ว จะมีการพูดคุยปรึกษาหารือและตั้งเป้าหมายการพัฒนาขึ้นภายในกลุ่ม เช่นกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นและอาหารแปรรูป จะตั้งเป้าการผลิตสินค้าที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นปีละ 1 ชิ้น เช่นการผลิตแชมพูโดยใช้น้ำแร่ การผลิตน้ำพริกจากสมุนไพรพื้นบ้าน กลุ่มผู้เลี้ยงโค กระบือและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากโค กระบือ ตั้งเป้าหมายว่าจะผลิตเนื้อแห้งรสชาติต่างๆออกขายในหมู่บ้านและหมู่บ้านข้างเคียง รวมถึงตามงานบุญ งานประเพณีต่างๆ กลุ่มที่ฝึกตากอากาศ โฮมสเตย์ และที่อาบน้ำแร่ มีการพัฒนาและปรับปรุงบริเวณที่พักอย่างต่อเนื่อง โดยการปรับปรุงบ้านพัก ลานทางเดินที่สิ่งแวดล้อม ห้องนวด ห้องอบสมุนไพร ห้องแช่ และห้องตากอาบ แผนงานในอนาคตคือการผลิตน้ำดื่มจากน้ำแร่ นอกจากนี้ ในปี 2549 นี้ กลุ่มต่างๆได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนสนับสนุนการพัฒนา นอกจากนั้น องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(อพท.)ได้เริ่มเข้ามามีส่วนในการวางแผนทางการพัฒนาถนน และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่นๆ รวมถึงการประสานงานกับมูลนิธิโครงการหลวงในการพัฒนาความรู้ของชาวบ้าน เช่นการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับพันธ์พืช สัตว์ นก แก่ผู้นำทางของกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

ส่วนการพัฒนาของกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ มีแผนจะพัฒนาทางเข้าถึงน้ำตกโป่งน้อย และปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณน้ำตกให้เหมาะแก่การพักผ่อน ส่วนการจัดที่พักในหมู่บ้านให้เป็นที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบท(Home Stay) มีผู้สนใจในเรื่องนี้พอสมควร จึงมีการศึกษาดูงานหมู่บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ วิธีการดำเนินงาน ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข มาประยุกต์ใช้ในการทำงานของหมู่บ้านโป่งกวาว

ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คนในชุมชนทราบดีถึงคุณค่าของป่าไม้ ความสัมพันธ์ของป่าไม้และสายน้ำ การจะตัดไม้มาใช้ ต้องมีการจองผ่านผู้นำชุมชน นั้นหมายถึงว่าการจะตัดต้นไม้จะทำได้เมื่อแจ้งให้คนในชุมชนทราบ และจะตัดไม้เมื่อมีความจำเป็น เช่นนำไปใช้สร้างบ้านหรือเพื่อใช้สอย แต่จะไม่ตัดเพื่อการค้า และจะเลือกตัดเป็นต้น ไม่ตัดเป็นแปลง ซึ่งเข้ากับหลักการของป่าชุมชน ที่ให้ชุมชนเป็นผู้ดูแลป่าและมีการใช้สอยได้ตามความจำเป็นและผ่านความเห็นชอบ

ของคนในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนตระหนักดีว่าถ้าขาดป่า น้ำซึ่งเป็นสายเลือดใหญ่ของชุมชนจะแห้งลงและส่งผลกระทบต่อทุกคนในชุมชนโดยเฉพาะชุมชนโป่งกวาวซึ่งพึ่งพาการเกษตรเป็นหลัก

สำหรับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี เห็นได้จากการตั้งกลุ่มศิลปวัฒนธรรมเพื่อสืบสานงานด้านดนตรีพื้นเมือง และประเพณีบายศรีสู่ขวัญ กลุ่มดังกล่าวประสบความสำเร็จในการดึงเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามาเรียนรู้และฝึกทักษะการเล่นดนตรีพื้นเมือง ในปัจจุบันนอกจากการบายศรีสู่ขวัญเมื่อมีนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเข้ามาเยือนแล้ว ยังรับงานแสดงนอกหมู่บ้านอีกด้วย

ในส่วนของ การดูแลสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชนเห็นว่าคนในชุมชนร่วมกันดูแลขยะในหมู่บ้าน โดยสร้างเตาเผาขยะแบบง่ายด้วยการใส่ถังน้ำมันแล้วเผา และบางส่วนนำไปฝังกลบ อย่างไรก็ตาม การเผาขยะยังไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาอีกด้านหนึ่งคือยังไม่มี การรณรงค์แยกขยะ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของกลุ่มที่พักตากอากาศ โฮมสเตย์ และที่อาบน้ำแร่ ได้มีการแยกขยะสดมาทำเป็นปุ๋ยชีวภาพ แต่เนื่องจากขยะในกลุ่มบริเวณที่พักยังมีน้อย จึงยังไม่ค่อยคุ้มค่าในการผลิต

การติดตามประเมินผลการทำงาน สมาชิกของกลุ่มจะมีการประชุม และปรึกษาหารือเป็นระยะ ส่วนใหญ่จะไม่ได้คุยกันเป็นทางการ แต่จะพูดคุยกันในรูปแบบของการสนทนา และเข้าประชุมหมู่บ้าน จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าคนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม สามารถสร้างรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นเดือนละ 1,500 บาทต่อครัวเรือน และจะเพิ่มขึ้นมากในช่วงเทศกาล เช่นปีใหม่ สงกรานต์ แต่ในช่วงฤดูฝนคือระหว่างปลายเดือนมิถุนายน ถึงปลายเดือนกันยายน ที่ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวเนื่องจากทางเข้าไม่ดี รายได้จะลดลงแต่ไม่ส่งผลต่อคนในชุมชนมากนักเนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม

จากข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นการมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชนต่อการท่องเที่ยวได้คือ ทั้งผู้นำชุมชนและชาวบ้านมีส่วนร่วมในการทำให้หมู่บ้านโป่งกวาวเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มต้น เนื่องจากมีปัจจัยผลักดันคือปัญหาทางเศรษฐกิจและการที่แรงงานกลับคืนสู่บ้านเกิด ประกอบกับการเล็งเห็นว่าในหมู่บ้านมีทรัพยากรที่น่าจะนำมาพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเริ่มตั้งแต่มีแนวคิด การกำหนดแผนงาน กระบวนการทำงาน การติดตามและการประเมินผล รวมถึงการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน ทุกขั้นตอนของการทำงานจะผ่านการพูดคุยทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการทั้งในรูปแบบของกลุ่มและการประชุมของหมู่บ้าน ปัญหาหรือข้อคิดเห็นที่แตกต่างจะผ่านการประชาพิจารณ์จนได้ข้อสรุปที่เป็นมติของหมู่บ้านจึงจะเข้าสู่กระบวนการปฏิบัติ

การทำงานด้านการพัฒนาจะให้ความสำคัญกับการแบ่งกลุ่มกันทำงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และแบ่งงานตามความถนัด การกระทำดังกล่าวจะทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสแสดงศักยภาพของตนเอง และการเปิดโอกาสให้ตนเองได้รับรู้สิ่งใหม่ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนา ดังจะเห็นได้จากการไปเรียนนวด การเรียนอบ ประคบสมุนไพรจากปราชญ์ชาวบ้าน การตั้งเป้าหมายของการผลิตสินค้า หรือผลผลิตใหม่ๆทุกปี นอกจากนั้น ยังเห็นได้ว่าชาวบ้านให้ความสำคัญกับการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่นการตัดไม้ การให้ความสำคัญกับความสะอาดของแหล่งต้น

น้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความยั่งยืนของสภาพแวดล้อมที่ดีอันจะส่งผลให้หมู่บ้านโป่งกาว มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ติดต่อกันไป

5. 5 ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกาว

ตาราง 21 แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ จากการสัมภาษณ์ผู้แทนชุมชน

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
<p>1. เนื่องจากในหมู่บ้านมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงคือ วัดต้นตัน ซึ่งมีอุโบสถเก่าแก่อายุกว่า 1,000 ปี แต่ไม่ได้รับการลงทะเบียนเป็นโบราณสถาน และไม่ได้รับการบูรณะอย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกัน มีมัคคุเทศก์ต่างถิ่นพานักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเยี่ยมชมเฉลี่ยอาทิตย์ละ 2 ครั้ง โดยที่หมู่บ้านโป่งกาวไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร</p> <p>2. เนื่องจากในปัจจุบันมีบริษัทด้านการเกษตรเข้ามาว่าจ้างให้ชาวบ้านปลูกพืชและขายคืนให้บริษัท กิจกรรมนี้ส่งผลในเรื่องการใช้สารเคมีด้านการเกษตร และขยะพลาสติกที่เกิดจากการปลูกฝังดิน ซึ่งทำลายยากและปลิวเมื่อมีลมพัดแรง ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม</p>	<p>1. ควรมีการประสานงานไปยังกรมศิลปากร เพื่อให้เข้ามาประเมินแหล่งโบราณสถานในหมู่บ้านและขึ้นทะเบียนไว้ รวมถึงการทำป้ายข้อมูลและป้ายบอกทางเข้าให้ชัดเจน และควรมีการหาแนวทางในการติดต่อขอเข้าชมเมื่อนักท่องเที่ยวเข้าชมโดยอาจมีการเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าชม และการสร้างมัคคุเทศก์ท้องถิ่นประจำอยู่บริเวณวัด หรือให้ผู้ที่อยู่บริเวณวัดคอยตรวจสอบให้</p> <p>2. ควรมีการทำความเข้าใจกับทั้งผู้ว่าจ้างและเกษตรกรที่รับจ้างปลูกถึงผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมจากการกระทำดังกล่าว การโน้มน้าวให้ใช้ปุ๋ยชีวภาพ และสารสกัดธรรมชาติแทนสารเคมี เป็นสิ่งที่ควรทำอย่างเร่งด่วน นอกจากนี้การสร้างบ่อเพื่อเก็บกักน้ำที่ไหลจากแปลงเกษตรเหล่านี้และใช้พืชน้ำที่มีคุณสมบัติดูดซับสารเคมี เช่น ฐปฤชา กก ปลูกในบ่อ เพื่อให้บำบัดตามธรรมชาติ ในเรื่องขยะที่เกิดจากถุงพลาสติก อาจต้องมีการจัดเก็บและทำลายให้ถูกวิธี อย่างไรก็ตามน่าจะมีการวิจัยเพื่อประยุกต์ใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ใบตอง มาคลุมดินแทนพลาสติก</p>

ตาราง 21 (ต่อ)

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
3. ทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งเช่น น้ำตกโป่งน้อย ยังไม่ได้รับการพัฒนา	3. ควรมีการสำรวจทางเข้าและปรับปรุงทางเข้าให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เช่นทางที่ชันมาก อาจต้องทำเป็นขั้นบันได หรือทำราวไม้ไผ่สำหรับเกาะยึด มีป้ายบอกทางเป็นระยะ ส่วนบริเวณน้ำตกคงต้องมีการปรับภูมิทัศน์ให้เข้ากับธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันคงต้องมีการออกระเบียบการเข้าไปใช้พื้นที่ เช่นห้ามนำอาหารเข้าไปรับประทานบริเวณน้ำตก หรือถ้าเอาเข้าไปต้องจัดเก็บและนำออกมาให้หมด

5.6 สรุปผลการสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่าหมู่บ้านโป่งกวาวเป็นหมู่บ้านที่พัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นมาเพื่อเป็นรายได้เสริมจากงานประจำ และเพื่อแก้ปัญหาคนไม่มีงานทำในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ การพัฒนาเริ่มจากการที่ชุมชนมองเห็นศักยภาพของภูมิประเทศและทรัพยากร และพบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นคือ บ่อโคลนตูดซึ่งพบไม่ได้ในบริเวณใกล้เคียง และอุโบสถวัดต้นตันอายุกว่า 1,000 ปี รองลงมาคือบ่อน้ำแร่ร้อน ธารน้ำแม่สะเมิงที่ไหลผ่านหุบเขาตอยยาว เทือกตอยผาเลื่อม และภูมิประเทศโดยรอบซึ่งมีลักษณะงดงามสลับกับแปลงนาของชาวบ้าน ศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่น ภาคเหนือตอนบน เช่นการบายศรีสู่ขวัญ การเล่นดนตรีพื้นบ้านพวกสะล้อ ซอ ซึง จากจุดเด่นของทรัพยากรดังกล่าว จึงได้จัดให้มีบริการเพื่อให้เหมาะสมกับทรัพยากรคือ ห้องแช่น้ำแร่ร้อน การนวด อบ ประคบ สมุนไพร บริการนำชมศึกษาธรรมชาติ และการสร้างที่พักท่ามกลางหุบเขาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสอากาศเย็นสบาย

ด้านความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้วิจัยเห็นว่าชาวบ้านเข้าใจว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหลักการหรือสิ่งที่ทฤษฎีด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกล่าวไว้ เช่น อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ คำนี้ถึงความยั่งยืนของระบบนิเวศ (Ecological Sustainable) การให้ความรู้เรื่องการดูแลสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวต้องเอื้ออำนวยต่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวต้องมีความพึงพอใจจากการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่เข้าใจว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติ เช่นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาพันธุ์พืช สัตว์ และแมลง

ประเด็นการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวตั้งแต่การเริ่มกำหนดแนวทาง การวางแผนทางปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม

และการติดตามประเมินผล โดยผ่านการประชุม ประชาพิจารณ์ และลงมติร่วมกัน จนนำมาสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งผลจากการทำกลุ่มทำให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านการทำงาน และการพัฒนาความรู้ใหม่ แม้ว่าจะมีชาวบ้านบางส่วนไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม แต่ก็เข้ารับฟังและให้ข้อคิดเห็นในประเด็นปัญหาที่เป็นส่วนรวม และผู้เกี่ยวข้องต้องชี้แจงจนเกิดความกระจ่างจึงจะนำมาปฏิบัติได้ การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ จะเป็นสิ่งที่ทำให้การพัฒนาของหมู่บ้านโป่งกวาวเอื้อประโยชน์ให้แก่คนในหมู่บ้านและชุมชนอย่างแท้จริง

ส่วนในเรื่องของปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะนั้น พบว่าปัญหาสำคัญคือ การที่มัคคุเทศก์ต่างถิ่นนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้ทรัพยากรในหมู่บ้านโดยไม่มีการเอื้อประโยชน์ให้ประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรต้องมีการพูดคุย กำหนดแนวทาง และจัดตั้งมัคคุเทศก์ท้องถิ่นขึ้น รวมถึงการติดตามตรวจสอบเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีปัญหาขยะและน้ำทิ้งจากสวนที่ปนเปื้อนสารเคมี ในกรณีผู้วิจัยคิดว่าคงต้องมีการทำความเข้าใจกับทั้งผู้ปลูก และผู้ว่าจ้างให้ปลูก เพื่อให้ทราบถึงผลเสีย และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม ส่วนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เช่น บริเวณน้ำตกโป่งน้อย ซึ่งเป็นน้ำตกที่เข้าถึงยาก จึงยังคงมีสภาพธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ผู้วิจัยเห็นว่าการพัฒนา น้ำตกโป่งน้อย ควรต้องมีการวางแผนการพัฒนาที่เหมาะสม เช่น การทำทางเข้าถึงและการปรับภูมิทัศน์บริเวณน้ำตกให้เหมาะสมกลมกลืนกับธรรมชาติ ในขณะเดียวกันต้องมีกฎเกณฑ์การดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณน้ำตก โดยเฉพาะในเรื่องขยะ เช่น การห้ามนำอาหารเข้าไปรับประทานบริเวณน้ำตก หรือการจัดคนดูแล รวมถึงการให้พหรานนำทางเป็นผู้ให้ข้อมูลด้านการปฏิบัติแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้น ก่อนการพัฒนาจึงต้องมีการพูดคุยกันในชุมชน ปรึกษาหารือจากผู้รู้ หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติซึ่งมีความเปราะบางต่อการถูกทำลาย และจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการนำทางที่ถูกต้อง และข้อควรปฏิบัติเมื่อนำนักท่องเที่ยวเข้าไป ก่อนมีการพัฒนาจริง เพื่อป้องกันความเสียหายซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นการศึกษาทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ทางอำเภอและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปประกอบการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลและเชื่อมโยงไปยังระดับอำเภอและจังหวัด โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเกี่ยวข้องกับทรัพยากรนั้นโดยตรง

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว
2. เพื่อสำรวจบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว
3. เพื่อศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการของหมู่บ้านโป่งกวาว
4. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านองค์ประกอบของประชาชน ความคิดเห็นของประชาชนต่อการท่องเที่ยว ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการท่องเที่ยวที่จะนำมาสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านโป่งกวาว
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของระดับความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการมีส่วนร่วม
6. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาจัดทำแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว

สมมติฐานของการวิจัย

จากข้อมูลเชิงคุณภาพ มีสมมติฐาน ดังนี้

1. หมู่บ้านโป่งกวาวน่าจะมีทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย
2. ระบบเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวน่าจะมีมากกว่า 1 ระบบ

จากข้อมูลเชิงปริมาณ มีสมมติฐาน ดังนี้

3. ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านโป่งกวาวน่าจะมีรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง
4. ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาค้นคว้า

1. ผลจากการศึกษาข้อมูลผลการสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว ผู้วิจัยพบทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวครบทุกด้านดังต่อไปนี้

1.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่พบและเป็นจุดเด่นคือ

1.1.1 **ลักษณะภูมิประเทศ** เป็นภูมิประเทศที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ มีทุ่งนาโอบล้อมด้วยภูเขาสูง ได้แก่ เทือกคอยยาวที่มีป่าไม้ขึ้นหนาที่บ มีสายน้ำสะเมิงไหลผ่านป่าลงมาสู่พื้นราบ ประกอบกับเป็นหุบเขาทำให้มีอุณหภูมิเย็นสบายตลอดปี และหนาวเย็นในช่วงฤดูหนาว ในตอนกลางคืนอุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 10-15 องศาเซลเซียส ซึ่งเหมาะกับการพักผ่อนและเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสอากาศหนาวเย็น

1.1.2 **ลำน้ำสะเมิง** มีต้นกำเนิดอยู่ในป่าบนเทือกเขาคอยยาว ไหลและผ่านป่าเบญจพรรณลงมาสู่ที่ราบบริเวณหมู่บ้านโป่งกวาว ลำน้ำแม่สะเมิงเป็นแม่น้ำขนาดเล็กมีความลึกประมาณ 50 เซนติเมตร กั้นลำน้ำเป็นกรวดและหินและเป็นต้นน้ำ จึงทำให้น้ำใสเย็น มีน้ำไหลตลอดปี จึงเหมาะกับการเล่นน้ำ

1.1.3 **น้ำตกนางดง และน้ำตกโป่งน้อย** เป็นน้ำตกขนาดเล็กตกจากหน้าผาสูงประมาณ 50 เมตร มีน้ำไหลตลอดปีเหมาะกับการพักผ่อนและการเล่นน้ำ บริเวณน้ำตกยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการ

1.1.4 **ลำห้วยป่าเหี้ยะ และลำห้วยผาคำ** เป็นลำธารขนาดเล็กไหลผ่านป่าเขาและทุ่งนา มีน้ำไหลตลอดปี ทำให้เกิดความชุ่มชื้นแก่ผืนป่า น้ำมีรสชาติหวาน พรานนำทางจึงนิยมแวะพักบริเวณลำห้วยและนำน้ำมาดื่มกิน จึงเป็นจุดพักผ่อนระหว่างการเดินป่าของนักท่องเที่ยว

1.1.5 **บ่อโคลนคูด** เป็นบ่อโคลนขนาดประมาณ 1 ตารางเมตร อยู่กลางป่าห่างจากหมู่บ้านโป่งกวาวประมาณ 1.5 กิโลเมตร มีลักษณะพิเศษคือเมื่อนำไม้ไผ่ปักลงไปบ่อ ไม้ไผ่จะค่อย ๆ จมลงไป บ่อโคลนคูดแห่งนี้เป็นที่เดียวของอำเภอสะเมิง

1.1.6 **น้ำพุร้อนโป่งกวาว** เป็นน้ำแร่ร้อนผุดจากใต้ดินมี 4 บ่อ อุณหภูมิน้ำอยู่ระหว่าง 48-50 องศาเซลเซียส ค่า pH 6.5-7 ชาวบ้านใช้อุปโภคและบริโภค ในปัจจุบันกลุ่มกลุ่มที่พักตากอากาศและโฮมสเตย์ และที่อาบน้ำแร่ ต่อท่อน้ำน้ำแร่บางส่วนมาใช้ในบ่อแช่เดียว บ่อแช่รวมห้องดีกอบ และในบ้านพัก เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถแช่น้ำแร่เพื่อการผ่อนคลายและเพื่อการบำบัดรักษาโรค โดยเสียค่าบริการสำหรับชาวไทยคนละ 60 บาท และชาวต่างชาติคนละ 150 บาท แต่สำหรับชาวบ้านหมู่บ้านโป่งกวาวสามารถใช้ห้องดีกอบได้โดยไม่เสียค่าบริการ

ทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวจัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยการสรุปในภาพรวมดังนี้

หมู่บ้านโป่งกวาวตั้งอยู่ในหุบเขาระหว่างคอยยาวและคอยสันกลาง เป็นหุบเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์เนื่องจากมีลำน้ำสะเมิงไหลผ่าน มีอากาศเย็นสบายตลอดปี ป่าไม้ยังคงความอุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางชีวภาพ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมีอาชีพเกษตรกรรม ประกอบกับการเดินทางเข้าถึงลำบาก ถนนเป็นลูกรัง จึงยังคงความเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี

นอกจากนั้นบริเวณใกล้หมู่บ้านยังมีบ่อน้ำแร่ร้อน ซึ่งชาวบ้านใช้ประโยชน์ด้านการอุปโภค บริโภค โดยมีการพัฒนาการใช้ประโยชน์ด้วยการจัดตั้งกลุ่มเพื่อพัฒนา และพิจารณาสร้างบริเวณแช่น้ำแร่ อาบน้ำแร่ และไปเรียนการนวด มาผสมกับการอบ ประคบสมุนไพร ที่มีอยู่ดั้งเดิมในท้องถิ่น โดยสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ส่วนบริการอาหาร ห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องประชุม เพื่อเปิดรับนักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปจะพบกับภูมิประเทศของทุ่งนา แปลงปลูกพืชตามไหล่เขา เทือกเขาที่ยังมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ภูมิอากาศที่เย็นสบาย หนาวเย็นในช่วงฤดูหนาว เย็นสงบเหมาะกับการพักผ่อน นอกจากการพักผ่อน นักท่องเที่ยวยังสามารถเลือกเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เพื่อไปเที่ยวน้ำตกโป่งน้อย น้ำตกนาตง ศึกษาพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด และสัตว์ต่างๆในป่าต้นน้ำสะเมิง ระหว่างทางเดินนักท่องเที่ยวสามารถแวะพักผ่อนเพื่อชิมผลไม้ที่เก็บจากป่า เช่นมะเ็อด อ้อย ที่ทุ่งนาลุงแก้ว (โป่งปู้)และชื่นชมทัศนียภาพของทุ่งนาขั้นบันไดบริเวณเชิงเขาได้ และเมื่อเดินกลับมาที่พัก จะเลือกใช้บริการเพื่อคลายอาการเมื่อยล้าด้วยการนวด อบ ประคบสมุนไพร ณ บริเวณที่พักได้

1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ที่พบคือ

1.2.1 วัดต้นตัน ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านโป่งกวาว มีวิหารไม้เก่าแก่ บริเวณหน้าบันเป็นลายไม้แกะสลักงดงาม อายุประมาณ 1,000 ปี ปัจจุบันตัววิหารปิดไว้ แต่สามารถติดต่อทางเจ้าอาวาสเพื่อขอเข้าชมได้

1.2.2 ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ เป็นการต้อนรับที่มีลักษณะเฉพาะของชาวเหนือ โดยการทำบายศรีโดยผู้สูงอายุหรือที่เรียกว่าพ่อหมอประจำหมู่บ้าน และหลังจากนั้นจะเป็นการผูกข้อมือโดยผู้เฒ่าผู้แก่ เพื่อสร้างความเป็นสิริมงคลแก่ผู้มาเยือน

1.2.3 การแสดงสะล้อ ซอ ซึง เป็นการแสดงดนตรีของชาวภาคเหนือ วงดนตรีของหมู่บ้านโป่งกวาวมีความโดดเด่นคือ การนำเด็กและเยาวชนมาร่วมเล่นดนตรีด้วย ซึ่งทางกลุ่มศิลปวัฒนธรรมมุ่งหวังให้เกิดการสืบสานดนตรีพื้นบ้านสู่เยาวชน และเป็นการสร้างรายได้รวมถึงการฝึกหัดให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วย

เมื่อมองในภาพรวมของทรัพยากรวัฒนธรรมในเชิงทรัพยากรการท่องเที่ยว จะพบว่าสามารถเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน นอกจากจะได้ชมวิหารวัดต้นตันแล้ว ยังจะได้พบบรรยากาศของการต้อนรับแบบล้านนา โดยการทำบายศรีสู่ขวัญ และการแสดงสะล้อ ซอ ซึง เมื่ออยากทำบุญ เช่นถวายสังฆทาน สามารถไปทำได้ที่วัดโป่งกวาว นอกจากนั้นยังเดินชมวิถีชีวิต บ้านเรือน เรือกสวน ไร่ นา ของชาวบ้าน ซึ่งมีความสวยงามแปลกตากว่าวิถีชีวิตคนเมือง

1.3 บริการด้านการท่องเที่ยว ที่พบคือ

1.3.1 สระว่ายน้ำแร่ เป็นสระน้ำสร้างด้วยอิฐและปูน ขนาดกว้าง 7 เมตร ยาว 15 เมตร ลึก 1.5 เมตร ต่อท่อน้ำแร่ธรรมชาติเข้ามาในสระ ลักษณะที่เด่นคือเป็นสระน้ำโอบล้อมด้วยภูเขาป่าไม้ และทุ่งนา

1.3.2 ห้องแช่น้ำแร่ร้อน มีหลายขนาด เป็นห้องแช่รวม 2 ห้อง ห้องแช่เดี่ยว 10 ห้อง และห้องตากอาบ ชาย 1 ห้อง หญิง 1 ห้อง บริเวณแต่ละห้องมีห้องอาบน้ำ ห้องสุขา ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า ชุดสำหรับเปลี่ยนเพื่อเล่นน้ำ และผ้าเช็ดตัวบริการ

1.3.3 การนวด การอบ และประคบสมุนไพร เป็นการนวดเพื่อผ่อนคลายความเครียด อบและประคบสมุนไพรเพื่อผ่อนคลายและกระตุ้นการไหลเวียนของโลหิต โดยใช้สมุนไพรที่หาได้ในท้องถิ่น

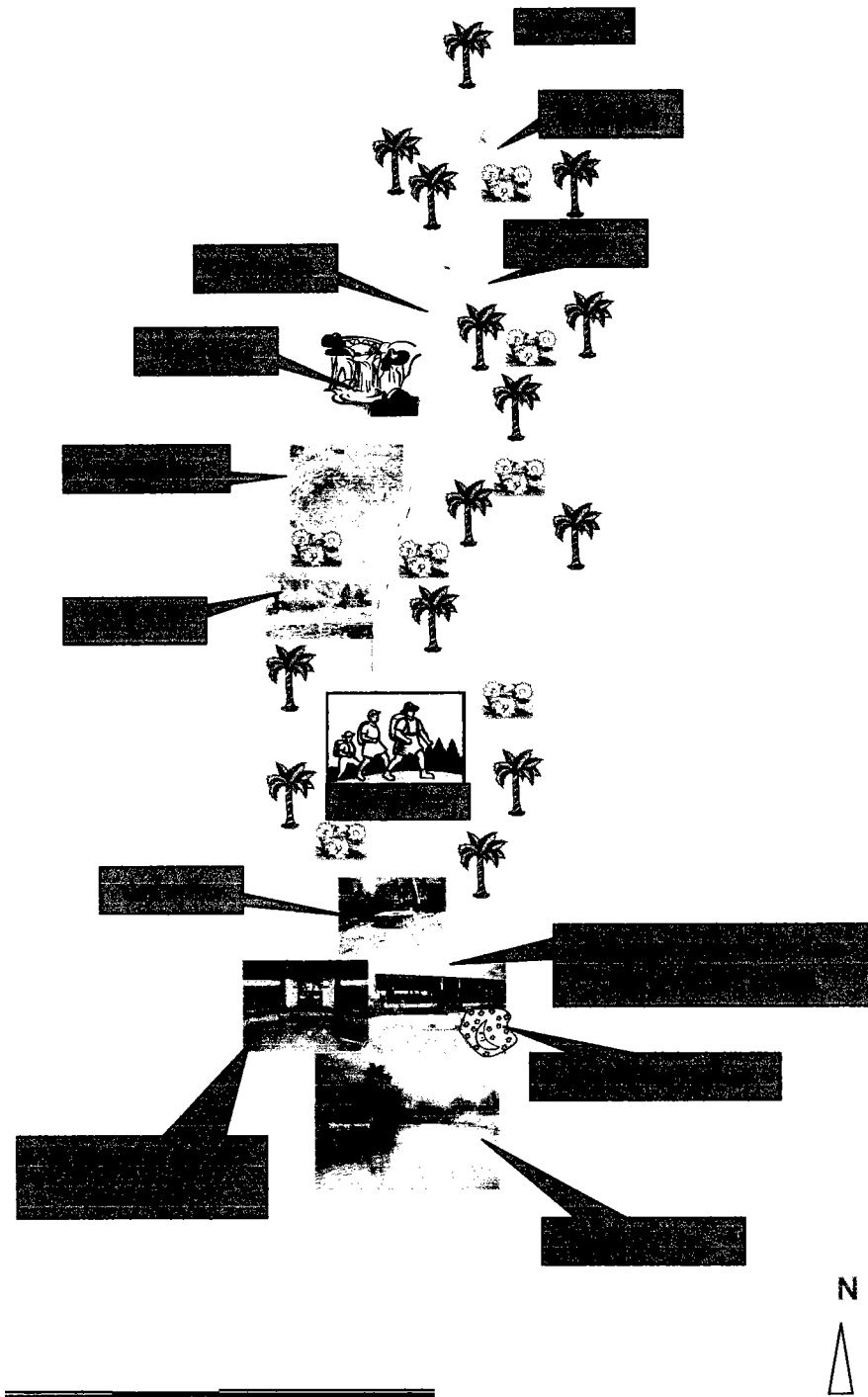
1.3.4 บริการที่พักแรม อาหาร การขนส่ง เป็นบริการเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยว โดยเฉพาะ บริการประเภทนี้ ดำเนินการโดยกลุ่มด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว คือมีการผลัดเปลี่ยนชาวบ้านเข้ามาดูแลนักท่องเที่ยว และมีการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกัน

1.3.5 บริการด้านนันทนาการอื่นๆ ได้แก่ การดูดาว การเดินป่า การตกปลา การศึกษาธรรมชาติ และการจัดประชุม

2. ผลการศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว พบว่ามีเส้นทางดังนี้

2.1 เส้นทางเดินป่า เริ่มต้นจากบริเวณแช่น้ำพุร้อนโป่งกวาว มี 3 เส้นทางคือ

2.1.1 เส้นทางสู่น้ำใสเหมิง สามารถเดินเป็นวงรอบระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร จากบ่อน้ำพุร้อน – บ่อโคลนคูด – ห้วยผาดำ - ห้วยป่าเหี้ยะ – ด่านน้ำใสเหมิง – น้ำตกนางาด – หุ่นาลุงแก้ว (โป่งปู้) – บ่อน้ำพุร้อน เป็นทางเดินผ่านป่าเบญจพรรณ มีสมุนไพรทั้งพืชยืนต้นและพืชล้มลุกหลายชนิด รวมถึงดอกไม้ดอกที่ออกดอกสลับเปลี่ยนกันไปในแต่ละฤดูกาล ปรากฏดังภาพข้างล่างนี้

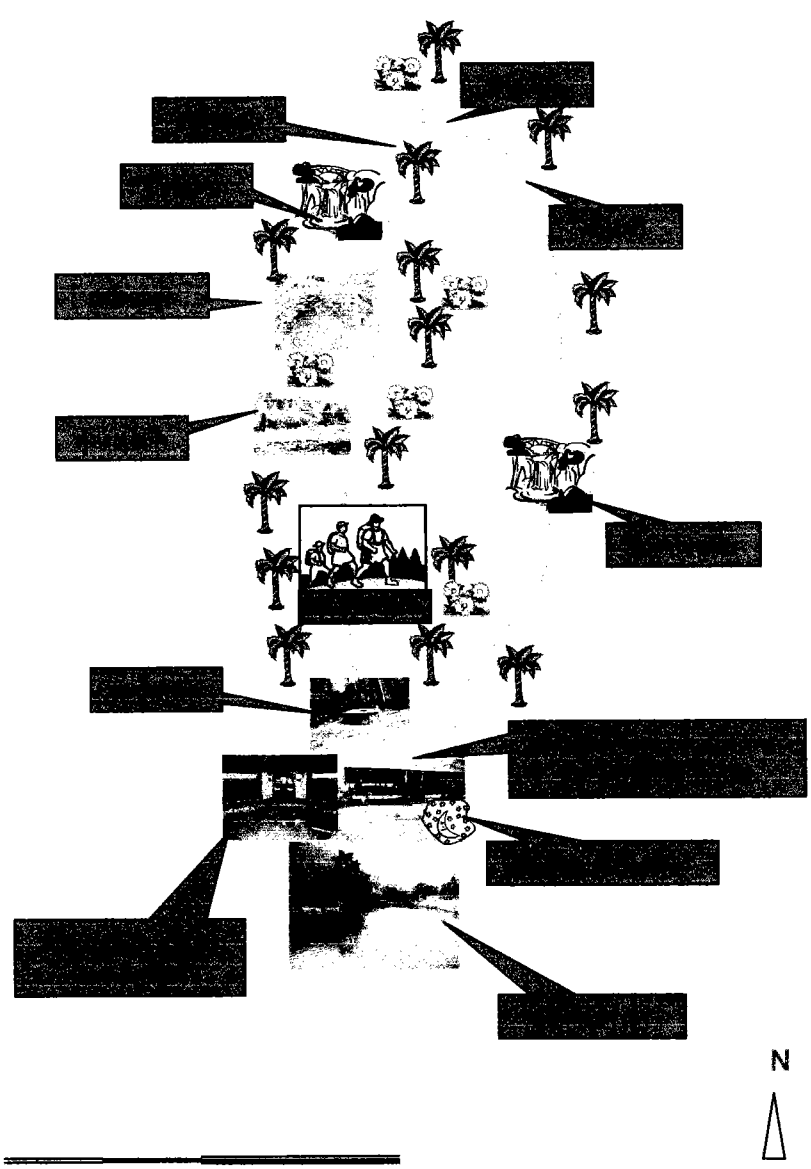

ภาพประกอบ 9 แสดงเส้นทางเดินสู่น้ำสะเมิง

เส้นทางนี้ นักท่องเที่ยวต้องเดินเท้าจากบ่อน้ำแร่วร้อน และตามลำน้ำสะเมิงขึ้นไปทางเหนือ ชมไม้ดอกจำพวก เสี้ยว ป้าง เอื้องมินท์ ศึกษาสมุนไพร ได้แก่ ดีหมี ส้าน ฯลฯ ชมความแปลกของบ่อโคลนตูด และพักเหนื่อยที่ห้วยผาดำ ห้วยป่าเหี้ยะ ประมาณ 3 กิโลเมตรจะถึงต้นน้ำสะเมิง ซึ่งเป็นตาน้ำซึมออกมา

จากใต้หิน ขากลับเดินผ่านน้ำตกขนาดวงแฉะเล่นน้ำให้สบายใจ แล้วเดินทางไปชิมผลไม้ที่ทุ่งนาลุงแก้วตีมด้า กับบรรยากาศของทุ่งนา ป่า เขา แล้วเดินกลับมาที่บ่อน้ำแร่ร้อน เพื่อใช้บริการอื่นๆ ด้านการท่องเที่ยว

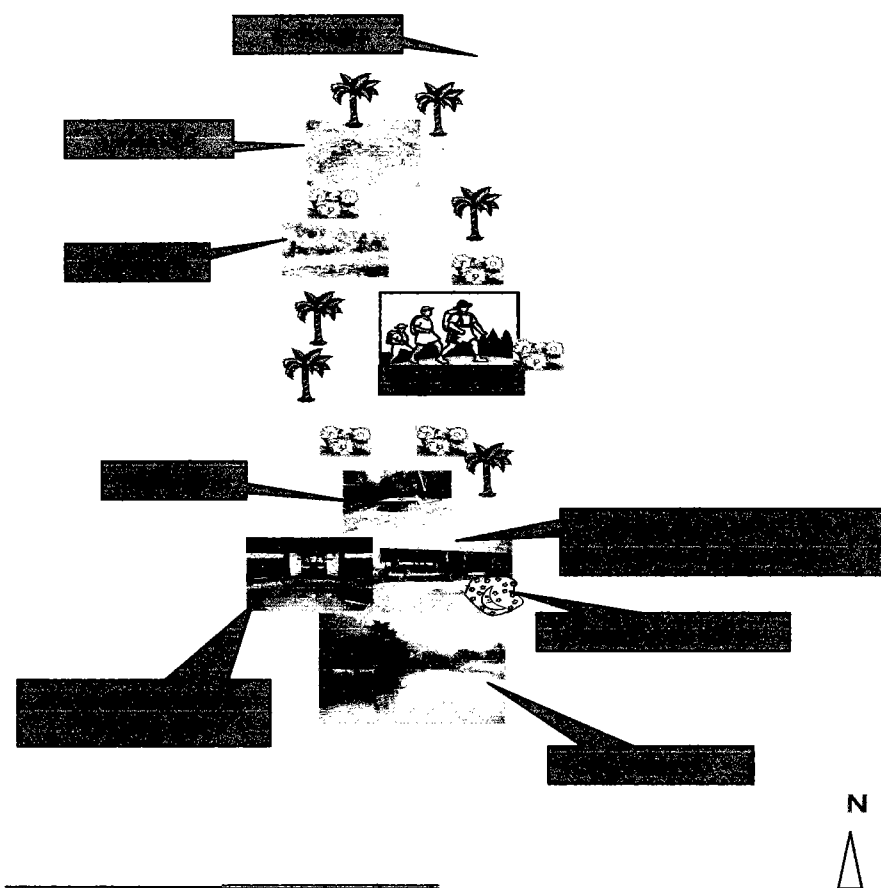
2.1.2 เส้นทางสู่น้ำตกโป่งน้อย เป็นทางเดินป่าสู่ดอยยาวระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร ทางเดินค่อนข้างสูงชัน และยังไม่ได้ทำทางเดินถาวร เริ่มจากบ้านพัก - ดอยยาว - น้ำตกโป่งน้อย - ถ้ำผาดำ - ห้วยผาดำ - ทุ่งนาลุงแก้ว - บ่อน้ำพุร้อน - บ้านพัก นักท่องเที่ยวที่จะใช้เส้นทางนี้ต้องเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงและสามารถเดินป่าบนเขาสูงชันได้ เส้นทางปรากฏดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 10 แสดงเส้นทางเดินสู่น้ำตกโป่งน้อย

เส้นทางนี้จะเส้นทางสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบการผจญภัยเพราะต้องเดินขึ้นเขาสูงชันเพื่อชมความงามและเล่นน้ำบริเวณน้ำตกโป่งน้อย หลังจากเล่นน้ำแล้วศึกษาพรรณไม้ของป่าเบญจพรรณและแวะพักบริเวณห้วยผาดำ หลังจากพักแล้วเดินต่อมาที่น้ำตกนางแวเล่นน้ำให้สบายใจแล้วเดินทางไปชมผลไม้ที่ทุ่งนาลุงแก้ว ตีมด้ากับบรรยากาศของทุ่งนา ป่า เขา แล้วเดินกลับไปที่บ่อน้ำแร่ร้อน เพื่อใช้บริการอื่นๆ ด้านการท่องเที่ยว

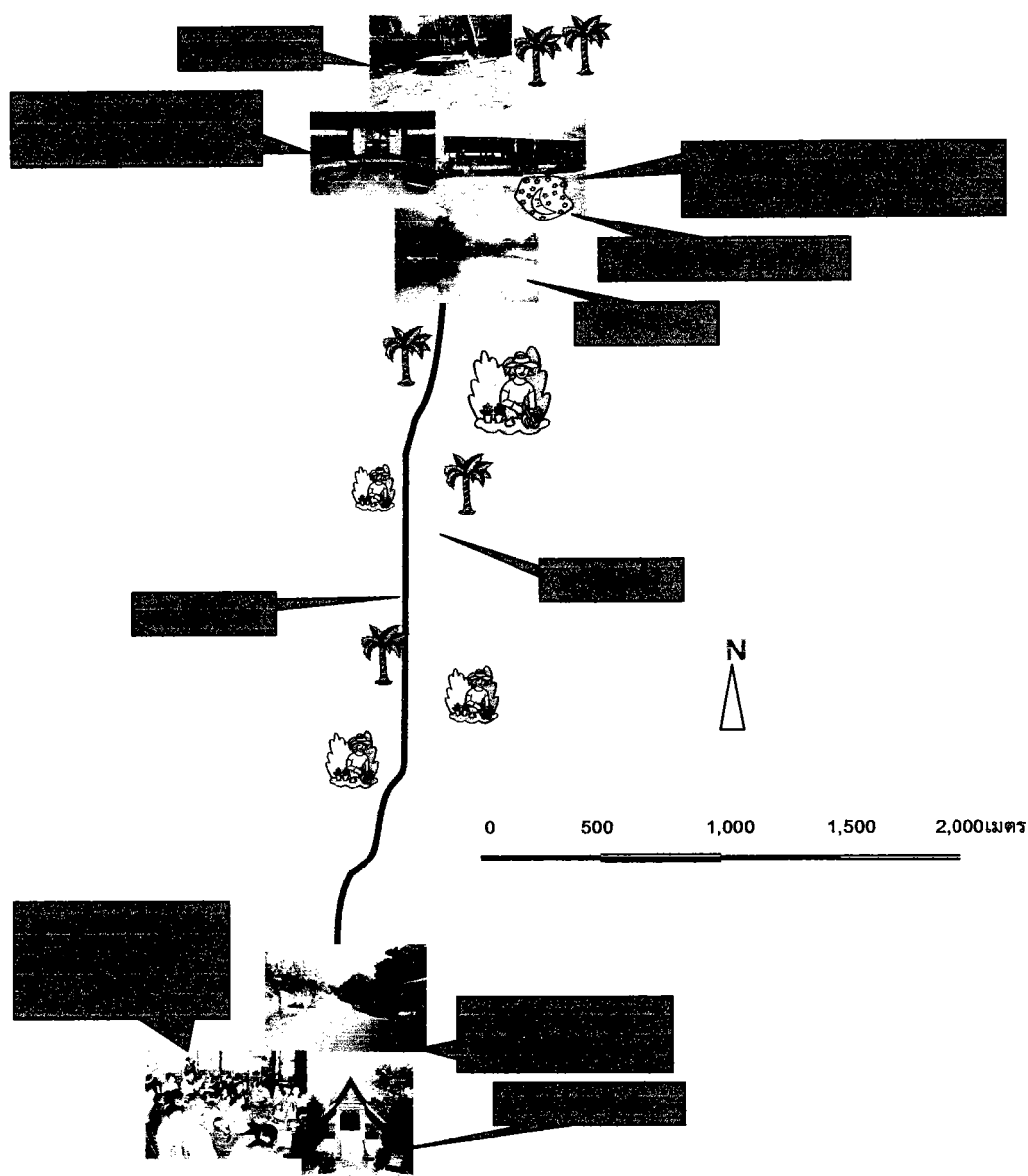
2.1.3 เส้นทางสู่ทุ่งนาลุงแก้ว(โป่งปู้) เป็นทางเดินป่าที่มีระยะทาง 2 กิโลเมตรเลียบลำน้ำสะเมิงขึ้นไปทางทิศเหนือ เหมาะกับผู้ไม่นิยมการเดินทางไกล หรือผู้สูงอายุที่ต้องการศึกษาธรรมชาติ เริ่มจากบ่อน้ำพุร้อน – บ่อโคลนคูด – ทุ่งนาลุงแก้ว – บ่อน้ำพุร้อน ปรากฏดังภาพดังนี้

ภาพประกอบ 11 แสดงเส้นทางเดินสู่ทุ่งนาลุงแก้ว (โป่งปู้)

สำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุหรือไม่ชอบการเดินทางไกล สามารถใช้เส้นทางนี้ได้โดยเริ่มจากบริเวณที่พัก เดินขึ้นทางทิศเหนือผ่านบริเวณแช่น้ำแร่ร้อน ศึกษาธรรมชาติและพันธ์ไม้ ดูความแปลกของบ่อโคลนตูด แล้วมาพักผ่อนและชิมผลไม้ที่ทุ่งนาลุงแก้ว ชมธรรมชาติของป่าเขา และเดินทางกลับ

2.2 เส้นทางจักรยาน นักท่องเที่ยวสามารถขี่จักรยานซึ่งมีให้ยืมจากบริเวณบ้านพัก - สระว่ายน้ำแร่ - วัดต้นตัน - วัดโป่งกวาว - ชุมชนบ้านโป่งกวาว ระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร นอกจากการใช้จักรยานแล้วนักท่องเที่ยวสามารถเดินเท้าบนทางลูกรังแทนจักรยานได้ ปรากฏดังภาพ

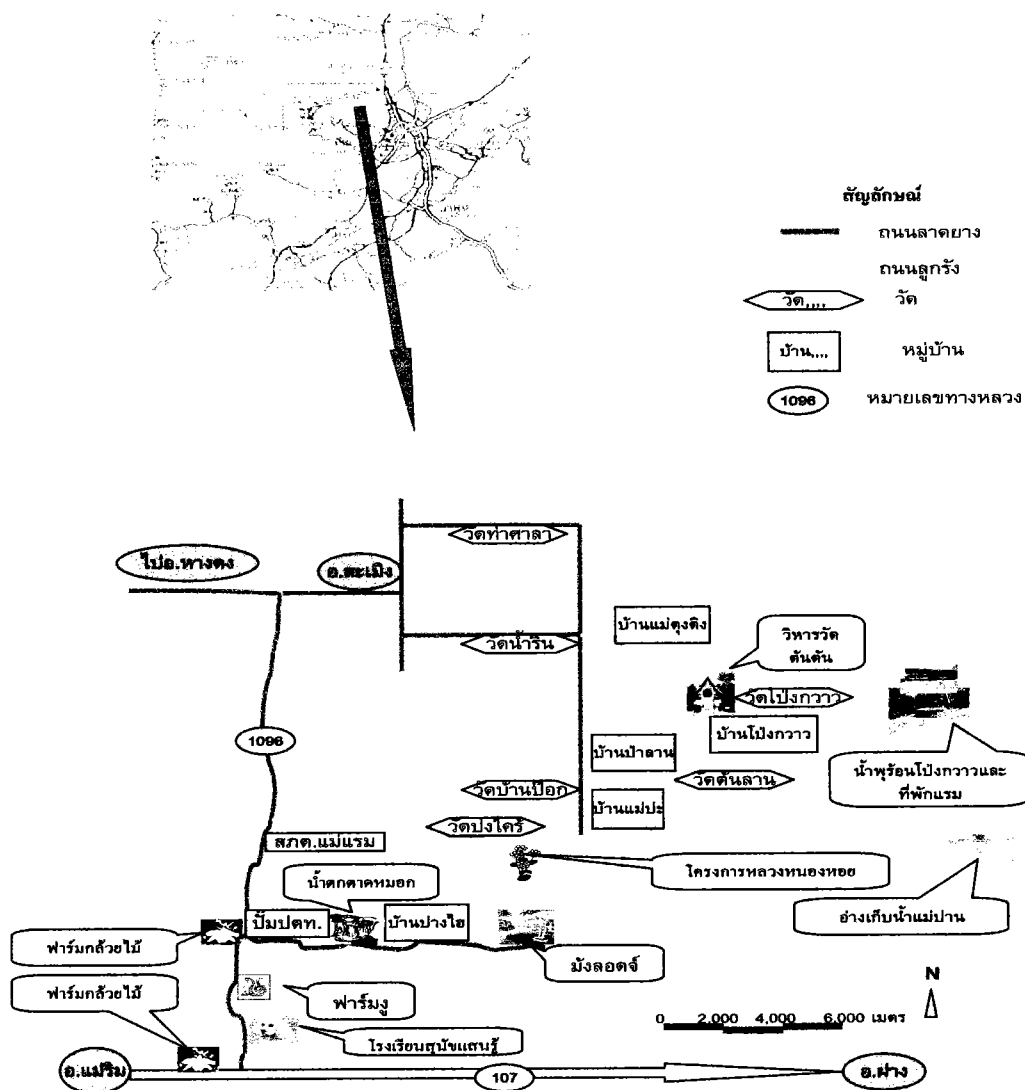

ภาพประกอบ 12 แสดงเส้นทางจักรยาน

เส้นทางนี้นักท่องเที่ยวที่ชอบขี่จักรยาน สามารถเช่าจักรยานจากบริเวณที่พัก ขี่จักรยานลงมาทางทิศใต้ เป็นทางลูกรังขึ้นชมธรรมชาติของทุ่งนา ป่าเขา และสวนผัก ผลไม้ เข้าสู่หมู่บ้านโป่งกาว เรียนรู้วิถีชีวิตและสภาพบ้านเรือนของชุมชนโป่งกาว แวะเข้าไปทำบุญที่วัดโป่งกาว และชมวิหารไม้แกะสลักที่วัดต้นตัน แล้วจึงเดินทางกลับสู่ที่พัก

นอกจากเส้นทางท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกาวแล้ว ระหว่างทางจากอำเภอมะริมเข้าสู่หมู่บ้านยังมีแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และกิจกรรม อีกหลายแห่ง ซึ่งสามารถเลือกใช้เส้นทางต่างๆดังนี้

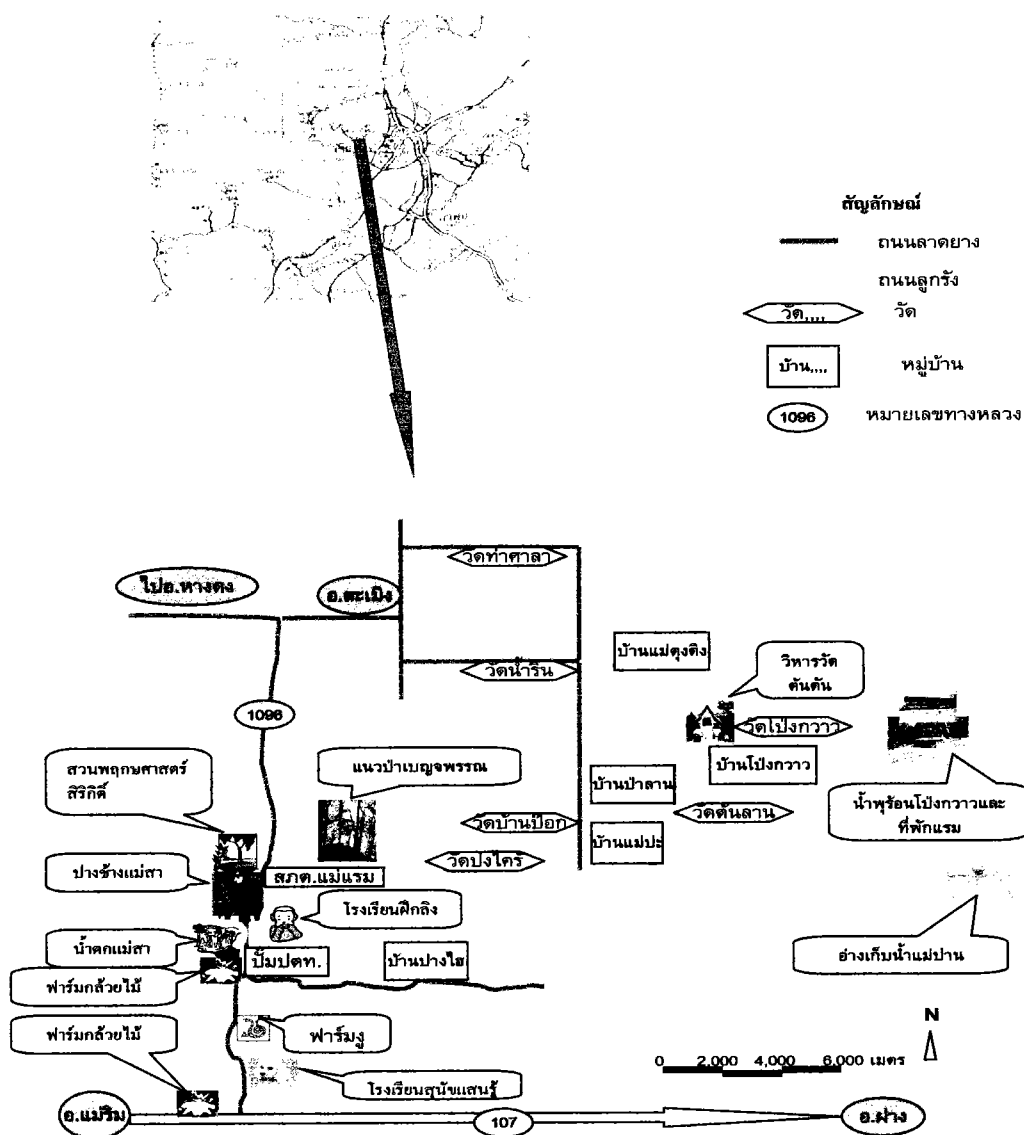
1. มะริม - สวนกล้วยไม้ - ศูนย์ฝึกสุนัขแสนรู้ - ฟาร์มงู - น้ำตกตาดหมอก - โครงการหลวงหนองหอย - อ่างเก็บน้ำแม่ปาน - วัดต้นลาน - วัดต้นตัน - หมู่บ้านโป่งกาว ระยะทางประมาณ 26 กิโลเมตร เป็นทางลาดยางในช่วง 20 กิโลเมตรแรก และ 6 กิโลเมตรหลังเป็นทางลูกรัง

ภาพประกอบ 13 แสดงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างการเดินทางสู่หมู่บ้านโป่งกาว เส้นทางที่ 1

เส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่มีระยะทางสั้นที่สุดจากอำเภอแม่ริม แต่ถนนส่วนใหญ่เป็นลูกรัง แหล่งท่องเที่ยวระหว่างเส้นทางนี้มีจุดเด่นคือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงกิจกรรมและบริการ ได้แก่ โรงเรียนฝึกสุนัข โรงเรียนลิง ฟาร์มกล้วยไม้ และแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติคือน้ำตกตาดหมอก และศิลปวัฒนธรรม คือ วัดต้นตัน และวัดป่าลาน ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทำให้ไม่เกิดความรู้สึกจำเจ และได้เรียนรู้เรื่องราวหลากหลาย อีกทั้งระหว่างทางสู่หมู่บ้านต่างๆ นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตของประชาชนไปพร้อมกัน

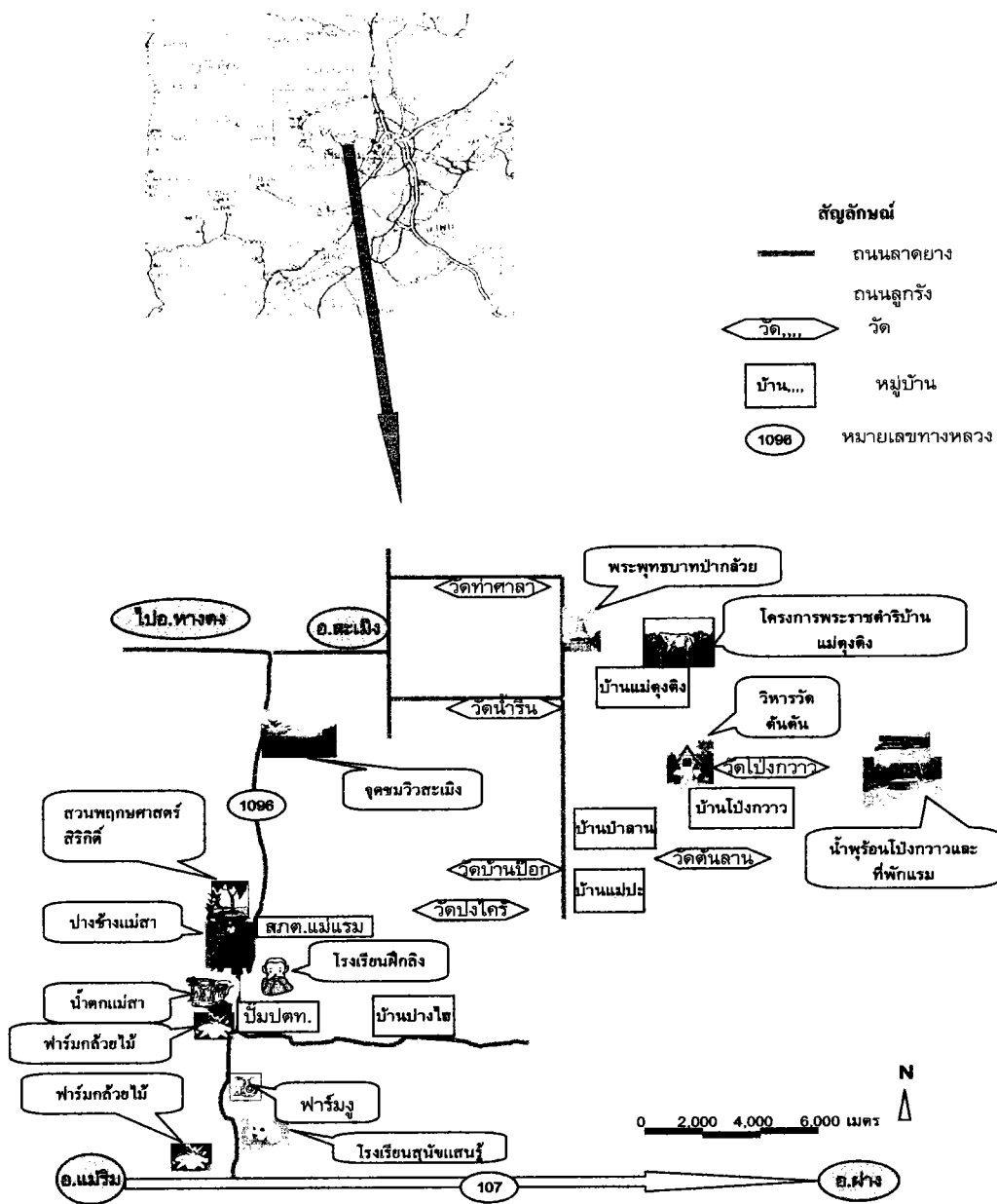
2. แม่ริม – สวนกล้วยไม้ – ศูนย์ฝึกสุนัขแสนรู้ – ฟาร์มมู – น้ำตกแม่สา – ปางช้างแม่สา – สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ – วัดปงไคร้ – วัดต้นลาน – วัดต้นตัน ระยะทาง 32 กิโลเมตร เส้นทางนี้ส่วนใหญ่เป็นทางดินอัดแน่นสลับทางลูกรัง มีถนนลาดยางจากแม่ริมถึงสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์เท่านั้น

ภาพประกอบ 14 แสดงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างการเดินทางสู่หมู่บ้านโป่งกวาว เส้นทางที่ 2

เส้นทางนี้มีจุดเด่นคือ การได้เรียนรู้และศึกษาธรรมชาติจากสวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ และการเดินทางผ่านป่าเบญจพรรณ จะทำให้เกิดความรู้สึกสงบ และเคารพต่อความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวอื่นยังคงมีความสำคัญทั้งในด้านการศึกษาศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรม

3. แมริม – สวนกล้วยไม้ – ศูนย์ฝึกสุนัขแสนรู้ – ฟาร์มงู – น้ำตกแม่สา – ปางช้างแม่สา – สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ – จุดชมวิวสะเมิง – อำเภอสะเมิง – วัดพระพุทธรบาทป่ากล้วย – โครงการพระราชดำริบ้านแม่ตุงตุง – วัดต้นตัน ระยะเวลา 62 กิโลเมตร เป็นทางลาดยางตลอดเส้นทาง

ภาพประกอบ 15 แสดงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างการเดินทางสู่หมู่บ้านปางกวาว เส้นทางที่ 3

เส้นทางนี้ แม้ว่าจะใช้เวลาเดินทางไกลกว่าเส้นทางอื่น แต่เป็นทางลาดยางตลอดเส้นทาง จึงสามารถใช้ได้ทุกฤดูกาล และระหว่างทางจะผ่านทิวเขาสลัซซ์ชัน เป็นภูมิประเทศที่สวยงาม และติดตราตรึงใจโดยเฉพาะในยามพระอาทิตย์ลับขอบฟ้าบริเวณจุดชมวิว นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังได้เที่ยวชมอำเภอสะเมิงซึ่งเป็นอำเภอเล็กๆซ่อนตัวอยู่ในหุบเขาและชื่อของฝากที่มีชื่อเสียงของอำเภอ เช่น กล้วยอบ และสตอเบอรี่ อีกด้วย

จากเส้นทางดังกล่าว เมื่อวิเคราะห์ในภาพรวมเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์และประเภทของการท่องเที่ยว สามารถกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวโดยเริ่มต้นจากอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ แต่ละเส้นทางมีความแตกต่างกันในเรื่องระยะทางและเวลาที่ใช้ ดังนี้

1. เดินทางไป-กลับ ภายในวันเดียว มีเส้นทางดังนี้ อำเภอแมริม- น้ำตกแม่สา - หมู่บ้านโป่งกวาว -วัดตันตัน - บ่อน้ำแร่ร้อน - แช่น้ำแร่ -นวดเพื่อสุขภาพ -เดินทางกลับอำเภอแมริม ระยะทางประมาณ 70 กิโลเมตร เป็นทางลาดยางสลัซซ์ชันช่วง

2. เดินทางเพื่อค้างแรม 1-2 คืน มีเส้นทางให้เลือก ดังนี้

2.1 เริ่มวันที่ 1 ของการเดินทาง อำเภอแมริม- น้ำตกแม่สา -จุดชมวิวอำเภอสะเมิง - อำเภอสะเมิง -วัดพระพุทธรูปปากกล้วย - หมู่บ้านโป่งกวาว -วัดตันตัน - บ่อน้ำแร่ร้อน - แช่น้ำแร่ - ดูนก - นอนพักที่บ้านพักหรือเต็นท์พักแรมบริเวณบ่อน้ำแร่ร้อน

เริ่มวันที่ 2 ของการเดินทาง บ่อน้ำแร่ร้อน - เส้นทางเดินป่า เส้นทางที่1,2,3 หรือ 4 ตามแต่ความพึงพอใจและเวลาที่จะใช้ - เดินทางกลับ หรือจะเลือกพักต่ออีก 1 คืนเพื่อใช้บริการนวด - อบ - ประคบสมุนไพร แล้วจึงเดินทางกลับในวันที่ 3 ของการเดินทาง โดยใช้เส้นทางกลับคือ บ่อน้ำแร่ร้อน - โครงการหลวงหนองหอย - น้ำตกตาดหมอก - ปางช้างแม่สา/โรงเรียนลิง/ฟาร์มกล้วยไม้ - อำเภอแมริม

2.2 เริ่มวันที่ 1 ของการเดินทาง อำเภอแมริม- น้ำตกแม่สา - สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ - ชมภูมิประเทศระหว่างทางสู่หมู่บ้านแม่ปะ - หมู่บ้านโป่งกวาว -วัดตันตัน - บ่อน้ำแร่ร้อน - แช่น้ำแร่ - ดูนก - นอนพักที่บ้านพักหรือเต็นท์พักแรมบริเวณบ่อน้ำแร่ร้อน

เริ่มวันที่ 2 ของการเดินทาง บ่อน้ำแร่ร้อน - เส้นทางเดินป่า เส้นทางที่1,2,3 หรือ 4 ตามแต่ความพึงพอใจและเวลาที่จะใช้ - เดินทางกลับ หรือจะเลือกพักต่ออีก 1 คืนเพื่อใช้บริการนวด - อบ - ประคบสมุนไพร แล้วจึงเดินทางกลับในวันที่ 3 ของการเดินทาง โดยใช้เส้นทางกลับคือ บ่อน้ำแร่ร้อน - โครงการหลวงหนองหอย - น้ำตกตาดหมอก - ปางช้างแม่สา/โรงเรียนลิง/ฟาร์มกล้วยไม้ - อำเภอแมริม

จากเส้นทางที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าเป็นเส้นทางของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เชิงนิเวศ และเชิงเกษตร การที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางและเลือกใช้เส้นทางใด ย่อมขึ้นกับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว ระยะเวลา ความพึงพอใจ งบประมาณ และปัจจัยสนับสนุนด้านอื่นๆเช่น พาหนะ เพศ อายุ เป็นต้น

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามการศึกษาทรัพยากรและบริการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชนหมู่บ้านโป่งกวาว พบว่า

3.1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชน ทั้งหมด 5 ด้าน มีดังนี้

3.1.1 ประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาวทั้งหมด 123 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีร้อยละ 60.2

3.1.2 อายุระหว่าง 26-40 ปี มีร้อยละ 43.1 อายุเฉลี่ย 37.54 โดยมีอายุต่ำสุด 14 ปี ส่วนอายุสูงสุด 80 ปี

3.1.3 การศึกษาระดับประถมศึกษา มีร้อยละ 57.7

3.1.4 อาชีพเกษตรกรและรับจ้างทั่วไปมีเท่ากัน ร้อยละ 37.4

3.1.5 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 2,001-3,000 บาทมีร้อยละ 42.3

3.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนหมู่บ้านโป่งกวาวเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

3.2.1 ประชาชนเห็นด้วยกับการพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีร้อยละ 83.7

3.2.2 ประชาชนเห็นว่าชุมชนมีความพร้อมในการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีร้อยละ 66.7

3.2.3 ประชาชนเห็นว่าชุมชนมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเพียงพอต่อการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีร้อยละ 74.8

3.2.4 ประชาชนเห็นว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นที่สุดของหมู่บ้านโป่งกวาวคือ ธารน้ำร้อน มีร้อยละ 79.7 รองลงมาคือ สภาพธรรมชาติ มีร้อยละ 49.6

3.2.5 ประชาชนเห็นด้วยกับการรวมตัวเพื่อทำกลุ่มกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว มีร้อยละ 82.9

3.2.6 ประชาชนไม่เป็นสมาชิกของโครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบเศรษฐกิจพอเพียง มีร้อยละ 55.3

3.3 ผลการวิเคราะห์ความรู้ของประชาชนหมู่บ้านโป่งกวาวเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 15 ข้อ พบว่าประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาว เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวด้วย ร้อยละ 93.5 รองลงมาคือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องให้นักท่องเที่ยวต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เพราะจะได้เกิดความรู้และความเข้าใจพื้นที่ที่จะเข้าไปเที่ยว มีร้อยละ 89.4 และทราบว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีร้อยละ 87.8

3.4 ผลการวิเคราะห์การเข้าไปมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว โดยทำการศึกษาทั้งหมด 4 ด้าน ผลการวิจัยพบว่าประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาวเข้าไปมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.4.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา พบว่าการดูแลรักษาความสะอาดของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวไม่ใช่เรื่องของพนักงานทำความสะอาดเท่านั้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.09$)

3.4.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่าแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านไม่ใช่เรื่องของผู้นำชุมชนเท่านั้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.05$)

3.4.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา ทรัพยากรในท้องถิ่น ($\bar{X}=3.17$) และเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้าน ผู้ตอบแบบสอบถามยินดีที่จะต้อนรับเสมอ ($\bar{X}=3.06$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

3.4.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ไม่พบการมีส่วนร่วมในระดับมาก

3.5 ผลการวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรค ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว พบว่าประชาชนตอบแบบสอบถามในส่วนนี้ 63 คน ประเด็นปัญหาที่เป็นอันดับ 1 คือถนนเข้าหมู่บ้านไม่ดี เป็นลูกรัง และมีฝุ่นมากในฤดูแล้ง ในฤดูฝนเป็นหลุมโคลน และเป็นอันตราย มีร้อยละ 42.85 รองลงมาคือขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการประสานงานระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้านยังไม่ดี ทำให้ขาดความสามัคคีในการทำงาน มีร้อยละ 26.98

3.6 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว พบว่า ประชาชนให้ข้อเสนอแนะจำนวน 63 คน ประเด็นที่เป็นข้อเสนอแนะอันดับ 1 คือ ให้ปรับปรุงถนนทางเข้าหมู่บ้านเป็นลาดยางหรือคอนกรีต มีร้อยละ 34.92 รองลงมาคือ ควรมีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ และ สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ในเรื่องประโยชน์ของการท่องเที่ยวต่อหมู่บ้าน และต่อประชาชน มีร้อยละ 28.57

4. ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้แทนกลุ่มด้านการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยว พบว่า

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์จำนวน 9 คน เป็นชาย 5 คน เป็นหญิง 4 คน อายุระหว่าง 38-53 ปี อาชีพส่วนใหญ่คือรับจ้าง

4.2 ผู้ถูกสัมภาษณ์เห็นว่าควรพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนด้านการท่องเที่ยว และเห็นว่าชุมชนมีทรัพยากรเหมาะสมสำหรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ส่วนจุดเด่นของทรัพยากร คือบ่อน้ำแร่ร้อน ธารน้ำเย็น บ่อโคลนดูด สภาพภูมิประเทศ และศิลปวัฒนธรรม วัดต้นตัน ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้มีความเหมาะสมที่จะเปิดรับด้านการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามถ้าจะพัฒนาการท่องเที่ยวควรพัฒนาทางเข้าถึงแหล่ง และบริเวณโดยรอบ เช่น บริเวณน้ำตก ควรมีการจัดการทางให้เข้าถึงง่าย และปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบให้มีความร่มรื่นเหมาะสมแก่การพักผ่อน นอกจากนี้ยังเห็นว่าการพัฒนาบริเวณบ่อน้ำแร่ร้อนให้เป็นที่อาบน้ำและพักผ่อนมีความเหมาะสม

4.3 ในความเข้าใจของผู้ถูกสัมภาษณ์เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติ เช่นการเดินป่า ชมพันธุ์ไม้ ส่วนการท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กล่าวถึงในทฤษฎีคือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

อย่างไรก็ตามผู้ถูกสัมภาษณ์เห็นว่าทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวควรมีความรู้เรื่องการท่องเที่ยว การดูแลสภาพแวดล้อม รวมถึงการศึกษาธรรมชาติเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันชุมชน

ควรต้องได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยทั่วถึง และชุมชนควรมีบทบาทในการพัฒนาโดยต้องมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง

4.4 ผลจากการสัมภาษณ์ในประเด็นการมีส่วนร่วมในด้านการท่องเที่ยวของชาวบ้านในหมู่บ้านโป่งกวาว การมีส่วนร่วมเริ่มจากการต้องการหารายได้เพิ่มนอกเหนือจากการเกษตรเพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานจากช่วงวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 ประกอบกับในหมู่บ้านมีทรัพยากรธรรมชาติ เช่นบ่อน้ำพุร้อน ซึ่งน่าจะนำมาเป็นทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวได้ ผู้นำชุมชนจึงปรึกษารือและชวนชาวบ้านที่สนใจเข้ามารวมกลุ่มเพื่อทำโครงการให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การทำโครงการดังกล่าวต้องมีการพัฒนาด้านโครงสร้างทางกายภาพ โดยเฉพาะบริเวณบ่อน้ำพุร้อน จึงต้องมีการทำประชาพิจารณ์และหาแนวทางการพัฒนาร่วมกัน

ส่วนรูปแบบการแบ่งกลุ่มการทำงานนั้น จะแบ่งออกเป็น 9 กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้ากลุ่ม และสมาชิก โดยมีหลักการคือแต่ละกลุ่มจะร่วมกันวางแผน หาแนวทางการทำกิจกรรม การพัฒนารูปแบบ การจัดสรรผลประโยชน์ และการประเมินผล อย่างไรก็ตามกลุ่มแต่ละกลุ่มยังไม่ค่อยเข้าใจแนวทาง สมาชิกจึงยังไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควร การรวมกลุ่มเป็นแบบเฉพาะกิจ ยังขาดความต่อเนื่อง และมีการถ่ายโอนมาเป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเกินไป กิจกรรมต่างๆจึงไม่ต่อเนื่อง เชื่อมโยง อย่างไรก็ตาม บางกลุ่มสามารถพัฒนาตนเองให้พึ่งตนเองได้ เช่นกลุ่มศิลปวัฒนธรรมสามารถรับงานแสดงนอกหมู่บ้านและสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง กลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านสามารถจัดสรรสมุนไพรเพื่อการอบ ประคบ โดยใช้ภูมิปัญญาและวัตถุดิบในท้องถิ่น เป็นต้น การจะทำกิจกรรมได้ สมาชิกบางคนจำเป็นต้องเรียนรู้จากภายนอกหมู่บ้าน เช่นเรียนนวดตัวและฝ่าเท้าจากจังหวัดจันทบุรี การเรียนทำอาหารแปรรูปจากกรมส่งเสริมการเกษตร โดยค่าใช้จ่ายในช่วงแรกได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนในรูปแบบทุนให้เปล่า และเงินกู้ยืมโดยใช้คืนเป็นแรงงาน

ในด้านการพัฒนาความรู้ของสมาชิกในกลุ่ม นอกจากจะส่งตัวแทนไปฝึกอบรมและเรียนรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆแล้ว จะมีการพูดคุยปรึกษารือและตั้งเป้าหมายการพัฒนาขึ้นภายในกลุ่ม เช่นกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นและอาหารแปรรูป จะตั้งเป้าการผลิตสินค้าที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นปีละ 1 ชิ้น เช่นการผลิตแชมพูโดยใช้น้ำแร่ การผลิตน้ำพริกจากสมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนกลุ่มผู้เลี้ยงวัวควายและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากโค กระบือ ตั้งเป้าหมายว่าจะผลิตเนื้อแห้งรสชาติต่างๆออกขายในหมู่บ้านและจะขายในหมู่บ้านข้างเคียง รวมถึงตามงานบุญ งานประเพณีอื่นๆ กลุ่มที่พักตากอากาศโฮมสเตย์ และที่อาบน้ำแร่ จะมีการพัฒนาและปรับปรุงบริเวณที่พักอย่างต่อเนื่อง โดยปรับปรุงที่พักลานกางเต็นท์ ภูมิทัศน์ ห้องนวด ห้องอบสมุนไพร ห้องแช่ และห้องพักผ่อน แผนงานในอนาคตคือการผลิตน้ำดื่มจากน้ำแร่ นอกจากนั้นในปี 2549 นี้ กลุ่มต่างๆได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนา ซึ่งองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(อพท.)ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการวางแนวทางการพัฒนาถนน และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่นๆ รวมถึงการประสานงานกับมูลนิธิโครงการหลวงในการพัฒนาความรู้ของ

ชาวบ้าน เช่นการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับพันธ์พืช สัตว์ นก แก่ผู้นำทางของกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

ส่วนการพัฒนาของกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ มีแผนจะพัฒนาทางเข้าถึงน้ำตกโป่งน้อย และปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณน้ำตกให้เหมาะแก่การพักผ่อน ส่วนการจัดที่พักในหมู่บ้านให้เป็นที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบท(Home Stay) มีผู้สนใจในเรื่องนี้พอสมควร จึงมีการศึกษาคูงานที่หมู่บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ วิธีการดำเนินงาน ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข มาประยุกต์ใช้ในการทำงานของหมู่บ้านโป่งกวาว

ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คนในชุมชนทราบดีถึงคุณค่าของป่าไม้ ความสัมพันธ์ของป่าไม้และสายน้ำ การจะตัดไม้มาใช้ต้องมีการแจ้งให้ผู้นำชุมชนรับทราบ นั้นหมายถึงว่าการจะตัดต้นไม้จะทำได้เมื่อคนในชุมชนรับทราบแล้ว และจะตัดไม้เมื่อมีความจำเป็น เช่นนำไปใช้สร้างบ้าน หรือเพื่อใช้สอย แต่จะไม่ตัดเพื่อการค้า และจะเลือกตัดเป็นต้น ไม่ตัดเป็นแปลง ซึ่งเข้ากับหลักการของป่าชุมชน ที่ให้ชุมชนเป็นผู้ดูแลป่าและมีการใช้สอยได้ตามความจำเป็นและผ่านความเห็นชอบของคนในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนตระหนักดีว่าถ้าขาดป่า น้ำซึ่งเป็นสายเลือดใหญ่ของชุมชนจะแห้งลงและส่งผลกระทบต่อทุกคนในชุมชนโดยเฉพาะชุมชนโป่งกวาวซึ่งพึ่งพาการเกษตรเป็นหลัก

สำหรับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีเห็นได้จากการตั้งกลุ่มศิลปวัฒนธรรมเพื่อสืบสานงานด้านดนตรีพื้นเมือง และประเพณีบายศรีสู่ขวัญ กลุ่มดังกล่าวประสบความสำเร็จในการดึงเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามาเรียนรู้และฝึกทักษะการเล่นดนตรีพื้นเมือง ในปัจจุบันนอกจากการบายศรีสู่ขวัญเมื่อมีนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเข้ามาเยือนแล้ว ยังรับงานนอกหมู่บ้านอีกด้วย

ในส่วนของการดูแลสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชนเห็นว่าคนในชุมชนช่วยกันดูแลขยะในหมู่บ้านมีเตาเผาขยะแบบง่ายโดยการใส่ถังน้ำมันเผา และบางส่วนนำไปฝังกลบ อย่างไรก็ตามการเผาขยะยังไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาอีกด้านหนึ่งคือยังไม่มีภาชนะแยกขยะ แต่ในส่วนของกลุ่มที่พักตากอากาศ โฮมสเตย์ และที่อาบน้ำแร่ ได้มีการแยกขยะสดมาทำเป็นปุ๋ยชีวภาพ แต่เนื่องจากขยะในกลุ่มบริเวณที่พักยังมีน้อย จึงยังไม่ค่อยคุ้มค่าในการผลิต

การติดตามประเมินผลการทำงาน สมาชิกของกลุ่มจะมีการประชุม และปรึกษาหารือเป็นระยะ ส่วนใหญ่จะไม่ได้คุยกันเป็นทางการ แต่จะพูดคุยกันในรูปแบบของการสนทนา และเข้าประชุมหมู่บ้าน จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าคนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเห็นว่า การท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม สามารถสร้างรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นเดือนละ 1,500 บาทต่อครัวเรือน และจะเพิ่มขึ้นมากในช่วงเทศกาล เช่นปีใหม่ สงกรานต์ แต่ในช่วงฤดูฝนคือระหว่างปลายเดือนมิถุนายน ถึงปลายเดือนกันยายน ที่ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวเนื่องจากทางเข้าไม่ดี รายได้จะลดลงแต่ไม่ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนมากนักเนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม

กล่าวโดยสรุปในประเด็นการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนต่อการท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าทั้งผู้นำชุมชนและชาวบ้านมีส่วนร่วมในการทำให้หมู่บ้านโป่งกวาวเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มต้น เริ่มตั้งแต่มีแนวคิด การกำหนดแผนงาน กระบวนการทำงาน การติดตามและการประเมินผล

รวมถึงการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทุกขั้นตอนของการทำงานจะผ่านการพูดคุยทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการทั้งในรูปแบบของกลุ่มและการประชุมของหมู่บ้าน ปัญหาหรือข้อคิดเห็นที่แตกต่างจะผ่านการปรึกษาพิจารณาจนได้ข้อสรุปที่เป็นมติของหมู่บ้านจึงจะเข้าสู่กระบวนการปฏิบัติ

4. 5 ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาง มีประเด็นที่สำคัญคือ

4.5.1 การที่มัคคุเทศก์ต่างถิ่นพานักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมโบราณสถานในหมู่บ้านโดยที่หมู่บ้านไม่ได้รับประโยชน์ ในเรื่องนี้มีแนวทางแก้ไขคือการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ปรับปรุงการให้ข้อมูล และการเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชม

4.5.2 ปัญหาขยะพลาสติกและสารเคมีจากการทำเกษตรกรรม มีข้อเสนอแนะคือ การทำความเข้าใจกับทั้งผู้ว่าจ้างและเกษตรกรที่รับจ้างปลูกถึงผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมจากการกระทำดังกล่าว การโน้มน้าวให้ใช้ปุ๋ยชีวภาพ และสารสกัดธรรมชาติแทนสารเคมีเป็นสิ่งที่ควรทำอย่างเร่งด่วน นอกจากนี้การสร้างบ่อเพื่อเก็บกักน้ำที่ไหลจากแปลงเกษตรเหล่านี้และใช้พืชน้ำที่มีคุณสมบัติดูดซับสารเคมี เช่น ทุปฤยาณี กก ปลูกในบ่อ เพื่อให้มีการบำบัดตามธรรมชาติ

4.5.3 เส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้รับการพัฒนา เช่นถนนเป็นหลุม บ่อ หรือทางเข้าถึงน้ำตกยังมีความลำบากในการเดิน การแก้ไขคือควรมีการสำรวจทางเข้าและปรับปรุงทางเข้าให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เช่นทางที่ชันมาก อาจต้องทำเป็นขั้นบันได หรือทำราวไม้ไผ่สำหรับเกาะยึด มีป้ายบอกทางเป็นระยะ ส่วนบริเวณน้ำตกคงต้องมีการปรับภูมิทัศน์ให้เข้ากับธรรมชาติ ในขณะเดียวกันคงต้องมีการออกระเบียบการเข้าไปใช้พื้นที่ เช่น ห้ามนำอาหารเข้าไปรับประทานบริเวณน้ำตก หรือถ้าเอาเข้าไปต้องจัดเก็บและนำออกมาให้หมด

5. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ปรากฏผล ดังนี้

การทดสอบสมมติฐานสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ มี 2 ข้อ คือ

5.1 การทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่าหมู่บ้านโป่งกวางน่าจะมีทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย พบว่าหมู่บ้านโป่งกวาง มีทรัพยากรธรรมชาติ 34 รายการ ประกอบด้วย ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ พืช สัตว์ แมลง และน้ำ ทรัพยากรวัฒนธรรม 5 รายการ ประกอบด้วยมรดกวัฒนธรรม มรดกทางศาสนา และศิลปชาติพันธ์์ และกิจกรรมและบริการด้านการท่องเที่ยว 12 รายการ ประกอบด้วยกิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ การดูดาว การเดินป่า การตกปลา สระว่ายน้ำแร่ กิจกรรมด้านบริการ ได้แก่ การแช่น้ำแร่ร้อน การนวดอบ การประคบ สมุนไพร ลานกางเต็นท์ บ้านพัก บริการด้านอาหาร บริการด้านอื่น เช่นห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องประชุม บริการรถรับส่ง และกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า ทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวางมีความหลากหลาย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5.2 การทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ที่ว่าระบบเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวางน่าจะมีมากกว่า 1 ระบบ จากการวิเคราะห์สามารถจัดระบบเส้นทางได้ 4 ระบบ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน และผ่อนคลาย
2. การท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนาน
3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
4. การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ

ทั้ง 4 ระบบสามารถเชื่อมโยงทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว และตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านการท่องเที่ยวประเภทเดียวกันในแต่ละระบบได้ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การทดสอบสมมติฐานสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ มี 2 ข้อ คือ

1. ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านโป่งกวาวน่าจะมีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง โดยนำจำนวนของผู้ที่มีคะแนนความรู้ระดับต่าง ๆ มาทดสอบโดยใช้ Chi-Square เพื่อเปรียบเทียบจำนวนระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ว่าจะมีความแตกต่างกันหรือไม่ ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูงมีจำนวนมากกว่าประชาชนที่มีความรู้ในระดับปานกลางและในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวโดยใช้การคำนวณสหสัมพันธ์อย่างง่าย และทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้ t-test พบว่าค่า t ที่คำนวณได้มากกว่า t ตาราง แสดงว่า $r = .497$ ที่คำนวณได้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปได้ว่าความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทรัพยากรและบริการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำผลการศึกษา มาอภิปรายได้ ดังนี้

1. จากผลการสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

- 1.1 ทรัพยากรธรรมชาติด้านท่องเที่ยวที่โดดเด่นคือบ่อน้ำพุร้อน สำน้าสะเมิง บ่อโคลนดูด สภาพธรรมชาติและภูมิประเทศ น้ำตกนางาด น้ำตกโป่งน้อย และภูมิอากาศเย็นสบายตลอดปี ทรัพยากรเหล่านี้มีความงดงามตามธรรมชาติ และผสมผสานและกลมกลืนกันจนกลายเป็นทรัพยากรที่โดดเด่นกว่าหมู่บ้านอื่นในบริเวณใกล้เคียงกัน ดังที่ กวี วรกวิน(2546:11) กล่าวว่า "ทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงมีหมายที่กว้างและครอบคลุม อาจกล่าวได้ว่าทรัพยากรทุกประเภทในโลกสามารถเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ทั้งนั้น ถ้าทรัพยากรนั้นสามารถตอบสนองความพึงพอใจและทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดความพึงพอใจที่ได้เห็นหรือได้สัมผัส"ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้านโป่งกวาวมีคุณลักษณะดังกล่าว นอกจากนั้นทรัพยากรเหล่านี้ยัง

ตอบสนองวัตถุประสงค์ที่หลากหลายด้านการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการพักผ่อน เพื่อสนุกสนาน ผจญภัย หาประสบการณ์แปลกใหม่ หรือศึกษาระบบนิเวศ ดังนั้น หมู่บ้านโป่งกวาวจึงเหมาะแก่การพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬา ตามที่ ราณี อธิชัยกุลและ รชพร จันท์สว่าง(2546: 73-92) ได้กำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวไว้ และสอดคล้องกับผลการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของน้ำพุร้อนโป่งกวาว ซึ่งดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์พบว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีศักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับสูง(มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์:2549)

1.2 ทรัพยากรวัฒนธรรมของหมู่บ้านที่เด่นชัดคือ วิหารวัดต้นตัน ความเก่าแก่อายุกว่า 1,000 ปีของวิหารและลวดลายแกะสลักไม้โบราณทำให้วิหารหลังนี้มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชน อย่างไรก็ตามวิหารยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานจากกรมศิลปากรและทรุดโทรมลงตามกาลเวลา การจะทำให้วิหารหลังนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่า คงต้องมีการปรับปรุงหลายด้าน ตั้งแต่การขอรับขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานและขอรับงบประมาณสนับสนุนเพื่อได้รับการบูรณะอย่างถูกหลักการ ไปจนถึงการปรับปรุงการเข้าถึง ป้ายข้อมูล และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมที่มีคุณค่า

1.3 ทรัพยากรบริการ ที่เด่นชัดคือ การบริการแช่และอาบน้ำแร่ร้อน การนวด และอบประคบสมุนไพร ซึ่งเป็นการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เฉพาะในหมู่บ้านมาสร้างมูลค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวและเป็นการเพิ่มรายได้แก่ชาวบ้าน การพัฒนาด้านนี้เป็นความร่วมมือกันพัฒนาของทุกกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้มีบริการด้านการท่องเที่ยวที่เป็นระบบและครบวงจร ตั้งแต่การวางแผนพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพ ได้แก่ การก่อสร้างสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านบุคลากรที่จะให้บริการซึ่งพัฒนาทั้งความรู้ และทักษะ และระบบบริหารจัดการเพื่อวางระบบการทำงาน การแบ่งปันผลประโยชน์ และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ระบบดังกล่าวเป็นแนวทางที่สำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังที่ ยูวณน์ วุฒิเมธี (2526: 25) ให้แนวคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่า เป็นการให้ประชาชนริเริ่มในกิจกรรมต่างๆของชุมชน การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดทางยุทธศาสตร์ของหลักการพัฒนาชุมชนที่จะนำประชาชนให้เกิดความศรัทธาในตัวเอง เชื่อมมั่นในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาต่างๆในชุมชน

2. การศึกษาระบบเส้นทางท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวพบว่ามีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ 3 เส้นทางและศิลปวัฒนธรรมประเภทศาสนสถาน 1 เส้นทาง ระบบเส้นทางดังกล่าวเหมาะสมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเนื่องจากในทุกเส้นทางมีกิจกรรมที่เหมาะสม คือ กิจกรรมนิเวศ ได้แก่การเดินป่า (walking, hiking, trekking) ศึกษาธรรมชาติ (nature education) ส่องสัตว์/ดูนก (animal / bird watching) เทียวถ้ำ/น้ำตก (cave/waterfall exploring) กิจกรรมกึ่งนิเวศ ได้แก่ ถ่ายรูป บันทึกภาพ/เสียง (photographing) ศึกษาท้องฟ้า (sky interpreting) ขี่จักรยานท่องเที่ยว (terrain / mountain biking)) ตกปลา (fishing) และกิจกรรมทางวัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์

ได้แก่ การชมความงาม ความเก่าแก่ ลักษณะเฉพาะตัวของโบราณสถาน ศึกษาชื่นชมงานทางศิลปกรรมและวัฒนธรรม และร่วมกิจกรรมและเรียนรู้วิถีชีวิตของผู้คน

3. จากแบบสอบถามการศึกษาทรัพยากรและบริการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชนหมู่บ้านโป่งกวาว มีข้อค้นพบที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

3.1 จากข้อค้นพบว่าประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาวเห็นด้วยกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาวถึงร้อยละ 82.9 ประชาชนเห็นว่ามีความพร้อมในการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวร้อยละ 66.7 นอกจากนั้นยังเห็นว่าชุมชนมีทรัพยากรเพียงพอต่อการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวถึงร้อยละ 74.8 ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่นคือธารน้ำร้อนร้อยละ 79.7 ถึงแม้ว่าประชาชนจะเป็นสมาชิกของโครงการหมู่บ้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบเศรษฐกิจพอเพียงร้อยละ 44.7 แต่เห็นด้วยกับการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวถึงร้อยละ 82.9 จากความคิดเห็นดังกล่าว มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งต้องให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนา และพร้อมที่จะพัฒนาไปในแนวทางเดียวกัน ดังที่ ยศ สันตสมบัติ และคณะ (2544) ได้ศึกษาไว้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงมีนัยสำคัญอยู่ที่การเปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางแผนการท่องเที่ยวและสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผนงาน การบริหารจัดการทรัพยากร และการกระจายอำนาจการตัดสินใจ โดยเน้นความสำคัญของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อมและการพัฒนาชุมชนไปพร้อมๆกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของ นำชัย ทนุผล (2542) ที่ศึกษาการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรมของการพัฒนา โดยการสร้างส่วนแบ่งที่เป็นธรรมแก่ชุมชนจะนำมาซึ่งการสร้างจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของในโครงการท้องถิ่นอย่างแท้จริง การกระจายรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง มีผลให้ประชาชนท้องถิ่นมีความพึงพอใจ และร่วมกันป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ การดำเนินงานในการพัฒนาบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการสร้างพลังอำนาจให้แก่ชุมชนในการบริหารจัดการและการควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

3.2 จากการวิเคราะห์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนพบว่าประชาชนมีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูงมีร้อยละ 65.0 ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะครอบคลุมความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม โดยคำนึงถึงหลักความยั่งยืนของทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังที่นิพล เชื้อเมืองพาน (2542) ได้ศึกษาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของวนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงรายพบว่านักท่องเที่ยวควรเน้นความเข้าใจในสภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คนท้องถิ่นควรเน้นการบริการและความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และควรมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ รวมทั้งการได้รับผลประโยชน์อย่างเหมาะสม ในขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้เป็นผู้ช่วยเหลือและชี้แนะแก่ทุกกลุ่ม ส่วนกลุ่มผู้ประกอบการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง รวมทั้งมีคฤหัสถ์ควร

ตระหนัก และสามารถรวมทั้งให้ความรู้และเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งในทางปฏิบัติทุกกลุ่มสามารถนำแนวทางทั้งหมดมาร่วมกันปฏิบัติโดยให้เกิดความสอดคล้องกันอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

3.3 จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่าระดับความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฉัตรชัย ดั่งจาด (2545) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาความคิดเห็นของชุมชนบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี ประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน จะทำให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ต่างกัน โดยกลุ่มที่มีความรู้มากกว่าจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากกว่า

4. จากการสัมภาษณ์ผู้แทนของชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและพบว่ามีความซ้ำซ้อนกันในด้านบทบาทหน้าที่ของแต่ละกลุ่ม ดังนั้นเพื่อให้การทำงานมีความคล่องตัว และสมาชิกในกลุ่มสามารถทราบบทบาท และความรับผิดชอบของตนเอง ผู้วิจัยจึงเสนอรูปแบบการจัดกลุ่มใหม่เป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มวัฒนธรรมพื้นบ้านและวิถีท้องถิ่น มีกิจกรรมคือ การแสดงดนตรีพื้นบ้าน การจัดขันโตกดินเนอร์ การบายศรีสู่ขวัญ การผลิตสินค้าชุมชน การผลิตของที่ระลึก การจำหน่ายสินค้าชุมชน การแปรรูปสมุนไพรและการใช้ประโยชน์จากน้ำแร่ การจัดการที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home Stay)

2. กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีกิจกรรมคือการพาชมป่า พาชมโป่งน้ำร้อน น้ำตก ห้วยโป่ง บ่อโคลนตูด การพาชมโบราณสถาน และการท่องเที่ยวทางการเกษตร เช่นการพานักท่องเที่ยวหนึ่งเกวียนเข้าชมการสาธิตการทำนา ชมกิจกรรมกลุ่มทำการเกษตร และการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเที่ยวชมสวนสมุนไพรและสวนผลไม้ตามฤดูกาล

3. กลุ่มจัดการอาหารและเครื่องดื่ม จะจัดการด้านการบริการอาหารและเครื่องดื่มสำหรับนักท่องเที่ยวโดยพิจารณานำผลผลิตจากตู้เย็นข้างบ้านมาเป็นวัตถุดิบให้มากที่สุด จะซื้อเมื่อจำเป็น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว การคิดค้นและดัดแปลงให้เกิดเมนูอาหารและเครื่องดื่มใหม่ๆเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ

4. กลุ่มกิจกรรมด้านสุขภาพ มีกิจกรรมคือ การให้บริการด้านการนวด อบ ประคบโดยใช้น้ำแร่ร้อนและสมุนไพรพื้นบ้าน การคิดค้น ดัดแปลงวิธีการและการใช้วัตถุดิบต่างๆมาใช้ในการนวด อบ ประคบ เพื่อการผ่อนคลาย การเรียนรู้กิจกรรมด้านการดูแลสุขภาพ เช่น โยคะ ชี่กง มาสอนแก่นักท่องเที่ยว การหาโอกาสส่งผู้แทนเข้าศึกษาการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมจากปราชญ์ท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนและนำมาถ่ายทอดแก่สมาชิกกลุ่มรวมถึงการนำแนวคิดของสปามาปรับใช้เพื่อบริการนักท่องเที่ยว

5. กลุ่มที่พักแรม มีกิจกรรมคือ การให้บริการที่พัก เตินท์ การบริการห้องแช่น้ำแร่ร้อน การอาบน้ำแร่ร้อน การรับส่ง การให้บริการด้านกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น สระว่ายน้ำแร่

การขี้อักรยาน การดูดาว การตกปลา เป็นต้น การดูแลความสะอาดของที่พัก อุปกรณ์อำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมบริเวณที่พัก การจัดการขยะและระบบระบายน้ำทั้งจากที่พักและบริเวณ แชน้ำแร่ การดูแลบริเวณที่พักและห้องอาหารให้มีสภาพดีและปรับปรุง พัฒนาให้มีความสวยงาม และใช้งานได้อยู่เสมอ

กิจกรรมของทุกกลุ่มมีวัตถุประสงค์คือการตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวซึ่งอยู่บนฐานของการพัฒนาโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม และความเหมาะสมของท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงการพัฒนาความรู้ของประชาชน และการดูแลสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน เพื่อให้การใช้ทรัพยากรมีความเหมาะสมและยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

ในการสรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว ดำเนินการโดยนำผลจากการสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทรัพยากรและบริการ ปัจจัยด้านองค์ประกอบของประชาชน ได้แก่ ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยว ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการท่องเที่ยว มาประมวล และวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ เพื่อหาจุดแข็ง-จุดอ่อน โดยการใช้ SWOT Analysis ดังนี้

ตาราง 22 ผลการวิเคราะห์หมู่บ้านโป่งกวาวโดยใช้ SWOT Analysis

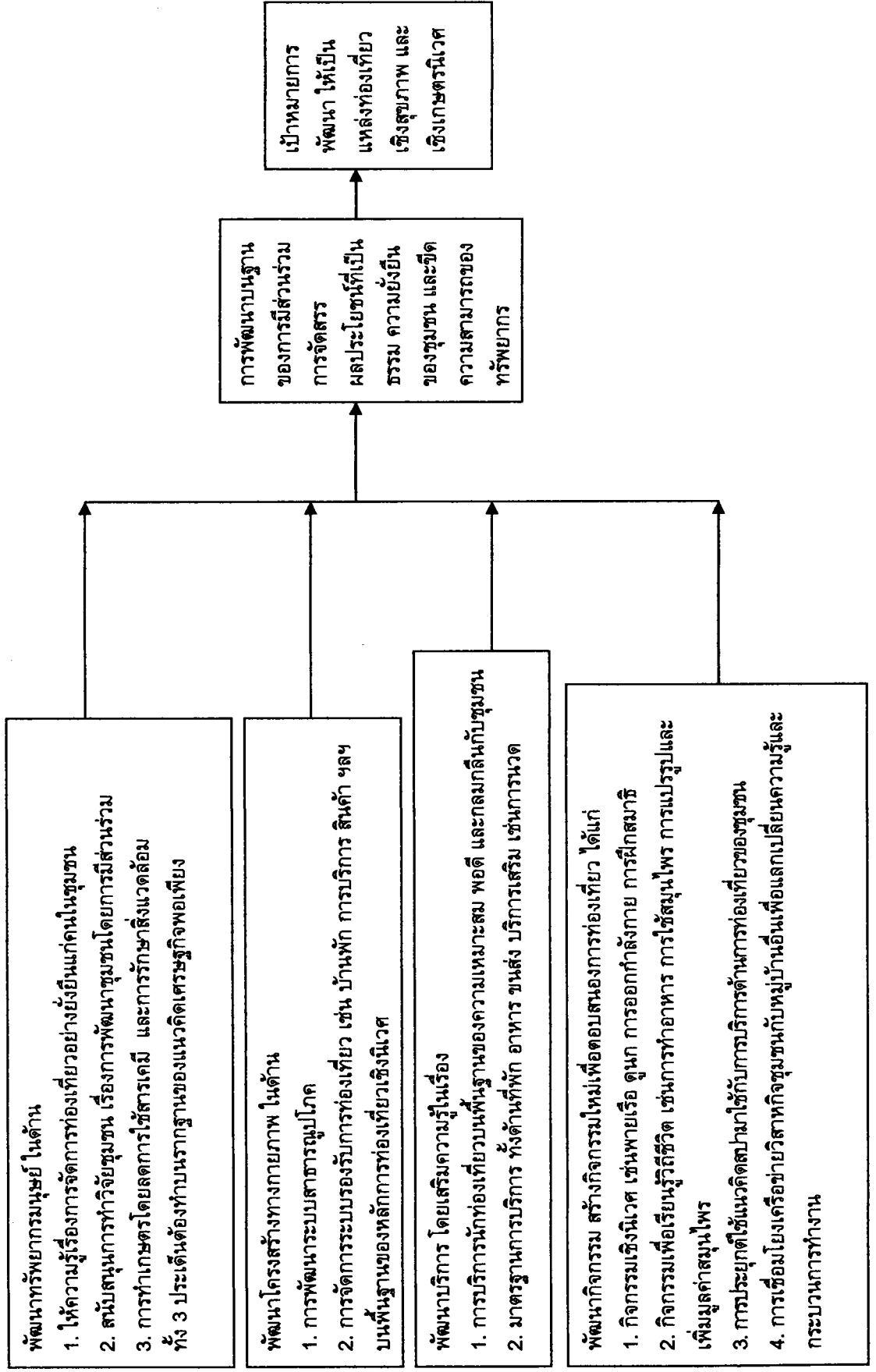
จุดแข็ง(Strengths)	จุดอ่อน(Weaknesses)
<ol style="list-style-type: none"> 1. มีทรัพยากรที่โดดเด่นคือ สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศที่เย็นสบาย ลำน้ำแม่สะเมิง ธารน้ำแร่ร้อน บ่อโคลนคุด มีพันธุ์ไม้ที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนออกดอก และให้ผลผลิตตลอดปี มีวิหารวัดต้นตันซึ่งเป็นโบราณสถานเก่าแก่ 2. ภูมิประเทศยังคงความเป็นธรรมชาติ และวิถีชีวิตยังเป็นแบบดั้งเดิม ไม่ถูกเปลี่ยนแปลงจากสภาพความเป็นเมืองมากนัก 3. อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวหลักของประเทศ และเป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติ 4. ประชาชนเจ้าของพื้นที่ ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และเห็นว่ามียุทธศาสตร์มากพอที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของประชาชนมีปานกลาง ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา 2. การคมนาคมไม่สะดวก การเข้าถึงค่อนข้างลำบาก ถนนบางช่วงเป็นถนนลูกรัง 3. การเป็นสมาชิกกลุ่มด้านการท่องเที่ยวของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ มีเพียงร้อยละ 47 ที่เป็นสมาชิกกลุ่ม 4. การติดต่อสื่อสารโดยใช้โทรศัพท์ยังไม่ดี เนื่องจากสัญญาณโทรศัพท์ยังอยู่ในระดับต่ำ ทำให้การสื่อสารกับโลกภายนอกมีปัญหา 5. โบราณสถานยังไม่ได้รับการดูแลให้มีสภาพเหมาะสมตามหลักวิชาการ 6. ยังพบการตัดต้นไม้ใหญ่ในเขตป่าต้นน้ำ

ตาราง 22 (ต่อ)

จุดแข็ง(Strengths)	จุดอ่อน(Weaknesses)
<p>5. ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงยึดอาชีพเกษตรกร จึงทำให้มีทรัพยากรเพียงพอที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เช่น</p> <p>ท่องเที่ยวทางเกษตร ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ</p> <p>6. ประชาชนมีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูงซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</p> <p>7. ปัจจุบันกลุ่มต่างๆของชาวบ้านได้จดทะเบียนขึ้นเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐ</p> <p>8. เนื่องจากเป็นพื้นที่เล็ก ทำให้การพัฒนาทั่วถึง</p>	
<p>โอกาส(Opportunities)</p> <p>1. ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแนวโน้มความนิยมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่สนใจเรื่องธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สุขภาพ และนันทนาการมากขึ้น</p> <p>2. ในปัจจุบันมีการประสานงานกับโครงการหลวงในการพัฒนาร่วมกัน</p> <p>3. ในปัจจุบันองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(อพท.) ได้ให้ความสนใจเพื่อพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัด</p> <p>4. ผลการสำรวจศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่าน้ำพุร้อนโป่งกวาวมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอยู่ในเกณฑ์สูง</p>	<p>ภาวะคุกคาม(Threats)</p> <p>1. ในพื้นที่ยังมีการทำเกษตรที่ไ้ยาฆ่าแมลง และปุ๋ยเคมี รวมถึงการคลุมดินด้วยพลาสติก ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากบริษัททางการเกษตร ทำให้เกิดมลภาวะต่อน้ำ ดิน และเกิดขยะย่อยสลายยาก</p> <p>2. ในปัจจุบันถนนทางเข้าหมู่บ้านกำลังได้รับการพัฒนาเป็นถนนลาดยาง ซึ่งทำให้ความเจริญเข้ามาได้อย่างรวดเร็ว ในประเด็นนี้ถ้าขาดแผนรองรับที่ดีอาจกลายเป็นปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต และชุมชน</p>

จากจุดแข็ง และจุดอ่อนดังกล่าว สามารถนำมาเป็นแนวทางเพื่อกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวได้คือ การพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชิงเกษตรนิเวศ ซึ่งต้องมุ่งเน้นการอนุรักษ์ ทั้งด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ วิถีชีวิตดั้งเดิม และศิลปวัฒนธรรม โดยใช้ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อน ซึ่งมีแนวทาง ดังนี้

แผนภาพ 1 แสดงแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านโป่งกาว โดยมีเป้าหมายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และเกษตรนิเวศ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและการอภิปรายดังกล่าวแล้วมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เนื่องจากจากข้อค้นพบที่ว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้น จากจุดแข็งนี้ จึงควรเน้นการกระจายฐานความรู้ของประชาชนไปให้ทั่วถึงกันทั้งชุมชน โดยการสร้างระบบเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง เน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนในชุมชน การให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่เยาวชนและชุมชนใกล้เคียง กระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ ควรพัฒนาศักยภาพด้านการบริการเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามความต้องการและความถนัดของแต่ละบุคคล และมุ่งเน้นการกระจายรายได้ของประชาชนอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม

โครงการที่อาจจัดขึ้นเพื่อสนับสนุนแนวทางนี้คือ "โครงการพัฒนายั่งยืน ด้วยพลังประชาชน" โดย

1) จัดทำประชาพิจารณ์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาด้วยการ ค้นหาจุดเด่นและศักยภาพของชุมชน และแต่ละบุคคล เพื่อหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมและ สอดคล้องกับแต่ละบุคคล

2) ให้ความรู้และกระตุ้นจิตสำนึกของการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ต่อชุมชน

3) สนับสนุนการสร้างวิสาหกิจชุมชน

4) ให้ความรู้ด้านมาตรฐานการบริการ

5) จัดทำระบบประสานงานเครือข่ายภายในชุมชน

6) ประเมินผลกระทบและทบทวนเพื่อปรับปรุงโครงการ

1.2 การพัฒนาความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น การนวดเพื่อผ่อนคลาย การนวดเพื่อบำบัด การอบประคบสมุนไพร การใช้วารีบำบัด การใช้น้ำแร่เพื่อการรักษาและผ่อนคลาย โดยการประสานงานกับชุมชนที่มีประสบการณ์ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลสันกำแพง ซึ่งมีลักษณะของทรัพยากรคล้ายคลึงกัน เพื่อการศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมถึงการส่งผู้สนใจในชุมชนไปศึกษาวิธีการนวด การอบประคบสมุนไพร และนำมาถ่ายทอดต่อให้แก่บุคคลอื่นโดยผสมเข้ากับปราชญ์ดั้งเดิมที่มีความรู้ด้านนี้อยู่แล้ว

1.3 การทำเกษตรโดยลดการใช้สารเคมี ด้วยการประชาสัมพันธ์ถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดจากการทำเกษตรโดยพึ่งพาสารเคมี และควรประสานงานกับเกษตรตำบลในการให้ความรู้ รวมถึงการณรงค์ให้ทำเกษตรแบบลดการใช้สารเคมีและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

1.4 เน้นระบบการจัดการเชิงอนุรักษ์ เพื่อความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากร การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยการปลูกจิตสำนึกของประชาชนในการดูแลรักษาความสะอาด

ของบ้านและชุมชน รวมถึงพื้นที่สาธารณะ โดยการให้ความรู้ตั้งแต่ระดับเยาวชนผ่านระบบโรงเรียน ระดับครัวเรือน และแก่ชุมชนผ่านผู้นำชุมชนและวัด

1.5 การยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยการปรับปรุง สาธารณูปโภค การปรับปรุงด้านสุขอนามัย การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหมู่บ้านในด้านการแปรรูป ทรัพยากร การใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร และ การประยุกต์ใช้แนวทางการตลาดสมัยใหม่มาปรับ ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่

1.6 การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว โดยการ ประสานงานกับหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวของภาครัฐเข้ามาให้ความรู้ด้านมาตรฐานบริการ และ การพัฒนาคุณภาพบริการให้แก่ประชาชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

จากข้อเสนอแนะของประชาชนในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวพบว่าร้อยละ 20.63 ต้องการให้มีการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม มีป้ายข้อมูล ให้เข้าถึงสะดวก ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องซึ่งหมายถึงผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน และสมาชิกของหมู่บ้านการท่องเที่ยวจำเป็นต้อง ร่วมมือกันในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สวยงาม มีป้ายบอกทาง มีป้ายให้ข้อมูลชัดเจน โดยควร ทำเป็นกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญ เช่น วันสำคัญทางศาสนา หรือวันสำคัญของชาติ เพราะนอกจาก จะเป็นการร่วมกันพัฒนาแล้ว ยังเป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชนด้วย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไปควรศึกษาเรื่อง

3.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาง

3.2 ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อหมู่บ้านโป่งกวาง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมทางหลวง. (2549). *แผนที่ทางหลวงภาคเหนือ*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม, 2549. จาก <http://map-project.doh.go.th>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.(2547). *คู่มือการปฏิบัติงานการท่องเที่ยวและกีฬา สำหรับข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ ในสังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา*.สำนักกิจการโรงแรม การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.กรุงเทพฯ.
- _____. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์).*การบริหารและจัดการการท่องเที่ยว*.สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม, 2548. จาก http://www.mots.go.th/kpri/asd/Manual_Hand_Policy&Strategy/Manual_Handle_Working_Tourism_Sport_For_Government_Employee_in_MOTS/Management_And_Manage_Tourism.doc
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(2548). *Target of Tourism in Thailand 1997-2006*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม, 2548. จาก http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php
- _____. (2547). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ปีพ.ศ. 2547-2549*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. (2544). *แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: บริษัทอิสซาจำกัด.
- _____. (2544). *แผนปฏิบัติการการพัฒนาบริการท่องเที่ยว รายงานฉบับสมบูรณ์*. บริษัท คอร์แพลนนิ่ง แอนด์ ดีเวลลอปเมนท์ จำกัด.กรุงเทพฯ.
- _____. (2541). *การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*.โดยสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ.
- _____. (2538). *การศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศภาคเหนือ*. กองวางแผนโครงการ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กวี วรกวิน. (2547). *แผนที่ความรู้ท้องถิ่นไทยภาคเหนือ*. บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด.กรุงเทพฯ.
- กวี วรกวิน ;และ พิพัฒน์ นวลอนันต์ ; และพิเศษ เสนาวงษ์ .(2546) .*ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวประเทศไทย* . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ จำกัด.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2546). *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. พิมพ์ครั้งที่ 6 . กรุงเทพฯ :บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- ชูศรี วงศ์รัตน์.(2546). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : เทพนิรมิตการพิมพ์.
- จันทรชัย ดำจาด.(2545). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*.กรณีศึกษาความคิดเห็นชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

- โคมยง โต๊ะทอง ;และคณะ. (2545). การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง(กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี).วารสารราชภัฏเพชรบุรี. ฉบับที่ 1.
- ไทยตำบลดอตคอม.(2548). ข้อมูลตำบลสะเมิงเหนือ.สืบค้นเมื่อ 4 ตุลาคม, 2548. จาก <http://www.thaitambon.com/Tambon/Tpubdesc.asp?ID=500802>
- ดร.รชนี เอมพันธ์.(2545). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.กรุงเทพฯ.
- ดุษฎี ชุมสาย ม.ล.; และ และณิพันธ์ พรหมโยธี. (2527). หลักวิชาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา.
- นิพล เชื้อเมืองพาน.(2542). แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา:วนอุทยาน ภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ วท.ม.(เทคโนโลยีการบริหาร สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. (2531). กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.ทิวทอง หงษ์วิวัฒน์ บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ:ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- นำชัย ทนุผล. (2542). แนวคิดและวิธีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เชียงใหม่: สาขาวิชา พัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นำชัย ทนุผล ; และชูชีพ ชัยอุดม ;และคณะ. (2544).โครงการวิจัยการส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์บริการ และการท่องเที่ยวและการพัฒนาธุรกิจชุมชนด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาจังหวัดแพร่. มหาวิทยาลัยแม่โจ้. รายงานผลการวิจัย.
- บุษกร ภวจินดา. (2538). สรุปการสัมมนา: พัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน.จุลสารการท่องเที่ยวไทย. 14 (2)
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปกรณ์ ปรียากร. (2530). ทฤษฎี แนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2538). สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการเอกสารทาง วิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2542). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา: รายงานวิจัยฉบับ สมบูรณ์ โครงการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- แผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551(2548). เอกสารอัดสำเนา.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549). เอกสารอัดสำเนา.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต). (2539). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

- เพ็ญลักษณ์ เกตุทัต. (2546). *ทัศนคติและพฤติกรรมการท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด*. (วิชาการจัดการ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2527). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- ภราเดช พยัณวิเชียร. (25482-3 พฤศจิกายน). *สรุปคำบรรยายเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน ศักยภาพและทิศทาง. งานสัมมนา การท่องเที่ยวนิเวศ-การท่องเที่ยวชุมชน ครั้งที่ 4. สถาบันราชภัฏพระนคร.*
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2549). *โครงการศึกษาการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยว Looping System จังหวัดเชียงใหม่. กลุ่มโครงข่ายด้านการท่องเที่ยวป่าเขาและลำน้ำ(แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ).เอกสารอัดสำเนา.*
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชและสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว.(2546). *เอกสารชุดอบรมทางไกล หลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.*
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.(2542). *สถิติเศรษฐศาสตร์และธุรกิจหน่วยที่ 1-8. นนทบุรี: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.*
- . (2547). *หลักการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.โครงการสานสัมพันธ์ เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน, 2548. จาก <http://www.stou.ac.th/Tourism/Achieve/April/Topic1.htm>*
- มธุรส ปราบไฟรี.(2543). *ศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว: กรณีชุมชนไทยทรงดำบ้านเขาย้อย อำเภอยะย้อย จังหวัดเพชรบุรี. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม) เชียงใหม่:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.ถ่ายเอกสาร.*
- มิสรา สามารถ.(2543,มีนาคม). *การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว เชียงนิเวศ : รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพฯ : สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1.*
- ยศ สันตสมบัติ ;และคณะผู้วิจัย.(2544). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร. ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.ถ่ายเอกสาร.*
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526).*หลักการพัฒนาชุมชนและพัฒนาการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดไทยอนุเคราะห์ไทย.*

- ยุวดี นิรันดร์ตระกูล.(2548,ตุลาคม-ธันวาคม). ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย (พ.ศ. 2548- 2549). e-TAT Tourism Journal. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม, 2548. จาก <http://www2.tat.or.th/tat/e-journal/index.php?IssID=4>
- ราณี อธิชัยกุล; และ รชพร จันทร์สว่าง.(2546). ความรู้เบื้องต้นเรื่องการท่องเที่ยว. ใน เอกสารชุดอบรม ทางไกล หลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี.
- รณกร ตีรภานนท์.(2541).รายงานการวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อพัฒนาป่าชุมชน. กรุงเทพฯ : ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิก. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ.(ม.ป.ป.).หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. (ม.ป.พ.). อัดสำเนา. ราชบัณฑิตยสถาน.(2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- วรรณพร วณิชชานุกาญและคณะ.(2541).แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- วรรณภา วงษ์วานิช.(2539).ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- วี 040 . (2549). เย็น ๆ ร้อน ๆ. วีทारा 4x4 ดอทคอม. สืบค้นเมื่อ 29 สิงหาคม, 2549. จาก <http://www.vitara 4x4.com/vtech/air1.html>.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ.รายงานสรุปเสนอต่อ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.กรุงเทพฯ.
- สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. (2544). รายงานฉบับย่อสำหรับผู้บริหารโครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549). กรุงเทพฯ.
- สมชาย สนั่นเมือง.(2541,เมษายน-มิถุนายน). ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว. 17 (2).
- . (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์).เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ:การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ. สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน, 2548. จาก <file:///F:\ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.htm>
- สร้อยดี อาสาสรรพกิจ.(2543). เกณฑ์ความพร้อมในการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ.ในเอกสารประกอบการอบรมระยะสั้นโครงการลงทุนเพื่อสังคม (SIP).
- สากล สถิตวิทยานันท์.(2532). ภูมิศาสตร์ชนบท. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สินธุ์ สโรบล.(2548,2-3 พฤศจิกายน). สรุปการบรรยายเรื่องสถานภาพความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน.งานสัมมนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ-การท่องเที่ยวชุมชน ครั้งที่ 4. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

- สุรพงษ์ ดันธนศรีกุล.(2549). *ประเภทและประโยชน์จากการอาบน้ำพุร้อน*. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม, 2549. จาก <http://www.east.co.jp/dip-e/ante/onsen/what.html>
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาส.(2548). *ศูนย์ข้อมูลเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน, 2547. จาก http://conservation.forest.ku.ac.th/ecotourdb/cgi-in/question_week/q24.asp
- สำนักงานส่งเสริม.(2548). *ข้อมูลตำบลสะเมิงเหนือ*. สืบค้นเมื่อ 4 ตุลาคม, 2548. จาก <http://ns.yupparaj.ac.th/web2003/402-02/fanityhtml>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.(2548,2-3 พฤศจิกายน 2548). *โครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง สล.8 (หนองแม่นา)*. เสนอต่อ งาน *สัมมนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ-การท่องเที่ยวชุมชน ครั้งที่ 4*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- _____. (2548,2-3 พฤศจิกายน). *โครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณบ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่*. เสนอต่อ งาน *สัมมนาการท่องเที่ยว นิเวศ-การท่องเที่ยวชุมชน ครั้งที่ 4*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- _____. (2548, 2-3 พฤศจิกายน). *โครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บริเวณตำบลบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง*. เสนอต่องาน *สัมมนาการท่องเที่ยว นิเวศ- การท่องเที่ยวชุมชน ครั้งที่ 4*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2543). *ร่างยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9*. กรุงเทพฯ.สำนักงานฯ.
- _____. (2544). *ทิศทางและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่9*. สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน, 2547. จาก http://www.nesdb.go.th/interesting_menu/progress_plan?plan?_data/42.html
- สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว. (2547). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2547 – 2549*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- Allan Collier. (2003). *Principles of Tourism: A New Zealand Perspective*. 6th Edition. China:Pearson Education New Zealand Limited.
- Andrew Holden. (2004). *The Environmental Impacts of Tourism in the Annapurna Conservation Area, Nepal. Do the Environmental attitudes and behavior of tourists matter?*. The Geography of Leisure and Tourism Research Group. University of Exeter.2004: Retrieved October 25, 2005. from <http://www.exeter.ac.uk/geography/tourism/gltrg/Events/Belfast/mountains>.
- Diamantis, Dimitrios. (1998).The Concept of Ecotourism : Evolution and Trends. *Current Issues in Tourism*.2.(2&3):98.

- Dowling, R.K. (1995). *Ecotourism Development: Regional planning and Strategies. Paper Presented for The International Congress on Ecotourism: Concept Design and Strategy*. Bangkok, Thailand.
- Fuller, Belinda. (1997, June). Thailand Tourism: Vision 2012 . *TDRJ Quarterly Review*. 12 (2). :14-24. Retrieved June 30, 2005. from http://www.info.tdri.or.th/library/quaterly/text/j97_2.htm
- George, E wanda. ; Reid, Donald G.(2005). The Power of Tourism: A Metamorphosis of Community Culture. *Journal Of Tourism And Cultural Change*. 3(2):88-107. Retrieved October 3, 2005. from <http://www.multilingual-matters.net/jtc/003/jtc0030088.htm>
- Google Earth. (2006). *Three Dimension Map*. Retrieved August 10, 2006. from Google Earth.
- Kaiser, Edward J.; Godschalk, David R.; & Chapin, F. Stuart, Jr. (1995). *Urban Land Use Planning*. 4th ed. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
- Khan, Maryam M. (1997, October). Tourism Development and Dependency Theory: Mass Tourism vs. Ecotourism. *Annals of Tourism Research*, ,pp. 988-991. Retrieved August 6, 2005. from <http://www.csa.com/hottopics/ecotour1/Key/ksci11.html>
- Mbaiwa, Joseph E. (2004). The Socio-cultural Impacts of Tourism Development in the Okavango Delta, Botswana. *Journal Of Tourism And Cultural Change*. 2(3):163-185. Retrieved October 3, 2005. from <http://www.multilingual-matters.net/jtc/002/jtc0020163.htm>
- Nelson, JG. (1994). The Spread of Ecotourism: Some planning implications. *Environmental Conservation*. 21(3):248-255 Retrieved August 6, 2005. from <http://www.csa.com/hottopics/ecotour1/Key/ksci07.html>
- Srinivas, Hari . *Principles of Sustainable Tourism*. Sustainable Tourism Info-Sheets. 2005: Retrieved October 19, 2005. from <http://www.gdrc.org/uem/eco-tour/etour-principles.html>
- Thailand Ecotourism Information Center. (1997). *Definition and Concept of Ecotourism*. Retrieved August 8, 2005. from <http://conservation.forest.ku.ac.th/ecotourdb/english/Definition/definition.htm>
- The International Ecotourism Society. (2003-2004). *What is Ecotourism*. Retrieved August 15, 2005. from http://ecotourism.org/index2.php?what-is-ecotourism_
- The Faculty of Environmental Management, Prince of Songkla University. (2548). *Thai Ecotourism and Adventure Travel Association: Definition*. Retrieved August 9, 2005. from [http:// Thaiecotour.envi.psu.ac.th/whatis.html](http://Thaiecotour.envi.psu.ac.th/whatis.html)

- The World Tourism Organization.(no date). *Definition of Tourism*. Retrieved July 6, 2005.
from http://www.world-tourism.org/statistics/tsa_project/TSA_in_depth/chapters/ch.
- Western, David. (1993). Defining Ecotourism. In *Ecotourism a guide for planners & managers*. Lindberg,K.; Hawkins, D.E.(eds.).7. Vermont:The Ecotourism Society, North Bennington.

ภาคผนวก

แบบสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวหมู่บ้านโป่งกาว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

หมวดทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด /การเข้าถึง/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้ง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยว เป็นใคร/มาจากไหน
1. ภูมิประเทศ :เช่น ถ้ำ หุบเขา เขา ที่ดอน ฤดูกาล อุณหภูมิ เทือกเขา ฯลฯ					
2. พืช :ป่า ไร่ เขา ฟาร์ม ต้นไม้ ดอกไม้ ทุ่งหญ้า สมุนไพร ความหลากหลายทางชีวภาพ สวนครัว ฯลฯ					
3. สัตว์ : นก สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ใกล้สูญพันธ์ แมลง สัตว์ป่า สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์เลี้ยง ปศุสัตว์ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ					
4. น้ำ : ลำธาร แม่น้ำ คู่งน้ำ น้ำตก น้ำพุร้อน น้ำผุด บึงหนอง อ่างเก็บน้ำ เขื่อน ฝาย คลอง ลำห้วย ฯลฯ					

แบบสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวหมู่บ้านโป่งกาว อำเภอเสเมิง จังหวัดเชียงใหม่
 หมวดทรัพยากรวัฒนธรรม

ทรัพยากรท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด /การเข้าถึง/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้ง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยว เป็นใคร/มาจากไหน
1. มรดกวัฒนธรรม : 1.1 โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปราสาท บ่อม ที่เกิดคนสำคัญ สถาปัตยกรรม อนุสาวรีย์ 1.2 ประเพณี การละเล่น การแสดง ดนตรี ศิลปวัฒนธรรม การฟ้อนรำ การแสดง ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ					
2. มรดกทางศาสนา : โบสถ์ วิหาร ศาลาเสนา ปรางค์ พระพุทธรูป เจดีย์ จิตรกรรมฝาผนัง ประติมากรรม					
3. ศิลปชาติพันธุ์: ชนกลุ่มน้อย ชาวเขา ชน พื้นเมือง ภาษาถิ่น อาหาร เครื่องดื่ม หัตถกรรม บ้านเรือน อุตสาหกรรมครัวเรือน หมู่บ้าน วัฒนธรรมพื้นบ้าน					

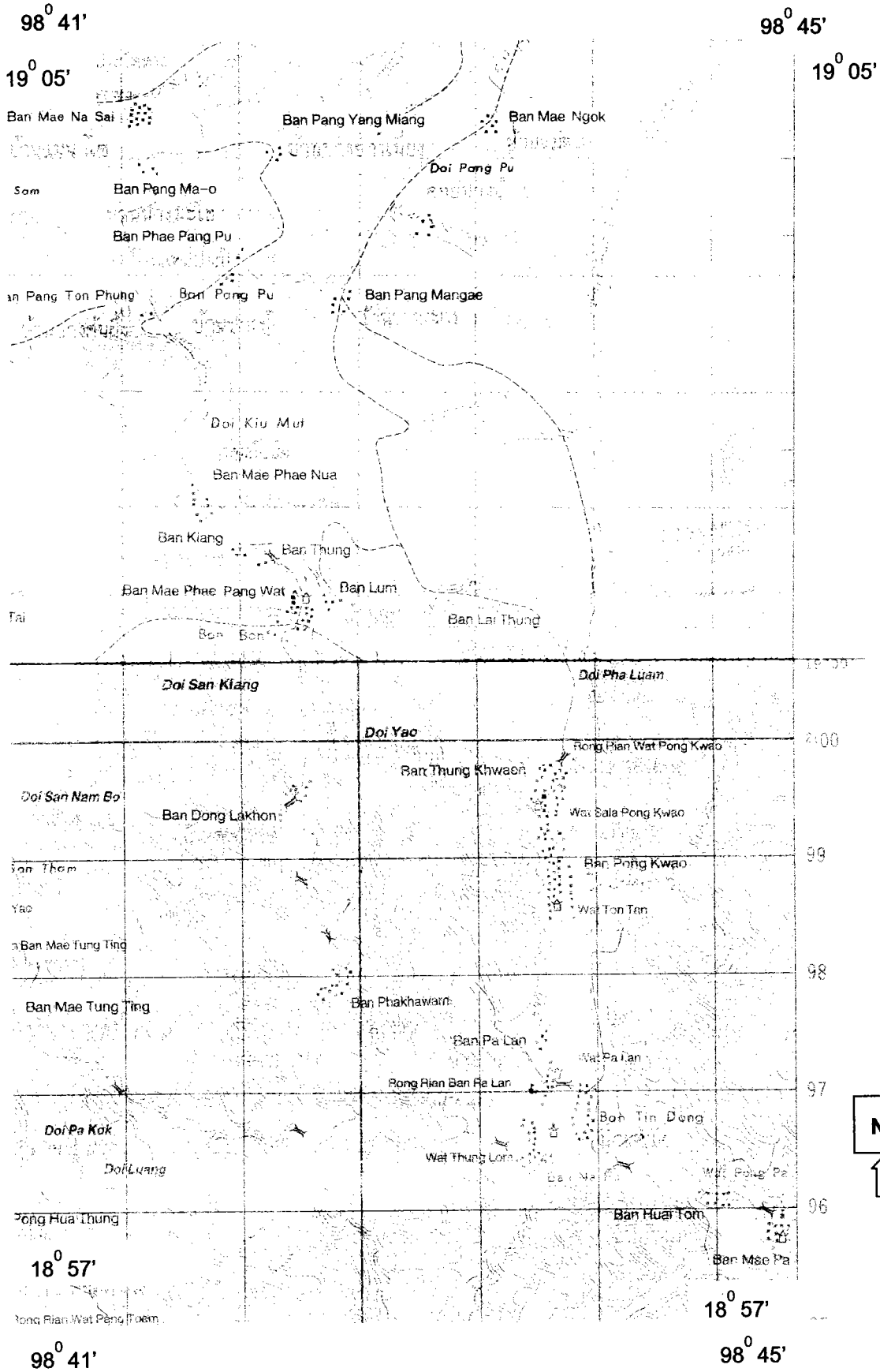
แบบสำรวจทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวหมู่บ้านโป่งกวาง อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

หมวดกิจกรรม

ทรัพยากรท่องเที่ยว	ชื่อ/จุดเด่น/รายละเอียด /การเข้าถึง/รูปภาพ	ลักษณะการใช้ ประโยชน์	ที่ตั้ง	มีบริการด้านการ ท่องเที่ยวหรือไม่	ข้อมูลนักท่องเที่ยว เป็นใคร/มาจากไหน
1. กิจกรรมนันทนาการ: เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทางจักรยาน คลอง สระ การวาดรูป การพายเรือ การล่องแพ ดูนก ดูผีเสื้อ ส่องสัตว์ ดูดาว ศึกษาพืชพรรณ					
2. กิจกรรมด้านบริการ: การนวด การอบสมุนไพร การทำอาหาร การรักษา การแช่น้ำแร่ อุทยานแม่กมิ่ง การนวดเท้า การขนส่ง การรับจ้าง					
3. กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน : ทัวร์สวนผลไม้ ท่องเที่ยวเกษตร การเรียนรู้ประกอบอาหาร การเรียนรู้ด้านการเกษตร พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ฯลฯ					

เครื่องมือฉบับที่ 2 แผนที่บ้านโป่งกวาว(สะเมิง-ป่าเป้า) มาตรฐาน 1 : 50,000

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร

เครื่องมือฉบับที่ 3

1 3

แบบสอบถามโครงการวิจัย
เรื่อง
การศึกษาทรัพยากรและบริการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโป่งกวาว
อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

โดย
จรินทร์ วิศวสุขมงคล

การศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อ
 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ปีการศึกษา 2548

ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามนี้ โดยใส่เครื่องหมาย / ลงใน () หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง ซึ่งข้อมูลที่ได้จากท่านผู้วิจัยจะปกปิดไว้เป็นความลับ แต่จะนำมาวิเคราะห์ในภาพรวมเชิงเนื้อหาเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมต่อไป

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้วิจัย โปรดทำเครื่องหมาย (/) หรือเติมคำในช่องว่างที่เห็นว่าตรงกับข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

1. เพศ () 1.ชาย () 2.หญิง
2. อายุ.....ปี
- 3.การศึกษา
() 1.ไม่ได้ศึกษา () 2. ประถมศึกษา () 3. มัธยมศึกษา
() 4.อนุปริญญา/ปวช./ปวส. () 5.ปริญญาตรี
() 6.สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพ
() 1.รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ () 2.เกษตรกร () 3.แม่บ้าน/พ่อบ้าน
() 4.รับจ้างทั่วไป () 5.ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
() 6.นักเรียนนักศึกษา () 7.อื่นๆ ระบุ.....
5. รายได้
() 1.น้อยกว่า 2,000 บาทต่อเดือน () 2.ระหว่าง2,001- 3,000 บาทต่อเดือน
() 3. ระหว่าง3,001-4,000 บาทต่อเดือน () 4. มากกว่า 4,000 บาทต่อเดือน

สำหรับ

4

5

6

7

8

9

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยว

กรุณาเลือกคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

6. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่จะพัฒนาหมู่บ้านโป่งกวาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)
() 1. เห็นด้วย () 2. ไม่เห็นด้วย () 3. ไม่มีความเห็น
7. ท่านคิดว่าชุมชนมีความพร้อมเพื่อเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่
() 1.พร้อม () 2.ไม่พร้อม () 3.ไม่มีความเห็น
8. หมู่บ้านโป่งกวาวมีทรัพยากรมากพอที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ท่านเห็นด้วยหรือไม่
() 1.เห็นด้วย () 2.ไม่เห็นด้วย () 3.ไม่มีความเห็น
- 9.ท่านคิดว่าอะไรคือจุดเด่นที่สำคัญของหมู่บ้านโป่งกวาว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
() 1. ศิลปวัฒนธรรม () 2.ธารน้ำร้อน () 3.ธารน้ำเย็น
() 4.วิถีชีวิตชุมชน () 5.ภูมิปัญญาชาวบ้าน () 6.สภาพธรรมชาติ
() 7.สถานที่ประวัติศาสตร์ () 8.พืชพรรณไม้ () 9.อื่นๆ ระบุ.....
10. การที่ชาวบ้านรวมตัวกันเพื่อทำกลุ่มกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ท่านเห็นด้วยหรือไม่
() 1.เห็นด้วย () 2.ไม่เห็นด้วย () 3.ไม่มีความเห็น
11. ท่านเป็นสมาชิกของโครงการหมู่บ้านพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่
() 1. เป็น () 2.ไม่เป็น

10

11

12

13

14

15

ตอนที่ 3 ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ท่านเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นดังข้อความต่อไปนี้ใช่หรือไม่ใช่

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่	ผู้วิจัย
1. เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชื่นชม ศึกษา เพลิดเพลินกับธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างมีความรู้และรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ			☐ 16
2. สิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับคือความทรงจำและประสบการณ์ที่ดี และความรู้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			☐ 17
3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวด้วย			☐ 18
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องมีผู้นำทางที่มีความรู้และความเข้าใจในระบบธรรมชาติเพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้ถูกต้อง			☐ 19
5. นักท่องเที่ยวไม่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ และข้อบังคับของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด เพราะจะทำให้ไม่สนุก			☐ 20
6. ประชาชนควรสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและชุมชน ด้วยการนำของหายากมาทำเป็นของที่ระลึกขายให้นักท่องเที่ยวเพราะจะได้รายได้สูง			☐ 21
7. เมื่อนักท่องเที่ยวเก็บพันธ์ไม้ ดอกไม้ จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและต่อการท่องเที่ยว			☐ 22
8. เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากๆ จะสร้างผลกระทบหรือความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ			☐ 23
9. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มมากขึ้น			☐ 24
10. ประชาชนในท้องถิ่นควรมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			☐ 25
11. นักท่องเที่ยวต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เพราะจะได้เกิดความรู้และความเข้าใจพื้นที่ที่จะเข้าไปเที่ยว			☐ 26
12. การสร้างถนนและสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย ไม่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			☐ 27
13. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กิจกรรมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและต่อชุมชน			☐ 28
14. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			☐ 29
15. ต้องหลีกเลี่ยงการนำภาชนะที่ย่อยสลายยาก เช่น โฟม ถุงพลาสติก เข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			☐ 30

ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

ในความเห็นของท่าน การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวในข้อคำถามด้านล่าง เป็นจริงสำหรับท่าน มากน้อยเพียงใด

การมีส่วนร่วม	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด	ผู้วิจัย
1. การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา					
1.1 ท่านช่วยสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรในท้องถิ่นเสมอ	☐ 31
1.2 ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอย่างสม่ำเสมอ	☐ 32
1.3 ท่านและคนในชุมชนท่านปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาต่างๆที่เกิดผลกระทบต่อชุมชนและหาแนวทางแก้ไข	☐ 33
1.4 ท่านและคนในชุมชนให้ความสนใจต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่สร้างปัญหาต่อชุมชน	☐ 34
1.5 การดูแลรักษาความสะอาดของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวเป็นเรื่องของพนักงานทำความสะอาดเท่านั้น	☐ 35
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน					
2.1 ท่านมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง	☐ 36
2.2 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของหมู่บ้านเสมอ	☐ 37
2.3 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านควรเป็นเรื่องของผู้นำชุมชนเท่านั้น	☐ 38
2.4 ท่านเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม หรือเป็นสมาชิกของโครงการพัฒนาการท่องเที่ยว	☐ 39
2.5 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม และบริการต่างๆด้านการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น	☐ 40
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน					
3.1 ท่านให้ความช่วยเหลือในเรื่องกิจกรรมและบริการต่างๆของหมู่บ้าน	☐ 41
3.2 ท่านชักชวนคนในชุมชนให้เข้าร่วมกับกิจกรรมและบริการด้านการท่องเที่ยว	☐ 42
3.3 ท่านไม่เคยมีส่วนร่วมในการดูแล รักษาทรัพยากรในท้องถิ่น	☐ 43
3.4 เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้าน ท่านยินดีที่จะต้อนรับเสมอ	☐ 44
3.5 ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านประสบความสำเร็จ	☐ 45

การมีส่วนร่วม	จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด	ผู้วิจัย
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล					
4.1 การติดตามการก่อสร้างต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยวในชุมชนไม่ใช่หน้าที่ของท่าน	☐ 46
4.2 ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลความพึงพอใจ ของนักท่องเที่ยว	☐ 47
4.3 ท่านคอยดูแลไม่ให้กิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อชุมชน	☐ 48
4.4 ท่านให้ความสนใจความเสื่อมโทรมต่างๆที่อาจ เกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลกระทบต่อการท่องเที่ยว	☐ 49
4.5 ท่านติดตามความเปลี่ยนแปลงต่างๆของ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสม่ำเสมอ	☐ 50

ตอนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

1. ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาและอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวหมู่บ้านโป่งกวาว

1.1

1.2

1.3

2. ท่านมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการท่องเที่ยวหมู่บ้านโป่งกวาวอย่างไร

2.1

2.2

2.3

.....

แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเรื่องการศึกษาทรัพยากร/บริการด้านการท่องเที่ยว

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อ/สกุล.....อายุ.....ปี วันที่...../...../.....
 เพศ..... อาชีพ.....สถานภาพผู้นำชุมชน.....
 ผู้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อทรัพยากรและบริการท่องเที่ยว

1. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่จะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ท่านทราบหรือไม่ว่าในชุมชนมีจุดใดที่น่าจะเป็นจุดขายด้านท่องเที่ยวได้

3. จุดเด่นของทรัพยากร/บริการท่องเที่ยวนั้นคือ

4. ทรัพยากร/บริการท่องเที่ยวนั้นๆมีความเหมาะสมสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือไม่ ะไรบ้าง

5. ถ้าจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ควรจะพัฒนาด้านใดบ้าง

6. การพัฒนาบ่ออาบน้ำร้อนเพื่อการท่องเที่ยว ท่านเห็นด้วยหรือไม่ มีผลกระทบอะไรต่อชุมชนหรือไม่

7. ท่านคิดว่า ถ้าจะเปิดให้บ้านในหมู่บ้านเป็นที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home Stay) ท่านคิดว่ามีความเป็นไปได้หรือไม่ อย่างไร

ตอนที่ 3 ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคืออะไร

2. หลักการสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคืออะไร

3. ท่านคิดว่าการรักษาสภาพความเป็นอยู่ดั้งเดิม ประเพณีและวิถีชีวิตมีความจำเป็นต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ ด้วยเหตุผลใด

4. ท่านคิดว่านักท่องเที่ยวควรได้ความรู้เพิ่มขึ้นจากการมาเที่ยวหรือไม่ ถ้ามีควรทำอย่างไร
.....
5. ชุมชนควรได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ ด้านใดบ้าง
.....
6. ท่านคิดว่าถ้าจะพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนควรมีบทบาทอย่างไร
.....

ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนต่อการท่องเที่ยว

1. ปัญหาต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขหรือไม่
.....
.....
2. ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน หรือไม่ อย่างไร
.....
.....
3. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมและบริการต่าง ๆ ของชุมชนหรือไม่
.....
.....
4. ท่านเข้าไปติดตามผลการดำเนินงาน หรือผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดจากการท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร
.....
.....

ตอนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ

ลำดับ	ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย	นางสาวจรินทร์ วิศวสุขมงคล
วันเกิด	9 พฤศจิกายน 2501
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	15/57 ซอยรามคำแหง 22 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	นักพัฒนาการท่องเที่ยว 6ว
สถานที่ทำงานในปัจจุบัน	สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2523	วิทยาศาสตร์บัณฑิต (พยาบาล) มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2530	นิเทศศาสตรบัณฑิต (การประชาสัมพันธ์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2545	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
พ.ศ. 2549	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การวางแผนและการจัดการ การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ